RUDIMENTA
PYRETOLOGIÆ
METHODICÆ.

AUCTORE
C. G. SELLE,
Medicinæ Doctore & Professore & Charitatis Nosocomii Berolinensis Medico.

Editio altera, priori auctior & emendatior.

1787.
SUMPTIBUS BALTHASARIS COMINI.

INTRODUCTIO.

Arduum ſane negotium, nec ſine ſubſidio artis, quæ meditari docet, facile exſequendum, illud eſt, quod in norma & regula invenienda, ſecundum quam rerum comparandarum convenientiæ æſtimari debent, ponitur.

HEBENSTREIT.

INTRODUCTIO

DE TRACTATIONIS OBJECTO.

JAM ab omni tempore, præcipue autem ab illo, quum primum *Hippocrates*, genio ſuo obſervante, per longam annorum ſeriem, ante ægrorum lectum adhibito, leges quaſdam univerſales medicinæ practicæ ſtabiliverat, artis ſalutaris cultores, plures ex iisdem colligere concluſiones, hiſque iterum ſyſtemata ſuperſtruere, conati fuerunt, quorum fundamenta partim ideis precarie conſecutis ſuffulta, partim ex obſervationibus ita obſcuris exhauſta erant, ut exinde nil aliud, niſi maxima a naturæ tramite aberratio, & hinc cu-

rationes, phantaſmatibus illis reſpondentes, redundare poſſent. Rebus ita comparatis, non oportebat non quam ſæpiſſime fieri, ut unus conveniret cum altero iniquam in viam, qui, cum ſibi invicem viæ munitores eſſe vellent, magis tantum magiſque e via diſcedebant, id quod eo facilius evenire poterat, quum vera naturæ via ita levibus inſignita eſſet veſtigiis, ut vix ac ne vix quidem a ſpuria diſcerni poſſet. Hinc alter in ſpirituum procedebat regnum, alter adeptorum crucibulas pro naturæ oraculi ſede habebat; & quis copiam hypotheſium numerare vellet, pro quarum diverſitate etiam ſyſtemata, iis ſuperſtructa, differebant! Non autem jam a ſeriori tempore medici, has nugas animadvertentes, defuerunt, quippe qui, eadem ex ratione, ſolam morborum obſervationem & curationes, ab experientia confirmatas, in morbis cognoſcendis & curandis pro filo ariadnæo in morborum labyrintho adſumſerunt. Ut autem priores, neglecta obſervatione, ex ſolo ratiocinio morborum rationes divinare volebant, ſic hi ad alterum progrediebantur extremum, omnes ex obſervationibus rationes colligendas funditus rejicientes (*a*). Neminem quidem,

(*a*) CELS. *de Med. Ed. Alm.* p. 7.

qui animum paulo altius ad medicinæ ſtatum relevaverit, de neceſſitate, ambo, ad morborum naturæ indagationem, combinare auxilia, dubitaturum puto (*b*). Aureum vero tenere medium res omni fuit tempore quam maxime ardua, & ratiocinium, nimis ex obſervationum limitibus propulſum, exhibuit ſcopulum, quo plerique rei tam gravis moliminis tentatores perierunt. Eodem in ſtatu me nunc video, & an felicior naufragium evadam, vaticinari nequeo. Quum nempe ad praxeos ſtudium acceſſerim & præcipue ad probas, de morbis eorundemque curandi rationibus, notiones adquirendas, operam navaverim, ſyſtemata illorum non omnia complecti, quæ ad ipſam praxin rationalem ſpectant, perſpexiſſe credidi. Quomodocumque enim principia comparata erant, quibus ſyſtemata ſuperſtruxerant, nunquam ad cauſarum cognitionem atque iis medendi rationem quid valens hinc inde conſequi poſſe, animadverti, & fructus, quos ex morborum indagatione, ſecundum hæc ſyſtemata inſtituta, mihi decerpere potui, nec majoris neque minoris erant momenti, quam ut exinde mirandam diverſitatem prin-

(*b*) Cels. l. c. p. 12.

cipiorum didicerim, quæ basin systematum formabant, quæque nulla alia fere ratione, nisi loquendi more, differebant. Et quamvis ex historica morborum comparatione ad cognitionem eorundem philosophicam non valeat consequentia, (cujus omnino ratio tantum in exigua nostra rerum cognitione quærenda est) tamen nimis modo, ex hac principiorum ordinationis diversitate, sane mirandam illam de causis & curationibus morborum opinionum varietatem ortum suum trahere, facillime perspiciebam. Varias tunc diversissimasque tam de morborum ratione, quam de ipsa eorundem curatione, multorum vel pro peritissimis fideque dignissimis auctorum habitorum sententias pervolventi, in mentem mihi venit, annon ille medicorum de una eademque re dissensus, ex certa morborum ipsorum differentia, ad quam non attendissent, manaverit, atque annon morborum ordinatio systematica possibilis sit, cujus fructus ad ipsam praxin protendunt? Et revera ex frequenti lectione & cogitatione mihi constare videbatur, dari adhuc morborum differentiam, quæ hucusque in systematibus ex toto neglecta erat, cujusque attentio in ipsa praxi eximie fructuosa esse

possét. Quum porro nulla mihi dubitatio remaneret, seriem, qua natura res concatenavit, illam esse, quam maxime in rebus ordinandis sequi debemus, neque hanc arbitrariam eamque ita diversam, veluti revera in systematibus occurrit, esse posse, facile conclusi, ordinem naturalem illum esse, qui hucusque neglectus fuerat, quique omni cum studio quærendus esset, dum innumeris illis opinionibus atque contradictionibus in morborum philosophica indagatione ansam præbere nullomodo valeat. Abstraxi tunc quædam, quæ ad hanc differentiam spectant, quæque in praxi mihi utilia fore, existimavi. Hujus laboris primitiæ, mox pro specimine inaugurali exhibui (c), easque postea paulo emendatiores reddere conatus fui. Praxi nunc magis initiatus, hanc morbi considerandi rationem semper adhuc pro ea habeo, quæ prototypum scientiæ medicæ esse debet, eamque hinc semper emendare studui, quamvis multa adhuc supersunt, quæ voluntati meæ atque benigno artis peritorum applausui debeo. Ad principia autem systematis mei determinanda, prima nosologiæ & pathologiæ principia revocare,

(c) *Methodi febrium naturalis Rudimenta*. Halæ 1770.

coactus ſum. Hinc ea, Benevole Lector, indulgeas, quæ Tibi nimis ambigue adducta videntur, quæ autem neceſſarie præmonenda eſſe arbitratus ſum, ne ex neglecta principiorum expoſitione methodum meam, ſecundum alia principia eam perpendens, inique judicares. Cæterum, nec ore alieno indicta, neque omni plane dubio atque errore experta hic proferre credo: difficile enim eſt, „ recte cogitare, recte ſcribere, difficilius, ut nobiſcum idem ſentiant, alios adducere " (*d*). Jam ergo ad inceptum meum proſequendum me nunc accingo.

(*d*) MEAD.

DE NOSOLOGIÆ OBJECTO.

§. 2.

ANTEQUAM ſcientiæ cujuſdam limites certo modo circumſcribere poſſimus, omnium primum eſſe debere, ut tam ſubjectum, de quo agi debet, quam prædicatum, qualem nempe conditionem vel modificationem ſubjecti determinati tractare mens eſt, rite indicemus, ex primis philoſophiæ principiis apertum eſt. Neque minori gaudet evidentia, morbum tum pathologiæ & therapiæ tum noſologiæ exhibere ſubjectum. Et ſicut in therapia curatio eſt prædicatum, quod de morbo in hac ſcientia dicendum eſt, ſic morborum differentia præbet in noſologia ſubjecti prædicatum.

§. 3.

Jam ergo morbi notio ponenda erit. Hoc pro ſcopo auctores plerumque ſanitatis notionem primo explicare ſolent, ut exinde eo ſa-

cilius morbi ideam educant. Quum autem nemo in dubium vocaverit, morbi quidem & ſanitatis notiones directe ſe oppoſitas eſſe, ambo tamen primarie ex uno eodemque fonte promanare, id quod *Galenus* jam monuit (*e*), ſimul etiam patet, quod, poſita hujus notione, illius idea ponatur. Hinc jam ad morbi notionem eruendam nos convertamus, quo ſimul, quid ſanitatis voce nobis venire debeat, patebit. Antea vero lemmata quædam præmittere liceat, ſecundum quorum normam tum auctorum de morbo ideas judicare, tum noſtram ſtabiliendam ſuffulcire poſſimus.

§. 4.

Quando evictum atque extra omnem dubitationis aleam poſitum ſit, omnia phænomena, quæ in regione mundi materialis occurrunt, quæque ſenſibus noſtris externis ſeſe manifeſtant, ex peculiari corporum mixtione & organiſatione manare; ſequitur, omnia phænomena atque mutationes machinæ humanæ, quæ ſenſibus obviam prodeunt, ex ſingulari ejusdem ſtructura ſolidorum & mixtio-

(*e*) *Method. med. l. c.*

ne fluidorum reſultare (*f*). Ex hac propoſitione ſequentia elicere poſſumus corollaria: Stat corporis fabrica pro cauſa, uti phænomena pro effectu. Hinc hic ab illa ſeparatim cogitari poteſt, quamvis unum abſque altero vere exiſtere nequeat. Quamvis autem cauſa effectu prius cogitari debeat, tamen nihil de cauſa effectus cujuſdam dici poteſt, niſi antea effectus certo quodam modo cognitus atque determinatus ſit, vel, ut melius me explicem, antequam de cauſa rei cujuſdam ſermonem

(*f*) Ne magis hac ex propoſitione concludatur, quam intendo, monitu opus eſſe credo, hanc theſin, quæ, ut plerique opinantur, immediate ad materialiſmum ducit, cum animæ ſpiritualitatis ſyſtemate, optime eademque vi, conſiſtere. Hic tantum de peculiari partium conditione ſermo eſt, qua aptæ fiunt, ut anima illarum ope effectus ſuos edere poſſit. Sicut enim partes corporis abſque anima vivificante functiones ſuas præſtare nequeunt, ſic magna gaudet probabilitate, quod anima corpore ſeparata, phænomena ſenſibus noſtris externis manifeſta, exſerere nequeat. Hinc jure meritoque concludimus, nullam corporis mutationem ex ſolius animæ vi, niſi interveniente corporis fabrica, oriri, atque verſa ratione, omnem animæ mutationem ex partium corporis mutatione deducendam eſſe, ſimul conſequimur, quamvis prima ratio, cur partes ex variis ſtimulis tam ſanitatis quam morbi phænomena producere valent, forſan in animæ cooperatione quærenda ſit. cf. *Urbegriffe von der Beſchaffenheit, dem Urſprunge und Endzwecke der Natur*, Berlin 1776. *Philoſophiſche Geſpræche*, Berlin 1780.

inſtituamus, neceſſe eſt, ut antea notio ponatur rei ipſius. Hoc tanta gaudet evidentia, ut probare id ulterius, me puderet. Quid ſane enim imprudentius, quam cauſæ cujuſdam rei exploratio, de qua nondum conſtat nobis notio? Atqui tamen multi auctores hic errarunt, qui, dum morbi definitionem dare volebant, de morbi natura diſputarunt, antequam cognitum erat, quid ſub morbi voce illis veniret. Nihil ergo ordini rerum magis congruens, quam ut primo vocis vim explicemus, antequam rei, ſub voce indicatæ, cauſam vel naturam inquirere velimus. Vel, aliis verbis, in omni rerum indagatione cognitio hiſtorica philoſophicæ præponenda eſt.

§. 5.

In omnibus ſcientificis veritatibus exponendis, omnes voces, quibus utimur, rite definiendas eſſe, niſi omni jam ſenſu æquivoco expertes ſint, ex hoc ſicut ex primis humanæ cognitionis elementis conſtat. Definitio autem characterem diſtinctivum præbere debet, quo res aliqua ab aliis omnibus ſemper & ubique diſcerni poteſt. Hæc definitio ratione medio-

rum, quibus ſigna ſunt perceptibilia, duplicis eſt generis. Quodſi enim omnes res ſenſibus noſtris externis animadverti poſſent, neceſſe quoque fore, ſequitur, ut ille character diſtinctivus tum ſenſibus externis mediantibus, tum ſenſuum internorum ope animadverti & concipi poſſet. Satis nota autem eſt illa rerum differentia inter res in abſtracto & inter res in concreto. Res in abſtracto tantum ſenſibus internis diſcerni poſſunt. Rerum in concreto autem duplex eſt genus. Alterum enim ſenſibus noſtris externis patet, alterum vero ex phænomenis modo adeſſe, concludere poſſumus. Sic convulſio muſculorum ens præbet in concreto, quod organis externis ſenſoriis animadverti poteſt; vermes autem, qui illam produxerunt, ſenſibus externis latent, quamvis omnino entia in concreto conſtituant, quæ autem ex phænomenis tantum, quæ in corpore efficiunt, cognoſci poſſunt. Patet ex his, duplex dari genus definitionum ratione ſignorum adhibendorum. Res in abſtracto tantum ſignis, ſenſibus internis conſpicuis, definiri poſſunt, quoniam ipſæ ſenſum externum fugiunt. Ut autem res in concreto ſemper & ubique diſcernere poſſimus, neceſſarium ea-

rundem definitionum requisitum erit, ut characteres sensibus externis quoque sint conspicui, qui tum pro rerum diversitate supra memorata vel e re ipsa vel ex effectibus ejusdem sumendi erunt. Nunc absque dubio facile quisque largietur, morbum ens esse in concreto. Hinc illum definiendo characteres ponendi sunt, qui sensibus externis patent, ut lege eorundem semper & ubique distinguere possimus, an homo sanus vel male adfectus habendus sit. Quum porro nemo inficias iverit, morbum ipsum sensibus externis percipi posse (*g*), in ejusdem ponenda definitione signa ex ipsa morbi manifesta conditione sumenda erunt.

(*g*) GAUBIUS quidem in *Inst. pathol.* §. 85. morbum in sensus non incidere adfirmat, tamen de natura morbi tantum id intelligendum esse, ex capite ejusdem de natura morbi patet. Omnino quidem latior morbi notio omnia comprehendit, quæ in corpore a naturali conditione aberrant, at, quoniam causæ in sensus non cadunt, aliquo jure, morbum sensibus externis percipi non posse, dici potest. Hæc autem morbi notio in nosologia admitti non debet, quoniam alias causa cum re ipsa confunditur, id quod varium eumque non innoxium dissensum producere potest.

DE

DE MORBO.

§. 6.

Morbi terminus triplici ſenſu apud auctores occurrit. Et primo quidem notionem involvit illius ſtatus, quo fit, ut actiones lædantur. Ita definierunt morbum Galenus ejusdemque defenſor Vallesius (*h*), Freitag (*i*), & Gaubius (*k*). Inquirendum erit, an hæc definitio præmiſſis & requiſitis noſtris ſupra poſitis reſpondeat. Facile unumquemque mecum perſpecturum confido, in hac definitione de cauſa phænomenorum ſermonem eſſe. Quum autem in omni rerum indagatione a cognitione hiſtorica incipiendum ſit (*l*), atque hæc ex phænomenis ſumi debeat, primam quoque

(*h*) „ Morbus eſt affectus præter naturam, a quo aperte læduntur operationes." v. *Controv. med. & philoſ.* L. IV. Cap. I.

(*i*) „ Morbus eſt conſtitutio partium præternaturalis, actiones lædens." v. *Diſſ. de ſanit. & morb. natur.* §. 5.

(*k*) „ Status ille corporis humani viventis, quo fit, ut actiones, homini propriæ, non poſſint appoſite ad leges „ ſanitatis exerceri, morbus dicitur." l. c. §. 34.

(*l*) v. §. 3.

morbi notionem ex iis petendam esse, patet. Hinc hac ex ratione hanc definitionem jam esse rejiciendam, simul adparet. Quum autem porro hac in definitione nulla exhibeantur signa, sensibus externis conspicua, necessario altero caret requisito supra postulato (*m*), hinc nullo modo in usum verti potest. Quantis præterquam hæc definitio obstructa est difficultatibus, quæ signorum usum impediunt, quo tamen nihil est magis necesse! Quoties deprehendimus peculiarem humorum crasin, quæ a naturali aberrat, solidorum structuram, quæ nihil minus quam naturæ consuetæ præ se fert faciem, ubi tamen nullam in functionibus læsionem vel in qualitatibus sensibilibus alienationem detegere possumus! quis tunc hominem ita comparatum insanum diceret? Nonne saltim ex vocis usu consueto magna allucinatio inde oriretur? Annon homini illi, medicus, ad sanationem approperans, in ridiculum foret? Et quoties, versa ratione, ne minimam corporis interni a naturali statu deflexionem, uti saltim nobis videtur, detegimus, ubi tamen functionum læsio manifeste in sensus occurrit, & quisque hominem illum

(*m*) v. §. 4.

morbum alere, dicet! Quodſi porro ignorantiam his adnumerare velimus, in qua circa corporis conditionem verſamur, quæ ad veram ſanitatis indolem neceſſarie requiritur, facile hujus definitionis nullitatem deprehendere oportet. Quonam porro jure defenſores hujus definitionis morbi cauſæ notionem ab illa morbi ſeorſim ſpectare ac exhibere poſſunt, quum ipſam veram cauſam pro ipſo morbo ſumſerint? Nonnulli tandem ſibimetipſis tanto magis adplauſerunt, quo certius crediderunt, quod definitio realis multis paraſangis nominalem ſuperet. Sed tunc morbi notio tantum abſtracta eſt, nunquam autem definitionis præ ſe fert ſpeciem, quæ ante ægrorum lectum adhiberi poſſit. Ex his omnibus facile mancum hujus definitionis conſtare poterit: quique ergo abſque dubio & ſine allucinatione certo modo definire cupit, quando homo pro ſano ſit habendus, & quo tempore ſanus eſſe definit, ille mecum perſpiciet, ſtatum corporis internum nullo modo in morbi definitione locum habere poſſe (*n*).

(*n*) Conferri hic imprimis meretur, Ill. ZIMMERMANN *von der Erfahrung*, B. 3. C. 4.

§. 7.

Has difficultates nonnulli ita effugere ſtuduerunt, ut tum actiones læſas, tum ſtatum illum morboſum internum, qui illas produxit, definitioni conciliarint (o). Supra jam monui, completam morbi notionem in concreto tam præternaturalem conſtitutionem ſolidorum & fluidorum velut cauſam, quam functiones læſas & qualitates ſenſibiles vitiatas velut effectus illius cauſæ ſimul comprehendere. Hic autem totus morbi ambitus in conſpectum venire non debet, ſed tantum de nominali vocis definitione agendum eſt. Superflua ergo hæc definitio continet ſigna, id quod legibus philoſophiæ non congruit. Cæterum ratione cauſæ internæ idem valet, quod ſupra monitum fuit.

§. 8.

Reſtat ergo ultimus adhuc fons, ex quo morbi definitionem educere poſſumus, func-

(o) v. HOFFMANN *Opp. Ed. Gen.* T. I. P. I. C. 2. §. 3. Eodem fere modo Cl. FRESE (v. diſſ. *ſub præſ.* BÜCHNERI habita: *de optima methodo cauſas morborum proximas inveſtigandi*. p. 10) morbum definivit, dum ait: „ Morbus erit interna corporis conſtitutio, qua in viribus partium ejuſdem diſſenſus adeſt, per ipſam tamen earundem fabricam certo gradu determinata. "

tiones nimirum corporis læſæ & qualitates ſenſibiles alienatæ, at varii etiam auctores illam ex iis ſtruxerunt (*p*). Nemo enim inficiari contendet, ſe morbum alere, ſi functiones machinæ ſunt vel turbatæ vel ſuppreſſæ, & ſi qualitates viſibiles a conſueta naturali conditione aberrant. Hinc uſui loquendi hanc definitionem quam maxime eſſe congruentem, patet. Quum porro omnis cauſæ & naturæ morbi cognitio ab externis phænomenis velut manifeſtis & cognitis incipiendum ſit (*q*), hac quoque ex ratione generalis morbi character a phænomenis manifeſtis petendus eſt. Sunt porro actiones læſæ & qualitates ſenſibiles vitiatæ ſenſibus externis conſpicuæ, hinc definitio iis ſuperſtructa, requiſito gaudet ſupra poſtulato (*r*). Omnino quidem magnus functionum numerus ſenſus noſtros externos non attingit. Sic variæ ſecretiones et motus, organis noſtris externis latent, ſic non raro qualitas vitioſa in corpore per ſatis longum temporis ſpatium abſcondita remanere poteſt,

(*p*) ELLER *de cognoſc. & cur. morb.* p. 2. Ill. ZIMMERMANN l. c. C. c. p. 245.

(*q*) v. §. 3. cf. Ill. ZIMMERMANN l. c. p. 253.

(*r*) v. §. 5.

antequam phænomenis morbofis externe obviam prodeat. Sed hac ex ratione figna hæc rejici nequeunt, quoniam omnis morbi cognitio phænomenis externis fuperftructa eft, nec prius caufa animadverti poteft, nifi phænomena externa produxerit. Caret tandem definitio noftra omnibus iis difficultatibus, quæ reliquis definitionibus adhærent. Quatenus autem læfionis vel vitii in qualitate idea extendi aut limitari debeat, proprie determinari non facile poteft, ac cum GAUBIO dicere oportet „ facilius effe, rem præfentem difcer„ nere, quam verbis exacte definire" (*f*). Refpiciendum ergo eft ad manifefta vitia, quæ in fenfus noftros externos incidunt, quæque pro omni rerum ftatu ex caufa quadam præternaturali promanant, morbumque adeffe declarant. Sicut ergo concurfus phænomenorum

(*f*) l. c. §. 81. Ill. NITEZKI quidem hanc difficultatem abfolvere exiftimavit, dum ait: „ Morbus eft diffenfus „ functionum corporis humani refpectu fuæ confervatio„ nis." v. *Elem. pathol.* §. 2. Attamen fæpe fæpius in morbis functionum diffenfus ad corporis confervationem tendit, cujus exemplum motus critici dare poffunt, qui tamen phænomenis morbofis adnumerandi funt. Si enim ita argumentari vellemus, facile febres ex morborum numero relegari poffent, quoniam haud raro ad corporis confervationem valent.

præternaturalium vel vitiatorum morbum ſiſtit, ſic eorum phænomenorum concurſus, quæ ſecundum naturam ſuccedunt, ſanitatem conſtituit (*t*). Quemadmodum autem abſtrahendo hanc morbi definitionem formavimus, ſic neminem crediturum puto, ut morbum abſque natura vel cauſa vere exiſtentem, habendum eſſe, vellem. Supra enim hanc objectionem jam refutatam eſſe, credo (*u*).

(*t*) v. SAUVAGES *Noſol. Method.* T. I. p. 67.
(*u*) v. Nota ad §. 4.

DE SYMPTOMATE.

§. 9.

Omnia phænomena machinæ noſtræ, quæ a ſtatu ſano aberrant, omnibus fere auctoribus ſymptomatum nomine veniunt (*v*). Hinc ex morbi noſtra definitione conſequitur, quod ſymptoma & morbus tunc ſynonyma fuerint, nulla fere ratione inter ſe diſtincta, niſi in eo, quod non omne ſymptoma, ſeorſim ſpectatum, morbum in concreto nominare debeas. Dantur quidem morbi, ubi tantum ſingula functio læſa vel ſingula qualitas viſibilis vitioſa adeſſe videtur, plurimi tamen morbi ex variorum ſymptomatum ſyndrome conſtant (*x*). Symptomata ergo nobis non ſunt effectus morbi ſed cauſarum ſequelæ, & quoniam omnia, quæ ſymptomatis adnumerari nequeunt, ad cauſas referenda ſunt, nunquam præter cauſam & effectum ens tertium in concreto exiſtere poteſt. Sicut autem

(*v*) Gaub. C. c §. 83. 84.
(*x*) Sauvages l. c. T. I. p. 89. III. Zimmermann l. c. p. 245.

in capite ſuperiori evictum datum fuerit, quod morbi nominalis definitio effectum tantum, tanquam res ſenſibus externis obvia, reſpicere debeat, ſic complexa morbi notio unum alterumque conjungit, dum nunquam phænomenon abſque cauſa ſeparatim vere exiſtens cogitari poteſt.

Hæc ſymptomatis verbi generalis notio eſt, quæ autem ab altera ſpecialiori excipitur, quæque ſæpe in errores induxit. Quo minus phænomenon quoddam ad morbi exiſtentiam pertinet, quo magis inſolitum hoc phænomenon in dato quodam morbo eſt, eo majori jure tale phænomenon ſymptomatis nomen mereri, multi putant. Hæc autem notio nec vocis vi, nec morbi ideæ congruit. Quando enim quidem tale phænomenon ad morbi exiſtentiam neceſſarie haud concurrat, cum eo tamen vinculo quodam naturali junctum eſſe ideoque ad morbi ipſius phænomena referri debet. Alias phænomenon alius morbi eſt, cujus natura ab altero toto cœlo diſtincta eſt, quo in caſu duo morbi ſimul adſunt, a ſe invicem prorſus diſtinguendi.

Cum hac ſecunda ſymptomatis verbi notione tertia coincidit, ſecundum quam phæ-

nomenon quoddam tunc ſymptomaticum dicitur, quando cauſa ejuſdem materialis haud in ipſa adfecta parte ſita eſt. Morbus talis idiopathico opponitur. Semper autem obſtat, quod duplex tunc ſit ſymptomatis notio, unde facile hallucinationes, ob quas evitandas melius erit, ut hic morbus, vulgo dictus ſymptomaticus, conſenſualis dicatur.

DE MORBI NATURA.

§. 10.

Sensuum externorum ope superficiem rerum quidem animadvertimus, pensitans autem hominis ingenium ulterius promovere, & intrinsecum rerum adspectui exploranti exponere naturæque secreta vestigia scrutari, conatus est; nec mirum ergo, si medici omni fere ævo morborum naturam explorandi, operam navarunt. Felices! si rem inquirendo, quæ tam momentosum, quam perutilem in toto medicinæ systemate exercet influxum, notiones antea de essentia vel natura rite distinxissent, & inter se convenientes fuissent, quid naturæ termino illis veniret. Vacillitas autem hujus notionis ex innumeris exemplis probare possem, nisi illa quemque perspectum considerem, qui libros medicinæ aliquantulum pervoluit. Hinc jam primum ex philosophiæ principiis naturæ notionem eruere liceat, quo postea eo certius morbi essentiam ponere possimus.

§. 11.

Omne ens quod exiſtit, eſſentia (*y*) ſua gaudet, & unum abſque altero eſſe nequit. Omnes porro philoſophi conveniunt, eſſentiam rei illud eſſe, ſine quo res, qua talis, eſſe nequeat. Hanc notionem autem nondum ſatis determinatam eſſe, confuſio teſtari poteſt, qua ſæpe auctores, naturam morborum ponendo, laborant. Et quidem duplex apud philoſophos hujus termini ſenſus occurrit, quem, ut videtur, medici non rite diſtinxerunt. Primo enim id denotat, quod rei alicui in omnibus ejusdem conſiderandi & denominandi rationibus, adeoque & in omnibus illis, qui cogitari de eadem poſſunt, ſtatibus diverſiſſimis eodem ſemper modo competit, ita ut ex omnibus illis, per quæ res eſt, quod eſt primo quaſi loco atque tanquam reliquorum fundamentum, ex quo illa conſequuntur, concipiatur. Hæc eſſentiæ notio complexa vel abſoluta nominatur (*z*), atque ea eſt, ad quam

(*y*) Monitu hic opus eſſe credo, eſſentiæ & naturæ voces mihi ſemper eſſe ſynonymas, cujus apologia videatur apud HOLLMANNUM in *Metaph.* §. 32.

(*z*) HOLLMANN l. c. §. 15. ſeq.

in morborum natura quærenda, nobis respiciendum est. Nunc autem essentiæ vox alio adhuc sensu accipitur. Illud nempe, quod rei tantum sub certa quadam denominatione & consideratione competit, ita ut sine eo sub hac consideratione existere nequeat, essentia rei incomplexa vel relativa appellatur (*a*). Ex hac essentiæ ideæ differentia omnes illas querelas ortas esse, quæ de morbi essentia aguntur, mox adparebit. Ut autem morbi naturam absolutam inveniamus, in eam rem inquirendum nobis erit, quæ in omnibus morbi considerandi rationibus primum fundamentum sistit, ex quo illæ fluunt. Hoc negotium optime perfici poterit, si omnia illa, quæ rei competunt, ad certas classes redigimus, ut ex iis illud seligere possimus, quod rei naturam constituit. Nec, ut nimiam prolixitatem effugiamus, de rebus in abstracto, sed tantum de illis in concreto, hic nobis agendum erit.

§. 12.

In omni ente materiali tria potissimum cogitari ac discerni possunt. Primo loco nempe

(*a*) l. c.

phænomena foras deprehenduntur, secundo vires cogitamus, quæ hæc phænomena producunt, & tertio certam materiæ structuram & mixtionem supponimus, ex quibus vires promanant. Quod idem certa quadam ratione de corpore animato valeat, supra datum est (*b*). Videbimus nunc quidnam ex his tribus naturæ nomine insigniendum sit.

§. 13.

Phænomena per se absque virium concursu existere nequeunt, & vires rationem continent, vel melius, constituunt existentiæ phænomenorum. Hinc phænomena rei naturam ejusdem absolutam non constituunt, quoniam in iis ipsis fundamentum non est, quod existant. Attamen varii auctores morborum naturam in ipsis phænomenis quæsiverunt. Sic plures naturam febris in calore consistere crediderunt, alii spasmum cordis & arteriarum naturam febris esse, adfirmarunt. Sed facile quisque ex supra de essentiæ notione propositis videbit, hos viros nullomodo absolutam febris naturam posuisse. Quum enim calor vel pulsus naturali celerior id esse nequit, per quod ipsa hæc phænomena existunt, haudquaquam iis

(*b*) §. 3.

essentiæ absolutæ nomen tribui potest. Sensu autem relativo omnino dici potest, febris essentiam in calore consistere, si quando nempe id tantum febris nomine insignire velimus, ubi calor præternaturalis deprehenditur, tunc omnino hæc febris absque eo calore existere nequit, quamvis ipsius febris essentia absoluta in eo non est, sed tantum illud sistit, per quod definitum existit. Est ergo hæc essentia definitionis essentia, non autem rei ipsius. Ex his satis superque consequi potest, morbi naturam absolutam in phænomenis nunquam quærendam esse.

§. 14.

Alterum, quod proxime a phænomenis abest, vires sunt, quæ phænomena producunt. Varii auctores rei viribus naturæ nomen tribuerunt (*c*), sed æque hoc perperam factum fuisse, probari potest. Omnes vires ex materiæ structura & mixtione resultant, neque in mundo materiali vis absque causa materiali præcedenti cogitari potest. Hinc vis primum

(*c*) „Natura est vis activa, seu motrix, hinc natura etiam „dicitur vis totius mundi seu vis universa in mundo." v. BILFINGER *de Deo, anima & mund.* p. 278.

non eſt, per quod res exiſtat, hinc naturæ nomen ei non competit. Huic alterum argumentum accedit, quod nempe vis idea tantum abſtracta ſit, natura autem rei abſoluta verum ens in concreto ſiſtat. Ergo nec vires naturæ notionem involvunt.

§. 15.

Tertium hinc tantum, ad naturæ notionem condendam, nobis remanet. Primum nempe fundamentum, per quod vires & phænomena rei, ſub omnibus conſiderandi modis exiſtunt, materiæ modificatio eſt. Hinc hæc materiæ fabrica naturam rei abſolutam conſtituit, atque nunc facile quoque morbi natura ponenda erit. Quando enim omnes corporis mutationes foras prodeuntes ex ſingulari ejuſdem ſtructura ſolidorum & mixtione fluidorum ortum trahunt, ſequitur, naturam omnium harum mutationum in ſtructura ſolidorum & mixtione fluidorum contentam eſſe. Quamvis enim phænomena corporis animalis non ex ſola partium fabrica oriuntur, tamen anima illud non eſt, ex qua omnes reliquæ conditiones tanquam ex baſi fluunt. Anima enim

enim absque corporis partium conditione, & versa ratione hæc absque anima vere existere possunt, neque anima rationem corporis existentiæ continet, nec, posita illa, phænomena & vires corporis ponuntur, nisi certa materiæ structura & mixtio ponatur, quibus mediantibus vires corporis ejusdemque mutationes producere possit (*d*). Hinc anima corporis animati naturam non constituit, quamvis nonnulli huic sententiæ addicti videantur (*e*). Attamen omnino ad illam semper respiciendum est, quum essentialem differentiam inter corpora animata & inanimata sistat. Hinc optimo jure, atque ut omnis dissensus avertatur, adjungi poterit, naturam corporis animalis fabricam ejusdem esse animatam, ex qua omnes vires atque mutationes ejusdem veluti ex primo fonte emanant. Quum autem porro mutationes corporis humani duplicis sint generis, quorum alterum illas comprehendit, quæ secundum statum naturalem succedunt, alterum autem eas continet, quæ

(*d*) c. f. Not. ad §. 3.

(*e*) v. MEAD. *Opp. Ed. Gœtt.* T. 1. *de Variol.* p. 12 & SAUVAGES l. c. p. 96. seq. qui autem sensum naturæ metaphysicum cum sensu ejusdem physico confundunt.

læsæ vel vitiatæ dicuntur, etiam pro hac ratione, essentiam harum mutationum duplicem esse, consequitur, & sicut absque omni dubio concludimus, phænomena præternaturalia nunquam ex sana & naturali solidorum structura & fluidorum mixtione flui posse, sic omni jure consequimur, naturam morbi in fabricæ corporis a statu naturali alienatione sitam esse (*f*).

(*f*) Hanc naturæ notionem de morbo in genere plurimi auctores posuerunt, quamvis in morbis individuis omnes fere ab illa discedant. „ Essentiam morbi non consistere in „ læsa operatione, sed in ea dispositione, per quam læ„ditur" apud VALLESIUM l. c. legitur, quocum etiam GAUBIUS consentit, dum ait: „ Naturam morbi gene„ralem sitam esse in male affectis corporis vivi illis con„ditionibus, quibus id aptum natum est, suam confer„re symbolam ad actiones humanas." l. c. §. 42.

DE CAUSA MORBI.

§. 16.

QUANDOQUIDEM in toto naturæ phænomenorum regno nihil absque causa vere existens cogitari potest, nullum quoque dari morbum, quin suam agnoscat causam, simul apertum est. Quodsi autem porro tota actualis natura ita concatenata est, ut ex innumeris ejus membris unum stet pro effectu præcedentis, simulque pro causa sequentis & omnium sequentium, iterum quodvis phænomenon innumeras agnoscere causas, quarum semper altera rationem continet alterius, consequitur. Hinc medici sub morbi causæ nomine omne id comprehendere solent, quod ad morbum producendum symbolam conferre valet. In tanta autem rerum multitudine certos ponere limites fas est, ne altius adscendatur, quam necessitas jubet.

§. 17.

Causa morbi est illud, quod morbi ratio-

nem in se continet (*g*). Hinc omne id quod ab aliis, principii nomine a causa distinctum fuit, veræ causæ præ se fert indolem, nec ab ea discernenda est (*h*). Hinc porro causa semper est ens in concreto, ratio autem ens in abstracto (*i*), atque hinc omnia ea, quæ rationem morbi continent, entia in concreto sistunt. Ut tandem in reliquis, sic in morbis producendis plures ad unum morbum efficiendum concurrunt causæ, quæ, singulatim spectatæ, rationem insufficientem existentiæ morbi, omnes autem simul comprehensæ, rationem sufficientem morbi sistunt, vel causam

(*g*) NIETZKI *Elem. Pathol.* p. 24. §. 98.

(*h*) HOLLMANN l. c. §. 272. SAUVAGES l. c. p. 74. seq. magnum inde dissensum oriri putat, si principium a causa non distinguitur. Hæc autem sententia ex falsa ejusdem de causa notione fluit, quum illam cum ratione confundit. Principium enim id vocat, quod a nobis causa dicitur; causam autem id esse adfirmat, ex quo intelligi possit rei existentia, & quod sensibus semper lateat (v. l. c. p. 81. §. 180.). Has autem notiones non omnes philosophi admiserunt, neque in nosologia locum habere possunt, quum raro vel nunquam ex principio morbi ejusdem existentiam intelligere possimus.

(*i*) v. HOLLMANN l. c. §. 271. NIETZKI l. c. §. 100. SAUVAGES l. c. §. 180. Hic auctor nempe id causam adpellat, quod nobis ratio est, atque illud sensibus externis cognosci non posse, probat.

quamdam producunt, quæ hanc sufficientem rationem continet. Relictis omnibus aliis, hic tantum de causa morbi, quæ corpori inest, aliquid monere liceat.

§. 18.

Ex causa externa, vel ex plurium remotarum concursu vitium quoddam in solidis vel in fluidis, vel in utrisque producitur, ex quo morbi phænomena primo loco oriuntur (*k*). Sic ex aeris frigiditate indeque contracto refrigerio lentor ille inflammatorius nasci potest, qui febrim inflammatoriam accendit. Lentor ille inflammatorius optime *causæ materialis* nomine insignitur. Ad febris autem existentiam hæc causa nondum sufficiens est, quoniam sæpe lentorem illum absque febri inflammatoria observare contigit. Multa ergo ad morbum producendum adhuc concurrunt, quæ non in ipsa causa materiali, uti saltim nobis constat, sed in viribus corporis, in loco, quem occupat, ejusdemque varia conditione latent. Ut enim medicamenta, sic causæ morbificæ ma-

(*k*) Facile adparet, de ea causa interna, quæ prædisponens dicitur, hic sermonem non esse.

teriales varios pro varia corporis universi partiumque constitutione effectus relinquunt. Sic ex sanguinis diathesi phlogistica nunc laryngis nunc pleuræ nunc pulmonum inflammatio producitur, quæ omnes facie differunt, hinc aliam atque aliam causam agnoscunt, quæ diversitatis phænomenorum rationem contineat. Has *causas formales* adpellare liceat, ex quibus binis demum morbi *causa sufficiens* constat.

§. 19.

Causa materialis morbi rationem sufficientem non continet, sed tantum id denotat, quod, causis formalibus exceptis, proxime morbum produxit, quo demto morbus præsens dirimitur, quo autem posito, morbus nondum ponitur. Semper hinc præternaturale quid vel in solidis vel in fluidis vel in utrisque latens sistit, ex quo, causis formalibus exceptis, sub omnibus considerandi modis morbus initium cœpit. Hac ratione ab omni causa prædisponente & occasionali, ex quibus nempe demum nascitur, satis distincta est. Sic enim colluvies biliosa putrida in primis viis petechias producere valet, atque tunc,

caufis formalibus exceptis, fub omnibus confiderandi rationibus primum fiftit fontem, ex quo petechiæ oriuntur; hinc veram caufam materialem petechiarum conftituit. Conftitutio autem cholerica, pituitofa, aer, putridis exhalationibus inquinatus, quamvis huic colluviei primarie anfam præbeant, tamen illud fundamentum haud fiftunt, ex quo petechiæ fub omnibus confiderandi modis ortum trahunt.

§. 20.

Caufa ergo formalis eft illa corporis conditio, qua fit, ut caufa materialis hæc vel illa fymptomata efficere valeat. Hinc ad caufas remotas vel præcedentes referenda non eft, fed in ferie caufarum ultimum occupat locum. Et quidem hæc caufa morbofæ conditionis notionem haud neceffarie involvit. Sic enim colluvies humorum acrium in primis viis, nervos irritando, convulfiones concitare poteft, quo in cafu colluvies acris caufam materialem; nervorum autem fenfibilitas & confenfus, caufam formalem conftituunt. Negari interim non poteft, nonnunquam & hanc caufam formalem morbofæ indolis effe. Sic

v. c. febri inflammatoriæ facile peripneumonia accedit, si laxitas pulmonum antea adfuerit, aut si pluribus vicibus individuum jam a pulmonum inflammatione correptum fuerit. Sic ex paulo sensiliori systemate nervoso, colluvie acri irritante accedente, phænomena conflantur, quæ in constitutionibus minus sensilibus haud deprehenduntur. Hoc autem in re nihil mutat. Ablata diathesi phlogistica, demta colluvie, in binis morbus tollitur, neque talis causa formalis peculiarem medici attentionem desiderat. Longe autem aliter res se habet, ubi hæc corporis conditio ita comparata est, ut a lenissimo irritamento phænomena ortum ducant, quæ irritamento proportionata non sunt. Sic in morbo hysterico ex levissimis causis, spasmi, convulsiones, dolores colici contrahuntur. Adest in hoc morbo peculiaris systematis nervosi conditio, qua, levissimis accedentibus causis, magna eaque sat molesta symptomata efficiuntur. Tunc autem hæc partium constitutio pro causa formali habere non debet, sed in conjunctione cum irritamento veram præ se fert indolem causæ materialis. Cæterum lubenter fateor, limites hic ponere, satis difficile esse, id quod autem ex culpa

notionum mearum exclusiva haud evenit, quum idem de omnibus reliquis causæ notionibus valeat. Naturæ catena tales difficultates ubique præsentat, neque membrum quodlibet absque collisione reliquorum cognosci atque determinari potest. Ad praxin nobis sufficere potest, omne id causæ formalis nomine insignire, quod in morbo producendo, viribus, corpori ejusdemque partibus propriis, atque idiosyncrasiæ tribuendum est.

§. 21.

Nemo, veluti opinor, hanc causarum differentiam, naturæ rerum superstructam esse, negabit (*l*), quin potius magnum inde in serie notionum commodum redundare, persuasus fuerit, si illius ope intelligi potest, quonam jure, eandem causam effectus oppositos producere, eosdemque effectus ex diversis causis oriri posse, dicendum sit. Quum enim causa formalis magnum in causis materialibus modificandis exerceat imperium, varia hinc quoque

(*l*) Neotericorum nonnulli ad hanc causarum distinctionem respiciunt, de qua vid. Cl. GESNER *Beobachtung. aus der Artzeneigel.* B. 1. p. 74.

phænomena ex una eademque caufa materiali adparebunt, ubi diverfæ cooperant caufæ formales. Sic v. c. vermes varios morbos, pro varietate caufarum formalium, i. e. loci, quem occupant, idiofyncrafiæ &c., facie & fymptomatibus diverfiffimos excitare valent, ubi vermes pro vera caufa materiali habendi funt. Sic inflammatio ex diathefi fanguinis phlogiftica, ex confenfu, ex putredine evenire poteft.

§. 22.

Quodfi caufa morbi materialis illum denotet ftatum corporis præternaturalem, ex quo fymptomata primo loco tanquam ex fundamento fub omnibus confiderandi & denominandi rationibus refultant (*m*) caufam morbi materialem atque naturam morbi nobis fynonyma effe, ex naturæ morbi notione fupra pofita (*n*) patet. Hinc unum terminum alteri fubftituere liceat. Quodfi autem porro varii morbi ex una eademque caufa materiali foveantur, atque, verfa ratione, idem morbus variam agnofcere poteft caufam materialem;

(*m*) §. 18.
(*n*) §. 14.

varios quoque exiſtere morbos, qui, quamvis diverſam præ ſe ferunt faciem, natura tamen conveniunt, & e contrario totidem occurrere morbos, qui, quamvis ſymptomatibus conveniant, diſſimillima tamen ſunt natura, ſimul conſequitur (o). Magnum ex hujus differentiæ attentione commodum arti enaſci, infra pluribus patebit.

(o) „Reperiuntur morbi" ait SYDENHAMUS, „qui ſub eodem genere ac nomenclatura redacti, ac quoad nonnulla ſymptomata ſibi invicem conſimiles, tamen & natura inter ſe diſcreti diverſum etiam medicandi modum poſtulant." Additque eodem loco: „complures eſſe morbos, qui, licet ab auctoribus ſub eodem titulo citra ullam ſpeciei diſtinctionem tractentur, diſſimillima ſint indole." v. Opp. Præfat. Ed. Gen. p. 7. Ed. Lugd p. 13.

Idem confirmat GAUBIUS, dum ait: „Poſſunt cauſæ natura convenire tametſi diverſas corporis partes occupant; ideoque nec eaſdem præciſe functiones turbant. Quod magnæ utilitatis in arte compendium". l. c: §. 63. cf. etiam Ill. ZIMMERMANN l. c. p. 125.

DE MORBO PROFLIGANDO.

§. 23.

MORBI curatio in eo verſatur, ut cauſæ auferantur, quæ ſymptomatum rationem continent. Quum autem id tantum tollendum ſit, quod præternaturale aut vitioſum corpori ineſt, inter omnes morbi cauſas præcipue ad cauſam materialem reſpiciendum eſſe, adparet. Negligi quidem minime debent cauſæ antecedentes, quippe quæ, ſi perdurent, omnino removendæ ſunt. Sic etiam ratione cauſæ formalis multa in praxi attendenda ſunt, quum pro illius diverſitate aliam atque aliam viam ad cauſæ materialis ablationem ſequi, nos oporteat. Attamen quæque cauſa materialis generalem ſibi methodum vindicat, quæ ſub omni cauſæ formalis differentia proſequenda eſt. Sic peripneumoniæ inflammatoriæ univerſalis methodus antiphlogiſtica convenit, quamvis ſimul ad expectorationis pro-

motionem attendi debeat. Cardo ergo curationis in tollenda causa materiali, hinc in auferenda morbi natura, versatur, indeque *curationem essentialem* constituit. *Medelæ ratio* autem *specifica* ex causarum simul formalium ratione haurienda atque determinanda est.

Quum porro morbus sæpe ab aliis causis ad morbi existentiam haud pertinentibus non raro adaugeatur, atque hac ex ratione phænomena harum causarum accidentalium symptomata proprio & specifico sensu nuncupentur, eas quoque in praxi nullomodo negligendas esse, adparet. Ablatio harum causarum accidentalium *curatio symptomatica* dicitur, quæ a medicis spuriis, neglecta morbi natura, sæpe curationi essentiali anteponitur.

DE METHODO MORBOS ORDINANDI.

§. 24.

SUPERAT humani ingenii vires, omnes notiones individuales ſingillatim deprehendere, inque rebus agendis illas adhibere, hinc animæ fere proprium atque inſitum eſt, ut conceptus individuales ad generaliores quoſdam revocemus, qui memoriam, oneri alias confuſionique cedentem, ſuffulcire valent, & ſecundum quorum normam novas rerum obvenientium notiones digerere poſſumus (*p*). Hæc virium tenuitas reique commodum quoque in cauſa ſunt, qua factum fuit, ut ingens mor-

(*p*) „ Sentiunt attenti, lumen ex detecta quaque veritate „ menti natum ſimul diluculum eſſe, cum quo in cognitionem propinquæ veritatis eatur. Et ſane labor infinitus eſſet inveſtigandi ſingula: ſed præcedens ratiocinatio qua ſimilia ſimilibus accenſere, proni ſumus, onus „ illud levius reddit". KLOEKHOFF *de morb. anim.* p. 2.
„ Das Licht von jeder entdeckten Wahrheit iſt für „ uns die Dämmerung der Wahrheit, die ihr zunächſt „ liegt." Ill. ZIMMERMANN l. c. T. 2. L. 4. C. 2.

borum numerus ad genera quædam universaliora reductus, atque norma structa fuerit, secundum quam novæ morborum species dijudicari possunt (*q*). Necessitas rei necessitatem ad illam ulterius attendendi jam satis evincit, & pro optima forsan mihi est apologia, criminationem forte subienti, me genio sæculi plus nimium indulsisse (*r*). Attamen propius mihi elaborandum erit in reddenda ratione, qua multitudinem systematicorum, qui mutationes corporis humani præternaturales ad summa quædam genera reduxerunt, adaugendi, permotus sum.

§. 25.

Hæc abstrahendi ars similitudini & dissimilitudini rerum superstructa est, & generatim

(*q*) „ Genera morborum tam mirabile vinculum inter se & „ veluti communionem quandam habent, ut idem lu„ men, quo unius natura profertur in conspectum, a „ proximi lumine crebro accendatur. " COCKBURN *Virulentæ gonorrhoeæ symptomata &c.* Lugd. 1716 in Dedic.

(*r*) KLOEKHOFF *Galenum* illos perstrinxisse non censet, „ qui „ severiore ratiocinio, ex iis quæ sensui aut rationi evi„ dentia sunt, de rebus affinibus obscurioribus conjectu„ ram facere, vel judicium quoddam ferre, sustinuerunt. „ Eo enim omnes natura ducit: idem jucundum semper, „ nec raro utile, quin & necessarium est. " l. c.

methodus ordinandi adpellari ſolet. Eſt autem ſimilitudo nihil aliud, quam rerum, ſub certa determinatione ſpectatarum, convenientia, uti diſſimilitudo, rerum ſub certa determinatione ſpectatarum, diverſitas (*s*). Hæc determinatio, ſub qua res conſiderari poſſunt, normam præbet, ſecundum quam rerum differentia dijudicatur, quæque vulgo fundamentum diſtinctionis vocant. Quum autem una res eademque ſub multivario ſtationis puncto ſpectari potuerit, quibus totidem ſimilitudines & diſſimilitudines deprehendimus, multas dari unius ejuſdemque rei differentias, ſimul conſequitur. Non autem idem eſt, an hæc ex rerum analogia argumentatio ſecundum has vel alias determinationes inſtituatur (*t*). Hinc inter omnes rei conditiones, ſub quibus ſpectari poteſt, illa ſeligenda erit, ex cujus nexu fertiliſſimam ad incognita ducere poſſumus concluſionem.

§. 26.

(*s*) v. HOLLMANN l. c. §. 252.

(*t*) „ Argumentatio a ſimili, ſi debite non inſtituatur, cæ„ teris omnibus fallaciores deducit concluſiones. " BAGLIVI.

„ Circumſpecta poſtulatur ex ſimilitudine morborum „ argumentatio. " KLOEKHOFF.

§. 26.

Possunt autem res præcipue duplici ratione considerari. Respicimus nempe vel ad rerum attributa externa, vel ad earundem naturam internam. Ergo duplex datur fundamentum distinctionis rerum similitudinis, quorum alterum ex rerum natura, alterum ex earundem attributis externis desumtum est. Hinc duplex ordinandi methodus exstat, quarum illa *essentialis* vel *naturalis*, hæc autem *artificialis* auditur. Est ergo methodus ordinandi naturalis æquatio similitudinum rerum secundum earundem naturam. Methodus autem artificialis illa erit rerum similitudinis comparatio, quæ secundum differentiam attributorum externorum earundem instituitur.

§. 27.

Quum essentia rei, sensu positivo spectata, unica tantum sit, unicam tantum existere methodum ordinandi naturalem, constat. Quum e contrario multivaria sit rerum externa conditio, plures etiam confici posse ordines re-

rum artificiales, ſimul apertum eſt. Quando ergo, in morbis ordinandis, regula, ſecundum quam ſimilitudinum comparatio æſtimari debet, ex morborum phænomenis deſumitur, plures etiam methodi artificiales exiſtere poterunt. Sic regula comparationis a morborum origine, ſede, gradu, eventu &c. deſumi poteſt (*u*), at nimis ambiguum & a foro meo longe diſtans foret, ſi omnes has rationes, quibus pro earundem diverſitate, varia ſyſtemata ſunt ſuperſtructa, recenſere vellem. Sufficit mihi, paucis hic monere, quod hac methodo ſcientia haudquaquam promoveatur, niſi incommoda, quæ inde redundant, morborum cognitionem impediant. Et quidem in cauſa hæc ſunt. In methodo artificiali ſæpe morbi, natura diverſiſſimi, conjunguntur. Quum enim tantum ad phænomenorum morbi ſimilitudinem reſpiciatur, hæc autem ſæpe ſæpius unam eandemque præ ſe ferant faciem, quamvis ex longe diverſa cauſa emanant (*v*), facile hujus aſſerti veritas conſtare poteſt, atque cuique patebit, qui multivarias, unius ejuſdem-

(*u*) HOFFMANN *Opp. Ed. Genev.* T. I. P. 2. C. 6. GAUB. l. c. §. 841. ſeq. *de* HAEN *Theſ. febr. diviſ. ſiſt.*
(*v*) §. 20. 21.

que morbi, caufas materiales perpenderit; hinc, exempla huc allegare, fere fuperfluum fore, exiftimo. Sic enim per fatis longum temporis fpatium, pleuroperipneumoniæ unam tantum exiftere fpeciem, practici crediderunt, atque in omnibus individuis eandem medendi methodum commendarunt, quamvis pro varia aeris & corporis conftitutione (x) longe diverfæ fit indolis, diverfamque medelæ rationem poftulet. Idem de omnibus reliquis febribus valere, ex eruditis neotericorum fpeciminibus lucide adparet. Nec minus, inverfa ratione, morbi, natura congeneres, hac methodo disjunguntur, quoniam varia phænomena ab una eademque caufa materiali pendent (y). Sic colicæ & dyfenteriæ biliofæ abfque pulfu celeri & calore præternaturali exiftunt, quæ omni jure omnique habita ratione, pulfu celeri atque calore febrili exceptis, febrium biliofarum numero accenfendæ funt, quibus autem diftinctionis fundamentum longe alium

(x) „In plurimis," ait HUXHAM, morbis epidemicis, fpe„ciatim variolis, morbillis, febre fcarlatina, cæterifque „fieri poteft, ut morbus generalis infigniter per ægroto„rum particularem mutetur conftitutionem." *Opp. Ed.* REICH. T. 3. p. 117.

(y) l. c.

attribuit locum. Sic rheumatiſmus in junctu-
ris ad arthritidis genus relegatur, quamvis non-
nunquam inflammatoriæ indolis eſſe, occurrat,
eaque ex ratione ad rheumatiſmum inflamma-
torium remittendus ſit. Quanta inde in dog-
matica medicinæ parte idearum vacillitas atque
rerum confuſio oriatur, cuique artis tyroni pa-
tet, qui methodum pervolvit, quam *Sauva-
ges* adoptavit. Nullo enim ſtabili nexu juncta
eſt theoria, quæ, per totum ſyſtema inordi-
nate diſperſa, innumeris repetitionibus, tyronis
laborem nimis gravem reddit, neque philoſo-
phicam notionum ſeriem admittit. Idem cor-
porum naturalium ſcrutatoribus innoteſcere de-
bet, qui ſyſtemata, ſola corporum facie exter-
na ſuperſtructa, in corporum indagatione ad-
hibent. Ingens porro numerus generum mor-
borum, qui, ex ſymptomatum ſimilitudine,
nulla cauſæ indoliſve morbi habita ratione,
conficitur, nullius in arte emolumenti eſſe po-
teſt. Copia enim febrium, priſcorum moni-
mentis nobis mandata, id claro ſimul autem
triſti probat argumento, quanta fiat ordinis
rerum perturbatio, in diſpeſcendis morbis, ab-
ſque ad eorundem naturam ſtabilem habito
reſpectu. Febres aſſodes, lyngodes, helodes &c.

tantum nominandæ ſunt, & nemo, harum febrium rationem attendens, probationem negabit. Variam tandem hinc inde litigandi materiem naſci, cauſus ſeu febris ardens teſtari poteſt. Hæc, quæ & cujus ſit naturæ, medici valde diſſentiunt. *Boerhavius* illam pro ſummo ſanguinis ſtatu inflammatorio (*x*), *Juncherus* aliique pro ſummo febris bilioſæ gradu tradunt (*y*), & *Ellerus* adhuc aliud quid ſub illa intellexiſſe videtur (*z*), & quiſque, quod mirandum videtur, priſcorum teſtimoniis ſententiam ſuam probare poteſt. Facile autem ex ipſis veteribus perſpiciendum eſt, illos, omnes febres, in quarum decurſu æſtus ac ſitis majori conſueto more gradu deprehenduntur, ardentes vocaſſe (*a*). Quam multis vero aliaſque inter ſe diverſiſſimis febribus hæcce phænomena conveniunt! Et quomodo aliter fieri poteſt, quam ut utriuſque opinionis valor vetuſtatis ſigillo confirmari poſſit. Ex omnibus his ſatis conſtare arbitror, omnes diviſiones,

(*x*) *Aphoriſm. de cognoſc. & cur. morb.* §. 738. ſeq.
(*y*) Ill. Tissot *Opp. Ed. Ill. Bald.* T. I. p. 15.
Vogel *de cognoſc. & cur. C. H. adfect.* p. 51. & 56.
(*z*) *Obſ. de cogn. & cur. morb.* p. 69.
(*a*) Forest. *Opp* L. 2. Obſ. 16. *Schol.* Bellin. *de Urin. & pulſ.* Ed. Lugd. 1717. p. 248, 254.
Vogel l. c. p. 52.

phænomenis externis, absque ad morbi natu-turam habita ratione, superstructas, nulla utilitate esse. Neque desunt medici magni nominis, qui harum divisionum damna perspexerunt (*b*). Quærenda ergo est altera methodus, quæ omnibus his difficultatibus minus obnoxia sit.

(*b*) Variis titulis unus idemque morbus insigniri solet, „ubi „ tamen eadem est morbi causa, indicationes etiam eæ„ dem, atque eadem symptomata, solo gradu distincta. „ Ita multo etiam frequentius plurimos variantes morbos, „ (qui cum a diversis causis originem suam ducunt, ita „ admodum diversis symptomatis stipati, æque diversas „ indicationes subministrant methodumque curandi æque „ differentem requirunt) sub uno generali titulo com„ prehensos, atque uni eidemque methodo accommoda„ tos passim reperimus. Atque inde fit, quod nulla alia „ ars præter medicinalem adeo longo usu atque experien„ tia indigeat. &c." MORTON *Præf. ad Phthisiologiam*. „ Inter præcipua artis nostræ desiderata illud merito re„ ponimus, ut singuli quique morbi in tot species sub„ distinguantur, quot sunt morbi primarii, a quibus fo„ ventur, aut causæ vehementes, constantesque, a quibus „ producuntur. Contra medici morbos nonnullos, qui „ in tot species distingui deberent, quot sunt principales „ morbi aut causæ vehementes a quibus foventur, quia „ in nonnullis symptomatis sibi similes videntur, sub uno „ generali titulo comprehendunt, eademque medendi me„ thodo in singulis utuntur, cum revera & indole diversi „ ab invicem sint, diversam medendi methodum expos„ cant singuli." BAGLIVI *Prax. med.* L. 2. C. 9. III. TISSOT ita de magno febrium catalogo dolet: „Variis"

§. 28.

Quando ordinandi rationes ex ipſa morborum naturæ ſimilitudine deſumuntur, omnia hæc evitari poſſe, cuique facillime patebit. Cauſæ enim materiales tantam varietatem non obſervant, quam in phænomenis deprehendimus, & quamvis morborum cauſas materiales haudquaquam omnes cognoſcamus, tamen ex una eademque, varios eoſque ſatis diſtinctos effectus oriri, ſupra evictum datum eſt (c).

ait, „nominibus ſæpe eundem morbum indicaverunt, a„lias & plerumque ex ſymptomatibus, neglecta cauſa, „nomenclaturam deducentes tot finxerunt nomina, quot „paulo graviora ſymptomata in febrili praxi occurre„bant.“ l c. p. 14. Cl. *van den Boſch* ſequentia habet: „Magnum pathologiæ adfertur detrimentum ex non„nullorum medicorum cacoethe, qua audito uno alte„rove cardinali, ut ita dicam, ſymptomate, ſtatim & „præmature nimis, nomina morbis imponant, totam„que nomini ſuperſtruant indicationem. Veri medici „eſt, ad morbi adæquatam comparandi ideam, ex phæ„nomenis omnibus ad cauſam ratiocinari, neque quæ„rere nomen tantum morbi, ſed quid cauſam expediat.“ *Hiſtor. Conſt. epid. vermin.* p. 7. Conferri quoque ea merentur, quæ apud SYDENHAM in *præfat. ad Opp.* leguntur, nec minus ea, quæ HOFFMANNUS hac de re diſſeruit in *Opp. cit.* T. I. p. 148. §. 7. *Scholion.*

(c) §. 21. 22. 27.

Hinc utile in arte compendium ponitur, quoniam pauciores exiſtunt cauſarum materialium claſſes, quam phænomenorum. Eſt porro hæc methodus illa, ex qua ſimul curationis ratio patet, id quod auctores tanto deſiderio optarunt atque poſtularunt (*d*). Dum enim morbi cujuſdam determinationem ſyſtematicam vel hiſtoricam ſecundum hanc differentiam eruimus, ſimul ad ejuſdem cauſam materialem, hinc ad naturam, indeque ad indicationes curativas ducimur. Summo ergo ſtudio hæc morborum differentia eruenda atque pro methodi ordinandi fundamento ponenda eſt.

§. 29.

Quum autem morborum natura abdita ſit, neque ſenſibus externis pateat, ex phænome-

(*d*) „ Methodus morbos ordinandi ita comparata eſſe debet, „ ut non in nominibus duntaxat morborum inveniendis „ ſeſe utilem preſtet, ſed præcipue facilem ad eruendas „ curationes viam expediat. " GAUB. l. c. §. 840. Conf. etiam auctores modo allegatos. HEBENSTREIT, qui omnium primus, ad talem methodum reſpexit, illam ita deſcribit: „ Uſus hujus methodi eſt, indicationis alicujus „ communis, quæ multis ægritudinibus, titulo diſpare „ utentibus, reſpondeat, inventio. " *Progr. de methodo morbos ordinante. Spec. prim.* p. 14.

nis ab ea emanantibus ad illam concludi debet; & quamvis ex symptomatibus, per se spectatis, nullomodo vera norma pro methodo naturali strui possit (*e*), tamen symptomatum similitudo eatenus pro norma comparationis assumi potest, quatenus naturam morbi indicant. Hæc vero phænomena rite determinare, res maxime est ardua atque difficilis. Undenam? Nonne quæque conditio morbosa, sub certis atque determinatis circumstantiis posita, certa sua sibique propria habet symptomata? Annon justa observatione illa determinari possunt? Quo certius prius, eo majoribus posterius obnoxium est difficultatibus. Complicatissimus virium machinæ nostræ consensus, indeque varia directio ac modificatio effectuum unius ejusdemque causæ materialis, exigua nostra cognitio reliquarum circumstantiarum, sub quibus, posita causa materiali, hæc vel illa ejusdem effectus modificatio evenire debet, frequens causarum plurium concursus, magna opinionum de natura causarum cohors, præjudiciis ac hypothesibus erroneis superstructa, omnia hæc & adhuc plura, quæ jam *Baglivi*

(*e*) §. 28.

monuit (*f*), quæque noſtris temporibus tanta elegantia ab Ill. *Zimmermanno* expoſita ſunt (*g*), hanc determinationem fere ad problemata altioris indaginis relegant.

§. 30.

Quamvis autem hæc fere inſuperabilia impedimenta abſolutam morborum naturæ indagationem valde onerent, tamen via ſternenda eſt, qua ad morborum naturæ ſimilitudinem relativam detegendam pervenire queamus. Videamus igitur, annon detur filum ariadneum, cujus ope ex hoc labyrintho nos extricare poſſemus. Ex phænomenis morboſis, id eſt, ex ſymptomatibus ad cauſas concludendum eſſe, ſupra datum eſt (*h*), nec alio modo hoc fieri poſſe, nemo neſcit. Abſolute autem atque ſine alio habito reſpectu ex phænomenis morbi ad ejuſdem cauſam concludere, ita ſonat, ac ſi quis ex ſola plantæ cujuſdam incognitæ partium inſpectione ac deſcriptione, citra ullam aliam rationem, vires ac indolem plantæ

(*f*) v. *Opp.* L. I. p. 8. ſeq. & L. 2. p. 166. ſeq.
(*g*) *Von der Erfahrung* B. 3. C. 2.
(*h*) §. præc.

vellet divinare, ad quod perficiendum multa adhuc alia auxilia concurrunt. Sic etiam in morbi causa indaganda, præter symptomata, alia attendenda sunt, ex quibus indolem causæ dijudicare possumus. Videamus quænam sunt auxilia, quæ nos in praxi ad causæ cognitionem perducere possunt.

§. 31.

Ex causis antecedentibus tam externis quam internis nonnunquam conclusio ad causam materialem duci potest. Sic ex intima conversatione prægressa cum homine, labe venerea inquinato, ad contagium venereum in sequenti morbo concludi potest. Sic in febri quadam acuta ex cholerica corporis constitutione, ex animi adfectubus prægressis, ad bilis cooperationem conclusio formari potest. Sic febris in constitutione robusta, ex refrigerio contracta, non facile nervosæ febris indolem servabit. Quum autem plurima harum causarum pars, varios, pro varia corporis conditione, edat effectus, atque sæpe etiam lateant, ita ut ne vestigium quidem de iis detegamus, ex iis solum absque alia relatione ad

causæ materialis conditionem concludi nequit; quamvis omnino negligi non debent.

§. 32.

Nec cadaverum sectiones certum quid de morbi natura exponunt. Causæ enim quodammodo effectus, rarissime vero ipsius naturam ostendunt, atque nil vel parum ad medelam spectans docent, dum externa cadaveris partium facies sæpius in diversissimis morbis una est eademque, neque simplex adspectus ad morbi naturam conclusionem admittit. Omnino quidem locum inter auxilia tenent, quibus ad causas formales quasdam pervenire possumus, sed ad causas materiales detegendas non semper sufficiunt. Aliud ergo adhuc medium investigandum erit, cujus ope ex phænomenis, naturalis morborum differentia dijudicari queat, vel quod saltim in sodalitio reliquorum instrumentorum aptiorem hanc viam reddat, atque conclusionibus, ex reliquis præmissis deductis, majus superaddere valeat pondus.

§. 33.

In omni humana cognitione res ex varia inter se relatione dijudicantur, nec alio modo cognosci possunt. Sic in proprietatibus corporum indagandis hæc corpora cum aliis combinamus, ut exinde varia eorundem phænomena atque effectus colligere, atque ex his ad corporum naturam concludere possimus. Sic etiam morborum natura ex eorundem ad remedia & medicamenta, quæ ad eos tollendos adhibemus, relationibus dijudicanda erit (*i*). Hac ratione ex methodo medendi antiphlogistica, in quibusdam febribus adhibenda, con-

(*i*) Ita in morborum naturæ investigatione agendum esse, *Pitcairn* jam monuit, atque verba ejusdem hic in medium proferre liceat: „Manifestum est" ait, „nos nihil „aliud in rebus cognoscere, quam earum ad alias rela„tionem legesque & proprietates virium, quibus eas „mutare vel ab iis mutari solent. — Causa vero phy„sica & tantopere a philosophis quæsita rerum natura est „illud in rebus ignotum, a quo vires emanare volunt. „Illud autem cum sciri non posset, nisi prius agnitis „viribus harumque legibus inventis, neque quidquam „præstet nisi per vires, sequitur viribus ignotis notitiam „illius esse nullam, adeoque medicis incumbit, ut vires „medicamentorum & morborum, quæ per operationes „possunt inveniri, expendant & ad leges revocent." *Opusc. Roterod.* 1714. p. 3. seq.

clusio duci potest, peculiarem humorum tenacitatem adesse. Vel saltim ex convenientia hujus methodi in morbi specie incognita ad eam febris indolem concludere possumus, quæ nobis sub febris inflammatoriæ denominatione constat. Quamvis ergo non semper ad morbi naturam absolutam hac ratione argumentandum sit, tamen analogiam morborum inde dijudicari posse, omnibus physicæ legibus congruit. Concurrunt quidem adhuc alia auxilia, jam supra memorata (*k*), quorum omnium tamen ipsa observatio practica, de morborum versus medicamenta relatione, certiorem ad eorundem naturæ indagationem munit viam. Ut ergo in chymia corporum mixtionem ex varia eorundem ad alia relatione cognoscimus, sic ad morborum indolis cognitionem ipsius medelæ ope perducimur; & sicut systema mineralogicum naturale absque corporum examine chemico condi nequit, ita morborum systema naturale, sine experientia practica, qua probe instituta, tum demum ad argumentationem ex analogia ducimur, nullum est.

(*k*) §. 31. 32.

§. 34.

Quando itaque medendi ratio normam præbet, ſecundum quam ſimilitudinem morborum æſtimamus, ſequitur, ex medelæ analogia ad morborum analogiam concludendum eſſe, atque tot diverſa tunc dari genera, quot diverſas curationis methodos. Ut autem curationis officium in plures ramos diviſum eſt, ſic & pro hac ratione plures morborum ſubdiviſiones confici debent. Tractaminis hinc morbi ſimilitudo, quod generaliter, ad cauſam materialem tollendam, proſequitur, genera morborum determinat. Et quum pro vario, quem occupat, loco, vario quoque modo hæc cauſæ materialis ablatio perfici debeat, etiam ex hac curationis differentia alia morborum ſubdiviſio ſtatuenda eſt, & ad hanc morborum ſpecies pertinebunt. Et ſic illud, quod generibus in curatione univerſaliter competit, ordines, eademque ratione claſſes conſtituit. Eſt ergo claſſis, illius medelæ ſimilitudo, quæ ordinibus generatim convenit. Ordo ſimilitudinem illius medicandi modi ſiſtit, quo generum curatio univerſaliter perficienda eſt. Genus porro

ſimilitudines illius curandi methodi continet, ſecundum quam ſpecies tolluntur. Et ſic ſpecies tandem ex æquatione ſimilitudinum individuis medendi rationis oriuntur.

§. 35.

Hæc argumentandi ratio jam a priſcis medicis intenta atque exculta fuit, *Celſo* (*l*) atque *Ammanno* (*m*) referentibus, & ſane inter omnes mæandros ſimpliciſſimam exhibet viam, quæ, ſi caute ac debite illam ſequamur, ad veritatis templum ducit. Sic etiam neotericorum nonnulli ad hanc morborum differentiam reſpexerunt, inter quos præcipue *Morton* (*n*), *Heben-*

(*l*) Empiricorum medicinam recenſens, illos ab iis ſumſiſſe præſidium, „ quæ experientia in ipſis curationibus docue„ rit," ait l. c. p. 8. Pauloque infra addit: illos, ignoto mali genere incidente, protinus inveſtigaſſe „ cui morbo „ id proximum ſit, remediaque tentaſſe ſimilia illis, quæ „ vicino malo ſæpe ſuccurrerint." l. c. p. 10.

(*m*) „ Methodici" ait, „ dicebantur a methodo, qua mor„ bos in ſumma genera diſtribuebant, ad id inducti per „ analogias, quas morbi eoſque curandi modi ad ſe in„ vicem habere ipſis ex aſſiduis obſervationibus vide„ bantur." v. Præf. ejuſd ad *Cæl. Aurel.* p. 10.

(*n*) „ Ratio" inquit, „ differentis morborum nomenclaturæ „ rite petenda eſt, a differenti eorum cauſa, ſymptoma„ tis & indicationibus curativis differentibus." v. ejuſdem *Pyretol. de febr. inſl.* C. v. §. 1.

Hebenstreit (*o*), *Mangold*, (*p*) & *Drummond* (*q*) nominandi sunt. Attamen specimina, quæ hoc habito respectu exhibuerunt, non omni ex parte notionibus nostris congruere, videntur, cujus ratio tum in ipsa curationum differentia, tum in mediorum diversa adplicatione minusque æquo concludendi modo quærenda est. Ulterius ergo disquirendum est, quonam modo hæc ex curationis analogia argumentatio deducta instituí debeat, undeque characteres ad tale systema struendum petendi sint.

§. 36.

Constat ex iis, quæ supra proposui, in morborum doctrina omnia ita definienda esse, ut sensibus nostris externis percipi possint (*r*), neque vere de morbi natura aliquid judicare possumus, nisi ex phænomenis (*s*). Hinc etiam in methodo nostra determinationes, quibus

(*o*) Eleganter non minus quam recte hanc ordinandi rationem proposuit in programmatibus quibusdam, *de methodo morbos ordinante* inscriptis, vel *Ordo morborum caussalis*.

(*p*) v. *Opusc.* ab Ill. *Balding.* edita.

(*q*) *Medical Essays and Observ. by a society in Edinburgh.* T. I. Art. 25.

(*r*) §. 4.

(*s*) §. 23.

differentia naturalis indicatur, ſenſibus externis conſpicuas eſſe debere, ſimul conſequitur. Alias enim jure meritoque opprobria illa, quæ *Sauvages* iis infert, qui methodum cauſalem ſeu ætiologicam adoptant (*t*), nos tangere poſſent. Ex ſymptomatibus ergo characteres morborum ſumendi ſunt. Quum autem jam ſupra evictum datum fuerit, indiſcriminatim ex ſymptomatibus nil ad naturam morbi concludi poſſe (*u*), non idem eſſe, quænam ſymptomata, ad characteres conſtituendos adhibentur, ſatis manifeſte adparet. Symptomata hinc ea tantum ratione pro characteribus ſumenda ſunt, quatenus morbi naturam ea indicare, ex practica obſervatione nobis conſtat. Neque hoc, factis indubitatis poſitis, difficultatibus premitur, niſi ab experientia vere fundata diſcedamus.

§. 37.

Quum nempe hæc naturalis morborum differentia ex medendi rationis diverſitate judicari debeat (*v*), ea phænomena, ad charac-

(*t*) l. c. T. I. p. 34. §. 64. ſeq.
(*u*) §. 27 30.
(*v*) §. 34. 35.

teres constituendos, determinanda sunt, ex quibus, secundum experientiam optimorum artis peritorum, cognoscitur quænam medelæ methodus instituenda sit. Hæc autem phænomena indicantium nomine omnibus veniunt. Præbent ergo indicantia characteres ad morbos determinandos atque ordinandos, ac gaudebit hoc systema requisito illo, quod supra postulatum fuerit, quod nempe, dum morbi nomen, seu, quod idem est, determinationem systematicam eruimus, simul medelæ nobis aperiat viam (x).

§. 38.

Similitudo ergo *indicantium* morborum divisiones constituit, atque cum hæc methodus non certis quibusdam phænomenis, distributionis fundamento inservientibus, superstructa sit, nisi certam eandemque semper morbi indolem declarent, id quod ex indicantis voce cuique patebit, nunquam in tali systemate morbus quidam, distinctionis nostræ fundamenti ratione, nunc ad hoc nunc ad illud genus referri potest, sed morbi sunt natura-

(x) §. 29.

les, a ſe invicem ſatis diſtincti, ita ut, ſimul ſumtis omnibus eorundem ſignis, nunquam detur alia morborum ſpecies, quæ omnibus iiſdemque ſignis ſit prædita, & tamen natura ſua & curatione diſtincta. Hinc repetitiones, & confuſiones, quæ in reliquis ſyſtematibus vix evitari poſſunt, hic locum non habent, quum proxime a rerum natura abſimus.

§. 39.

Supra jam aliqua de diſpoſitione in methodo naturali ſtabilienda monui (y), atque ſecundum ea ulterioris diſpoſitionis ratio facillime judicari poteſt. Similitudo nempe indicantium, quæ cauſam materialem quandam manifeſtant, vel ſaltim, hac ignota, certam eamque experientia fideli comprobatam medendi methodum, ad morbi cauſam materialem auferendam, indigitant, genera morborum conſtituet, & ſic ex quorundam univerſaliorum indicantium convenientia, ordines & claſſes confici poterunt. Species autem pro diverſa phænomenorum facie externa determinari debent, cujus ratio ex iis, quæ de cauſæ mate-

(y) §. 34.

rialis & formalis conditione ac diverſitate ſupra retuli, conſtare poteſt (z).

§. 40.

Ex omnibus his manifeſtum eſt, methodum ita comparatam omnia complecti, quæ unquam auctores poſtularunt, quæque debite poſtulari poſſunt. Cumque porro phænomena morboſa ita ordinentur, ut medendi ratio, hinc cauſa materialis, & ita ſimul natura morbi inde conſtet, jure meritoque ſyſtemati noſtro naturalis methodi nomen tribui poterit.

§. 41.

Jam autem difficultates omnes nondum ſublatæ ſunt. Fundamenta quidem ad ſyſtema naturale condendum abſque periculo delineavimus, ipſum autem ædificium nondum ſtructum eſt. Et hic denuo ſe offerunt obſtacula & quidem non levis momenti, quæſtionem tangentia, ex quibus nempe auctoribus (quippe qui omnes veræ fideliſque experientiæ practicæ gloriam præ ſe ferunt) hæc indicantia

(z) §. 28. ſeq.

ſumenda atque determinanda ſint. Et ſane hic maxima illa latet difficultas, qua certe factum fuit, ut methodus noſtra hucuſque piis, ni fallor, deſideriis adnumerata fuerit. Singuli ſiquidem hominis experientia non ſufficit, hinc obſervatores ex omni ævo in auxilium vocari debent. Semiologia ergo, ab omnibus practicis exculta, materialia ad ſyſtema morborum naturale ſtruendum, nobis præbere debet. An hæc autem ita comparata eſt, ut id præſtare valeat? Nonne ex perperam intellecto ſemiologiæ ſcopo hæc plerumque tantum ad meram prognoſin, neglectis cauſis tendat? Magna tandem proh dolor! opinionum & doctrinarum diverſitas etiam in morbis curandis funeſtum influxum exercuit; & ſane ad vera eaque utilia artis principia nunquam pervenire poterimus, niſi omnem illam doctrinarum & demonſtrationum farraginem relinquamus, quæ in pleriſque medicinæ ſyſtematibus ubique obviam reperitur, ac ad nuda experientiæ, debite inſtitutæ, facta revertamus. Annon enim altero obſtructiones viſcerum ad medicamenta roborantia, altero ad medicamenta reſolventia adhibenda indicent? Quinam ſint auctores, qui omnia rite pertractarunt,

ita ut ſemper dextra morbos facie viderint, qui ad omnia morbi phænomena, eorundemque nexum et mutationem, tum ſolius naturæ ope, tum medicamentorum auxilio productam, attenderunt, & nunquam medicamentum niſi ex vere fundata quadam indicatione adhibuerunt, qui ſimul liberi ab omni hypotheſi verum naturæ & veritatis tramitem ſecuti ſunt? Annon præterea multi exſtant morbi, quorum veram medelæ methodum nondum deteximus? Annon ipſa experientia attentiſſimum medicum quandoque fallere poteſt? Sane multa adhuc ſunt deſideranda, antequam ad motas quæſtiones in favorem reſponderi poterit, & tanta in rerum idearumque vacillitate temeritati fere verti poteſt, ſi ædes ſtruere velimus, antequam materialia in præſto ſint. Niſi interea omnem praxeos certitudinem inficiari contendamus, id quod poſt tot tantaque digniſſimorum virorum per ſæcula opera inſtituta ſummus ſcepticiſmi gradus foret, omnino concedendum eſt, regulas dari practicas vere fundatas, & adhuc ex obſervationibus proſtantibus educi poſſe, quæ ulterius lucem in morborum differentiis naturalibus ordinandis diffundere valent. Confugiendum ergo eſt ad illos artis

exercitatores, qui maximam veritatis habent fidem, & ex iis ſigna eruenda ſunt, quæ in quolibet morbo illam morboſam conditionem manifeſtant, ad quam in curatione medicus attendere debet, quique ſimul optimam naturæ morborum accommodatam atque multiplici experientia verorum medicorum comprobatam iis medendi methodum docuerunt; et quamvis prima pericula infantilem ætatem hujus medicæ ſcientiæ partis ſat manifeſtabunt, tamen via aperienda eſt, ut poſteri eo frequentius illam ſequantur, & ita magis magiſque morborum cognitio perfectior reddi poſſit. „ Sic enim ſe habet mentis humanæ conditio, „ ut omnes nunquam ſuperabit difficultates: „ certiſſime tamen conſtat, quod æqua ſollici„ taque morborum conſideratio eas multo „ pauciores reddet " (*a*).

§. 42.

Quodſi nunc attendimus, quidnam ſub indicantis voce intelligatur, facile adparebit,

(*a*) GRAINGER *Hiſtor. febr. anomal. Batav.* Altenburg. 1770. p. 58.

definitiones ad genera hæc naturalia insignienda, locum habere nullo modo posse. Genus enim signa causæ materialis omnium specierum tradere debet, hinc pro hac etiam causarum formalium varietate signa ejusdem variant. Sic etiam pro utilitate præstat, ut morbi indolem jam cognoscamus, antequam illa phænomena erumpant, quæ morbi speciem declarant. Quum tandem ex toto corporis & aeris constitutionis ambitu, causarum antecedentium concursu & vario inter se symptomatum & causarum respectu (*b*), signa eruenda sint, ad morbum, naturæ suæ ratione, ab omnibus aliis eadem ratione distinguendum, potest non aliter fieri, quam ut multa practicus attendat, quæ nec satis habent perspicuitatem, vel saltim sub certis tantum circumstantiis, quæ non semper ut constanter naturam morbi concomitantia deprehenduntur, respectu ac relatione cæterorum, pro talibus judicanda sunt, quæ hanc vel illam morbi indolem maifestant (*c*). Quæ omnia, definitio-

(*b*) Sic v. c. ex symptomatum febrilium inter se atque cum causis manifestis disproportione ad nervosam febris indolem concluditur.

(*c*) Sic enim in morbis inflammatoriis pulsus non semper

nes, usquedum saltim prohibent (*d*), nec veteres eadem ex ratione illis usi sunt (*e*). Genus ergo continere debet relationem & descriptionem omnium eorum, quæ ad causam materialem faciunt, sint vel functiones læsæ, vel conspicuarum corporis partium conditiones, tum prægressæ, tum adhuc præsentes, vel causarum externarum constitutiones, vel tandem relationes illæ, quas tum phænomena inter se, tum hæc versus causas prægressas, tum omnes ratione naturæ morbi mutuo inter se edunt atque observant. Aliter in ordinibus & reliquis divisionibus hoc se habet, ubi pro lubitu aliquid, quod omnibus generibus, ratione causæ materialis differentiæ, simul competit, seligere atque determinare queamus.

durus ac plenus occurrit, siquidem in peripneumonia mollis, in ventriculi & intestinorum inflammatione haud raro parvus deprehenditur. Sic in iisdem morbis inflammatoriis crusta sanguinis inflammatoria non semper adparet, quamvis morbus veram indolem inflammatoriam præ se ferat. Sic in febribus quibusdam nulla bilis atque humorum gastricorum corruptionis signa manifesta sunt, ubi tamen maxima causæ materialis pars in ea quærenda est. In his casibus ergo ex reliquis circumstantiis natura morbi dijudicanda est.

(*d*) Cf. HELVETIUS *de l'Oeconomie animale &c.* p. 21. seq.
(*e*) v. AMMAN. l. c.

De ſpeciebus autem, quas pro diverſa partium ſingularium affectione, ab eadem cauſa materiali pendente, determinandas eſſe, ſupra jam monui (*f*), idem valet, quod de genere dictum fuit; hinc nec iis, in methodo, quæ praxi accommodari debet, definitiones competunt, quamvis in noſologia generali omnino in uſum tironum rite definiri debeant.

§. 43.

Hæc ſunt, quæ generatim de methodo morbos ordinandi naturali monere volui. Magnum omnino mihi propoſui ſcopum, quem autem prorſus attingere, vanum foret deſiderium. Hac nempe ratione theoriam & praxin magis concatenari, atque opprobrium illud tritum dirimi poſſe, credidi, nullam eſſe hactenus theoriam inter & praxin connexionem, ex qua diſtinctione conſequi perhibetur, quemdam bonum eſſe poſſe theoreticum, ad praxin tamen exercendam ineptum, & e contrario habiles exiſtere artis exercitatores, in theoria haudquaquam verſatos. Hanc differentiam minime firmo talo niti, nec vere eſſentialem

(*f*) §. 24. 25.

esse, cuique patescere debet. Undenam autem hæc distinctio? Sane ex morborum illis definitionibus, quæ tantum in abstracto ad illos cognoscendos inserviunt, neutiquam vero ante ægrorum lectum adhiberi possunt, ex præconceptis de causis morborum nugis atque ex indicationibus hinc inde perperam derivatis, vel saltim ineptiis illis non respondentibus, (multi enim magni nominis viri longe diverse de morborum quorundam ætiologia differunt, quos tamen uno eodemque modo tollunt) maxima ex parte ortam esse, concedendum est. Et ex hac theoria omnino nil nisi maximum detrimentum arti accrescit. Quando autem theoria ita comparata est, „ ut in diver-„ sis & infinitis casibus, quos praxis exhibet, „ medici gressus dirigat, atque observationum „ penuriam suppleat, ita ut hujus ope muni-„ tus tiro, quotquot species morborum repe-„ rit, possit ex suo systemate non solum apte „ distinguere, sed etiam deductis ex eodem „ fonte indicationibus curare" (*g*), unumquemque practicum tali theoria imbutum esse debere, nec sine illius subsidio boni quid in arte exercenda præstare posse, neque versa

(*g*) SAUVAGES l. c. T. I. p. 2.

ratione hac in theoria verſatus, in praxi ineptum ſe præbere poſſe, niſi alias organis neceſſariis deſtitutus ſit, quiſque lubenter concedet, quamvis omnino ipſa experientia hoc opus facilius atque notiones clariores reddat. Hæc ergo theoria ea eſt, quam veteres ſecuti ſunt (*h*), quam genuinus artis cultor lubenter amplectit (*i*), & ad quam hodie redeundum eſt, ſi nexum theoriam inter & praxin reſtaurare velimus, quem hypotheſes detraxerunt. Fundamenta, quæ hactenus delineavi, ea eſſe, quibus talis vera eaque inconcuſſa atque practica theoria imponenda eſt, perſuaſiſſimum habeo, quamvis viribus meis conceſſum non ſit, ipſum finire ædificium. Satis mihi erit, ſi & hæc pauca, quæ non tranſitorie, ſed poſt iteratam penſitationem ſcripſi, ad artis noſtræ emendationem aliquid facere valeant, ſicque laudes eorum promeruerim, quos divina benevolentia ad corporea conſervanda hominum bona nobis miſit. Jam ergo de ſpecimine meo, ſecundum principia hic propoſita elaborata, pauca monere liceat.

(*h*) §. 35.

(*i*) „ Eam deſideramus theoriam, quæ a praxi feliciſſima „ ſit deducta ad eamque rurſus accommodata." FREIND *in præf. ad Emmenolog*.

§. 44.

Implicatiſſima febrium natura, earundemque ſæpius, quoad partem ſaltim, facies ſimilis, a diverſiſſimis tamen ſæpe cauſis pendens, & verſa ratione, ex iiſdem cauſis ſymptomatum diverſa quandoque modificatio, præ aliis earundem diſtributionem, diagnoſin & curationis viam eruendi & facilitandi aptam, exigunt. Poſt ea autem, quæ ſupra propoſui, monitu non opus eſſe credo, hanc adhuc in votis eſſe. Dignum ideo hoc mihi videbatur objectum perſcrutatione, & quamvis me momentoſi quid præſtitiſſe, atque hanc penuriam aliquo modo ſuppleviſſe, nequaquam præ me feram, attamen magna hujus methodi utilitatis ſatis patebit, & habiliores ac peritiores forſan, ad illam ulterius promovendam, excitabit. Trado, quæ potui. Semper eo ſaltim ſtudui, ne a filo, ab optimorum medicorum experientia deducto, diſcederem. Hinc omnia, quæ ſtabilivi, obſervationibus atque auctoritate artis peritorum ſuffulcienda eſſe, exiſtimavi, ne annorum penuriæ tribuantur, quæ ſenibus forte quibuſdam falſa videntur. Qui obſtacula omni paſſu in re tam ardua ſeſe offerentia re-

cordatur, facile mancum hujus ſpeciminis excuſabit. Quodſi aliquando longiori experientia atque lectione animadverſiones magis ſint ditatæ ac emendatæ, hoc ſchema forſan ulterius pertractare ſtudebo, niſi alias orbi medico, laborem meum inutilem eſſe, videatur.

§. 45.

Claſſis quidem, veluti infra pluribus conſtabit, in univerſa naturali methodo admittenda non eſt. Quum autem temporis atque virium mearum conditio non ſit, ut ad univerſum morborum ſyſtema naturale ſtabiliendum manus admittere potuiſſem, neque hoc ita facili negotio perfici queat, ex conſuetis morborum diviſionibus illam claſſem, quam febrium nomine omnes auctores tractant, ſelegi, atque hanc ſecundum ordinem naturalem diſponere quæſivi. Quodſi enim ſingulam claſſem naturalem pro ſcopo habuiſſem, de omnibus febribus tractari non potuiſſem, (id quod intentioni meæ non reſpondebat) quoniam hæ per totum methodi naturalis ambitum diſperguntur, cujus ratio iis facile conſtabit, qui attento animo ea perlegunt, quæ de hujus methodi ratione ſupra retuli. Quod

ad genera attinet, illa a neotericis artis coryphæis maxima jam ex parte ſtabilita atque determinata ſunt. Siſtunt quidem minime morborum univerſaliter ſpectatorum ſed tantum febrium genera naturalia. Quoniam enim claſſis naturalis non eſt, genera etiam ea modo ratione naturalia dici poſſunt, quatenus ſubdiviſiones febris, ſecundum differentiam naturalem ordinatas, conſtituunt. Hinc omnino genera infra poſita non omnes morbos comprehendunt, qui natura cum iis conveniunt, ſed illos tantum morbos complectuntur, qui claſſis deſcriptioni competunt. Quoad ſpecies iterum facile concedo, in earundem diſpoſitione ordinem naturalem adhuc diremtum eſſe. In quo quidem imperfectio conſiſtit, quam evitare nec rerum ſtatus neque exiguæ vires mihi conceſſæ, admiſerunt. Nec credi velim, me certas atque ratione naturæ plane determinatas ſpecies ponere voluiſſe, dum plane nunquam duo morbi individui ejuſdem ſpeciei in omnibus ſunt conſimiles. Ut enim nullibi in rebus naturæ ſaltus deprehenditur, ſic & in morbis inſenſibili gradu continuaque concatenatione differentia progreditur. Cæterum ſupra jam monui, ut ſpecies morborum in

methodo

methodo naturali definitionem admittere nequeant, nisi maximam tunc methodus utilitatem amittere debeat. Hinc semper descriptiones plurimorum symptomatum adjunxi, quæ morbi speciem plerumque concomitant vel potius constituunt; & quamvis non omnia hæc symptomata ad morbi speciei determinationem faciunt, tamen in curatione, signis specierum pathognomicis sic dictis nondum manifestis, maximam præstant utilitatem. Completam autem morbi historiam ponere, a foro meo alienum erat, quum ea tantum phænomena, secundum principia supra prolata, pro characteribus stabilire, mens esset, ex quibus indicatio quædam curativa deduci potest, atque hinc omnia ea omisi, quæ ulteriorem ad morbi naturam conclusionem hucusque non admiserunt. Quum porro multa phænomena variis morborum speciebus simul conveniant, atque hæc peculiari nomine insignita sint (id quod inde patet, quoniam sub variis generibus morbos aliàs univocos distribuere, methodi fundamentum exigebat), indeque autem repetitio oriatur, hæc phænomena, quæ morbis synonymis competunt, antea in generali de morbis tractatione, tradenda atque deter-

minanda fuiſſent. Sic pleuritis illum denotat ſtatum morboſum, qui dolore lateris fixo, punctorio, reſpiratione brevi & inæquali & ſymptomatibus febrilibus ſe manifeſtat. Hæc autem definitio nondum morbum in concreto, vel, quod idem eſt, individualem morbi ſpeciem ſiſtit, ſed tantum compendii cauſa in ſyſtemate locum habet, atque eo inſervit, ut poſtea in ſpeciebus determinandis repetitio evitetur. Sic itaque omnes voces definire debuiſſem, ut autem nimiam prolixitatem evitarem, hoc omiſi, neque confuſionem inde oboriri credo. Neque, omnes ſpecies determinare, anxie quæſivi, ſed eas tantum allegavi, quarum exiſtentia, auctorum obſervatione, mihi conſtabat; quumque ſecundum hanc normam ſpecies obvenientes facile digeri queant, nec hujus ſyſtematis ſtamina ex toto abſolvere animus fuerit, hic defectus vitio mihi verti haud poteſt. Nomina fingere nolui, de rerum perennitate nondum convictus. Omnes tandem febres abſolute ad conſtituta genera reducendas eſſe, adfirmare non contendo, quin potius contrarium habeam perſuaſiſſimum, cujus vero differentiæ ulteriorem determinationem tempori ac ingeniis ſublimioribus relinquo.

RUDIMENTA
PYRETOLOGIÆ
METHODICÆ

DELINEATIONEM SISTENTIA

ORDINUM, GENERUM ATQUE SPECIERUM FEBRIUM SECUNDUM DIFFERENTIAM EARUNDEM NATURALEM DISPOSITAM.

Rationalis comparatio morborum eſt judicioſa cognitio & aſſumptio cauſarum, quæ utiles ſunt ad inveniendas ſimilitudines.

GALENVS.

PYRETOLOGIÆ METHODICÆ RUDIMENTA.

FEBRIS.

MORBUS cum frigore, æſtu & pulſu, naturali nunc frequentiori nunc tardiori, vario gradu atque tempore ſtipatus.

Omnes fere auctores febris definitionem anxie quæſiverunt, & omnes fere, illam ponendo, diſſentiunt. Nunquam autem quiſque febris præſentiam in dubium vocavit, ſi hominem a ſymptomatibus, modo recenſitis, vidit correptum. Unde ergo diſſenſus ille auctorum de febris definitione? Sane hic nil aliud in cauſa eſt, niſi obſervatio illa trita, morbos dari, qui hæc febris ſigna non admittunt, quique tamen ab eadem corporis & aëris conſtitutione, ab eademque cauſa materiali pendent, eundem decurſum, criſin & eventum obſervant;

hinc eandem medendi methodum ſibi vindicant. Sic diarrhoeæ, dyſenteriæ, choleræ epidemicæ eodem ſæpe tempore obviam produnt, quo febres biliofæ graſſantur, quæque omni habito reſpectu, pulſu celeri atque æſtu febrili exceptis, cum febribus hiſce natura conſimiles dignoſcuntur. Sic morbi periodici, maxima ſaltim ex parte, febris naturam conſervant, quamvis ſignis illis deſtituti ſint, quibus febris more conſueto ſeſe manifeſtare ſolet, id quod *Ill.* MEDICUS (*v. Geſchichte period. Krankheiten*) acute non minus quam recte probavit. Quando ergo nulla dubitatio remanet, plures morbos exiſtere, qui natura cum febribus conveniunt, quoad phænomena autem ſupra data differunt, omnes illas definitiones, quæ ſigna ſupra relata vel omnia vel ſingulatim continent, mancas eſſe, ſequitur; quoniam non omnes morbos comprehendunt, qui ratione naturæ, vel, quod idem eſt, ratione cauſæ materialis naturali affinitate inter ſe conjuncti ſunt. Hæc ſane fuit ratio, cur auctores ſemper de inſufficientia febris definitionis doluerunt, quamvis ipſam forte rationem non omnes viderint. Niſi ergo morbos illos, qui deſcriptioni noſtræ non reſpondent, ex febrium catalogo relegare velimus, altera invenienda erit definitio vel ſaltem deſcriptio, ſigna continens, quæ omnibus iis morbis ſimul competunt, qui natura ad febres noſtras accedunt. Sed hic impotentiam fateri non pudet. Quænam ſunt ſigna, quæ febri continenti putridæ, colicæ biliofæ epidemicæ & odontalgiæ periodicæ ſimul conveniunt, morbi qui omnino quoad naturam febribus adnumerari debent? Quænam inter phænomena febris inflammatoriæ continentis & mali hyſterici ſimilitudo, quum tamen hic morbus nervoſus cum febribus nervoſis ad unum eundemque ordinem natu-

talem referendus sit? Quodsi ergo febris vocabulum latiori sensu sumas, ita ut omnes morbos febribus adnumeres, qui natura cum iis congeneres sunt, omni jure dicere potes, essentialia febrium signa, i. e. phænomena, quæ ex ejusdem natura promanant, omnibusque iis morbis, qui natura cum febribus consimiles sunt, simul competunt, nondum eruta atque determinata esse. Quum autem rei necessitas requirat, ut strictior hujus vocis sensus ponatur, certa quædam phænomena determinanda erunt, quibus præsentibus, fabrim adesse, adfirmare possimus. Inter hæc, signa supra posita, præcipuum tenent locum, quippe quæ omnium frequentissime occurrunt, ideoque maximam partem ex eorum morborum numero comprehendunt, qui indolis ratione ad unam classem naturalem redigendi essent. Hæc autem phænomena non semper in eodem morbo insimul adsunt, neque semper mutuo succedunt, nec omni tempore manifeste adparent. Sic v. c. dantur individua, ubi frigus deprehendere non licet, vel saltim obscure tantum per tensionem quandam in dorso vel in regione lumbari se manifestat, atque interdum etiam unum duntaxat alterumve occupat membrum. Sic porro febres absque sensibili æstu occurrunt (*v. de* HAEN *Rat. medend. P. XI. p. 30. & Cl.* GESNERI *Beobacht. aus der Arzeneigel. B. 1. p. 144.*), vel saltim tactui & thermometro sensibilis non est (*de* HAEN *l. c. P. 7. p. 210.*), sed ex ægri tantum sensatione judicari debet, id quod etiam de frigore valet, ubi thermometron calorem naturalem, quin eum superantem, indicat (*v. l. c. P. XI. p. 23.*). Sic tandem febres cum pulsu a naturali parum decedente observare contingit (*v. de* HAEN *l. c. P. 7. p. 210.*). WERLHOFF *disqu. de variol. et anthrac. p. 37. Cl.* SARCO-

NE *Geschichte der Krankheiten zu Neapel. T. 2. p. 94; 99.* SAUVAGES *l. c. T. I. p. 308.*). Et hæc caloris pulsusque conditio præcipue in febribus nervosis, in stadio tertio febris carcerum PRINGLII, eodemque stadio febris biliosæ americanæ HILLARII manifesta est, quam phænomenorum a consueta naturæ norma declinationem optime *Cl.* SARCONE *l. c. T. 2. p. 100* seq. adnotavit. Hinc eadem incommoda, ex febris nostra notione, quæ descriptionibus communia sunt, redundant. Unum tamen alterumve ex his symptomatibus semper adesse oportet, si morbus pro febri haberi debeat. Recte quidem auctores monuerunt, omnia hæc symptomata, singulatim spectata, a levibus & transitaneis causis haud raro oriri, atque hinc vel levissimam sanguinis ebullitionem febrim dicendam esse, vel hæc phænomena minime pro genuinis febrium signis declarari posse. Sed hac ex ratione descriptioni, morbi vocem adposui. Hæc enim aliorum vel plurium jam phænomenorum præternaturalium præsentiæ ideam involvit, quæ præter frigus, calorem morbosum, & pulsum alienatum simul adsunt (*v. Introd.* §. *8. de symptomate*). Idem in stabilienda febris notione HELVETIUS fecit. (*v. de l' Œconomie anim. p. 22*). Ubi ergo morbus, quo præter alia phænomena morbosa, unum alterumve symptomatum supra positorum adparet, quod nempe cum cæteris phænomenis præternaturalibus ita cohæret, ut omnia ab una eademque causa pendere videantur, ibi febrim adesse adfirmare poteris. Hoc ultimum requisitum, quod nempe ad connexionem phænomenorum inter se respicere debeamus, omnimodo necesse est; etenim aliàs altera difficultas occurreret. Sic v. c. hydropico ex animi adfectu, ex errore diætæ vel ex alia causa pulsus consueto celerior nasci potest, qui

tamen febrim haud indicat, dum nec permanens eſt, neque nexu quodam cum reliquis ſymptomatibus hydropis junctus eſt.

Ex omnibus his propoſitis apertum eſt, nullo reſpectu veram febris definitionem philoſophicam dari poſſe, niſi plures morbos apud omnes auctores ſub febrium nomine cognitos ex febrium catalago relegare velimus. Jam enim ex ſupra adducta ratione conſtat, quoque ex noſtræ deſcriptionis culpa multos morbos a febribus ſejungendos eſſe, qui tamen naturæ habita ratione iis aſſimilari deberentur. Quodſi nunc unum tantum ex ſymptomatibus ſupra determinatis pro febris ſigno characteriſtico ſufficiente ponere vellemus, maxima pars morborum, qui auctoribus febrium nomine venit, ad alias claſſes referenda eſſet, id quod intento meo non congruit. Hinc deſcriptionem ſubſtituere oportet, ut ſaltim ſtabilem quodammodo febris notionem ponere poſſimus, neque tamen a loquendi docendique uſu nimis abhorreamus. Generatim omnes morbos hic recenſebo, quibus unum vel alterum vel omnia phænomena ſupra poſita ſimul, adſunt; nec differentiam curo, quæ inde poni poteſt, quod hæc phænomena vel ſtatim ab initio adpareant, vel ex ſympathetica coactione aliorum ſymptomatum producantur. Sufficit, quod omnia hæc phænomena facie diverſa, eodem cauſæ materialis vinculo conjungantur. Id autem ex omnibus hucuſque prolatis aperte ſequitur, hanc morborum claſſem minime pro naturali habendam eſſe, quoniam non omnes morbos ſimul comprehendit, qui natura inter ſe conveniunt. Aſt tamen videamus, annon illorum morborum, qui deſcriptioni noſtræ competunt, naturam inveſtigare queamus.

Febris naturam nunc in calore, vel in pulſus cele-

ritate, nunc in fpafmo cordis, tandemque in aucto fanguinis circulo pofitam fuiffe, cuivis conftabit. Omnes autem has notiones fenfum modo relativum naturæ fpectare, fupra evicimus (*v. de morb. natur. fect.*), atque pro varia febris definitione, variam quoque hujus effentiæ ideam effe, eadem ex ratione conftat. Quod autem ad abfolutam febris naturam attinet, quæ quidem fub omnibus febrim confiderandi & denominandi modis ei femper tanquam primum fundamentum, ex quo omnia phænomena confequuntur, competit, de ea auctores non conveniunt, nec ego has tenebras penetrare audeo. Id quidem ex effentiæ vel naturæ notione fupra ftabilita (*Introd.* §. *14.*) patet, illud, quod febris naturam conftituit, in peculiari folidorum vel fluidorum vel utriufque vitio latere. Sed propius hoc determinare, fatis difficile eft. BELLINUS (*l. de febr. p. 272*) omnem febrim vitium in fanguine fupponere adfirmat, atque hæc fententia proxime forte a veritate abeft. Quamvis enim fæpe fæpius fanguis manifefte vitiatus abfque ulla febri deprehendatur, tamen caufam febris materialem in fanguine contentam effe, ex phænomenorum, curationis & crifium ratione maxima gaudet probabilitate. Verofimilitudine quidem haud caret, omnes eas humorum depravationes, quæ in fummo febris gradu obviam prodeunt, fæpe potius ad ipfius febris effectus pertinere. Attamen certa humorum difpofitio jam adeffe debet, quæ febris actione illas modificationes fubeat, quæ poftea fe manifeftant. In quovis morbi decurfu varia phænomena occurrunt, quæ ab omnibus pro morbis effentialibus habentur, quamvis non ftatim in initio, fed in vigore tantum morbi adpareant, indéque morbi effectus fpeciem præ fe ferunt. Caufa formalis autem, qua demum accedente, febris phænome-

na producuntur, in peculiari nervosi systematis conditione vel idiosyncrasia forte quærenda est, ex quibus binis causa tunc proxima enascit.

Quod ad curationem generalem attinet, medelæ febrium ratio universalis rite exhiberi nequit, quoniam hæc pro causæ materialis differentia quoque differt, nec symptomata supra data indicantium speciem præ se ferunt, quæ nos ad curationem quandam generalem atque omnibus febribus simul convenientem, duci possent. Neque opinio illa, quæ multis medicis arridet, quod nempe febri peculiares motus spontanei, ad materiem quandam morbosam eliminandam, essentiales sint, qui in curatione singularem medici attentionem postulent, ad methodum febribus medendi universalem quid facere valet. Hæc enim naturæ conamina in multis aliis morbis chronicis deprehendere licet, neque etiam in febribus hanc naturæ virium efficaciam semper observamus, cujus exemplum febris lenta nervosa esse potest. Omnino quidem in omni febre materia ejusdem prius extricanda est, antequam ad ipsos motus febriles compescendos, manus admittamus, sed hæc indicatio in febribus longe diversa ratione absolvitur. Hinc generalis medelæ methodus nulla est, atque iterum ex hac ratione huic morborum classi naturalis prædicatum denegari debet. Quamvis autem febrium classis minime naturalis sit, genera tamen & species ei subsignata in toto ægritudinum systemate naturali omnino persistunt. V. infra Ord. morbor. natural.

ORDO PRIMUS.

CONTINENTES. ΣΥΝΟΧΟΙ GRÆCORUM.

NULLA viciſſitudine exacerbationum & remiſſionum notatæ ſunt, ſed a principio uſque ad finem una veluti acceſſione protenduntur.

Hiſce in febribus ſanguis valde afficitur, ac ejuſdem conditio quam maxime eſt attendenda. Pro omni enim veriſimilitudine continuus fervoris febrilis tenor depravationi ipſius ſanguinis adſcribendus eſt, ita ut eſſentialis harum ab aliis febrium differentia in eo conſiſtat, quod nulla primarum viarum colluvies vitioſa adſit, quæ ita cum febri cohæreat, ut pro materiali cauſa haberi poſſit. Deſunt nempe in his febribus hujus colluviei ſigna conſueta. Quandoque quidem in febris initio aliqua adeſt primarum viarum impuritas, quæ ex cruditatibus collecta eſt, quæ autem haud magnum imperium in febri exercet, neque, expulſa, febrim infringit. Aliquando etiam ſimul cum horrore materies ſordida ex ſanguine ad inteſtina defertur, naturæque ope facile ulterius evacuatur, neque & hoc de colluvie impura primarum viarum tanquam febris cauſa materiali teſtatur. Sic quoque in febrium contagioſarum inflictu vomitus nonnunquam bilioſus deprehenditur, ubi autem bilis affluxus ab irritatione contagii producitur (*cf.* WINTRINGHAM *Commentar. noſolog. p. 300.*). Haud raro etiam in febribus putridis, ubi ſanguis primarie adfectus fuerit, materies ad primas vias defertur, tunc

autem febris typus mutatur, nec continue adfligit (*v.* QUARIN *method. febr. med. p. 40*). Hinc ex omnibus his nihil ad caufæ materialis primis in viis præfentiam concludi poteft. Quodfi porro obfervata illa attendamus, febres ad remiffiones eo proniores effe, quo magis a colluvie impura, in primis viis contenta, pendent; & verfa ratione eo facilius typum continentem obfervare, quo minus primæ viæ vifceraque chylopoietica in culpa funt, id quod ex PRINGLII animadverfionibus nobis conftat (*v. Obferv. on the difeafes of the army Ed. 1765, p. 169.*), iterum in folius fanguinis affectione, præcipuam febris caufam ponere, facile proni erimus. Hinc etiam varii auctores ea ratione febres diftinxerunt. LOMMIUS (*Obferv. med. p. 5.*) fynochum ex fanguinis putrefactione, febres remittentes autem ab alterutra bile aut pituita profectas effe, adfirmat. FORESTUS febres fynochos ex fanguine, fynechees vero a bile oriri, confentit (*v. l. 1. Obf. 14. in fcholio & paffim*). Et alio loco, ubi pleuritidem fanguineam a biliofa diftinxit (*l. 16. Obf. 28. fchol.*), „ febrim in pleuritide fanguinea effe fimpliciorem & „ nullam habere acceffionem, ait. " Sic etiam SAUVAGES (*nofol. method. T. 2. P. 1. p. 496. feq.*) „ peripneumoniam puram effe fynocham, quæ autem a „ faburra primarum viarum foveatur, amphimerinam „ vel tritæophiam effe " recte adnotavit. Scimus porro, ex optimorum auctorum experientia, quod omnia medicamenta, hifce in febribus utilitatem præftantia, præcipue fanguine concipiantur, qua ex ratione etiam BALLONIUS (*Opp. Ed. Thevart. T. 1. l. 2. Epid. p. 98*) febres in venofas & gaftricas difpefcit, atque in his purgantia, in illis phlebotomiam fuadet. Omnibus his tandem præcepta HIPPOCRATIS accedunt, qui pur-

gantia in febribus continentibus ſedulo diſſuaſit, dum ait: „purgantia dare non oportet, donec febris remiſ„ ſerit" (*v. l. de purgant.*), id quod pluribus legendum eſt apud doctum ejuſdem commentatorem Glaſſium (*v. Comment. de febrib. Amſterd.* 1743. *p.* 101. *vel Edit. Ill.* BALDING. *p.* 78. *ſeq.*) quocum etiam BAGLIVIUS convenit (*Opp. Ed. Lugd. p.* 135. *ſeq.*). Ex omnibus his aperte liquet, quod cauſa febrium continentium præcipue in ſanguinis vitio quodam quærenda ſit. Quod autem ratio ſufficiens in ſolo ſanguine non temerè hæreat, ſupra jam monui (*Schol. ad. febr.*). Requiritur adhuc aliud quid, febrim promovere valens, quod autem nondum cognoſcimus; neque in curatione peculiarem medici attentionem mereri videtur. Cauſa ergo materialis febrium continentium in ſanguine vitiato hæret. Patet exinde, cur febris remittens ex colluvie bilioſa orta ſudoriferis pharmacis tam facile in continentem mutatur; quoniam nempe ſordes illas ad vaſa reſorbentia vehunt, & ſanguini admiſcunt. Simul etiam adparet, quare tunc morbus ſit periculoſior, quoniam non ſolum maſſa humorum depravata eſt, ſed quoque ob læſam digeſtionem cibi ac medicamenta auxilium rite præſtare nequeunt. Facile quidem, ut opponi poſſit, perſpicio, quod in febribus continentibus curandis, ubi nulla primarum viarum læſio in cauſa fuit, magna jam auxilii pars allata ſit, ſi tenor febrilium ſymptomatum remittit, atque ſimul exemplum exhibeat, quod febris remittens ex ſolius ſanguinis affectione oriatur. Verumtamen pro omni probabilitate viſcera, digeſtioni inſervientia, præternaturali quadam conſtitutione adfecta ſunt, qua fit, ut ex cibis chyli præparatio rite perfici nequeat, quique tum ſanguini admixtus, exacerbationem producit. Patet

ex his, quod omnino febris continens ex colluvie vitiosa primarum viarum oriri possit, quocum observata Cl. SARCONE coincidunt (*v. l. c. T.* 2. *p.* 93. *T.* 3. *p.* 182), quodque recte adnotavit Cl. RAUVERT in diss. sub præsidio Ill. BALDING. habita *de febrium acutarum Therapia p.* 42. Tamen hæc colluvies, tam diu in primis viis hæret, febrim continentem non excitat, neque hinc causa ejusdem materialis dicenda est, sed jure ad remotas causas relegatur. Sanguini autem admixta febrium continentium causam materialem, vel, quod idem est, earundem naturam sistit. Duplex hinc datur febrium continentium status, quorum alter febres continentes ex sanguinis vitio, in eodem primarie genito, alter autem illas, quæ fomitem ex primis viis vel ex visceribus chylopoieticis trahunt, spectat. Ille veras synochas primarias comprehendit, quæ a principio usque ad finem typum continentem observant, hic autem eas sistit, quæ ex remittentibus oriuntur. An in binis casibus purgantia vitanda? An ergo canon practicus: „continentem febrium typum purgantium contraindicans esse" ? Omnino, optimis practicis consentientibus, affirmando responderi debet. Priori enim in casu nullam natura præbet indicationem, quod per hanc viam hostem expellere, prona sit. Altero autem in passu vires artificialem purgationem haud ferunt, nisi natura ipsa hanc viam seligat, atque ex sanguine materiem ad primas vias denuo deferat. Conamina ergo naturæ observanda sunt, quamvis in his febribus judicatio critica haud ita regulariter eveniat, quam in iis, quarum fomes statim ab initio in sanguine fuit. Hæc de natura continentium sufficiant. Id tantum adhuc, ut moneam, habeo, quod hæc continua febrilium symptomatum afflictio non ita stricte sumi debeat, quin uno

vel altero tempore mitiorem vel graviorem in modum intendi poſſet. Medela, victus, aliaque hanc mutationem efficere poſſunt, quum tamen febris pro continenti haberi debeat, quoniam remiſſiones atque exacerbationes non ita ſunt manifeſtæ ac regulares, uti in bilioſis &c. deprehendere licet (*cf.* SAUVAGES *Noſ. method. T. 2. P. I. p. 231, 240. de* HAEN *Theſ. febr. diviſ. ſiſt. p. 10.*). Ita ſtricte quidem BRENDELIUS typi continentis vocem, ut ſumſerit, videtur, quum plane dubitet, febres continentes noſtris in regionibus occurrere (*v. diſſ. de febr. partit.* §. 5.), quod tamen ex propria obſervatione redarguere poſſum, quamvis omnino concedendum, eas remittentibus multo rariores eſſe.

GENUS PRIMUM CONTINENTIUM.

CONTINENS INFLAMMATORIA.

Exæstuatio. Refrigerium (*a*). Neglecta sanguinis missio, & suppressio hæmorrhagiæ consuetæ, atque plethora ex his caussis contracta (*b*). Contagium. Vulnus & alia irritamenta tam interna quam externa. Constitutio robusta ac sensilis, sit hæc vel naturalis, vel ex anni tempestate orta (*c*), perflante nempe diu borea (*d*), præcipue hyemis tempore (*e*). Sanguis ex vena detractus spissus, crusta alba vel

(*a*) v. de Haen *Rat. medend.* T. 2. p. 19. *Cl.* Gesner *Beob. a. d. Arzeneigel.* B. 1. p. 118.

(*b*) v. de Haen l. c.

(*c*) v. Huxham *Op. Ed. Reichel*, T. 1. p. 12 seq. T. 2. p. 136.

(*d*) v. Langrish *modern theory and practice of physic. London* 1738. p. 10 seq. Huxham l. c. T. 1. p. 181 185 & T. 2. p. 37. 48. *Cl.* Sarcone l. c. T. 1. p. 60. 96.

(*e*) v. Hippocrat. *Aphor.* S. 3. n. 23. Pringle l. c. p. 80, 124, 169. Wintringham *Comment. nosol. in Opp. Lond.* 1752. V. 2. p. 182, 198, 277, 312, 347. Grant *Beobachtungen über die Natur und Heilung der Fieber. Aus dem Englischen übersetzt. Leipzig* 1785. p. 110.

grysea obtectus, ac parum vel nil seri secedens (*f*). Pulsus durus, plenus, celer (*g*), Lingua arida, aliquanto alba (*h*). Cutis initio arida. Urina ante coctionem pro febris intensitate rubra, declinante vero morbo in colorem lateritium abit, turbatur, atque pulverulentum quid rubrum secedit. Vires ac sensilitas bonæ. Corripit absque multis prægressis prodromis. Symptomata correspondentia.

(*f*) Hic sanguis sedulo discernendus est ab illo, qui ob pituitæ copiam ejusdemque tenacitatem crustæ inflammatoriæ præ se fert speciem. Laxior tam crustæ quam cruoris cohæsio, & coexistentia constitutionis phlegmaticæ cacochymicæ absque veræ inflammatoriæ indolis reliquis signis, diagnosin hujus atque differentiam illius conditionis constituunt. cf. LEVELING *disquisit. crust. inflammat.* C. I.

(*g*) Quandoque a nimia sanguinis copia pulsus oppressus deprehenditur ac vires languunt, ubi, phlebotomia instituta, pulsus excitatur, ac fortior & plenior evadit. v. HUXHAM l. c. T. 2. p. 19, 131, 166. *Cl.* STRACK *de morbo cum petechiis* p. 277. *Cl.* JUNGSCHULTZ *diss. cit.* p. 17. LEAKE *Childbed fever* p. 113. seq. Sic etiam in pulmonum, cerebri & intestinorum inflammatione pulsus ab hac conditione aberrat, ubi febris natura ex reliquis judicanda est.

(*h*) Hæc linguæ albedo impuritatum in primis viis signum non est, si nempe papillulæ modo emicant. In pulmonum inflammatione alia facie adparet, de qua infra.

Omnia hæc indicant (1): ad Venæſectionem (v. GLASS. *Comment. de febrib. Ed. Ill.* BALDING. *p. 55. ſeq.* HUXHAM *T. II. p. 18 ſeq.* PRINGLE *p. 126.* SCHRÖDERI & JUNGSCHULTZ *diſſ. de venæſ. in febr. inſtit. præcip. cautel.* §. 4. *Cl.* RAVERT *diſſ. cit. p. 62 ſeq.* QUARIN *Method. febr. med. p. 7. ſeq.*) (2) ad medicamenta reſolventia & diluentia, (v. HUXHAM T. II. p. 20. BROCKLESBY *Oeconom. u. medic. Beobacht. p. 97. Cl.* RAVERT *diſſ. cit. p. 64. ſeq.*) inter quæ præcipue nitrum in forma mixturæ adhibendum, atque acida tam vegetabilia quam mineralia cum potu diluente atque emolliente miſcenda, eminent (QUARIN l. c. p. 12) (3). Ad emollientia, v. c. clyſteres emollientes, Balnea tepida, fomentationes &c. (HUXHAM l. c. p. 26) (4). Ad Sinapiſmos (QUARIN l. c. p. 22.) & ad Veſicatoria (v. GLASS. l. c. p. 165. PRINGLE l. c. p. 130. *Whytt* WORKS *publ. by his Son. p. 241. ſeq.*) (5). Ad regimen temperatum atque victum tenuem vegetabilem (*cf. ea, quæ de* HAEN *de methodo refrigerante in Rat. met. ubique propoſuit et* QUARIN *l. c. p. 14.*). Camphora & lenia diaphoretica, remediis atque medicamentis memoratis modo prægreſſis, locum nonnumquam habere poſſunt, ſi molimina deprehenduntur, quibus natura materiem per cutim ejicere conata eſt, & tamen actuoſitate illa caret, quæ, ad opus perficiendum, requiritur (v. PRINGLE l. c. p. 129.). Opium autem ſolvendis obſtructionibus phlogiſticis dicatum non eſt, (v. TRALLES *Uſus Opii T. II. p. 81. ſeq.* QUARIN *l. c. p. 18*). Sed tantum demiſſis ſymptomatibus inflammatoriis, & ſpaſmis urgentibus, uſurpari debet (v. PRINGLE *l. c. p. 131*). Roborantia, ad cauſam materialem harum febrium tollendam, minime conveniunt (v. HUXHAM *T. I. p. 299.*).

nisi jam remissiones adpareant (v. QUARIN *l. c. p. 23*). Solvuntur hujus generis morbi, hæmorrhagia, sudore, urina, sputo, fluxu narium, suppuratione, diarrhœa. Ultimam hanc viam natura rarissime sequitur. Indicatur hæmorrhagia narium rubedine oculorum, temporum gravitate, visus hebetudine, acuto occipitis dolore, lachrymis involuntariis, narium pruritu, pulsu dicroto, (cf. QUARIN *l. c. p. 16.* PEZOLD *spec. semiot.* §. *19.*). Sudorem præcedunt urina parca, cutis mollis, pruriginosa, pulsus mollis undosus (v. PEZOLD *l. c.* §. *25.* QUARIN *l. c.*). Urinam criticam fore præsagiunt gravitas hypochondriorum & lumborum, ardoris circa pudenda sensus (QUARIN *l. c.* PEZOLD *l. c.* §. *24.* De reliquis v. PEZOLD *l. c.* §. *21*). Accidunt crises potissimum diebus quaternariis & septenariis (v. PEZOLD *l. c.* §. *17.* QUARIN *l. c. p. 17.* HAEN *l. c. T. 1. C. 4*).

Ex hac adparenti sanguinis crassa conditione, sicut ex diluente curativa methodo sæpe conclusio trahitur, densitatem vel lentorem humorum id esse, quod his febribus peculiariter atque essentialiter competat. Quod autem hæc opinio nondum extra omnem dubitationem posita sit, sequentes difficultates, quibus adhuc premitur, probabunt. (1) Satis rapide plerumque sanguis e vena fluit, quid! quod observante HAENIO (*T. 1. p. 75. & T. XI. p. 95*) haud raro accidit, ut crusta eo crassior adpareat, quo majori impetu sanguis effluit, quamvis etiam contrarium viderit. (2) A sanguinis e vena missi conditione ad eam, qua gaudet, dum in vasis fluit, conclusio haud valet. Fortassis enim ille sanguis e vena missus densus, dum in corpore circulat, satis fluidæ consistentiæ est, id quod ex modo memorato sanguinis rapido fluxu haud absque ratione opinari potest. Revera enim sanguis phlogisticus sano lentius

in coagulum abit (*v. Philos. Transact. V. 60. Goett. Anzeig. St. 107. p. 917*), atque ex HAENII experimentis, cum sanguine institutis, crustam phlogisticam etiam ex dissoluto sanguine parari posse, didicimus (*v. l. c. T. 1. pag. 77*), ut ergo, nisi semper, nonnunquam tamen crusta inflammatoria putredinis sequela esse possit. (3) Hæc crustæ apparitio, ut nonnunquam ab accidentalibus circumstantiis pendeat, videtur. Febri enim non semper respondet (*v. Cl.* GESNER *Beob. B. 1. p. 121*), & quandoque in febris initio deest, ac secundo vel tertio die modo conspicitur (v. HUXHAM *l. c. T. 2. p. 45., 170.* HAEN *l. c. T. 1. p. 74. P. 9. p. 4, 24. Cel.* GRIMM *von der Epidemie zu Eisenach p. 26. Cl.* JUNGSCHULTZ *diss. p. 12*). Accidit præterea, ut hæc crusta a principio morbi usque ad finem plenarie desit, ubi tamen ex reliquis phænomenis inflammatoria febris indoles manifesta est (*v.* SWIETEN *Comment. T. 1. ad §. 384.* HAEN *l. c. T. 1. p. 74.* SARCONE *l. c. T. 2. p. 191. Cl.* JUNGSCHULTZ *l. c.*). Differt porro hæc crusta pro luminis venæ (HAEN *l. c. T. 9. C. 2. §. 3*), & pro vasorum, quibus excipitur, differenti conditione (v. HAEN *l. c.* GESNER *l. c. B. 1. p. 123*), & nonnunquam uno in vase vere pleuriticus, in altero penitus solutus sanguis in conspectum venit (v. HAEN *l. c. T. 10. p. 242*). Hinc omnes hi auctores sedulo monent, ex solius sanguinis conditione ad curationem haud secure concludi posse (*cf.* ELLER *Obs. de cogn. & cur. morb. p. 197 seq.*). (4) Hæc crusta sæpe in sanissimorum hominum sanguine obviam prodit, ubi ne vestigium morbi adparet (v. SWIETEN *l. c. T. 1. ad §. 384.* T. V. p. 14. HAEN *l. c. T. 10. C. 5. p. 242.* GESNER *l. c. B. 1. p. 126*), & SARCONE hanc diathesin Helvetiæ incolis fere naturalem esse

adfirmat (*v. l. c. T. 1. p. 96*). Sicut etiam RUYSCHIANA experimenta atque HAENIANA ex sano sanguine crustam phlogisticam parare docent (5). Sæpe in aliis morbis sanguis phlogisticus deprehenditur, quibus tamen methodus antiphlogistica haud congruit. Sic in febri nervosa sanguinem pleuriticum vidit HOME (*v. Medical facts and experiments p. 194*). In podagra eum nonnunquam adesse, adfirmat SYDENHAM (*v. Opp. Ed. Lugd. p. 446*). Omnia hæc satis superque evincunt, quod ex sanguinis illa conditione absque reliquorum phænomenorum coincidentia nil certi ad praxin nec ad febris naturam consequi possit. Coincidit quidem quodammodo cum hac opinione observatum illud, quod nempe quandoque hæ febres non prius judicentur, nisi sanguis antea dissolutus apparuerit (v. HAEN *l. c. T. 10. C. 5 p. 242.* SARCONE *l. c. T. 2. p. 166. seq.*). Attamen hoc factum evidentem conclusionem non admittit, quoniam alia ratio quam densitatis imminutio adesse potest, secundum quam materia per sanguinis dissolutionem ad exitum apta redditur. Alterum argumentum quod attinet, haud majori gaudet evidentia. Conveniunt enim diluentia multis aliis morbis, quibus humorum densitas attribui nequit. Nec certitudine adfirmari potest, quod potus antiphlogisticus diluendo tantum prosit. Si ex medicamentorum relationibus chemicis ad operationes eorundem in corpore humano concludere velimus, eadem ratione contrarium simul consequi poterit. Satis nempe nota est proprietas illa acidi vitriolici, qua humores animales extra corpus vivens coagulare & incrassare valet, id quod eodem modo in corpore vivente, assumto illo, contingat, ex effectubus ejusdem in morbis putridis quodammodo verificatur. Et tamen idem acidum, optimis practicis con-

ſentientibus, haud parum ad inflammatoriam ſanguinis diatheſin minuendam contribuit. HEWSON (*Experimental Enquiries into the properties of the blood. London 1772*) e contrario cruſtam inflammatoriam ex majori ſanguinis fluiditate deducit, quoniam ſanguis phlogiſticus ſano lentius coagulat, indeque cruori tempus datur, ut a lympha ſecedat, quæ nunc ab aëris reactione coagulatur. HEY (*obſervations on the blood. London 1779*) quidem credit, craſſamentum ipſum non attenuatum ſed majori tantum ſeri copia dilutum eſſe; ita ut lymphæ coagulabilis ſeparatio facilius fieri poſſit. Idem auctor pro diatheſeos inflammatoriæ criterio majorem lymphæ coagulabilis quantitatem dat. Nulla ergo ab argumentis ſupra datis ad humorum denſitatem fundata concluſio duci poteſt; quin cauſam potius harum febrium materialem alio modo aliaque ratione quam denſitatis, febrim accendere, ex objectionibus veriſimile reddatur. Neque phlogiſtica ſanguinis cruſta eſſentiale febris inflammatoriæ ſignum conſtituit, ſed ex memoratorum ſymptomatum concurſu & abſentia ſignorum, quæ alias cauſas manifeſtant, febris natura vel inflammatoria ejuſdem indoles judicanda eſt. An hæc materies, acrimonia peculiari prædita eſt, qua ad recenſitas machinæ mutationes producendas indonea ſit? Hoc ab ingenioſo WHYTT ſatis certa probabilitate adfirmatur, (*v. on nervous diſorders in Opp. a filio ed. Edinb. 1768. p. 559*). An hæc materia ex peculiari corporis diſpoſitione ſenſim generatur, vel an foras admovetur? Utrumque concurrere morbi hiſtoria docet. An tandem cauſa materialis ſanguini inſit, & rationem cruſtæ phlogiſticæ contineat? Ita HAEN adfirmat (*v. l. c. T. II. C. de gener. puris*). MOSCATI (*Neue Beobachtungen und Verſuche über das Blut &c. Aus dem Italieniſchen*

Stuttgard 1780.) hanc materiem, qua diathesis phlogistica efficitur, phlogiston esse, ex variis experimentis, conclusit, quæ tamen aliam adhuc explicationem admittunt.

Constitutio, huic febri favens, naturali & sanissimæ proxime abest, atque res, quæ sanitatem custodiunt, febrim ex hoc genere accendunt (*v. c. Boreas v.* SARCONE *l. c. T.* 1. *p.* 60). Hinc morbi hujus generis, proba instituta medela, non facile periculum conducunt, nec inde, permanente duro & æquali pulsu, bonisque viribus, accedentibus tunc forte ex dolore v. c. deliriis vel aliis symptomatibus nervosis, periculum pertimescendum est, nisi localis simul complicata affectio periculum inducat (*cf.* BAGLIV. *Opp. p.* 139). Attamen semper nervorum quædam debilitas vel inconsueta sensilitas adesse debet, sine qua pro omni probabilitate nulla febris locum habet, quæque forsan summum gradum sani roboris & agilitatis sequitur. Summum enim fibrarum robur cum singulari nervorum debilitate consistere posse, experientia haud infrequens docet. Et in hac nervorum peculiari constitutione differentia forte sita est, quæ febres inter & iis affines morbos chronicos obtinet.

SPECIES CONTINENTIUM INFLAMMATORIARUM.

(A) SIMPLEX.

Sub hac determinatione ſemper eam morbi modificationem intelligo, quæ nulla alia facie, quam ea, quæ generi competit, adparet, & ubi cauſæ illæ formales deſunt, quarum cooperatione varia phænomena producuntur, quæ haud neceſſarie ex natura morbi promanant, quorum varietas ideo ſpecies conſtituit (*v. Introd.* §. *20. 33*). Jure quidem nonnunquam opinari poteſt, ut ſimul alia cauſa materialis, quæ generi propria non eſt, ſe immiſceat. Hinc inde vel novum genus ponendum eſſe, ſyſtematis regulæ poſtulant, vel notionum, ut ita dicam, univerſalitas aliquo modo infringi debet. Sic v. c. tali febri pituita quædam vel irritamentum peculiare vel aliud quid, qua cauſa, ſimul adeſſe poteſt, quo natura febris quodammodo diverſe modificatur. Annon autem hac ratione febrium differentia in infinitum fere progrediretur? An omnes has varietates ita cognoſcamus, ut eas determinare poſſemus? „ Malumus hic gradum cohibere, „ quam per tenebras illidere. " Neque hujus defectus admiſſione ſyſtematis noſtri utilitas dirimi poteſt, quatenus hanc deflectionem practicus ignorat. Quum enim methodus noſtra nudis experientiæ factis ſuperſtructa ſit, ſyſtematis vitia obſervationis penuriæ tribuenda erunt, nec ex iis praxi damnum enaſci poteſt. Obſervatione locupletata ſyſtema ad majorem perfectionis gra-

dum facile vehitur, illaque deficiente, ſyſtematicus in culpa non eſt. Monitu haud forte opus eſt, unam tantum dari poſſe ſpeciem ſimplicem. Quando enim phænomena, generi univerſaliter haud perpetua, adparent, alia cauſa atque a generica diverſa adeſt, quæ tunc complicationis notionem præbet. v. infra.

SYNOCHUS *imputris* GALENI, (*de diff. febr. l. c. C. 12. & method. med. l. 9. C. 4. & l. 11. C. 14.*). *Synocha ſimplex* HOFFMANNI (*Med. rat. ſyſt. T. 2. l. 3. C. 1.*). *Continua non putris* BOERHAVII (*van* SWIETEN *T. II. p. 417. T. III. p. 124. Ed. Lugd.*). *Febris inflammatoria ſimplex* HUXHAMI (*l. c. T. II. p. 15.*). *Simple inflammatory Fever* BROCKLESBY (*Oeconomical and medical Obſerv. Lond. 1764. p. 145. vel verſ. meæ p. 96.*) & PRINGLII (*l. c. p. 124.*) *cf.* BROOKES *general practice of phyſic. V. 1. p. 149.* GRANT (*l. c. p. 473.*).

Pulſus reliquis febribus inflammatoriis minus durus, minus ſpaſticus, reliquis plenior. Nulla inflammatio localis. Excretiones haud prorſus ſuppreſſæ.

Ulteriori probatione haud egere videtur, quod febris ex diatheſi phlogiſtica abſque inflammatione lo-

cali adesse possit, quum id auctorum observatione extra omnem dubitationem positum sit, quamvis hæc diathesis nunc majori nunc minori gradu intersit, ac priori in casu omnino facile inflammationem contrahat, posteriori in passu autem facile negligatur, prætereaque sicut omnes febres vere continentes haud frequenter occurrat. Cæterum ex hujus speciei cum genere competentia sequitur, ut omnia insimul, quæ de natura & curationis ratione generis dicta sunt, speciatim sibi vindicet.

Nonnunquam suppurationis universalis species in his febribus post mortem deprehenditur, dum omnia viscera humore puriformi obtecta inveniuntur. Et quidem sæpe in istis locis hæc materia reperitur, ubi alias lympha secernitur, cf. HEWSON *Experim. Inquir. into the lymphatic. system.* p. 118. An hic inflammatio a neotericis quibusdam venæ dicta hic pertineat?

(B) COMPLICATÆ.

Ex supra de simplicitate posita notione facile complicationis idea, quam hic termino affigere mens est, deduci poterit. Eam nempe morbi denotat speciem, quæ uno alterove symptomate aut pluribus a causa materiali generis haud necessarie pendentibus, sed diversarum formalium causarum concursu productis, stipata est. Iisdem quidem difficultatibus hæc notio obnoxia est, quibus prior premitur. Concurrunt nempe omnino ad producendas species, quas huic rubricæ inserere de jure esse æstimo, diversæ aliæ causæ materiales, quæ generi proprie non competunt. Sic v. c.

natura febris variolosæ sine dubio ab ea pleuritidis vel aliæ febris inflammatoriæ, cum inflammatione particulari conjunctæ, discedit, neque has febres in omnibus, ratione causæ materialis consimiles esse, quisquam adfirmabit. An autem ideo variolæ inflammatoriæ indolis novum genus determinant? Nonne curationis ratione, ceu distinctionis nostræ fundamentum, proxime conveniunt? An discessio optimæ hucusque medendi methodi cognitæ, in variolis hujus indolis major est, quam ea, qua curatio specialis pleuritidis a generali differt? Qui ea, quæ generaliter de nostra ordinandi methodo proposui, attento quodam animo perlegerit, facile has quæstiones solvet, atque mecum consentiet, omnes febres, quarum curatio methodum medendi antiphlogisticam proprie sibi vindicat, ad unum idemque genus febrium inflammatoriarum referendas esse, quamvis ratione causarum quodammodo differunt. Posteris, factis experientiæ magis ditatis, eorum ulteriorem suppletionem tradimus, quæ, necessitate coacti, negligere oportet. Ubi quidem diversæ causæ materiales concurrunt, ab illa fundamentum ordinationis sumi debet, cujus curatione morbus aufertur. Concursus diversarum causarum materialium ita junctus, complicationis nostræ notioni respondet. Sæpe etiam febres perperam ob diversam phænomenorum faciem pro complicatis habentur, neque ob ambiguitatem evitandam, a levi causarum materialium differentia generica dispositio fieri debet. Febris exanthematica cum inflammatione locali conjuncta, plerumque febris complicata dicitur, quamvis omnia hæc phænomena haud raro ex uno eodemque fonte promanant. Quid enim naturam febris exanthematicæ constituit? Miasma vel Contagium? Minime. Hoc ad causas remotas pertinet. Ea solidorum & humorum di-

ſpoſitio, quam contagium pro terræ, loci, aëris & corporis ſingulari conſtitutione producit, ipſius morbi cauſam materialem ſiſtit. At cum hoc contagium ſæpe diatheſin inflammatoriam excitat, ex eadem ſimul inflammatio localis conſequi poteſt. Ergo complicatio nulla. Differentia cauſarum remotarum in ſpeciebus quidem determinandis nonnunquam attendenda eſt, nullo autem modo genera conſtituere poteſt.

(α) CUM INFLAMMATIONE LOCALI.

(1) PHLEGMONE.

SENSATIO doloris atque ardoris permanens cum partis adfectæ læsa functione.

Hæc signa, ab omnibus aliis separatim spectata, haud raro aliarum etiam conditionum morbosarum indicia sistunt, neque semper sufficienti evidentia inflammationem portendunt. Sic spastici affectus canalis intestinorum sæpe ita vehementer excruciant, atque certo quodam loco tam pertinaciter ac fixe inhærent, ut maxima in dubitatione hæreamus, an dolor pro mero spastico vel pro vere inflammatorio habendus sit. Ita v. c. vehementissima cephalalgia ex mera congestione, ortaque exinde spastica contractione in febribus nonunquam sævit. Sic contraria ratione haud raro inflammatio occulte serpit, ita ut maxima medici attentio decipiatur. Sæpe enim dolor, constans alias inflammationis pedissequus, atque internarum inflammationum unicum fere signum, experientia teste defuit (v. MORGAGNI *de caus. ac sed. morb. Epist.* 20. *Art.* 15. HAEN *l. c. P. XIV. p* 133 *seq. Cl.* WIENHOLT *Diss. de inflammationibus occultis. Gœtt.* 1772. *p.* 6 *seq.*), neque semper perturbata fuit functio, parti adfectæ dicata (*v.* WIENHOLT *l. c. p.* 7.), nec tandem febris cum dolo-

re coexiſtentia partem quandam inflammatam eſſe indubie teſtatur, quum, ut modo monui, ſpaſmus, inflammationem mentiens, etiam in febribus obſervetur, atque inflammatio abſque febri vere exiſtere poſſit (*v.* *van* SWIETEN *Comment. T. I. ad §. 370. Cl.* WIENHOLT *l. c. p. 5.* HAEN *l. c. T. XIV. p. 131)*. Attamen omnes hæ fallaciæ noſtris in febribus vere inflammatoriæ indolis haud temere contingere ſolent, ſed ſcimus ex obſervatis, hanc deceptionem in febribus bilioſis, nervoſis atque putridis multo eſſe frequentiorem, quam in febribus vere inflammatoriis, ac particularem inflammationem huic febri adjunctam eſſe, ex ſignis ſupra poſitis ſatis ſecure conjici poteſt. Certa præterea ſibique propria quæque partialis inflammatio habet ſymptomata, ex quorum concurſu atque ad totum morbum relatione diagnoſis eo facilius inſtituitur. Solvitur hæc machinæ ægritudo, dum materies illa, qua inflammatio exiſtit, humoribus iterum aſſimilatur, & ſimul cum reliqua febris cauſæ materialis parte virium naturæ motricium, remediorum atque medicamentorum ope extricatur, vel dum ſibi ipſa natura exitum per ſuppurationem parat. Et hæc ultima morbi ſolutio ſequi ſolet, ſi quarto morbi die, prior facta non fuerit, quamvis hic ſuppurationis terminus haud raro ad diem ſeptimum vel ultra protrahitur (*v.* HAEN *l. c. T. XIV. S. 1. C. 5*).

Docuit nos experientia, inflammationis reſolutionem omni ea opitulatione tentandam atque perficiendam eſſe, quæ generalem curationem reſpicit, dum hujus ratio ſpeciali adfectioni, pro diverſo ejuſdem ſitu & partium adfectarum varia conditione, tantum magis ſpecialiter adaptatur. Et quidem venæ ſectionem in parte ipſa adfecta, vel proxima huic ſaltim vicinia cum

fructu instituendam esse, observatio confirmat (*v. Cl.* RAVERT *diss. cit. p. 63*). Remediorum inflammationem resolventium sparta speciali etiam vesicatoria funguntur, quorum parti adfectæ immediata adplicatio nostris temporibus eximia utilitate commendatur, cujus auctores videantur in *Cl.* RAVERT *diss. p. 69.* (*cf. etiam meretur* WHYTT WORKS *cit. p. 241. et* BORDEV *vom schleimichten Gewebe. p. 168.*) quo etiam fomentationes siccæ camphoratæ pertinent, ea tamen differentia, ut vesicatoria materiem immediate extricare, fomentationes autem ad materiei assimilationem symbolam conferre, videantur. Hæc remedia autem tunc demum locum habent, quando humores diluti, eorundemque motus venæsectione et medicamentis temperantibus ac diluentibus jam sopiti sunt. Vesicatoria non tantum revellendo agere, sed inter ipsa medicamenta resolventia locum tenere, inde patet, quod usus externus Tincturæ Cantharidum effectum eundem edat absque pustulis et cutis inflammatione, cf. ALEXANDER *medicinische Versuche und Erfahrungen. Aus dem Englischen. 1773. p. 168.* Emollientia etiam in usum vocantur, quamvis hæc magis ad promovendam suppurationem, quam ad resolutionem perficiendam plerumque spectant. Conferri hic merentur, quæ nuper Cl. GOVLARD huic curationis rationi in Opusculis chirurgicis objecit, cujus tamen remedium adstringens nostris inflammationibus congruens esse, haud videtur, id quod etiam de aquæ frigidæ (*v.* SARCONE *l. c. T. 1. p. 208.*) & corticis peruviani usu valet, (*v. Cl.* WIENHOLT *l. c. p. 31*). Quippe quæ remedia magis in iis curandis inflammationibus commendanda sunt, quæ febribus putridis superveniunt. Ubi interea nimia solidorum strictura cum aucta solidorum sensibili-

tate

tate adest, balnea tepida omnino eximio fructu adhiberi possunt. Quodsi simul ex peculiari idiosyncrasia ægrorum ventriculus nitrum aliaque medicamenta resolventia ferre nequit, hæc in balneis soluta officia sua optime præstare valent, cf. ALEXANDER *libr. cit* De usu opii in principio, ad dolorem compescendum, facto v. SARCONE *l. c. T. 1. p. 158. seq.*

Quænam nunc ex omnibus his de inflammatione prolatis ad naturam ejusdem conclusio duci potest? An materies, quæ febrim accendit, quæ phlogisticam sanguinis crustam format, quæ inflammationem producit, & quæ postea sputorum vel puris forma excernitur, una est eademque? Id veritati haud valde absimile esse, ex curationis febris atque inflammationis analogia, & ex similitudine materiei, quæ cadaveribus apertis in locis inflammatis transsudata conspicitur (*v.* HAEN *l. c. T. 1. p. 85. T. 2. p. 15. Cotunn. de Ischiad. nervos. §. 22.* SARCONE *l. c. T. 2. p. 188*), cum ea, quæ sanguini phlogistico admixta est, haud absque probabilitate opinari potest. SYDENHAM eandem opinionem adoptavit, dum ait: „Ex præcipitatione materiæ febrilis, „crudæ nondumque per idoneam ebullitionem subactæ „adeoque nec ad separationem debitam per loca magis „conferentia præparatæ, in pleuram pleuritis produ„citur" (*v. Opp. Ed. Lugd. p. 263.*). Et paulo infra addit: „Pleuritidem nihil aliud esse arbitror, quam „febrem a propria & peculiari sanguinis inflammatione „ortam, qua natura materiam peccantem in pleuram „deponit, nonnunquam & in pulmones, unde peripneumonia suboritur, quam a priore gradu tantum & „pro majore ejusdem causæ intensione extentuque la„tiori, differre autumo" (*l. c. p. 264. seq.*). Sicut autem sanguinis phlogistica diathesis (ea saltim, quæ

manifeſte adparet), magis pro febris effectu habenda eſt, ſic forte ad inflammationis exiſtentiam aliud quid requiritur, quod in cruſta non eſt. Sæpe enim nulla ſanguinis inflammatoria conditio deprehenditur vel modo quandoque poſt aliquod præterlapſum temporis ſpatium, quo inflammatio jam adfuit, obviam prodit, & ſic tandem haud raro ſanguis antea phlogiſticus nunc diſſoluta facie adparet, abſque ulla inflammationis imminutione (*v.* HAEN *l. c. T. 10. p. 242.*), quamvis etiam hic, materiem phlogiſticam omnem nunc ad locum adfectum depoſitam eſſe, dici poſſe, perſpiciam. Neque ſemper localis inflammatio pro febris effectu habenda eſt, quum haud raro hæc, inflammatione prægreſſa, ſequitur (*v.* SARCONE *l. c. T. 1. §. 154, 186*). An porro inflammatoria materies ſola denſitate atque inde oborta in vaſis obſtructione cauſam conſtituat? Haud videtur, quum anaſtomoſeos ratione ſola vaſorum quorundam obſtructio irritare & adfluxum humorum attrahere nequeat. Hinc, ut materia non ex ſola tenacitate, ſed ex acrimonia quadam, partes ſenſiles irritante, inflammationem producat, videtur (*v.* WHYTT *l. c. p. 230.*), id quod inflammationum externarum geneſeos atque omnium curationis rationibus ſimul confirmatur. An autem hæc acris materia in vaſis tantum hæreat, eorundemque extenſione tumorem efficiat, vel an hæc materies in celluloſa extravaſata ſymptomata ſua edat? Prius popularem ſiſtit opinionem, poſteriorem in celluloſa humorum extravaſationem unicam inflammationum rationem continere, BORDEV adfirmat (*v. vom ſcleimichten Gewebe*), utrumque in natura vere exiſtere haud exigua probabilitate adſumi poteſt. Satis enim perſpicue vaſorum illam extenſionem in ophthalmia deprehendimus, atque ſimul hinc inde talis inflammationum ratio-

nis existentia in dubium vocari nequit, quamvis hoc omnino in minimis tantummodo vasis locum habere videatur, quoniam transpirationis suppressione acris materia, quæ per vascula excretoria minima evehi debebat, in iis stagnare cogitur, neque facile resorberi ac vasis majoribus advehi posse, credi potest (*v.* WHYTT *l. c. Edimburg. Versuche T. 2. p. 46*). Alteram inflammationis geneseos rationem quod attinet, variis ea metastasium phænomenis quodammodo verificatur, neque talis ad cutis cellulas humorum depositio negari potest, quamvis dubium relinquatur, an causæ partem constituat, vel annon pro inflammationis ipsius effectu habenda sit. Secundum BORDEV ex hac ratione præcipue inflammationes ex consensu, v. c. e bile &c. fiunt, quæ autem hic non pertinent, sicut præterea inflammatio, generi nostro febrium propria, ab omnibus aliis a febri biliosa vel putrida pendentibus, sedulo discernenda est. Plura enim existere inflammationis genera naturalia, ex subsequentibus adparebit, neque hinc natura inflammationis semper una est, eademque, sed pro varia constitutione & pro diversis causis remotis admodum differt. Hic tantum de ea inflammatione nobis agendum fuit, quæ a febri vere inflammatoria pendet, & huic tantum ea adplicari debent, quæ hic proposita sunt. Quodsi termino quodam hoc inflammationum genus insignire velimus, optime Phlegmone dicitur, quo nomine tunc inflammationes a bile, e putredine, ex miasmate rheumatico, arthritico, venereo & ab erysipelate &c. ab hac phlegmone separari debent.

Accidit interdum, quod inflammatio absque ullo sensibili motu febrili decursum suum absolvat, sed inde febrim cum inflammatione locali conjunctam a simplici

inflammatoria essentialiter & generice distinctam esse; nullo modo sequitur, cum haud alia ratione ab ea, nisi illa differat, quod in casu priori materiæ impetus haud æquabiliter in totum corpus, sed præcipue in partem quandam singularem ruat, ibidemque conjuncta vi nocivum suum influxum exerceat. Tum febris tum inflammatio ab una eademque causa materiali pendent, diversis tantum circumstantiis quibusdam formalibus. Verum nempe est, quod febris sæpe ab inflammatione accendatur, contrarioque modo inflammatio ab impetu motuum febrilium producatur. Sed hæc differentia haud essentialis æstimanda est. Præsenti diathesi phlogistica febris per inflammationem accensa, semper inflammatoriæ indolis est. Prægressa febri inflammatoriæ indolis inflammatio inde oborta febris naturam haud mutat. Inflammatio nulla febri conjuncta gradu tantum a prioribus differt, cum medendi methodus eadem sit. Secundum hæc principia, praxi suffulta, differentia generica inter febrim simplicem inflammatoriam & illam cum inflammatione locali conjunctam, locum habere non potest.

1. INFLAMMATIO OCULORUM

(a) *Externa*.

Chemosis VOGELII (*Præl. de cogn. & cur. C. H. Adf. p.* 128. §. 175. PRINGLE *l. c. p.* 135).

Rubor, dolor & tumor tunicæ adnatæ.

(b) *Interna*.

Ophthalmitis VOGELII (*l. c.* §. 178).

Dolor vehemens. Magna oculorum sensilitas. Visus valde debilitatus.

2. INFLAMMATIO AURIUM.

(a) *Externa*.

Otites externus VOGELII (*l. c.* §. 170).

Rubor, dolor & tumor auris externæ.

(b) *Interna*.

Otites internus VOGELII (*l. c.* §. 170).

Dolor magnus, ardens & pulsatilis auris internæ.

3. INFLAMMATIO LARYNGIS MEMBRANACEA.

Suffocatio ſtridula HOME (*Inquiry into the nature cauſe and cure of the croup. Edinburgh. 1765*). *Angina membranacea* ROSENSTEIN *l. c. 595. Angina polypoſa neotericorum* (*cf.* CULLEN *l. c. p. 206*).

Infantes delactati ad duodecimum annum adoritur. Raucedo ſibilans. Dolor capitis laryngis. Reſpiratio difficilis. Aut tuſſis ſicca, aut exſcreatio membranularum. Cutis membranacea laryngem obtegens.

Hæc membrana a multis medicis pituitoſæ originis creditur; pro omni veriſimilitudine autem nihil aliud eſt, niſi cutis ipſa ab acrimonia incraſſata atque ſeparata, veluti idem in excoriationibus ſcrophuloſis & ſcorbuticis deprehenditur. Hoc inde ſimul eluceſcit, quod hæc inflammatio raro in ſuppurationem vel gangrænam abeat, ſed potius ſpaſmodica affectione & mechanica ſuffocatione noceat. Hinc peculiaris acrimonia, ſcrophuloſæ forſan naturæ, hujus morbi differentiam ab aliis conſtituit. Annon hic mercurialia, uſque ad ſalivationem propinata, utilia?

4. INFLAMMATIO PHARYNGIS.

Synanche TRALLIANI (*v. l. 4. C. v.*) *&* *Aeginetæ* (*v. l. 3. C. 37*). *Cynanche Aretæi*

(*de Sign. & cauſ. morb. L. I. C. 7*). *Angina cum tumore* BOERHAVII (*Aphor. 804*) cf. BROCKLESBY *l. c. p. 149. vel verſ. p. 99.* PRINGLE *l. c. p. 137. Cynanche ſanguinea* SAUVAGES *l. c. T. I. p. 487.*

Vox mutata. Deglutitio difficilis. Signa inflammationis perſpicua.

Curatio ſpecialis gargariſmatum uſum ſibi vindicat, quæ reſolutionem promoveant. Ribes nigrum hic ſpecifice agere, legitur in Philoſ. Tranſ. N. 459.

5. INFLAMMATIO LARYNGIS.

Cynanche TRALLIANI & AEGINETÆ (*v. l. c.*). *Synanche* ARETAEI (*v. l. c.*) & CELSI (*L. 4. C. 4*). *Angina abſque tumore* BOERHAVII (*Aphor. 802*). *Cynanche Trachealis* CULLEN (*v. Anfangſgründe der practiſchen Arzeneiwiſſenſchaft. T. 1. p. 204*).

Spiritus onere & cum ſonore trahitur. Vox clangoſa, ſtridula, acutiſſima. Vertigo. Anxietates. Rubor faciei atque oculorum. Deglutitio valde doloroſa. Nulla manifeſta inflammationis ſigna.

Nonnunquam hydrophobiam ad laryngis inflammationis ſymptomata numerandam eſſe, probabilitate gaudet (*v. Edimb. Verſ. T. I. Art. 29.*), niſi alia ſimul cauſa

adest, qua peculiare hoc symptoma efficitur, id quod ex materia viridi, quæ memorato casu per vomitum ejecta ac quodammodo critica fuit, patefcere videtur. De complicatione inflammationum laryngis & pharyngis *v.* SYDENHAM *Opp. Ed. Genev.* 1757. *S.* 1. *C.* 3. *p.* 60. ELLER *Obs. de cogn. & cur. febr. p.* 172. VOGEL *l. c. p.* 135.

6. INFLAMMATIO LINGUÆ.

Glossitis. VOGELII *l. c. p.* 130. *seq.* van SWIETEN *Comment. II. p.* 626.

Linguæ dolor & tumor. Loquela, & deglutitio difficiles. Profluvium salivæ spissioris.

7. INFLAMMATIO ASPERÆ ARTERIÆ.

BOERHAVE *l. c. Aphor.* 801 *ejusdemque Commentat. p.* 655. *Cynanche trachealis* SAUVAGES *l. c. p.* 491.

Vox acuta, clangosa, sibilans. Inspiratio parva, frequens, cum summo molimine. Pulsus vacillans. Summa angustia.

8. INFLAMMATIO BRONCHIORUM.

Angina pectoris SELLE (*Medicina clinica*). *Berol.* 1783. *p.* 70.

Dolores lancinantes in pectore. Respiratio difficilis. Pulsus durus. Tussis dolorosa. Cephalalgia. Sputum cruentum.

Annon hic morbus ille, qui ad litem de ſede pleuritidis anſam præbuit? Id maxime perſuaſum habeo. Multi enim auctores in peripneumonia, i. e. in pulmonum inflammatione vehementiſſimos dolores pleuriticos & pulſum durum obſervarunt, v. MARHERR *Prælect. in Boerhav. Inſtit. T. 2. p. 167.* Pro omni veriſimilitudine hæc phænomena ex bronchiorum inflammatione orta fuere. Mihi hunc morbum ſæpe in puerperio obſervare contigit.

9. INFLAMMATIO PLEURÆ.

Pleuritis ſine ſputo HIPPOCRATIS (*v. de morb. L. 1. S. 25. & L. 2. p. 42*) *cf.* BONETI *Sepulchr. anat. L. 2. S. 4. Obſ. 14. Comment. bonon. Tom. I. p. 153. van* SWIETEN *Comment. III. §. 877* SARCONE *l. c. T. I. p. 118. Naturæ ratione hanc pleuritidis ſpeciem ab omnibus aliis ſub nomine* pleuritidis veræ *optime diſtinxit* SAUVAGES *l. c. p. 450 de curandi ratione cf.* PRINGLE *l. c. p. 139.* BROCKLESBY *l. c. verſ. germ. p. 102.*

Dolor punctorius, fixus in latere, circa ſextam ut plurimum vel ſeptimam coſtam ad dorſum ſæpe & ſternum lancinans. Ineſt exſpiratio brevis & inæqualis.

Hic morbus multis medicis ſub pleuritidis nomine notiſſimus eſt, hac tamen differentia, ut nonnulli illam

ſimul thoracis inflammationem, quæ dolore punctorio, tuſſi ac ſputis corripit, a ſolius pleuræ inflammatione oriri, adfirment. Quodſi autem concedatur, tuſſim (*a*) ac ſputa vere pleuritica ſemper, pulmones adfectos eſſe, indicare, jure meritoque pleuritidis nomen tali morbo, cui hæc ſymptomata adſunt, haud competit, vel ſaltim, ut diſſenſus avertatur, & pleuræ pulmonumque inflammationes rite ab invicem diſcernantur, uſurpari non debet. Nunc obſervatione edocemur, ſputa talia, ſicut in thoracis inflammatione comparata ſunt, ab ipſorum pulmonum affectione oriri (*v.* TRILLER *de pleurit. C. 1. §. 4. 5.* HUXHAM *l. c. T. II. p. 213*), neque ex ſolius pleuræ inflammatione evenire poſſe (*v.* TRILLER *l. c. §. 4. 5.*), eademque ex ratione in vera noſtra pleuritide, ſputa haud movenda eſſe, ſedulo monent (*v.* HUXHAM *l. c. T. I. p. 88.* SARCONE *l. c.*). Conſtat porro, inflammationem ſolius pleuræ vere occurrere, atque hanc abſque ſputis eſſe (*v. loca ſupra citata*. FREIND *Comment. 5. ad libr. epidem.* HIPPOCR. *in Opp. Ed. Pariſ. 1735. p. 23, 25.* WENDT *Diſſ. ſiſt. obſerv. de pleur. & peripneum. Goett. 1762. p. 29.* SARCONE *l. c. p. 136*). Plures porro conſentiunt medici, hanc ſolius pleuræ inflammationem, abſque tuſſi et ſputis, phænomenis tantum ſupra poſitis, evenit, pleuritidis, illam vero inflammationem, quæ pulmonibus inhæret, quæque dolore obtuſo gravativo ſe manifeſtat, cuique ſimul tuſſis & ſputa adſunt, peripneumoniæ, & illam tandem, ubi inflammatio pleuræ ad pulmones protendit, & phænomena binis communia adparent, pleuroperipneumoniæ no-

(*a*) Tuſſis quidem ſicca huic morbo ob partis adfectæ viciniam facile accedit, attamen eſſentialiter ei non convenit, ſæpeque deeſt. v. HUXHAM l. c. P. 1. p. 88.

mine insigniendam esse (*v.* RIOLANI *filii Autropogr. Paris.* 1726 *p.* 335. BONETI *l. c.* HUXHAM *l. c.* TRILLER *l. c. C.* 1. §. 8. SARCONE *l. c. p.* 133). Quidnam ergo de memorabili illo medicorum, de sede pleuritidis dissensu, sentiendum? Annon ex falsa termino adjuncta notione obortus? Nonne iis positis, quæ modo memoravimus, facile dirimi potest? Fateri cæterum cum HAENIO (*l. c. T. XI. C. de membr. inflam.*) oportet, nos rationem ignorare, qua fit, ut pleura sicut reliquæ membranæ inflammatæ nullum sæpe doloris vestigium edant. A MORGAGNI enim *l. c. Epist.* 20. *Art.* 55 *seq.* SARCONE *l. c. p.* 123. & HAENIO *l. c.* docemur, cadaverum sectiones sæpe pleuræ inflammationes in conspectum exhibere, ubi ob doloris absentiam nos antea latuerunt. Videtur in illo casu, quo dolor sentitur, inflammationem in pleuræ cellulosa esse, ubi vasa sanguifera nervorumque ramuli ac vicinia musculorum intercostalium dolorem facilius excitant, cui sententiæ etiam HAEN jam habeo consentientem (*v. l. c. P. IX. C.* 4. §. 4. & *P. XIV. l. c.*). Est vero etiam conditio sputi attendenda, quippe quod omnino adesse potest, absque tamen illa conditione, sub qua in pleuropneumonia deprehenditur. Dantur sputa alba, & spumida (*v.* SARCONE *l. c. p.* 137.), quandoque levamen adferentia, quæ vero nec eo tempore neque ordine, ut in pleuropneumonia, succedunt. Sic etiam sputa cocta per vasa ad pulmones derivari possunt, absque ulla pulmonum læsione (*v. de* HAEN *l. c. T. I. p.* 87, & *T. IX. C.* 1. §. 9). Hic autem desunt sputa illa sanguinea, quæ statim sub morbi initio adparent. Quum interdum quoque sordes primarum viarum sputum cruentum excitare possint, quod vomitorio tolli potest (*v.* ZIMMERMANN

von der Ruhr p. 24.), hoc iterum attendendum eſt. Neque puris veri exſcreatio in contrarium ſententiam meam vergit. Poteſt in ſuppuratione pleuræ aliquod puris abſorberi ac exſpui, ſed hoc de reſolutionis caſu admodum differt. Sputa enim, quæ cocta audiunt, veri puris ſpeciem, ſicut nonnulli ſupponunt, haud præbent, cujus rationes omnium optime expoſuit SARCONE *l. c. T. I. p. 189 ſeq. & p. 215.* Omnino tandem morbus haud frequenter occurrit, quum facile in conſenſum pulmones trahantur, vel verſa ratione, affectis pulmonibus, inflammatio facile ad pleuram uſque protendatur (*v.* HUXHAM *l. c. T. II. p. 215.* ELLER *l. c. p. 179*), præcipue ſi pleura pulmonibus annexa eſt, quo in caſu etiam materies cocta facilius in pulmones ruere poteſt, illa vero libera, ſi ſuppuratio oboritur, facilius empyema ſequitur (*v.* DIEMERBROECK *Anatom. Ed. Lugd. 1683. p. 313.* BONET. *l. c. L. 2. S. 4. obſ. 30*), quamvis & hoc per abſorptionis modum ſputorum ope eliminari poteſt (*v. Cl.* LENTINI *Obſerv. F. 2. Obſ. 23)*.

10. INFLAMMATIO MEDIASTINI.

An pleuritis dorſalis HIPPOCRATIS? (*v. de morb. L. 3. p. 110. Ed. van der Linden.* HUXHAM *l. c. T. I. p. 336. & T. II. p. 215.* SAUVAGES *l. c. T. II. p. 451.* BONET *l. c. L. 2. S. 4. Obſ. 2, 27.* WENDT *l. c. diſſ. cit. p. 21*).

Dolor ſub ſcapula punctorius, uſque ad ſternum protendens. Gravitas pectoris. Spirandi difficultas. Tuſſis ſicca.

11. INFLAMMATIO PERICARDII.

v. BONET *l. c. S. 4. Obſ.* 29. HUXHAM *l. c. T. II. p.* 215. *Pleuritis Pericardii* SAUVAGES *l. c. T. II. P. I. p.* 452.

Dolor punctorius ac gravitas in pectoris parte profundiore. Anxietas. Palpitatio cordis. Perpetua ad tuſſiendum proclivitas.

Haud raro accidit, ut plurium partium inflammationes ſimul coexiſtunt, pro cujus complicationis diverſitate alia atque alia phænomena adparent, quorum determinatio ſat difficilis eſt.

12. INFLAMMATIO DIAPHRAGMATIS.

v. BONET *l. c. L. 2. S. 4. Obſ.* 19. HUXHAM *T. I. p.* 301. & *Tom. II. p.* 215. *Cl.* EBELING *diſſ. de inflam. Diaphr. Gœtt.* 1771. *p.* 22. COE *Treatiſe on biliary concretions, or ſtones in the Gall-Bladder, and Ducts. London* 1757. *p.* 29.

Dolor punctorius ab inferioribus coſtis verſus ultimas dorſi vertebras protendens. Spiritus brevis, interruptus, ſingultuoſus. Anxietas. Inquietudo. Tuſſis ſicca. Hypochon-

driorum latus adfectum introrsum & sursum versus costas trahitur. Risus sardonius. Deliria.

Hunc morbum semper cum deliriis continuis conjunctum esse, medici non pauci crediderunt, ideoque ei paraphrenitidis nomen imposuerunt. Haud quidem negari potest, hoc symptoma huic morbo nonunquam adesse (*v.* HAEN *l. c. T. I. p. 84.* VOGEL *l. c. p. 45. §. 61.*), sed totidem observatio docuit, illud deesse, neque essentialiter huic morbo competere, (*v.* MORGAGNI *l. c. Epist. 7. Art. 14.* BONET *l. c. T. I. L. 1. S. 7. Obs. 1.* WILLIS. *de anim. brut. C. 10. p. 257. de* HAEN *l. c. P. IX. C. 1. §. 5. & C. 2. §. 7.* CLEGHORN *Observ. on the epidemical diseases in Minorca p. 248.* VOGEL *l. c.* SARCONE *l. c. T. I. p. 245.* WENDT *diss. cit. p. 30.* FEIN *diss. de Indole ac sede phrenit. et paraphr. Gœtt. 1765. §. 18.* EBELING *diss. cit. p. 33.* CULLEN *l. c. p. 221*). Sed pro vario, quem inflammatio occupat, loco, varia deprehenduntur symptomata. Hinc jure meritoque concludere licet, hoc symptoma huic morbo eodem modo sicut reliquis inflammationibus accedere posse, quamvis ex partis peculiari conditione facilius, quam cæteris partibus inflammatis superveniat. Hinc naturæ ratione a pleuritide proxime abest, neque veræ phrenitidis præ se fert ingenium, quippe quæ absque omni diaphragmatis inflammatione occurrit, (*v.* SARCONE *l. c. T. II. p. 145, & T. III. p. 588*). Descripsit quidem HIPPOCRATES (*L. 3. de morb. S. 9.*) phrenitidem, ubi αἱ φρένες ita dolerent, ut tactum non ferant. Ast non videtur, HIPPOCRATEM hic diaphragmatis inflammationem intellexisse, dum morbum hunc peripneumo-

niæ affinem atque ſurſum materiam educendam eſſe, præcipit. Ex terminorum tandem apud alios auctores ſenſu ulterius dijudicari poterit, an paraphrenitidis nomen morbo noſtro congruat. Phrenitidis nomine ea inſania priſcis medicis venit, quæ continua, acuta & in febre eſt (*v.* CELSUS *l. c. L. 3. C. 18. p. 148. Ed. Almel.*). Paraphrenitidis autem terminum ei dementiæ febrili affigunt, quæ quidem continue, minori tamen vehementia adfligit (*v.* BRENDEL *diſſ. de paraphrenitidis & febr. malign. cognat.* §. 1. 2. *Cl.* FEIN *diſſ. cit.* §. 4). Quando nunc talis paraphrenitis ex longe aliis cauſis evenire poteſt, ſicut ad febres putridas, bilioſas & nervoſas, abſque ulla, manifeſta ſaltim, particulari inflammatione haud raro accedit, hæc vox diaphragmatis inflammationi ſpecialiter atque excluſive tribui non debet, quamvis quidem ſtatus ille accedere poſſit, qui paraphrenitidem modo determinatam denotat; qui autem in omnibus reliquis inflammationibus eodem jure (quando adeſt, & ſæpe adeſſe, modo dictum fuit), hoc termino inſigniendus eſt. Cæterum hujus paraphrenitidis vocis mentionem HIPPOCRATES ipſe nunquam fecit, notante jam HUXHAMO (*l. c. T. I. p. 337.*), neque, cum a phrenitide gradu tantum differat, utilitate conſervatur. Hinc verbum hocce abſque damno ex practico ſyſtemate relegari poteſt, quoniam alias, ſi hanc denominationis rationem ſequi vellemus, praxeos terminologia infinita foret, quum tot morborum varietates exiſtant, quot individua. Si neceſſe quis judicat, ut nomen ponatur, analogiæ ratione optime Diaphragmatitis morbus noſter dici poteſt.

13. INFLAMMATIO PULMOMUM.

Peripneumonia HIPPOCRATIS (*de morb. L.* 3. *C.* 16). *Peripneumonia pura* SAUVAGES (*l. c. p.* 496). SARCONE *l. c. T. I.* §. 200. Dolor obtusus, quasi pectus comprimens. Respiratio brevis, æqualis, & plerumque auribus percipi potest. Spiritus calidus. Anxietas. Pulsus mollis, undosus (*a*). Rubor genarum. In affecto latere ægri plerumque commodius quiescunt. Sanguis, ex vena detractus, spumescens. Tussis. Dolores capitis, qui tussiendo augentur. Secundo aut tertio die sputa, striis sanguineis intertexta, (cruda) sexto vel septimo die flavescentia, (cocta) morbum levantia

(*a*) Observarunt hanc pulsus mollitiem GALENUS (*de caus. puls. l.* 4.). FORESTUS (*l. c. L.* 16. *Obs.* 44. *in schol.*) BAGLIVI (*l. c. p.* 144.). Quod autem hæc pulsus modificatio pulmonum inflammationi non adeo constanter competat, notarunt MORGAGNI (*l. c. Epist.* 20. *N* 10.) *de* HAEN (*l. c. T.* 9. *C.* 2. §. 9. & *T. XI. C* 2. §. 2. *p.* 109.) & SARCONE (*l. c. T. I. p.* 194.) ut ideo essentialem & perpetuum peripneumoniæ characterem haud præbeat, quamvis, uti jam supra monui, tunc bronchiorum forsan inflammatio adest, quæ situs ratione alium morbum constituit, cui anginæ pectoris nomen dedi.

tia (*b*). Lingua ex flavo ruffa posteaque nigrescens (*c*).

Curationis ratio hujus febrium inflammatoriarum speciei, generali, sicut reliquæ, respondet. Sectio nempe venæ jugularis summo fructu hic adhibetur (*v.* SARCONE *l. c. T. II. p.* 200). Nec minus vesicatoria, ad latus adfectum applicata, utilitatem, supra memoratam, præstant (*v.* SARCONE *l. c. p.* 199). Quum autem nonnunquam tota thoracis regio doleat, nec certitudine locus peculiariter adfectus determinari potest, quum porro videatur, ut quandoque materies, quam sputorum ope nunc extricare natura molimina ciet, vesicatoriorum vi derivante, foras revehatur, atque ita hæc naturæ, ad morbum solvendum, tentamina supprimantur; quum tandem ulcera aurium his morbis haud raro magnum ferant præsidium, melioris consilii est, vesicatoria pone aures adplicare, cujus commendatio etiam legi potest apud BORDEV *l. c. p.* 169. *seq.* Præter hæc, pulmonum inflammatio peculiaria adhuc remedia ad sputa promovenda sibi vindicat, quorum tamen munus generali medendi ratione plerumque absolvitur, quamvis negari nequit, resolventia nonnulla specifica quadam ratione pulmonum infarctui convenire, inter quorum numerum gummi ammoniacum in oximelite squillitico solutum, & sal ammoniacum cum sulphure antimonii aurato combinatum præcipuum tenent locum. Radicem senegæ idem præstare, Cl. LENTINI (*Obs. med. F.* 2.

(*b*) WEBER *Opusc. semiol. p.* 84.

(*c*) Hæc linguæ sordities, ab ipsa pulmonum adfectione pendens, sedulo ab illa discernenda est, quæ colluviem in primis viis sordium indicat, id quod ex presentia vel absentia reliquorum hujus colluviei signorum dijudicari poterit.

Obſ. 1. 2.) & HULME obſervationes docent (*vom Kindbetter. Fieber. p. 61. ſeq.*). Optime autem hanc ſpartam abſolvunt emetica in parciori copia, ita, ut nec vomitum neque alvum moveant. Omnia autem hæc remedia fracta phlogoſi tantum adhibenda ſunt.

14. INFLAMMATIO PLEURÆ AC PULMONUM.

Pleuritis HIPPOCRATIS (*de morb. L. 3*). *Pleuritis humida* BOERHAVII (*Aphor. 876*). *Pleuroperipneumonia* HUXHAMI (*T. I. p. 325 & T. II. p. 212 ſeq.*).

Dolor lateris punctorius. Reſpiratio difficilis. Pectoris oppreſſio. Tuſſis. Sputa, initio ſtriis ſanguineis intertexta, poſtea flava (*a*).

Pro majori pulmonum vel pleuræ adſectione nunc pleuritidis nunc peripneumoniæ ſymptomata eminere, facile adparet, pro cujus differentia medendi quoque ratio diverſa eſſe debet.

15. INFLAMMATIO HEPATIS.

(*a*) *Partis convexæ*.

Hepatis pleuritica SAUVAGES (*l. c. p. 506*) *v.* FOREST. *Obſ. L. 19. Obſ. 7, 8.* MURRAY *Commentat. de hepatitide maxime Indiæ orientalis. Gœtting. 1779.* CLARCK *Beobachtun-*

(*a*) WEBER *l. c. p. 72.*

gen über die Krankheiten auf langen Reisen nach heissen Gegenden &c. Copenhagen 1778 p. 184.

Dolor lateris dextri acutus, sub costis spuriis, diaphragmatis motu increscens, atque tunc ad humerum adscendens. Pulsus durus, spasmodicus. Tussis sicca. Inspiratio difficilis. Exspiratio facilior. Haud raro tumor externus.

Hæc hepatis adfectio ea est, quæ plerumque febris inflammatoriæ genium conservat, quæque crisibus a GALENO indigitatis (*de crisib. L. 3. C. 3.*) solvitur, hæmorrhagiis nempe ex dextra nare atque sudoribus utilibus & urinis copiosis. Crediderunt auctores nonnulli, hanc hepatis inflammationem mere erysipelaceam vel rheumaticam esse (v. HOFFMANN. *Opp. Ed. Genev. T. II. S. 2. C. 7. §. 4. et* BIANCHI *hist. hep. T. I. p. 426*). Quodsi hoc termino superficialem tantum inflammationem insigniant, illum etiam huic hepatis inflammationi tribui posse, quisque largietur. Si autem peculiarem atque a phlegmone diversam indolem erysipelati adscribunt, hujus termini usum, hoc in respectu, admittere nequeo, quum nec rationi neque experientiæ contrarietur, quod hepatis superficiei inflammatio maxima cum pleuritide gaudeat affinitate, quamvis raro etiam accidat, ut materia rheumatica vel erysipelacea hepatis inflammationem producat. Medendi hinc ratio hujus inflammationum speciei, generali respondet. Vesicatoria loco adfecto applicata eximio fructu PRINGLE in usum traxit (*l. c. p. 146.*), & venarum hæ-

morrhoidalium aperturam hirudinum ope ſuadet SARCONE (*l. c. T. I. p. 248*). Reſolutionis ſcopo in India mercurialia eximio cum fructu adhibentur (*v.* MURRAY *l. c.*).

(*b*) *Partis concavæ.*

v. SWIETEN *l. c. C. 3. p. 83.*

Dolor præcedenti mitior & gravativus. Pulſus mollis. Symptomata icterica.

Hæc eſt, quæ notante GALENO (*l. c.*) excrementis alvi bilioſis atque ſudoribus nonnunquam etiam & vomitibus judicatur. An ergo majori jure ad febres bilioſas referenda? Plerumque ſaltim atque frequentius in febribus bilioſis occurrere varii auctores obſervarunt, quorum loca allegavit *Cl.* WIENHOLT *l. c. p. 28.*

(*c*) *Cyſtitis felleæ.*

Hepatis cyſtica SAUVAGES *l. c. p. 507.*

16. INFLAMMATIO LIENIS.

v. FOREST. *l. c. L. 20. Obſ. 5. Splenitis* SAUVAGES *l. c. p. 509.*

Dolor & tumor hypocondrii ſiniſtri.

17. INFLAMMATIO CORDIS.

Carditis SAUVAGES *l. c. p. 482.* MECKEL

Obs. in act. Berol. 1756. SENAC *Malad. du Coeur* C. 6. 7.

Dolor punctorius sub sterno. Palpitatio cordis & anxietates continuae. Pulsus parvus, inaequalis. Calor exiguus.

18. INFLAMMATIO RENUM.

a. *Nephritis vera* SAUVAGES *l. c. p.* 510.

Febri dolor supervenit pungens, in regione lumbari, quandoque ad spinae dorsi latus procedens. Mictio turbata. Urina pauca, rufa, vel, in magno dolore, pallida. Obstructio alvi. Tenesmus. Vomitio.

b. *Nephritis calculosa* SAUVAGES *l. c.* CELS. *L.* 2. *C.* 7. *p.* 60, 61. *Ed. Alm.*

Dolor, per exercitium vel commotionem pertinacius revertens. Urina cruenta, quandoque arenulosa. Stupor cruris. Testis retractio. Febris dolori supervenit.

Quamvis haec nephritidis species ab indole vera inflammatoria haud parum causae materialis ratione discedat, fieri tamen potest, ut febris a calculo accensa, naturam febris inflammatoriae prae se ferat, si reliqua huic febri ansam praebentia, simul adsunt, & praeter medicamenta calculum solventia, generalem methodum antiphlogisticam, vesicatoriis exceptis, sibi vindicet.

19. Inflammatio vesicæ urinariæ.

Cystitis Sauvages *l. c. p. 475.*

Dolor & tumor ovalis in regione pubis. Mictio dolens. Tenesmus. Alvi obstructio.

20. Inflammatio uteri.

Metritis Sauvages *l. c. p. 466.* Timermanni & Boetcheri *diss. de inflam. uteri. Rintel. 1761.* Hulme *von dem Kindbetterinnenfieber. Lips. 1772. p. 15 seq.* Leake *on Child-bed fever. B. 78.* Selle *Beitraege zur Natur-und Arzeneiwissensch. P. 2. p. 50.*

Sensus doloris, ardoris & gravitatis in pelvi. Tumor in regione pubis dolens, fundo uteri inflammato. Os uteri ad contactum dolens, durum, clausum ac retractum. Stranguria & tenesmus, quando inflammatio magis ad cervicem protendit. Obstructio alvi. Vomitio. Capitis & mammarum dolor. Menstruorum vel lochiorum suppressio, vel eorundem putrida depravatio.

Hæc febris ab omnibus fere auctoribus febris puerperarum nomine insignita est, atque hanc semper uteri inflammationem pro causa agnoscere, crediderunt. Quod autem hæc uteri adfectio in puerperarum febre haud semper causam constituat, optime jam adnotaverunt

HULME (*l. c. p. 14. seq.*) & HOME (*clinische Versuche p. 84.*) v. infra febrim puerperarum. Oritur enim hæc inflammatio plerumque a mechanica uteri læsione in partu, atque eo illæso rarissime occurrit (*v.* SELLE *Beyträge l. c.*). Ea inflammationis species, quæ hæmorrhagias uteri nimias sequitur, raro manifesta febri concomitata est, nec decursum acutum absolvit.

21. INFLAMMATIO VENTRICULI.

Gastritis legitima SAUVAGES *l. c. p. 469.* *de* HAEN *l. c. P. IX. C. I. §. 4.*

Dolor in ventriculo, magis sensibilis, si acre quid ingeritur, vel respiratur, aut regio epigastrica comprimitur. Conatus vomendi. Post ciborum vel medicamentorum ingestionem ipse vomitus. Alvi obstructio. Extremitatum frigus.

Hujus speciei signa pathognomonica, nec non indoles ejusdem inflammatoria haud raro satis ambigue dignoscuntur. Observavit enim HAENIUS (*l. c. & C. 2. §. 6.*) in ægro absentiam nauseæ & vomitus, quid! quod ciborum desiderium adesset, ubi tamen vera ventriculi inflammatio in secto cadavere obviam prodibat. Sic porro pulsus duritie & plenitudine plerumque caret, quæ alias inflammatoriis febribus propria est, cujus ratio v. apud WHYTT (*l. c. p. 241.*), ubi tum ex reliquis circumstantiis indicationes hauriri debent. De curandi ratione antiphlogistica, præcipue autem de ve-

ficatoriorum, ad locum adfectum, ufu, v. PRINGLE (*l. c. p.* 146 *feq.*).

22. INFLAMMATIO INTESTINORUM.

(*a*) *Tenuium*.

Enteritis iliaca SAUAGES *l. c. p.* 463. FOREST. *L.* 21. *Obf.* 11.

Dolores fixi circa umbilicum. Obftructio alvi. Vomitus poft ciborum vel medicamentorum ingeftionem. Refpiratio brevis.

(*b*) *Crafforum*.

Enteritis colica SAUVAGES *l. c. p.* 464.

Dolor & gravitas lumborum. Obftructio alvi. Rarius vomitus.

Febris in inteftinorum inflammatione quoad calorem & pulfum exigua eft, quod fedulo attendi debet, ne ferpens malum medici fuperet imperium.

23. INFLAMMATIO MESENTERII.

Enteritis mefenterica SAUVAGES *l. c. p.* 465.

Dolor circa regionem umbilicalem profundior, quam in tenuium inteftinorum inflammatione.

24. INFLAMMATIO OMENTI.

Epiploites vera SAUVAGES *l. c. p.* 474.

Dolor in ſuperiori & media abdominis regione. Tumor plerumque externe deprehenditur.

25. INFLAMMATIO CEREBRI.

Οἴδημα ἐγκεφάλȣ HIPPOCRATIS (*de morb. L.* 3. *C.* 1.) FOREST. (*l. c. L.* 9. *Obſ.* 54. *Schol.*) *Cephalitis ſpontanea* SAUVAGES (*l. c. p.* 479). *Coups de Soleil* TISSOTI (*Avis au peuple Ch.* 10). SELLE (*Medic. clinic. Entzündung der Hirnhäute*).

Prægreſſa animi vehemens perturbatio. Læſio & concuſſio capitis. Gravitatis in capite ſenſus, cum dolore pulſatili. Rubor & magna oculorum ſenſilitas. Conatus vomendi. Vomitus æruginoſi. Vigiliæ. Intumeſcentia capitis (*a*). Stupor. Delirium obſcurum. Carpologia. Sopor.

(*a*) Hoc ſuppurationis eſſe ſignum, ex obſervationibus colligere licet, dum cadaverum ſectiones, quas PRINGLIUS (*l. c. p.* 300.) inſtituit, ſæpius ſuppurationem cerebri manifeſtarunt, intumeſcentia capitis ac ſtupore prægreſſis, id quod etiam cum illa morbi deſcriptione convenit,

Hujus febrium inflammatoriarum speciei facies iterum a generica valde discedit, quum febris quoad pulsum & calorem periculum portendere haud videatur, quod tamen, ob loci conditionem, pertimescendum est; de qua pulsus ratione v. WHYTT *l. c. p. 241.* Quod autem medelæ ratione febribus inflammatoriis adnumeranda sit, ex ipsis HIPPOCRATIS libris patet, qui venæ sectionem & medicamenta antiphlogistica suadet, atque vinum prohibet. Verique simile est, illum morbum, quem TISSOT (*l. c.*) *Coups de soleil* nuncupat, cerebri inflammationem pro sua agnoscere causa, quo pari modo methodum antiphlogisticam commendat. HOME (*Medical facts and Exper. p. 184.*) ipse probabiliter inflammatione cerebri correptus fuit, ubi febris, lentæ nervosæ similis, adfuit, & tamen curationem antiphlogisticam adhibuit. In omnibus his morbis autem fallacia non semper evitari potest, dum hæc cerebri inflammatio, quæ plerumque in menyngibus originem ducit, signis certis destituta est. Hinc veram cerebri inflammationem adesse, tunc tantum secure dici potest, quando morbus læsionem atque commotionem capitis sequitur. Et hoc in casu, quamvis pulsus raro duritie inflammatoria adpareat, tamen methodus antiphlogistica in toto suo ambitu locum habet. Sic etiam statim ab initio fomentationes frigidæ & vesicatoria ad caput adhibenda sunt.

Longe nunc alia quæstio est, an hæc febris phrenitidis nomen, quo nempe plerisque auctoribus venit, mereatur. Et hoc quidem menti HIPPOCRATIS respondere, haud videtur. Nunquam enim in phrenitidis de-

quam HIPPOCRATES (*de morb. L. 3. C. 4.*) sub nomine cerebri sphacelismi exposuit, quippe qui nil aliud est, quam ipsa cerebri suppuratio. De quibus etiam conferri possunt BONET. *l. c. L. 1. S. 3. Obs. 31, 33, 34.* & FOREST *l. c. L. 10. Obs. 2.*

ſcriptione cerebri inflammationem accuſavit, nec verſa ratione verbo quodam, dum cerebri inflammationis deſcriptionem dedit, phrenitidis termini mentionem fecit, quippe quo omnem inſaniam continuam, in quacunque febri occurrentem, inſignivit (*v.* CELS. *L. 3. C. 18*). Ergo inde hoc ſaltim jam ſequitur, ut morbo noſtro phrenitidis nomen excluſive haud competat, quum nemo in dubium vocaverit, hoc phænomenon multis etiam aliis febribus, natura & indole ab invicem longe diverſis, ſub certis quibuſdam circumſtantiis ſolemne eſſe. Cadaverum tandem ſectiones, quibus inſtitutis, ſæpius inflammationes cerebri, abſque prægreſſo delirio (*v.* WILLIS *de Anim. brut. P. 2. C. 10. p. 257.* BONET *l. c. L. 1. S. 7. Obſ. 1.* SARCONE *l. c. T. 2. p. 230.*), & vice verſa in vere phreniticis ne veſtigium quidem cerebri vel menyngum inflammationis ſignorum repertum fuit (*v.* BONET *l. c. L. 1. S. 7. Obſ. 13. 16.* WEPFER *de Apoplex. p. 435.* MORGAGNI *l. c. Epiſt. 7. Art. 2. 3. 4. 6. 8.* qui adhuc alios auctores allegat, quibus haud raro nullam inflammationem in cerebro, phrenitide prægreſſa, videre contigit), ſatis evincunt, quod, ſi unquam cerebri inflammatio pro phrenitidis cauſa habenda, nunquam tamen ab uno ad alterum ſecura concluſio formanda ſit. Neque ex ſtatu poſt mortem reperto, abſque alio reſpectu, argumentari licet (*cf.* WILLIS *l. c. C. 10. p. 258.* BONET *l. c. P. I. L. 1. S. 6. Obſ. 1, 13.* SCHRÖDERI & FEINII *diſſ. de Indole ac ſede phrenitidis &c.* VOGEL *l. c. §. 60.* SARCONE *l. c. T. II. p. 229*). Poſtulat hinc rerum ordo, ut ambigua hæc vox, niſi ex toto relegetur, ad febrim noſtram ſaltim peculiariter inſigniendam haud adhibeatur, quum multis aliis febribus eodem jure eademque ex ratione tribui poſſit.

(2) ERYSIPELAS.

INFLAMMATIO in ſumma cute late ſerpens. Calor acris. Rubor roſeus.

An hæc inflammationis prophaſis a phlegmone natura diſtincta? Ita videtur. Plerumque enim ex acrimonia quadam humorum, conſtitutioni inflammatoriæ proprie haud congrua, ortum ducere, curationis ratio atque analogia docent, quum eadem ab acribus venenis producatur. Ratione ergo hujus affectionis naturæ hic forte ſtricte non pertinet; febris autem, illam concomitantis, cauſæ, omnino hic referendam eſſe, experientia jubet. An autem eadem hæc diſcrepantia in inflammationibus internis locum habeat? Veteres quidem omnino ad hanc differentiam reſpexerunt, quamvis data, ad hoc probandum, evidentia ea non gaudeant, quæ conclusionem legitimare valeat.

1. *de* HAEN *Theſ. febr. diviſ. ſiſt. p.* 20. MONRO *on the diſeaſes of the army. p.* 245. VOGEL *l. c. p.* 192. SCHRÖDERI & ZIEGLER *diſſ. de febrib. eryſipel. p.* 46.

Inflammatio febri ſuperveniens, & facta inflammationis elevatione, febris eodem tenore perdurans.

Febris eryſipelatoſa a pleriſque auctoribus febribus exanthematicis adnumerata fuit, nec id ut plurimum ſine ratione fieri, concedendum. Quodſi autem omnem

materiæ febrilis, ad locum quemdam peculiarem, depositionem, exanthematum nomine insignire velis, sane quæcunque fere phlegmone vel metastasis eodem jure illud meretur. Hinc limites poni debent, qui ex majori vel minori hujus erysipelatis cum phlegmone cognatione, atque ex febris conditione determinandi erunt. Et hanc quidem deviationem experientia confirmat. Observarunt auctores, supra memorati, febrim erysipelatosam quandoque veræ phlegmonis speciem, phænomenis externis exceptis, præ se ferre, ideoque hanc morbi modificationem inflammationibus accensendam esse, putavi. Quod autem hæc febrium species generi nostro, curationis causa, inscribenda sit, ex iisdem auctoribus constat, quamvis omnino, velut modo monui, peculiare adhuc quid in hujus affectus causa materiali lateat, quod autem in curatione attendi nequit, dum in tenebris adhuc migrat. Pro varia, quam occupat, sede, variæ species poni possent, quod tamen, prolixitatis causa, hic omittere liceat. An morbus ille indicus, quem CARTHEUSER (*de morb. endem. p. 162*) Proctalgiæ nomine descripsit, hic pertineat?

3. RHEUMATISMUS.

Rheumatismus inflammatorius BALLONII (*v. Opp. Ed. Thevart. T. 4. C. de Rheumat.*). *Rheumatiſmus verus* SYDENHAMI (*Opp. Ed. Lugd. p. 272*). *Rheumatiſmus acutus* PRINGLII (*l. c. p. 155*). MONRO (*l. c. p. 141*). BROCKLESBY (*l. c. p. 111. vel verſ. p. 73*). *Rhumatiſme avec fievre* TISSOTI (*Avis au peuple Ch. 11. §. 168*). *Synochus rheumatiſans* SAUVAGES (*l. c. T. 2. p. 248*) *ejuſdemque Rheumatiſmus calidus* (*l. c. T. III. P. I. p. 23.*) *cf.* SARCONE (*l. c. T. I. p. 83*).

Dolor in partibus muſculoſis vel junčturis vel in utriſque, cum calore, rubore, & tumore.

Quanam peculiari indole hæc inflammationis modificatio a præcedentibus differat, adhuc ſub judice lis eſt. Proh dolor! & hic commentatores, veterum deſcriptiones eorum morborum, quos hac voce tradiderunt, iis adplicandas eſſe æſtimarunt, qui hodie eo termino nobis veniunt. Probarunt autem alii, inter quos BALLONIUS primus fuit, veteres ſub rheumatiſmi nomine longe alium morbum intellexiſſe, cujus natura ab ea, qua rheumatiſmus noſter acutus ſingulariter præditus

eſt, quam maxime abhorreat. Hinc priſcorum de hoc morbo dicta, eadem limitatione adplicanda ſunt, neque ex iis ad rheumatiſmi noſtri inflammatorii indolem valens quid concludi poteſt. Ex neotericorum ergo medicorum practica obſervatione natura hujus morbi determinanda erit. Et hac quidem conſtat, rheumatiſmos occurrere, qui veram naturam inflammatoriam conſervant, eundemque curandi modum requirunt, Differt tamen rheumatiſmus, a phlegmone & eryſipelate, ſitus ratione, minori vehementia indeque tardiori decurſu, & doloris diffuſione; nec probabilitate caret, etiam natura ab iis diſcedere. Differentiam quidem ſanguinis rheumatici conditionem inter & illam inflammatorii adnotavit SAUVAGES (*l. c. T. 3. P. I. p. 24*), quæ autem non ſemper deprehenditur, quum haud raro vera cruſta phlogiſtica ſanguini ſuperſit, atque morbi rheumatici chronici, natura, rheumatiſmo noſtro acuto haud adfines ſint (v. SYDENHAM. *Opp. Ed. Lugd. p. 273.* & *Ill.* STOERCK (*Ann. med. ſecund. p. 115.*) v. SWIETEN (*T. V. p. 651*). Sedes materiæ rheumaticæ haud raro in partibus membranaceis eſſe videtur, ac ratione earum inſenſilitatis idem valet, quod ſupra de pleuritide dictum eſt (*v. ſupra de pleur.*). De methodo huic morbo convenienti antiphlogiſtica v. BROCKLESBY *l. c.*

1. *Rheumatiſmus univerſalis.*

Rheumatiſmus vagus SYDENHAMI (*Opp. Ed. Gen. P. I. p. 170. Ed. Lugd. p. 273*). SCHRÖDERI & DUGEND *diſſ. de arthritide vaga §. 7, 13.*

2. *Rheumatiſmus in juncturis.*

Febris rheumatica arthritica STOERCKII (*Ann. med. ſecund. p. 114*). *Rheumatiſmus arthriticus* SAUVAGES (*T. 3. p. 25*).

Male auctores arthritidis nomen huic rheumatiſmi ſpeciei impoſuerunt. Nominis enim confuſione res ſæpe confunduntur, ideoque rheumatiſmus, in juncturis habitans, non ſatis bene ab arthritide diſtinguitur, quippe quæ longe aliam agnoſcit cauſam materialem, totoque cœlo a rheumatiſmo differt. Eadem ergo differentia, quæ rheumatiſmi inflammatorii materiam inter & vere arthriticam vel podagricam obſervatur, etiam in nominibus ponenda eſt, ne ex nominis perverſa adplicatione morborum natura confundatur, a cujus cognitione omnis fauſta curatio pendet.

3. *Rheumatiſmus in lumbis.*

Lumbago rheumatica SYDENHAMI (*l. c.*) & SAUVAGES (*T. 3. p. 206*).

4. *Rheumatiſmus in coxa.*

Iſchias rheumaticum SAUVAGES (*l. c. p. 216*).

5. *Rheumatiſmus in latere.*

Pleuritis ſpuria BOERHAVII (*Aph. 878*).

6. *Rheu-*

6. *Rheumatiſmus in hypochondrio dextro.*

Hepatitis ſpuria HOFFMANNI (*Opp. Ed. Genev. T. II. S. 2. C. 7. §. 4*). *Hepatitis muſcularis* SAUVAGES (*T. II. P. 1. p. 507*).

Plures adhuc partium adfectiones colligi poſſent, niſi hæ pro norma ſufficerent. Præcipue autem varios morbos ex rheumaticæ materiæ metaſtaſi ad internas partes nobiliores oriri, obſervatione conſtat, qui huic rubricæ omni jure inſcribendi ſunt, quamvis phænomenorum facie diverſi deprehendantur. Sic SARCONE (*l. c. T. II. p. 223.*) phrenitidem rheumaticam deſcripſit, cujus curandi ratio rheumatiſmi noſtri curationi reſpondebat, & ita eadem materia rheumatica plures alios morbos mentitur, qui ad hoc morborum genus naturale referendi ſunt.

Hæ ſunt inflammationum differentiæ, quæ, naturæ ratione, medici attentionem merentur. Veri quidem ſimillimum eſt, plures adhuc exiſtere. Sic inflammationes ex retropulſa exanthematum materie, diverſa, a memoratis, natura eſſe videntur, attamen & tunc curationis ratio ex totius conſtitutionis conditione petenda erit. Sique COTUNNIO (*l. c. p. 97 ſeq.*) adſentire velimus, inflammationes, in febribus exanthematicis occurrentes, a materia exanthematica haud pendent, ſed a conſueta diatheſi phlogiſtica producuntur, prout id ſaltim de inflammationibus, in febri varioloſa obvenientibus, veritati ſatis ſimile reddidit. Hinc ſingularem ſectionem inde conficere, magis fore ſubtile, quam utile exiſtimavi.

(β) CUM CATARRHO.

RHUME TISSOTI (*Avis au peuple Ch. 7. §. 123.*) STOLL (*Rat. med. P. 11. p. 4.*). GRANT. *l. c. p. 6.*

Dolor premens & tensivus. Extricatio materiæ serosæ, quæ primo alba & acris (cruda) conspicitur, tunc flavescit, crassior evadit, acredinem amittit (cocta), & morbum solvit.

Harum affectionum causa materialis pro omni probabilitate serum extravasatum atque acre redditum est, cui tum materia inflammatoria se adjungit, unde phlegmonis speciem simulantur, atque eundem medicandi modum postulant. Quid! quod BORDEV (*l. c.*) pulmonum vel faucium inflammationem semper ex parte materiæ catarrhali ortum debere, putat. Natura hanc materiem, catarrhum efficientem, proxime a materia rheumatica abesse, probabilitate non caret, & forte cum ea una est eademque, at pro loci tantum, ad quem deponitur, diversitate, differt. Rheumatismum, catarrhum, dysenteriam & erysipelas magna inter se affinitate hærere atque vernali tempore erysipelatis repulsionem catarrhum & autumno dysenteriam sequi, adfirmat GRANT (*l. c. p. 139, 142, 479.*). Hoc saltim extra omnem nunc dubitationem positum est, catarrhis haud raro curationem antiphlogisticam proficere, ideoque omni cum jure ad genus febrium inflammato-

riarum tunc pertinent. Præcipue his morbis veficatoriis confulitur, quæ acri fero exitum parare optime valent (*v.* BRUNING *hift. conft. Epid. Effend. p. 61*).

1. CATARRHUS NARIUM.

Febris catarrhalis benigna Germanorum. Dolor tenfivus in fronte. Sternutatio. Stillicidium narium.

Caufam proximam obftructionis canalis nafalis non ftafin pituitæ, fed potius erethifmum fphincteris ejufdem effe multis rationibus & experimentis probari ftuduit JANIN (*Mémoires & Obfervations &c. fur l'Oeil. Lyon & Paris 1772. p. 104. feq.*).

2. CATARRHUS PULMONUM.

An Eryfipelas pulmonum HIPPOCRATIS? (*de morb. L. 2. S. 53.*) *Peripneumonia catarrhalis* HUXHAMI (*T. II. p. 189.*) & SAUVAGES (*T. II. p. 500.*) *Peripneumonia notha* SYDENHAMI (*Opp. Ed. Gen. C. I. p. 167*). Senfus compreffionis in pectore. Tuffis initio ficca, poftea humida. Anxietas. Dolores capitis vehementes. Vertigo. Refpiratio læfa.

Differt ab inflammatione pulmonum, quod febris multo fit mitior, autumatque HAENIUS (*l. c. T. IX. C. 2. §. 85.*) huic pulmonum infarctui effentialiter pul-

ſum illum mollem competere, quem alii perperam ad peripneumoniæ inflammatoriæ ſigna pathognomonica numeraſſent. SYDENHAM in deſcriptione hujus morbi refert, ſanguinem inflammatorium fuiſſe, ac venæ ſectionem magnum præſtitiſſe auxilium, ideoque omnino hic pertinet. Valde autem ab hac peripneumonia nota differt illa, quam HUXHAMUS eodem nomine deſcripſit, de qua infra pluribus. De curationis ratione eadem valent, quæ ſupra, peripneumoniam ponendo, adnotavi.

(γ) CUM DYSENTERIA.

Febris dysenterica ZIMMERMANNI (*von der Ruhr &c. p. 326, 354, 368*).

Dolor capitis. Tensio & dolor abdominis. Tenesmus. Alvus frequens, pituitosa, cruenta.

Constat observatione TRILLERI (*Opp. med. T. 3.*) dysenteriam occurrere absque dolore, neque semper alui fluxus sanguinolentus est (v. WILLIS. *Pharm. rat. p. 46.* PRINGLE *l. c. p. 218*). Nonnunquam autem omnia hæc symptomata adsunt, & febris tantum caret (v. GESNER *Beob. &c. B. 1. C. 1.*). Hinc maxima sæpe in dubitatione hæremus, an morbus pro vera dysenteria aut pro diarrhœa tantum habendus sit, nec revera posteriori in passu, si nempe febris caret, vel saltim manifesta non est, discrimen inter binos interest, quum & in diarrhœa alvus cruenta haud raro deprehendatur. Quodsi itaque veram eamque manifestam differentiam dysenteriam inter & diarrhœam ponere velimus, ad febris coexistentiam simul respiciendum est. Fluxus ergo alvi, cum febri ita connexus, ut symptomatice ille ab hac, viceque versa, per totum morbi stadium pendeat, dysenteriam sistit. Hæc febris, quæ nonnunquam satis mitis est, ac in morbi declinatione ex crisium tantum conditione adparet, semper fluxus rationis partem continet, indeque in causa morbi indaganda, eique medendi methodo, maximam attentionem meretur. Longe autem diversæ indolis est, cujus

differentiam primo omnium optime ZIMMERMANN determinavit. Et quidem hanc febrim haud raro inflammatoriæ indolis esse, medendique modum antiphlogisticum requirere, experientia docuit. Observarunt etiam auctores, evacuantia in dysenteria non semper prodesse, ubi nempe biliosa colluvies vel pituitæ copia deest. Febris ergo inflammatoria cum dysenteria, ab hac febri, nec a colluvie quadam sordium pendente, illam speciem constituit, quæ hic ponenda est. Minus autem conditio illa particularis patet, qua fluxus hic alvinus proprie efficitur. Maxima enim gaudet probabilitate, causam inflammatoriarum febrium reliquarum materialem ad dysenteriam producendam haud sufficere, sed aliam adhuc accedere, cujus ratione dysenteria existit. Popularis equidem opinio fructuum horæorum usum accusat, sed horum apologia apud DEGNER, TISSOT, ZIMMERMANN & PRINGLE legi potest, quamvis negari nequit, eos quandoque inter remotas dysenteriæ causas militare (v. BÜCHNERI *diss. de singul. indor. dysent.* & BONT. *de medic. ind. L. 3. B. 3. p. 64*). Neque materialis causa inde constat. An natura catarrhus & dysenteria conveniunt? Pituitæ excretio, quæ sordibus primarum viarum ortum proximum non debet, id veritati simile reddit. Recentiorum nonnulli intestina ex rheumatismo tunc laborare perhibent (v. AKENSIDE *Tr. de dysent. p. 23, 22.*), & SARCONE inflammationem erysipelaceam intestinorum, dysenteria prægressa, vidit (*l. c. T. II. p. 142*). HUXHAMUS ait: „Vix unquam utique datur dysenteria epidemica, ubi „intestina non sunt aliquo saltem gradu, inflammata" (*l. c. T. I. p. 290*). Non autem hanc inflammatoriam conditionem materiali dysenteriæ causæ essentialiter competere, inde constat, quod citissime sæpe tollatur, ne-

que, per longum temporis ſpatium perdurans, ſuppurationem ſemper contrahat. Materia ergo pituitoſa acris pro omni probabilitate dyſentericam febrem accendit, neque inteſtinorum inflammatio ad cauſas, ſed potius ad morbi ſequelas numeranda eſt. Nec ſanguinis excretio ab eroſione produci poteſt, eadem ex ratione, qua inflammationi id denegatur. Obſervatio nos docet in hæmorrhoidario fluxu aliiſque ſanguinolentis, ſtaſes pituitæ adeſſe, atque analogiæ ratione idem hic ſupponi poteſt. Hinc proxima cum catarrho gaudet affinitate, & loci tantum ratione adfecti differt, atque de jure proxime ei adponitur. Et ſicut ſtaſeos inflammatoriæ quid in hoc nonnunquam opinari poteſt, ſic eadem forte ratione tale quid in dyſenteria ſupponitur.

Quod cæterum dyſenteria haud raro immoderatum fructuum uſum ſequatur, atque animalia ab herbarum recentium paſtu ſæpe fluxus alvinos contrahant, veriſſimum eſt; ſed haud minori certitudine conſtat, eam ſæpiſſime illos adoriri, qui nullos omnino fructus manducarunt. Conſtitutio morbi manifeſta epidemica eſt, & in aere cauſa primaria latere debet. Annon fructuum exhalationes illam præbent? Nonne vegetebabilia hoc tempore aliquid in ſinu fovent, quod ad dyſenteriam excitandam aptum ſit? Id ſaltim ex omnibus apertum eſt, ſemper miaſma quoddam epidemicæ dyſenteriæ conſtitutionis rationem continere. Et ſic febris epidemica eſſentialem dyſenteriæ characterem præbet, ita ut omnis alvifluxus torminoſa, frequens & cruenta mere pro diarrhœa habenda ſit.

(*d*) CUM EXENTHEMATIBUS.

PROTUBERANTIÆ & maculæ cutis, motibus febrilibus prorumpentes.

Caufa materialis exanthematum ab ea omnino differt, qua febris inflammatoria fimplex producitur, cum peculiare plerumque contagium, aut aliud vitium fupponunt, cujus ratione exiftunt. Quænam autem conditione peculiariter prædita atque ab omni alia totius morbi caufa diftincta fit, hucufque practicorum inquifitionem delufit. Neque mens eft, difputationes hic pertinentes recenfendi, quum ex cunctis fere tribus naturæ regnis contagionis rationem deducere voluerint. Legi meretur hac de re SARCONE introductio ad librum plus fimplice vice laudatum. Cum ergo contagii ratio in tenebris adhuc migret, neque a febri feparatim cogitari poffit, in praxi quoque attendi nequit. Quum porro in febribus exanthematicis fatis magna differentia, tam phænomenorum quam naturæ ratione, deprehendatur, quæ ab ipfo contagio non pendet, quippe quod, pro varia corporis conftitutione, varios edit effectus (v. MEAD *de Variol. Opp. Ed. Goett. p.* 20), ad febris concomitantis naturam potius, ut animum relevemus, utilitas jubet. Et hac ratione experientia docemur, exanthemata febrilia haud raro febris inflammatoriæ genium præ fe ferre, atque curationem, huic febri adaptatam, iis proficere. Neque miafmatis exanthematum ratione peculiare tractamen adhibendum eft, nifi quod, illis recedentibus atque partes nobiliores occupantibus, unde haud raro harum partium in-

flammationi anfam præbent, refolutionis via ad morbum tollendum apta non fit, fed balneorum (nifi opinio COTUNNII fundata fit, quod humiditas eruptionem, variolarum faltim, impediat (*v. de fede Variol. fyntagma p. 136 feq.*), epifpafticorum atque fudoriferorum ope puftulæ ad cutim revocandæ fint. Gaudet quidem quilibet morbus fingulari differentia, cui ars noftra præfidia fpecialia fuppeditat, fed nullum exinde argumentum differentiæ genericæ deduci poteft. Sic etiam in febribus exanthematicis pro earundem fpeciali differentia artifque potentia curatio plus minufve a generali differt, fed inde hæ febres nondum generice differunt. Hinc fundamenti noftri lege, ratio facile ftabit, qua, exanthemata febrilia generi febrium inflammatorio fubordinare ac pro fpeciebus ponere, quæ alias apud auctores genus determinant, permotus fum.

I. PESTIS.

CHENOT *de Pefte p. 63. 124.* GRANT (*neve Beobacht. &c. p. 114*). MERTENS (*Obferv. med. de febr. putr. de peft. &c.*).

Tumores glandularum, qui perraro folvuntur, fed plerumque benignæ fuppurationis ope correptos falvos reddunt.

Hanc peftis fpeciem CHENOT (*l. c.*) obfervavit, quæ ab aliis fatis diftincta eft. Sunt enim hic calor æquabilis, pulfus fortis, fanguis inflammatorius, & methodus antiphlogiftica magnum præftitit auxilium, quam adhuc commendarunt SYDENHAM (*p. 106 feq. Ed. Lugd.*) CHICOYNEAU (*Traité de la pefte p.*

370) & HAEN (*l. c. P. XIV. p. 376*). Peculiare hic contagium adesse, omnes fere auctores conveniunt, cujus autem natura nobis plane ignota est (v. SYDENHAM *Cap. 2. Art. 7*). Dispositio semper manet, ac pluries contrahitur pestis (v. *Voyages litteraires de la Gréce par M. Guys T. 2. p. 131, 134*). An contagium Austro ex Aegypto advehatur, in dubium hodie vocatur (*v. Mém. de la soc. royal. de Médec. 1777, 1778, p. 303 seq.*). Neque äerem pestis contagii vehiculum esse, sed solo contactu corpus humanum ingredi, multis argumentis a morbi hujus teste oculari probatum est (v. SAMOILOVITZ *Abhandlung über die Pest zu Moscau. Leipz. 1785*). Neque specificum exstat remedium, quod singulari vi polleat, venenum pestilentiale destruendi. SCHREIBER quidem (*Observ. de Pestilent. p. 52*) mercurio dulci hanc virtutem attribuit, sed idem in peste de eo valere, quod de specifica variolis medendi virtute dicendum erit, verisimillimum est. Majori autem jure, eodem suadente auctore, camphora atque vesicatoria hic pertinent, quæ materiei ad cutim atque ad glandulas depositionem promovere valent (*v. l. c. p. 31, 64*). Magna autem gaudet probabilitate, quod pestiferum contagium præcipue in solida agat, ac tali quidem ratione, ut constitutionis conditioni haud respondeat, dum robustiores sæpissime majori periculo sint obnoxiæ. Ab hac ergo ad febris indolem conclusio non valet. Hinc semper in pestis curatione, quæ natura inflammatoria esse videtur, eo respiciendum erit, quod nempe nervi, occulto modo affecti, tantum virium conflictum non permittant, uti in reliquis speciebus febris inflammatoriæ fieri licet, quæ magnam existentiæ rationis partem robustæ constitutioni solidorum ac fluidorum debent.

Caute ergo, in venæ sectione instituenda, versandum est, ne virium prostratio inde contrahatur, id quod haud raro, observante CHICOYNEAU, factum est. Ipsis enim febribus, quæ pulsu pleno duroque incidebant, venæ sectio tantas interdum intulit noxas, ut statim animi deliquia, ea instituta, secuta sint (*v. Traité de la Peste P. I. p 329*). Hæc species, benignitatis ratione, ab illa proxime abest, qua, absque ullis febricitationis signis, bubonum eruptio facta est, ac ægri durante morbo, in plateis absque damno versati sunt, vel si etiam nonnulla symptomata adfuerunt, tamen, peracta eruptione mox ea evanuerunt (*v. Traité de la Peste Spec. 5. p. 41*). An autem in hac specie inflammatoria etiam anthraces? Vel, num semper humorum dissolutionem supponunt? Quantum ex individuorum, peste correptorum, historia eruere licet, docere videtur, anthraces pesti, melioris indolis, haud adesse, sed plerumque putredinem bilis atque sanguinis sequi. Hinc in descriptione hujus speciei eos omisi. Occurrit, ut nonnunquam tam bubones quam anthraces careant, ubi tamen morbum pestilentialem esse, summa probabilitate suspicari licet. Hinc HAENIUS (*l. c. P. XIV.*) dolet, quod pestis definitio nulla sit; sed quinam, quæso, sunt morbi, qui veram definitionem, characteribus iis præditam, quos supra (*Introd. §. 4.*) postulavimus, admittunt, quæque simul omnes species naturales, comprehendat (*cf. Introd. §. 41.*)! Omnes quidem has pestis distinctiones SAMOILOVITZ *l. c. p. 90.* rejicit, eamque tantummodo gradu differre adfirmat, ex ipsa tamen ejusdem methodo curativa, perceptaque venæ sectionis utilitate (*p. 124*) pestis differentiæ naturalis existentia elucet. Congruit autem observationibus, has benigniores pestis species, in initio tantum et in fine epidemiæ occurrere.

2. VARIOLÆ.

Variolæ regulares SYDENHAMI (*Opp. Ed. Gen. T. I. p. 79*). *Variolæ inflammatoriæ* HUXHAMI (*Opp. T. II. p. 121, 127*). WINTRINGHAMI (*l. c. p. 236, 264.*) & ELLERI (*l. c. p. 135*). GATTI *Betracht. über die Inoculat. &c. p. 78.* GRANT *neve Beobacht. p. 114.*

Febris cum ſomnolentia, obſtructione alvi, & doloribus colli pertriduum perdurans. Pulſus celer, mollis (*a*). Urina turbida, furfuracea (*b*). Tertio die adultis cum ſudore, infantibus cum motibus epilepticis fit eruptio puſtularum, morſu pulicum ſimilium, quæque in centro tuberculo rubro punctatæ ſunt. Apparent primo in facie, tunc in manibus & corpore, deinde in extremitatibus inferioribus (*c*). Febris

(*a*) COTUNN l. c. p. 223.

(*b*) v. CAMPER *Ammerk. über die Einimpf. d. Blattern. p.* 106, 122 *ſeq.* & COTUNN. l. c. p. 227.

(*c*) Hoc interim non ita coſtans eſt, quin quandoque diſceſſionem ab hac norma obſervare contingat, cujus ratio tum in virium defectu, tum in febris vehementia quæri poteſt. Obſervationem LENTINUS (*F. 2. Obſ. 5.*) recenſet, ubi puſtulæ in reliquis partibus corporis primum, in facie vero ultimum prodirent, & puſtulæ corporis ſic-

nunc cessat (*d*). Sexto die pustulæ faciei pallescunt, & tumor sub palpebris oritur. Septimo die in centro & octavo in disco albescunt, circulis rubris circumductis. Nono die flavescunt. Decimo nitorem amittunt. Undecimo crusta formatur, quibus delapsis remanent in cute foveolæ. Duodecimo exarescunt, ac tumor evanescit. Suppuratio, tumor atque exsiccatio eundem ordinem sequuntur, quo eruptio succedebat.

cabantur, cum illæ faciei adhuc florerent. Quod ad variolas internas attinet, earum existentia a multis medicis in dubium trahitur, a non paucis autem vere adfirmatur. Quodsi historica fides quid valeat, utrumque concedendum. COTUNNIUS quidem (*de sed. variol. syntagma p. 129. seq.*) iis tantum partibus variolas obvenire posse, probare annisus est, quæ libero aëris aggressui expositæ sunt, v. c. tracheæ, cui tamen experientia contraria est, quippe qua, etiam pulmones reliquaque viscera variolis obsessa fuisse, constat. Et quamvis a capitis mentisve adfectione conclusio ad variolarum ibidem factam eruptionem nulla sit, neque forte variolosum virus vera pustulatione hæc viscera obsideat, tamen alia ratione hoc venenum partes internas affici posse, probabile est. (*cf. Cl.* OTTO *diss. de concil. med. quoad var. int. dissent. Goett.* 1771. v. SWIETEN T. V. p. 140.).

(*d*) Quamvis variolæ regulares plerumque inflammatoria indole observentur, tamen, tum major hujus febris gradus, tum pustularum copia, symptomata magis urgent, atque febrim diutius protrahunt, quæ tunc sub secundariæ nomine venit, quæque nunc inflammatoriam naturam

Hæc febris haud raro veræ inflammatoriæ genium adoptat, atque veram medendi methodum antiphlogisticam postulat. Sanguinis conditionem in febris decursu plerumque ad diathesin phlogisticam vergere SWIETEN (*T. V. p. 45, 94*) jam adfirmat, sicut generatim methodum antiphlogisticam suadet, nisi febris maligna sit (*l. c. p. 64 seq.*). Sic etiam WINTRINGHAM (*l. c. p. 266.*) venæ sectionem hoc in statu quam maxime laudat. Acida mineralia eximia utilitate esse TISSOTI (*v. Epist. ad D. Hirtzel*) (*l. c. p. 232*) & omnium fere neotericorum observationibus constat. Vesicatoriorum usum ante eruptionem præter alios præcipue COTUNNIUS (*l. c. p. 235*) & BRÜNING (*Constit. epid. essend. p. 61.*) commendant. Regimen temperatum ab insitionis cultoribus fausto eventu adhibitum fuit, & COTUNNIUS (*l. c. p. 142.*) illud ideo proficuum esse credit, quoniam cutis vasa robur inde contrahunt, quod eruptioni favet, atque eadem ex ratione omnia humectantia externa sedulo dissuadet (*l. c. p. 139*). Laudant quoque auctores memorati in eruptionis stadio laxantia. Haud rite autem statum inflammatorium simplicem ab illo distinxerunt, cui simul colluvies primarum viarum corrupta deprehenditur conjuncta. In priori casu, purgantia, quæ posteriori optime congruunt, vires debilitant, quarum sustentatio primum tamen inter regulas practicas, occupat locum. Hinc differentia hæc sedulo observanda. Minus autem ad praxin divisio illa spectat, qua auctores faciem pustularum discretam & confluentem distinxerunt. Occurrunt enim in febri variolosa, tam inflammatoriæ quam putridæ indolis, nunc pustulæ discretæ

exuit, ideoque peculiare tractamen sibi vindicat, præcipue incipiente pustularum exarescentia, quando ex puris resorbtione putride humores resolvuntur.

nunc confluentes, nec ex una vel altera ſpecie ad variolarum naturam, exindeque ad praxin certi quid concludere licet. Neque ſemper gradum morbi determinant, dum variolæ dantur confluentes valde mites, & e contrario diſcretæ, periculoſiſſimæ indolis (v. MEAD *Opp. de Variol. p. 16.* ELLER *de cogn. & cur. morb. ac. p. 139*). Sed alia, in ipſo decurſu morbi varioloſi inflammatoriæ indolis, differentia obſervanda eſt, quæ in curatione maximam meretur attentionem. Valent nempe ea, quæ hactenus de medelæ ratione retuli, de ſtadio tantum variolarum eruptionis. Longe autem alia natura ea febris eſt, quæ in ſuppuratione atque initio exareſcentiæ haud raro accedit, quæque ſub vera febris putridæ propheſi adparet. Competunt ideoque huic morbi ſtadio præprimis laxantia, quorum uſum primo commendationi MEADII atque FREINDII debetur (v. MEAD *l. c. p. 19.* FREIND *de purg. in febr. ſecund. var. p. 24.*), quos poſtea omnes fere medici ſecuti ſunt (*cf.* COTUNN. *l. c. p. 247*). Neque minori in hoc morbi ſtadio utilitate veſicatoria deprehenduntur, quippe quæ viam ſternunt, qua pus exire poteſt (v. COTUNN. *l. c. p. 235*). Ob putridam tandem febris indolem acidum vitriolicum ſummum ſiſtit medicamentum, quod hoc tempore largiori copia, quam in febri eruptionis propinari debet (v. COTUNN. *l. c.*). Peculiarem attentionem in hoc ſtadio ſalivatio meretur, quæ adultos haud raro adoritur. Credit quidem COTUNNIUS (*l. c. p. 14.*), hanc, ob puſtularum in pharinge & ore irritationem, oriri, cui ſententiæ tamen obſervatio contraria eſt, qua, eam nonnunquam quodammodo criticam eſſe, conſtat (v. WEBER *Opuſc. ſemiolog. p. 45*). Haud abſque ſaltim periculo ſupprimitur, quid! quod, omnibus fere practicis conſentientibus, gargariſmatibus ac

resolventibus promoveri debeat. Videtur quidem, ut quandoque a sordibus primarum viarum pendeat, quum, mox in initio, purgatis primis viis, rarius adpareat, attamen nondum extra dubium est, annon alias adhuc agnoscat causas. HUXHAM (*l. c. T. I. p.* 225.) tempestivam pone aures epispasticorum adplic tionem ad illam præcavendam suadet. Omnino quidem hæc febris secundaria, vel ut alii malunt, tertia, generi nostro inflammatorio haud respondet, neque exinde hic pertinet, sed peculiarem morbum, fundamenti nostri lege, sistit, qui ad aliam rubricam referendus est. Idque monitu opus esse, credidi, ne egometipse, contra systematis regulas ordinasse, criminationem subeam. Neque de hac febri sermo est, quando de natura febris variolosæ inflammatoriæ loquor.

Quamvis nunc autem ex supra prolatis constet, variolas subinde generi inflammatorio proxime accedere, tamen peculiare quid adhuc adesse, quo facies, variolis propria, efficitur, negari nequit. Atque hoc neque intrinsecus natum, nec labe hæreditaria genitum, sed peculiare contagium, foras admotum, esse, a plerisque medicis, optimo, uti quidem videtur, jure adfirmatur. Quamvis enim hic morbus sæpius epidemice grassatur, tamen miasma in aëre genitum fuisse haud videtur, quoniam totidem sporadice sævit, & SWIETENIO observante (*T. V. p. 4.*) urbs sæpe immunis fuit, dum in vicinis pagis epidemicæ regnabant variolæ, & contra vicinos pagos immunes manere a morbo, licet in urbe frequentissimus observaretur. Magna adparentia est, aërem singulari modo corpus prædisponere, ita ut contagium eo facilius propagari ac evolui possit, sicut etiam diversa morbi indoles absque dubio multum ab aëre mutatur. Verisimile ergo non est, nostris in regionibus

gionibus morbum variolofum abfque contagio foras admoto ex earundem caufarum concurfu nafci poffe, unde omnium primo originem traxit. Nullam porro variolarum miafma cum aliis morborum feminiis fubit conjunctionem, veluti ex obfervationibus COTUNNII (*l. c. p. 104.*) & CAMPER (*l. c. p. 24. feq.*) conftat. Hinc fingulari fubtilitate atque immutabilitate effe debet. Neque hoc contagium alia via eliminari poteft, nifi puftulatione cutis (v. COTUNN. *l. c. p. 224.*), quamvis SWIETEN (*l. c. T. V. p. 57.*) contrarium habeat perfuafum, & SYDENHAMUS etiam, contagium folo fudore e corpore eliminari poffe, credat. Et tandem eodem modo in folida ruere, quo id in reliquis contagiis obfervatur, conftat, dum in variolis defunctorum membris magnam flexilitatem atque laxitatem deprehendit COTUNNIUS (*l. c. p. 224*). Quacunque autem natura venenum hoc variolofum præditum fit, fub omni tamen prophafi femper una eademque gaudere, neque ab eo morborum ipforum differentiam in individuis pendere, magna probabilitate adfumi poteft. Atque hinc inde fpecialiter id confirmatur, quod in genere fupra de exanthematum ratione propofui. Confentit mecum hac in re COTUNNIUS, cujus verba hic in medium proferre liceat: „Quantum" ait, „proficitur in deftructione morbi, variolas concomitantis,
„ tantum variolæ ipfæ fibi relictæ melius procedent. =
„ Itaque putrida febris, fi variolis accefferit, ea curanda, quafi fola effet, fuis præfidiis eft; fi peculiaris aliqua infignis inflammatio, ei fimiliter occurrendum: eademque cæterorum ratio eft. Verbo demum dicam, fingulorum, qui advenerint, morborum curatio ita fere inftituenda eft in variolofis, uti inftitueretur, fi variolæ non adeffent. In quo pruden-

„ tia multum & exercitatio valet" (*l. c. p. 241.* v. SWIETEN *T. V. p. 30*). Pro ratione ergo, quem accendit, morbi, curatio, exindeque natura diverſa eſt, & contagium inter remotas tantum morbi cauſas locum habere debet. Occurrunt quidem variolæ abſque ulla fere manifeſta febri, ubi tunc contagium omnino pro morbi cauſa materiali habendum eſſe, quis arbitrabitur, attamen ſemper ad phlogiſticam vel ad putridam, vel biliofam indolem morbum magis vel minus accedere, ſumma probabilitate ſuſpicari licet. Num autem peculiare detur variolarum antidotum? Mercurium dulcem nonnulli hac virtute imbutum eſſe crediderunt (v. SCHREIBER *de Peſte p. 47.*), quod autem alii jure in dubium vocant (v. HUXHAM *l. c. T. II. p. 126.* CAMPER. *l. c. p. 89.* v. SWIETEN *T. V. p. 58. ſeq.*). *Caſimir Medicus* corticem peruvianum pro hujus veneni antidoto dedit. Sed veriſſimum eſt, ad morbum avertendum nil niſi impeditam contagii communicationem ſupereſſe.

3. VARIOLÆ SPURIÆ.

Chicken-vel Swine-Pox Anglorum v. HEBERDEN, *Arzeneikundige Abhandl. v. d. Colleg. der Aerzte zu London. B. I. p. 333. Spitz-Wind-vel Waſſerpocken Germanorum.*

Febris mitis. Altero die poſt febris ingreſſum eruptio tubercularum rubrarum, quæ plerumque primo in dorſo obviam prodeunt, ſecundo die plerumque jam in ſuppurationem abeunt, aut poſt diſruptionem exſiccant. Nunc

dura atque acuminata, nunc mollia & superficialia ſunt. Priori in caſu puris ſpecies, altero humor aqueus in tuberculis continetur.

Hanc variolarum ſpeciem a vera præcedenti eſſentialiter differre, dicitur, quoniam ab hac non liberat, & longe alium decurſum obſervat. Sed mihi hinc inde nil aliud ſequi videtur, quam quod hac leviori morbi ſpecie diſpoſitio illa ad contagium varioloſum acceptandum & elaborandum non ita mutata fuerit, ut in poſterum hoc virus vim ſuam morbificam haud amplius exſerere queat. Quærendum potius atque veris & indubitatis experientiæ factis demonſtrandum erit, quænam ſint prophaſes veneni varioloſi ſub omnibus aëris & corporis conſtitutionibus. Hujus quæſtionis ſolutio non ſolum naturam morbi varioloſi magis dilucidare, ſed etiam ad eam litem æſtimandam juvare valeret, quæ ſemper adhuc movetur, num ſcilicet verus variolarum morbus bis adoriri poſſit?

Multa ſunt, quæ probabile reddunt, quod omnes variolarum ſpecies haud eſſentialiter ſed gradu tantum ab invicem recedant, ita ut hæc veneni modificatio a corporis tantum & aëris conſtitutione pendeat. Et quidem inter plures rationes ſequentes hic in medium proferre liceat: (1) Experientia confirmatum eſt, ex materiæ a variolis maxime malignis deſumtæ inſitione ſæpe variolas benigniſſimas & vice verſa produci. (2) In ipſo variolarum verarum epidemiæ curſu ſpuriæ frequentius obſervantur. (3) Poſt veri veneni varioloſi inſitionem ſæpe puſtulæ in vulneris vicinia prodeunt, quæ, niſi altera eruptio fit, a ſequenti infectione ejuſdemque effectu morboſo haud liberant. (4) Idem ſæpe

L ij

in iis obſervatur, qui, vel hoc morbo jam laborarunt, aut diſpoſitione ad eum concipiendum carent, & tamen materiem inſpirant vel cutis attactu abſorbent. Puſtulæ nempe prodeunt, abſque ulla febri, & eos, qui hunc morbum nondum ſuperarunt, ab eo inde non liberant. Annon ergo in his caſibus diſpoſitio ad morbum concipiendum nunc defuit, quæ per univerſalem hujus veneni fermentationem nondum ſublata eſt, quæ tamen ſub aliis circumſtantiis prodire poteſt? = Plura adhuc argumenta, quæ huic opinioni favent, apud SARCONE legi poſſunt (*v. von den Kinderpocken &c. Goetting. 1782. St. 84*).

4. MORBILLI.

v. HUXHAM *l. c. T. I. p. 265.* ELLER *l. c. p. 154.* ROSEN VON ROSENSTEIN *von Kinderkrankheiten 1768. Ed.* MURRAY *p. 222. ſeq.*

Symptomata catarrhalia, quibus perdurantibus febris incidit. Tertio die eruptio papillularum ſequitur, quæ variolis minus elevatæ, iisdem vero latiores ſunt. Pars intermedia faciei ſolito magis rubet. Eruptio febrim raro mitigat. Sexto die rubor faciei minuitur, atque papillulæ per cutis deſquammationem ſeparantur (*a*).

(*a*) Puſtulæ morbilloſæ nonnunquam in ſquammas non abeunt, ſed inſenſili modo, bono ægrorum habitu, eva-

Hæc exanthematum ſpecies, auctoribus memoratis teſtantibus, ſæpe febris inflammatoriæ natura gaudet. Sanguinem enim phlogiſticum viderunt ROSEN (*l. c.*), & SYDENHAM (*Opp. Ed. Lugd. p.* 519.) atque venæ ſectio tunc haud infelici ſucceſſu inſtituitur; quid! quod eruptionem miro modo promovere valet, quæ antea ob virium, a ſanguinis copia ortam, oppreſſionem impeditur (*cf. not. g. p.* 97. QUARIN *l. c. p.* 103. HOME *cliniſche Verſuche p.* 108). Sic etiam veſicatoria eximie commendat COTUNNIUS (*l. c. p.* 239.), quæ materiem, alias facile pulmones irruentem, ad cutim determinant. Commune enim ſymptoma hujus morbi eſt peripneumonia, quæ facile incidit, niſi ei venæ ſectione atque veſicatoriis ſumma cura occurratur. Peculiaris hujus morbi exanthematici cauſa materies quædam contagioſa eſt, nec in corpore progignitur (*cf.* ROSEN *l. c. p.* 213). Natura acrimoniæ ſcrophuloſæ proxime accedit. Sæpe enim, deſquammatione peracta, eruptiones herpeticas vidi. Hinc inde forte eroſiones explicandæ, quas haud raro in partibus nobilioribus Morbilli relinquunt.

5. RUBEOLAE.

v. SELLE *Medic. clinic. p.* 115. *Roſalia v. Hiſtor. morb. Vratisl. Ao.* 1700. *p.* 185.

neſcunt, id quod anno 1772 hic Berolini ſæpius obſervare mihi contigit. Idem SYDENHAM deprehendit (*v. Opp. Ed. Lugd. p.* 520.). Singulare eſt phænomenon, quod puſtulæ non ſuppurent, & tamen, iis retrogreſſis metaſtaſis purulenta deprehendatur, quæ non ex partium continentium inflammatione & exulceratione oritur, ſed veræ metaſtaſeos purulentæ ſpeciem præ ſe fert (v. HOME *clin. Verſuche p.* 112).

Angina. Puſtulæ miliaribus ſimiles, ſuppurantes, quibus exſiccatis epidermis ſolvitur, quæ in magna fruſtula abit. Subſequitur nonnunquam tumor cutis leucophlegmaticus.

Hic morbus in ſyſtematibus raro occurrit & a pleriſque medicis cum morbillis & febri ſcarlatina confunditur. Hinc etiam SAUVAGES hanc differentiam neglexit (*v. l. c. T.* 2. *P.* 2. *p.* 386). Differt autem morbus noſter a morbillis, quod febris nunquam cum ſymptomatibus coryzæ, ſed ſemper cum angina incipiat, & puſtularum majori elevatione & ſuppuratione. A ſcarlatina diſcedit, quod eruptio miliarium ſpeciem præ ſe ferat, & cutis magnis in fruſtulis ſolvatur. Omnibus cæterum eadem curatio, par eſt. Tumori leucophlegmatico optime balneis tepidis medetur (*cf.* LENTIN *memorabil. circa aërem &c. Clauſthal. p.* 35).

6. FEBRIS SCARLATINA.

v. SYDENHAM (*Opp. Ed. Gen. S.* 6. *C.* 2. *p.* 162). PLENCIZ (*Tr. de Scarlat.* §. 3). HAEN (*Rat. med. continuat. T. I. C.* 7). ROSEN (*l. c. p.* 423). WITHERING (*Sammlung für pract. Aerzte B.* 5. *St.* 2). BICKER (*ibid. B.* 9. *St.* 1).

Maculæ difformes, intenſe rubentes, latæ, facileque coaleſcentes. Cutis glabra, ſicca. Rubor oculorum, æqualis, nitens, nec ſen-

ſiles. Eruptioni præcedit angina (*a*). Maculæ per deſquammationem cutis furfuraceam ſolvuntur. Tumor cutis leucophlegmaticus.

7. FEBRIS URTICATA.

Scarlatina urticata SUVAGES (*l. c. p. 426*). *Febris urticata* VOGELII (*l. c. p. 115*).

Febris plerumque ephemera. Puſtulæ illis, ab urticæ punctura ortis, ſimiles; prurientes, albæ, circulis rubris circumductæ.

VOGELIO (*l. c.*) notante, hoc exanthema id ſingulare habet, quod in frigido magis emergat, & in calido evaneſcat.

8. ESSERA.

Eſſera VOGELII (*l. c. p. 114*). *Porcelaine* SAUVAGES (*l. c. p. 427*).

Maculæ latæ, diſcretæ, rubræ, ardentes ac prurientes. Cuticula a cute ſemota, nullo fluido interpoſito, exſiccant & fruſtulatim abeunt.

Febris ſcarlatina, urticata atque eſſera natura valde inter ſe convenire, videntur. Neque peculiare conta-

(*a*) Hæc tamen angina eſſentiale febris ſcarlatinæ ſymptoma haud conſtituit, dum ſine eo occurrat. (v. CULLEN *l. c.* P. 2. *p.* 78. BICKER. *l. c.*).

gium pro caufa agnofcunt, unde a præcedentibus differunt. Attamen fingularis quædam & ab indole caufæ materialis febrium inflammatoriarum generatim diverfa caufa corpori tunc pro omni probabilitate ineft, quæ tamen in curatione attentionem haud meretur. Neque hæc exanthemata ftudio prolicienda funt, fed debita curatione in ortu tolli debent.

9. FEBRIS ERYSIPELATOSA.

v. SYDENHAM (*Opp. Ed. Gen. p. 174.*) van SWIETEN (*Comment. II. p. 400*). ELLER (*l. c. p. 156*). QUARIN (*l. c. p. 110*). *Eryfipelas rofa* SAUVAGES (*l. c. p. 419*).

Macula rubra, fuperficialis, cutem in tumorem attollens, digito prementi cedens, & facile locum mutans (*a*). In vehementiore ftatu adfunt puftulæ, quafi ab apum inflictu ortæ, humorem limpidum continentes, qui poftea flavefcit. Crepant tunc puftulæ, cruftam efformant, & morbum tollunt,

Dubitat de ZIEGLER (*in diff. fub* SCHRÖDERI *præfid. de febr. eryfip. p. 14.*) an unquam febris mere inflammatoria cum eryfipelate conjuncta fit. Attamen

(*a*) Eryfipelas febrilis acuta plerumque faciem occupat, quum chronicum magis ad pedes ruat. Linguam femel tali eryfipelate vidi adortam. An autem eadem hæc exanthematum fpecies vifcera quoque adoriatur, ficut prifcorum nonnulli perhibent, certitudine dici nequit.

speciem hic ponere, tam diu de jure esse, æstimavi, donec, ditiori experientia, extra dubium vera hujus morbi indoles determinari poterit.

10. Febris miliaris.

v. Sydenham (*Sched. monit. de nov. febr. ingress.*) Hoffmann (*Opp. Ed. Gen. T. 1. S. 1. C. 9*) Allioni (*de mil. nat. p. 39. §. 75*).

Sudoris proclivitas olidi. Tussis sicca. Anxietas. Dolor capitis. Sensilitas oculorum. Suspiria. Horrores vagi. Cutis abdominis dorsique pruritus. Pulsus tensus, duriusculus, inæqualis. Eruptio incerto tempore, atque rarissime critica (*a*). Pustulæ morbillis magis elevatæ, iisdem vero minores, cum corrugatione & ariditate cutis. Variolis similes, deficiente tantum circulo rubro (*b*). Sensim grandescunt, limpidoque sero implentur, cum ali-

(*a*) Miliaria nonnunquam critica esse, extra omnem dubitationem positum est. Et quidem hoc contigit, quando non nimia materiæ copia atque ea jam cocta est (v. Pringle *l. c. Opp. p.* 103.). Brüning (*hist. const. epid. essend. in præf.*). An autem unquam in febri inflammatoria?

(*b*) Æque periculosa miliaria alba ac rubra esse, haud raro observatur. Annon autem purpura febribus inflammatoriis magis competat, quam alba?

qua cutis inflammatione. Septimo plerumque die, æquali reddito pulſu, cum cuticulæ deſquammatione exſiccantur.

Omnes fere auctores miliaribus maligni quid adſcripſerunt, id quod ſane ex febris naturæ neglecta perſcrutatione manavit. Ut in cæteris ſic & hic maxima febrium differentia reperitur. „Varius hic morbus„ ait BRÜNING (*l. c. in præf.*) „pro diverſo climate, di-
„verſo ſolo, diverſa aëris temperie, diverſo vitæ ge-
„nere, hominumque natura, ubique, tam quoad ejus
„frequentiam, quam quoad ejus malignitatem &c.
„obſervatur. Idem in hoc morbi genere obtinet,
„quod in exanthematicis omnibus, aliiſque morbis
„epidemice graſſari ſolitis: ut quilibet fere locus,
„quælibet epidemia, ſingularia oſtendat, ejuſdem licet
„morbi, ſymptomata; ipſaque lues, pro varia indivi-
„dui, quod occupat, natura, maxime variet". Sæpius methodum antiphlogiſticam, quam alii ob acidum in corpore latens diſſuaſerunt, prodeſſe, de HAEN (*l. c. P. I. p. 54.*) & ALLIONI (*l. c. p. 97. §. 191. et 67. C. 10.*) obſervarunt. Sanguinem inflammatorium iidem auctores (v. HAEN *l. c. P. V. p. 4. 5. P. IX. p. 74*), ALLIONI (*l. c. p. 44. §. 85*), SAUVAGES (*l. c. p. 402.*) conſpexerunt. Sæpe porro conſtitutiones robuſtæ miliaribus corripiuntur hyemis tempore (ALLIONI *l. c. p. 30, §. 61*). Frequentes tandem miliarium prophaſes inflammatoriæ, v. c. rheumatiſmum vel anginam mentientes, vel etiam hos morbos comitantes (v. ALLIONI *l. c. & Schulze von Schulzenheim Preiſſchrift vom Frieſel p. 14.*), ſatis affinitatem hujus exanthematis, ſub his nempe conditionibus, cum morbis inflammatoriis evincunt, & hujus miliarium

ſpeciei exiſtentiam probant. Sic etiam Ao. 1782 febres graſſatæ ſunt, eruptione miliari conjunctæ, ubi Venæ ſectionem nonnunquam ſummo fructu quater reiteravi, & ſanguis ſummam phlogiſticam denſitatem habuit. Idem eruptione jam peracta feci & nulla exanthematum retrogreſſio ſecuta eſt. Longe autem alia quæſtio eſt, an hæc exanthemata nil aliud, præter hanc diathefin phlogiſticam, pro cauſa agnoſcant: de HAEN miliarium eruptionem ſemper perverſæ curationi attribuendam eſſe, adfirmat; neque negari poteſt, hanc nonnunquam, eadem ratione, veluti juſto calidiori regimine ac medela, inflammatoria febris in putridam mutatur, in cauſa eſſe. Non autem miliarium ratio ſemper hæc eſt. Sordes primarum viarum ſæpe miliarium cauſam eſſe, infra conſtabit, ſed tunc hic non pertinent, neque hæ unicam eorum cauſam ſiſtunt. Quod autem ex inflammatione partium magis ſenſilium, ortum nonnunquam ducant, BRÜNING præeunte WERLHOFFIO adfirmat, & hac ex ratione puerperis ita ſolemnia eſſe, probabilitate haud caret. Et hæc conditio hujus morbi eſſe videtur, quæ morbis inflammatoriis accenſenda eſt. Satis ſaltim hic nobis eſſe poteſt, quod morbi exanthemata concomitantis curatio antiphlogiſtica iiſdem miliaribus ſæpe quoque par ſit. Haud minori autem probabilitate adparet, hæc exanthemata in puerperio ſæpe a retropulſo lacte aut ab abundantia lymphæ, quando lactis ſecretio impedita eſt, oriri. Hæc quidem lactis deviatio plerumque a ſpaſmo in conſtitutione ſenſili producitur, ſicut morbus pro ſpaſmi natura diverſa itidem differt. Attamen & ſub hac conditione ſæpe methodum antiphlogiſticam adhibenda eſſe, experientia docet & jubet.

Num tandem ſpecies miliarium exiſtat, peculiare miaſma pro cauſa agnoſcens, nec alio niſi eruptionis modo eliminanda, haud adparet.

11. FEBRIS BULLOSA.

Pemphigus SAUVAGES (*l. c. p.* 382). VOGEL (*l. c. p.* 116).

Veficulæ magnitudinis avellanæ, fero flavo turgidæ, quibus ruptis, effufoque fero fuccedunt amplæ maculæ atro-rubræ, cruftis epidermidis nigricantibus circumdatæ.

Hoc exanthema in febribus vere inflammatoriis rariffime obfervatur.

12. FEBRIS APHTHOSA.

Aphtha febrilis SAUVAGES (*l. c. p.* 430). VOGEL (*l. c. p.* 118).

Ulcufcula exigua, rotunda, albicantia, partes internas oris & faucium occupantia, atque tenacem ac glutinofum mucum emittentia, poftea cruftam, tenaciffime adhærentem, atque fruftulatim decidentem, formantia.

Hæc exanthemata febribus quibufdam haud accidentaliter accedere, fed proprium & conftans nonnunquam febris epidemicæ fymptoma effe, auctores memorati adfirmant. Iifdem notantibus febris haud raro inflammatoriæ indolis eft, atque venæ fectio, refolventia & veficatoria ei profunt. Hinc eam hic jure inferendam

esse, existimavi. GRANT (*l. c. p. 330.*) aphthas cum dysenteria maxima gaudere affinitate, adfirmat.

13. FEBRIS PETECHIALIS.

Purpura benigna SAUVAGES (*l. c. p. 415*).

Maculæ rubræ, subrotundæ, pressione digiti non evanescentes. Prorumpunt incertis temporibus, rarissime, si unquam, sunt criticæ (*a*), & cæteris paribus absque damno, nisi cum fructu, evanescunt.

Apparent quandoque petechiæ, ubi nulla sanguinis putredo, sed e contrario diathesis inflammatoria deprehenditur (v. HAEN *l. c. P. IV. p. 218. P. V. p. 4. 5. P. IX. p. 74.* STRACK *de morb. cum petechiis C. 6. p. 130.* VOGEL *l. c. p. 109*). Quænam autem est causa peculiaris, quæ rationem horum exanthematum continet? Non enim a mera diathesi putrida pendere, ex his consequitur. An peculiare contagium? Haud videtur. MORGAGNI quidem febrim descripsit, in qua primo ejusdem grassantis tempore sanguis dissolutus, postea vero, perseverante eadem epidemia, nimis concretus adparuit, omnibus autem petechiæ adfuerunt (v. HAEN *l. c. P. IX. p. 75*). Distinguendum autem cau-

(*a*) Nonnunquam quodammodo criticas esse, adfirmat SARCONE l. c. T. 2. p. 116. T. 3. p. 145, 157. Sicut autem sub conditione inflammatoria cum euphoria adesse possunt, sic facile fallacia in reliquiis speciebus esse potest. Quodsi hinc criseos speciem præ se ferant, certissime hoc in febribus inflammatoriæ indolis contingere, arridet.

ſam epidemicam inter atque contagioſam. Omnino enim miaſma epidemicum, petechiarum mox ſub morbi ingreſſu adparentium, rationem continere, inde patet, quod ſub hac conditione diaphoretica morbum cum petechiis ſimul ſolvant atque in ipſo ortu tollant. An ſemper acrimonia biliosa in cauſa, adfirmante STRACKIO (*l. c.*)? Quamvis quidem epidemia, quam deſcripſit, hujus conditionis fuiſſe, negari nequeat, tamen univerſalis canon inde jam trahi nondum debet: de HAEN de his, ſicut de miliaribus obſervare credidit, pravæ medelæ originem debere, cui autem experientia SARCONE contraria eſt (*v. l. c. T. II. p. 110*). Et hic arti damnoſum fuit, unam ſtabilire cauſam, ubi plures earundem exiſtunt.

GENUS SECUNDUM CONTINENTIUM.

CONTINENS PUTRIDA.

Solida laxa (*a*). Humores justo tenuiores (*b*). Effluvia putrida tempore calido & sicco (*c*). Aër per longum temporis spatium inclusus, ac exhalationibus animantium inquinatus (*d*). Abusus carnium (*e*), & nimis ca-

(*a*) v. Huxham l. c. T. II. p. 41.

(*b*) l. c. p. 48.

(*c*) v. Langrish l. c. p. 349, 352. Pringle l. c. p. 79, 324. Wintringham l. c. p. 207. seq. & 317. quæst. 56. Quarin l. c. p. 39. Ad putredinem humorum producendam varii auctores, Boerhavio (*v. Elem. Chym. T. I. p.* 183.) præeunte, atmosphæram humidam & calidam præcipue aptam esse, crediderunt. Historias autem constitutionum epidemicarum pervolvens, illam singulari ratione viscera chylopoietica afficere, perspexi. Hinc potius ad remotas febrium gastricarum causas aër calidus & humidus referendus est. Idem in constitutione epidemica, quæ anno 1771 grassata est, observavi. cf. Præfat. ad vers. Brocklesby.

(*d*) v. Pringle l. c. P. III. C. 7. Brocklesby l. c. p. 37. Ludwig Adversar. Vol. 1. P. I. p. 33.

(*e*) v. Quarin l. c. p. 39. Salis communis abusus quidem inter causas putredinis numeratur, sed inde potius disso-

lidorum (*f*). Contagium (*g*). Sanguis floridus, laxiori & molliori contextu, quandoque foetidus ac saniosus (*h*), interdum cuticula, coloribus arquatis micanti, obtectus (*i*). Serum rubicundum (*k*). Cruor non secedens. Lingua initio alba, postea nigra atqua arida. Calor tactui mordax (*l*). Excreta valde foetida. Pulsus initio & vigore celer, duriusculus, postea obscurus, inæqualis. Prostratio virium

lutionem scorbuticam oriri, constat, quæ a constitutione putrida febrili satis abhorret. Neque humorum dissolutio ex venenis hic pertinet, qua quidem hæmorrhagiæ lethales, non autem febres putridæ efficiuntur.

(*f*) Hinc ex regimine calido & alexipharmaca medendi ratione febres inflammatoriæ indolis haud raro in putridas vertuntur.

(*g*) Videtur, nonnunquam peculiare contagium adesse, quod fermenti instar humores dissolvit, dum contagiosæ febres putridæ sæpe grassantur, ubi manifesta causa deprehendi nequit.

(*h*) v. FORESTUS l. c. L. 1. Obs. 14. & Obs. 17. in schol. & HUXHAM l. c. T. II. p. 57.

(*i*) Sanguis quandoque in superiori parte satis tenacem exhibet crustam, quæ crustæ inflammatoriæ similitudinem aliquatenus refert, quæque tamen ab ea satis distincta est, ratione coloris atque cruoris dissolutæ faciei, v. Hist. morb. Uratisl. Ao. 1699. p. 99. HAEN l. c. T. I. p. 77. seq.

(*k*) HUXHAM T. II. p. 64.

(*l*) v. PRINGLE l. c. p. 293. HUXHAM T. III. p. 121.

virium (*m*). Oculorum imminutus ſplendor (*n*). Stupor (*o*) & tremores, qui remittente pulſu creſcunt. Pro re nata hæmorrhagiæ & excretiones ſanguinolentæ (*p*), vel petechiæ lividæ ſeu vibices accedunt (*q*). Oculi, dentes &

(*m*) Hunc virium languorem præcipue in iis febribus obſérvare licet, quæ peculiare contagium pro cauſa agnoſcunt, de cujus ratione in ſcholio pluribus.

(*n*) Hic oculorum facies potius ad nervoſi ſyſtematis adfecti ſigna, ut pertineat, nec putredinis ſymptoma pediſſequum ſiſtat, veritati haud abſimile eſt, dum periculum portendit, atque iis præcipue febribus adeſt, quæ magna virium dejectione adparent.

(*o*) Hunc ſtuporem febrium putridarum pro ſigno pathognomonico tradit BROCKLESBY (*l. c. p.* 137).

(*p*) HUXHAM T. 2. C. V.

(*q*) Varii auctores petechiæ hic pro mere ſymptomaticis habuerunt, nec ſingularem illas febris putridæ ſpeciem conſtituere, autumarunt (v. RIVER. *Prax. med. L.* 16. S. 3). Neque inficias quiſque iverit, gradum putredinis quemdam certe eas præcipue lividas indicare. Attamen differentiam inter has maculas adnotavit LUDWIG (*in adverſ. V. I* P. *I. p.* 33.) quæ hic in conſpectum venire debet. Apparent nempe nonnunquam mox in initio maculæ irregulares, rubellæ, quæ petechiarum nomine ab auctoribus inſignitæ ſunt, ubi tanta humorum diſſolutio manifeſta non eſt, ut pro macularum cauſa haberi poſſet, ubi potius maculæ, ſi evaneſcunt, ad cauſas putredinis referendæ ſunt. Et hæ ſunt, quæ putredinis characteribus genericis adnumerari non debent. Maculæ autem lividæ atque in ultimo morbi tantum ſtadio accedentes, eas petechias ſiſtunt, quæ ad putredinis effectus pertinent. Hinc inter genericos characteres omni jure locum ſibi vindicant, quoniam putredinem ſequuntur.

labia fordibus obtecta, cum anima fœtida (r). Meteorifmus (f).

Hæc febris putrida fimplex fæpe cum illa, quæ ex fordium biliofarum primarum viarum colluviei putredine ortum trahit, confunditur. Indifcriminatim enim auctores nonnulli in febribus putridis, quibus etiam febres biliofas adnumerant, evacuantia laudant, quæ tamen febribus noftri generis haud competunt, de quibus nemo idem valet, quod fupra generatim de continentibus propofui. Ut febris continens inflammatoria, fic & putrida continenter & abfque remiffione ardens perraro obfervatur. Hinc multi auctores nullam aliam febrim putridam agnofcunt, quam remittentem, fordibus primarum viarum conjunctam. Ut audem gradatio harum febrium melius determinari poffit, duo puncta affumenda effe, exftimavi, cujus primo idea febris putridæ pure fanguineæ, altero febris putridæ gaftricæ notio affigenda fit, quibus determinatis, modificationes harum febrium accuratius judicari poffunt. Effentialis porro harum febrium differentia exftat ratione caufarum præcedentium. Febris putrida fimplex abfque ullo contagio, abs nimis forfan tractamine calido, in febribus inflammatoriis perperam adhibito, orta; non tantis fymptomatibus nervofis eft ftipata, ficut febres putridæ ex contagio. Sæpius enim febres variolofas pu-

(r) Annon hæc phænomena febribus biliofis putridis exclufive competunt?

(s) Meteorifmus fæpiffime in febribus biliofis adparet, ubi tunc fordium, in inteftinis hærentium, putredinem indicat, qua aer fixus liberatur. Num autem etiam ex fola fanguinis putrida diffolutione oriatur? Haud videtur, nifi fummus putredinis gradus etiam vafa folvat.

tridas cum satis bono virium vigore, observare contigit. Dantur autem febres putridæ, quæ summa nervorum affectione, virium prostratione, pulsu obscuro &c. incidunt, & ex his sunt *febris carcerum* PRINGLII, *angina maligna* FOTHERGILLII &c. An hæ ad unum idemque genus referri possint? Haud videtur; difficile autem erit, limites hic determinandi. Magnam habet probabilitatem, quod contagium, vi quadam specifica præditum, primo in nervos agat, horumque functiones lædat. Hinc varii auctores malignitatis rationem in contagio posuerunt (v. ELLER *l. c. p.* 112. & NIETZKI *l. c.* §. 77. GRANT *Essay on the pestilential fever &c. London* 1775.), quæ tamen notio nimis angusta est. Quod autem contagium sæpe nervos irruat, magna satis auctoritate comprobari potest. Consentientes hic habeo WILLISIUM, qui (*in Pathol. cerebri p.* 66.), contagium quandoque liquorem nervosum sanguine prius inficere, adfirmat, unde mox in initio deliria & convulsiones, & WINTRINGHAM (*l. c. p.* 318, *quæst.* 57), qui putat, quod contagium, ob magnam sibique propriam volatilitatem subito in nervos agat. De putrido contagio peculiariter id confirmant PRINGLE (*l. c. P. III. C.* 4. §. 3.) & SARCONE (*l. c. T. II. p.* 208). Id saltim ex nonnullis, optimorum practicorum, observationibus constat, quod sanguinis putredo non semper pro causa proxima febris putridæ contagiosæ habenda sit, dum in initio sæpe atque haud raro in vigore febris, sanguis spissus, ac inflammatorius conspectus fuit (v. PRINGLE *l. c. p.* 291. HUXHAM *l. c. T. III. p.* 110. MONRO *Account of the diseases in the british military hospitals &c. p.* 7. HAEN *l. c. P. III. p.* 120 & *P. IX. p.* 74). Lucide ex his adparet, pro hac diffe-

rentia etiam medelam differre debere, exindeque hac ex ratione fundamentique nostri lege separationem postulare. Et quidem illa differentia ita ordinanda esse, videtur, ut tales febres, quo magis sanguinis putredine expertes sunt, & tamen indolem benignam inflammatoriam haud conservant, neque bilis corruptioni ortum debent, eo majori jure ad nervosarum genus referendæ sint. Cujus quidem ratio ex medendi ratione clarius adparebit. Omnibus medicamentis, in febri putrida adhibendis, acida mineralia, interque hæc acidum vitriolicum palmam præripere, nostris temporibus extra omnem dubitationem multiplici medicorum experientia positum est. Occurrit autem febris putridæ conditio, quæ acidorum usum contraindicat. Quodsi nempe vires nimis exhaustæ sint, atque circulatio ideo languescat, acida hunc virium torporem augent, ideoque vitanda sunt (v. LUDWIG *l. c. p. 68*). Hinc curationis ratione hæc febris conditio distinguenda est.

Vesicatoria in febrium putridarum vigore, præsertim ubi contagii suspicio non est, haud conveniunt, dum humorum resolutionem promoveant, atque circulationem, quæ nunc nonnihil infringenda est, adaugeant (v. TISSOT *diss. de febr. bil. p. 50 seq.* GLASS. *Comment. de febr. p. 163 seq.* HUXHAM *l. c. T. II. p. 113.* BROCKLESBY *l. c. vers. germ. p. 144 seq.*). Adest autem nonnunquam tanta virium prostratio, ut validissimis excitantibus opus sit. Hic illud stadium tertium febris carcerum pertinet, quod PRINGLIUS (*l. c p. 311.*) descripsit, quo vesicatoriorum usum commendat, quocum etiam HUXHAM (*l. c. T. II. p. 115.*) consentit, dum ait: „Quando solida torpent, „circulatio languescit, spiritus sunt effœti, & co- „mate corripitur æger, tunc vesicatoria sunt adpli-

„ canda, & utilitatem præstant eximiam, quocumque „ febris tempore talis symptomatum accedit series" (*cf.* QUARIN *l. c. p.* 54. SARCONE *l. c. T. III. p.* 215). Sic etiam nonnunquam in febribus contagiosis, ubi constitutio mala non est, neque putredinis gradus ingens deprehenditur, contagium ad cutem determinare possunt (*cf.* LUDWIG *Adv. V. I. P. I. p.* 60.), attamen & hic summa prudentia adhibenda sunt, vel saltim eorum loco epispastico ex armoracia &c. uti debet.

Ubi excitantia adplicanda atque simul sudores promovendi sunt, salia alcalina volatilia locum habere posse, a nonnullis medicis adfirmatur, & quidem a PRINGLIO eo majori adparentia, quum persuasum habuerit, hunc salem neutiquam constans putredinis productum esse. Ab aliis autem hæc salia ob vim earundem attenuantem & dissolventem rejiciuntur. Sed quamvis rationes, quibus auctores, id negare vel adfirmare permoti sunt, tam ex una, quam ex altera parte insufficientes videntur, & hæc medicamenta omnino in febribus putridis contagiosis eximio cum fructu adhibenda esse, persuasissimum habeo, præcipue in iis, quæ magis ad nervosarum genus vergunt, & ubi nimia humorum dissolutio non ita facile timenda est.

Sudorem maximam criseos partem constituere HUXHAMUS observavit (*l. c. T. II. p.* 113, 148.), atque PRINGLIUS diaphoretica alexipharmaca quam maxime suadet (*l. c. p.* 309). cf. QUARIN l. c. p. 55. Quam materiei ad cutim tendentiam etiam ex criticis illis metastasibus ad parotides concludere licet, quæ febribus contagiosis tam sæpe contingunt.

Hanc autem methodum non omnibus febris putridæ speciebus congruentem esse, multiplici medicorum ob-

ſervatione conſtat. Pro varia enim febris conditione variaque cauſarum antecedentium qualitate prodeſſe aut nocere poteſt. Et hæc quidem differentia, optimorum practicorum experientia teſte, in eo poſita eſt, quod nempe, quo magis febris a contagio peſtilentiali ſeu proprie putrido, dependeat, atque vires inde proſtratæ ſint, eo majori jure diaphoretica atque alexipharmaca conveniant; quo major autem ſanguinis putredo in vigore febris, ubi tanta virium dejectio nondum acceſſerit, quoque minus hæc ſanguinis diſſolutio ab immediata contagii reactione producta fuit, eo utiliora acida atque alumen fuerint neque alexipharmaca proſint.

De cortice peruviano idem valet, quod ſupra de veſicantibus dictum fuit. Magis enim eo morbi ſtadio congruit, quo vires languunt, atque excitantia in uſum vocari debent (*cf.* BRÜNING *l. c. p.* 77). Camphora eodem modo haud ſtatim in initio febrium contagioſarum, neque in febribus putridis cum inflammatione, niſi reliquis medicamentis prægreſſis, locum habere debet; utiliſſimum vero eſt medicamentum, ſi diaphoreſis promovenda eſt. Sub iiſdem conditionibus, quæ excitantium uſum poſtulant, vinum adhibendum eſt, quod largiter atque eximio cum fructu a PRINGLIO (*l. c.*) & BROCKLESBY (*l. c.*) factum eſt.

Quonam jure aër fixus ad putredinem compeſcendam adhibendus ſit, ex practica obſervatione nondum certe conſtat (*cf. a medical Commentary on fixed air by* MATHEW DOBSON. *London* 1779. *p.* 25.), dum quidem hoc remedium in diſſolutione ſcorbutica optimum præſtet officium, hæc autem a putredine febrili valde differat. Peſtem marſilienſem vindemiis peractis ceſſaſſe dicitur, cujus rationem vapori, gas dicto, ex novis vinis exhalanti tribuerunt. Gaudet etiam probabilitate,

vapores lithanthracum in Britannia putredinem impedire, quæ ex nimio carnium usu oriri debet, sicuti idem vapor rationis partem fortasse febrium nervosarum continet, quæ Anglis communes sunt. Quomodocunque autem hæc sint, eo in casu, ubi vires excitandæ sunt, aqua cum aëre fixo impregnata v. c. aqua selterana pro potu ordinario cum fructu dari potest. In stadio tertio optime cum vino propinatur.

Emetica quidem præcipue ad materiem sordidam e primis viis eliminandam adhibentur, attamen etiam in febribus simplicibus putridis BROCKLESBY ea in usum traxit, eoque quidem effectu, ut lingua arida nigraque humiditatem illam recuperaverit, quæ boni ægrorum status signum est (*v. l. c. p. 147. seq.*). Huic tractamini etiam observatio illa favet, qua constat, emeticorum operatione diaphoresin optime promotam fuisse, quæ febribus contagiosis tantum prodest.

Venæ sectio autem hisce febribus valde exitiosa esse potest, & quidem eo plus, quo magis contagium nervos affecerit. GALENUS jam monuit, putredinem non indicare ad phlebotomiam (*v. Opp. L. 2. C. 14. T. VI. p. 278*). FORESTUS multas noxas in febribus putridis a venæ sectione oriri vidit (*v. l. c. L. I. Obs. 18. in scholio & L. 6. Obs. 3*). GLASSIUS ex variis auctoribus idem probavit (*v. l. c. p. 74*). PRINGLIUS tandem (*l. c. p. 291, 307, 332*). HUXHAMUS (*l. c. T. I. p. 238. & T. II. p. 43, 67, 102*). BROCKLESBY (*l. c. p. 208. seq.*). FOTHERGILL (*Account of the putrid sore throat. Lond. 1769. p. 52.*) & MEDICI URATISLAVIENSES (*Hist. morb. Uratislav. Ao. 1699. p. 9.*) sæpius immediate post venæ sectionem, pulsum demittere ac delirium accedere, viderunt (*cf. etiam* QUARIN *l. c. p. 60*). Ex omnibus breviter

horum aliorumque auctorum obfervationibus aperte colligere licet, venæ fectionem tantum in cafu plethoræ, nunquam vero ob ipfius febris putridæ indolem inftituendam effe. Adeft quidem nonnunquam ftafis inflammatoria, quæ phlebotomiam indicare videtur, plerumque vero hæc ftafis putrida a phlegmone, in febribus inflammatoriis confueta, fatis differt, nec eadem medendi methodus ei convenit. Hinc hæmorrhagiæ in hifce febribus fere nunquam criticæ, & rariffime cum euphoria fuccedunt, dum plerumque ex diffolutione oriuntur, atque morbi gravitatem declarant. Neque temere vera plethora in febribus putridis obfervare licet, cujus adparentia ex refolutoria tantum fanguinis turgefcentia producitur (*cf.* LUDWIG *Adverf. V. P. I. p. 53, 188*). Attamen omnia hæc cum limitatione adfumenda funt, neque illud HUXHAMI argumentum, quod nempe in iis morbis, quorum caufa in ipfius foliufque fanguinis depravatione fita eft, venæ fectio ideo non proficiat, quoniam reliqua fanguinis maffa inde non corrigatur fed femper eandem naturam confervet, non adeo adæquatum effe videtur. Sola enim diminutio depravati fanguinis magni jam emolumenti effe poteft. Præcipue autem notandum venit, quod fanguinis maffa non femper æquabiliter depravata obfervetur. Quamvis enim in primo fanguinis e vena miffi vafe pituita aut ferum malæ indolis prodeat, tamen plerumque fequens vas hanc fanguinis conditionem haud manifeftare, quin potius fæpiffime melioris indolis adpareat, omnes fere obfervationes docent. Quodfi ergo fimul virium ratio in cenfum trahatur, venæ fectio omnino & in his febribus, præcipue verfus crifin, ubi ejus motus fæpe abundantia humorum impediuntur, utilitatem præftare poteft.

Ex omnibus hisce, triplicem febrium putridarum conditionem, curationis ratione, distinguendam esse, patet, pro cujus differentia etiam in practico systemate febres ordinari debent. Et primo quidem prima sectio eas febres comprehendere debet, quæ peculiariter acidorum usum sibi vindicant, & huic eæ accensendæ erunt, quæ ex perverso regimine vel medela, vel ex constitutione corporis laxa originem trahunt, quæque exanthematibus & inflammationibus, ex contagio epidemico haud obortis, stipatæ sunt. Altera sectio eam conditionem spectabit, cui diaphoretica prosunt, quæque contagio epidemico ortum debet, nec tamen nimia virium dejectione adfligit. Tertiam tandem sectionem ea febrium putridarum conditio constituet, ubi ex nimia contagii virulentia vires mox ita prosternuntur, ut excitantium ope natura suffulcienda sit. Hic quidem pertinet ea pestis prophasis, quæ infra nervosarum febrium generi subordinavi. Huic porro conditioni ea proxime affinis est, ubi ex humorum dissolutione ea virium dejectio producitur, quæ acidorum usum perhibet, atque excitantia postulat, cui stadium tertium *febris carcerum* PRINGLII, stadium tertium *anginæ malignæ* FOTHERGILLII, & stadium tertium *febris flavæ americanæ* HILLARY adnumeranda sunt. Sectio prima & secunda commode ad putridarum nostrum genus referuntur. Promiscue quidem eas distribui, attamen nimis ambigua distinctione lectoris memoriam onerare nolui, quum pro rerum circumstantia, quam hic determinavi, differentia facile discernenda fuerit. Ultima autem sectio, quamvis humorum putredo simul adest, fundamenti tamen nostri lege, generi infra ponendo, subordinanda est.

Quando nunc harum febrium naturam inquirere ve-

limus, ad hanc duplicem earundem conditionem respiciendum erit. Conveniunt multi auctores, quod harum febrium natura in humorum putrida dissolutione lateat. Dissentiunt alii, phænomena proferentes, quæ nullam dissolutionem ostendunt, quamvis febres hujus generis esse viderentur, ideoque putredinem ab harum febrium natura prorsus abesse, credunt. Sic de HAEN hanc febrium determinationem rejicit in T. I. Rat. med. contin. C. de febr. malign. Idem fere legitur apud LIEUTAUD (*in synopsi Prax. med. T. I. p. 14*). Hujus dissensus ratio, in neglecta hac febris putridæ duplici conditione sita est. Quamvis enim in febrium contagiosarum epidemicarum initio sanguis non semper dissolutus adpareat, tamen omnia reliqua ostendunt, humores, perseverante morbo, ad putredinem vergere, neque phænomena, summo febris putridæ gradui solemnia, nisi ab ipsa sanguinis & reliquorum humorum putrida dissolutione produci, experientia confirmata est. Neque prius, febri sporadicæ nomen putridæ competit, nisi hæc dissolutio signis supra positis sese manifestaverit. Negari quidem nequit, quod prima febrium contagiosarum epidemicarum causa putredo non sit, quin hæc potius effectubus quodammodo adnumeranda sit. Et sicut crusta phlogistica febris inflammatoriæ causa materialis dici temere nequit, sic eadem ratione sanguis dissolutus non omne id comprehendit, in quo febris natura sita est. Ut enim in casu priori materia quædam adesse debet, qua facies sanguinis phlogistica efficitur, & in qua, ut natura simul lateat, credere fas est, sic in febri putrida materies in corpore latere debet, quæ humores dissolvit, quæque una cum dissolutione naturam febris sistit. Et hæc quidem materia pro supra posita febrium putridarum differentia diversa

eſt, variamque medelam ſibi vindicat, atque pro natura ſua variam quoque eamque duplicem febrium putridarum naturam conſtituit. Febris putrida epidemica contagioſa a ſubtili contagio, nervos primo peculiari ratione irritante & debilitante poſteaque ſanguinem & reliquos humores diſſolvente, pendet. Hoc natura ſua ad putredinem vergere & humores ad eandem ſemper diſponere, probabilitate haud caret, quum ſemper, ſub omni rerum conditione febrim putridam gignat, nec, ſicut de contagio exanthematico ſupra dictum fuit (*v. p. 156 ſeq.*), loci vel corporis conditionem ſpectet. Quamvis enim ſanguinis diſſolutio nonnunquam in ſummo febris gradu demum adpareat, tamen omnia reliqua hanc humorum diathesin facile manifeſtant, neque exceptio rara regulam quandam, innumeris exemplis comprobatam, dirimere valet. Ea autem materia, qua ſporadicæ febres putridæ producuntur, a reliquarum circumſtantiarum concurſu modificatur, atque in conſtitutione robuſta hyemis tempore &c. febrim inflammatoriam, ſub laxa autem corporis & aëris conditione, tempore ſicco & calido febrim putridam accendit. Quum ergo febri putridæ ſporadicæ hoc nomen tribui nequeat, niſi humorum diſſolutio atque putredo manifeſta ſint, harum natura in putredine conſiſtere, omni jure dici poterit. Quando etiam contagium epidemicum genio ſuo putredinem ſemper producit, mox in initio morbi, putridi nomen meretur, quamvis illa diſſolutio nondum manifeſta ſit, quæ peſſimorum hujus febris ſymptomatum cauſa eſt. Quum enim homines dentur, quorum ſanguis ſemper cruſtam phlogiſticæ ſimilem exhibet, hi autem eodem modo contagio adfligi poſſint, ratio facile patet illius phænomeni, quo alii uſi ſunt, ad ætiologiam noſtram debellandam. Hic enim ſanguis phlogiſticus pro contagii

aut febris effectu haberi nequit, cum brevi tempore dissolvatur (*cf.* HUXHAM *l. c. T. III. p. 111*). Quum porro in casu priori putredini jam manifestæ consulendum, altero in passu autem dissolutioni certe subsequendæ mature occurrendum sit, naturam febris putridæ generalem in putredine sitam esse, inde consequitur. Hac tamen differentia, ut materia, febres sporadicas efficiens, ab indole illius, qua febres contagiosæ epidemicæ producuntur, supra memorata ratione discedat, quæ diversitas etiam in ipsa humorum noxia qualitate pro omni verisimilitudine obtinet. Quænam autem sunt qualitates, humoribus putridis propriæ? An acrimonia alcalina? Sic jubet chemia; ita vult medelæ ratio. Quamvis enim PRINGLII experimenta huic contrarientur, tamen alcali volatile putredinis partium animalium sempiternum productum esse, extra omnem dubitationis aleam positum est; neque hujus Viri, alias de re medica immortaliter meriti, experimenta ea cautione instituta fuisse videntur, quæ necessarie requiritur, ad parcam illam salis volatilis copiam manifestandam, quæ in experimentis parvis progigni potest, quæque facillime in auras abit. An autem putredo in corpore viventi ad illum gradum perveniat, ut verum alcali evolvi posset? Et hoc experientia NIETZKY (*l. c. Schol. ad §. MDLII.* & MODELII *Abhandl. vom Salmiack.*) probatur qui illud sub salis ammoniacalis forma in corpore esse, observarunt. A putredine autem scorbutica hæc febrilis diathesis putrida differre videtur, dum scorbuto medicamentis, in febribus putridis utilissimis, haud eodem fructu consulatur. Hinc saltem patet, quod præter humorum tenuitatem atque dissolutionem, materia, illam efficiens, maximam mereatur attentionem, quippe a qua horum morborum naturalis differentia pendet.

SPECIES CONTINENTIUM PUTRIDARUM.

(a) SIMPLEX (*).

Synochus putris GALENI (*v. de differ. febr. L. I. C. 9. & meth. med. L. II. C. 14*). LOMMII (*Obf. med. L. I. p. 3, 5.*) & FORESTI (*L. I. Obf. 15*). *Febris maligna* LANGRISHII (*v. l. c. p. 348*). *Jail or Hofpital-fever* PRINGLII (*l. c. p. 287. feq.*) BROCKLESBY (*l. c. verf. germ. p. 134*). *Senegal fever* BROOKES (*General practice of phyfic. &c. P. I. p. 164*). *Febris putrida* QUARIN (*l. c. p. 38 feq.*).

Hæc febris noftris regionibus plerumque aliquam fimul primarum viarum colluviem fordidam conducit, a qua quidem natura febris haud pendet, quæ tamen in febris typo quemdam exercet influxum, ita ut nonnihil remittat. Ea febris autem, quam BROOKES (*l. c.*) defcripfit, uno tenore progreffa eft, & verum continentis typum confervavit. Quod autem hæc fenogalliæ febris vere hic pertineat, ex medendi methodo colligi poteft, dum omnes evacuationes nocuerunt, medicamenta autem antiputredinofa fefe utilia præbuerunt (v. BROOKES *l. c.* & *Epift.* VAGE *ad D.* BROCKLESBY *in Gentleman's magazine V. XXV.*).

(*) v. Schol. p. 205.

(*b*) COMPLICATÆ.

QUIDNAM generatim ſub hac diviſione indicetur, ſupra jam explicui (*v. p. 107. ſeq.*). Ibidem difficultates declaravi, quæ naturalis differentiæ determinationem onerant, quæque & hujus generis ſpecies premunt. In quo quidem ſcientiæ imperfectio latet, quam corrigere ultra vires meas eſt. Fundamentum diſtinctionis ſpecierum exiſtentiam probat, & hoc mihi ſufficit. Eadem enim penuria, qua prius laborat, ſyſtema ſequitur. Emendato fundamento, id quod unius vires ſuperat, ſyſtema corrigi poteſt. Semper tamen hæc diviſio filum præbet, quod in praxi generaliter proſequendum eſt. Quid enim inde reſultat, utilitate haud deſtitutum eſt, quo autem adhuc caret, negativum tantum vitium eſt, cujus culpa in rerum natura latet, quam plane dilucidare, nobis hucuſque licitum non eſt. In introductione (§. 20. 21.), ex una eademque cauſa materiali varia oriri phænomena, viceque verſa phænomena facie conſimilia, a differenti cauſa materiali, produci poſſe, evictum eſt. Huic rationi omnis noſtra diviſio ſuperſtructa eſt. Inflammationis ergo, exanthematum, catarrhi & dyſenteriæ phænomena iterum & ad hujus generis ſpecies referri debent, methodi fundamento jubente. Specialis ergo febrium putridarum complicatarum character iis haud abſimilis eſt, quibus ſpecies febris inflammatoriæ a natura inſigniuntur. Hinc ob repetitionem evitandam, ea, quæ ex ſupra poſitis ſpecierum deſcriptionibus ſupponi poſſunt, nunc omittere liceat. Ordini omnino quidem magis con-

gruens fuiſſet, ſi ea phænomena, quæ morbos ſynonymos univerſaliter denotant, generatim etiam definita atque determinata fuiſſent, ita ut, in ſpeciebus noſtris deſcribendis, omnia illa omitti potuiſſent, quæ non ex ipſa morbi natura promanant, veluti ſupra in introductione jam monui (*p. 79*). Quum autem id hoc in ſpecimine nimis ambiguum fuiſſet, neque id difficultatibus ſuis, haud temere ſuperandis, careat, in ſpeciebus primi generis ponendis, omnia phænomena, morbis ſpecialiter ſolemnia, adnotavi. Nunc autem atque in omnibus ſubſequentibus, ut prolixitas evitetur, ea tantum allegabo, quæ ſpeciebus peculiariter atque excluſive competunt, vel quod idem eſt, quæ ex natura generis eſſentialiter promanant, & pro quorum ratione ſpecies quædam putrida, cum ſpecie quadam inflammatoria ſynonyma, ab hac, ratione cauſæ materialis diverſa eſt.

(α) CUM INFLAMMATIONE.

AFFECTIO localis, phænomenis phlegmonis (a) ſtipata, facile in gangrænam tranſiens.

Inflammationes, febribus putridis ſupervenientes, natura & indole a phlegmoni, febribus inflammatoriis propria, valde abhorrent, neque ideo confundi debent. Quamvis quidem hæc differentia ex ſolius ſanguinis diverſitate haud abſque allucinationis metu deduci poterit, quum dubitare adhuc liceat, ſanguinem ex mera ſolaque denſitate phlegmonem producere (*v. Schol. ad Phlegm. p. 110. ſeq.*), tamen harum febrium hiſtoria, tam pathologica quam practica, docet, tum phænomenorum, tum curationis ratione, inflammationes inter, quæ febribus inflammatoriis ſolemnes ſunt, & eas, quæ in putridis deprehenduntur, magnam intereſſe differentiam, ita ut univerſa inflammationis definitio realis dari nequeat, ſed ſemper ad febrium complicatarum naturam reſpiciendum ſit. Inflammationes enim, febribus putridis contingentes, ex ſtaſi quidem materiei cujuſdam oriri, concedendum eſt, quæ tamen materia magis ad corruptionem, quam ad ſuppurationem, inflammationis phlogiſticæ pediſſequam, tendit. SARCONE (*l. c. P. II. p. 93.*) in febribus putridis ſæpe vidit inflammationes, quæ tamen phlegmonis ſpeciem non ſiſtebant. Neque has inflammationes prius, niſi

(a) v. ſupra p. 107.

nisi sanguine dissoluto, antea denso, glutinoso, observavit (*l. c. p. 195*). Eandem differentiam adnotavit LUDWIG (*l. c. p. 52.*), atque has stases potissimum in venis esse, cadaverum sectione expertus est (*l. c. p. 186*). Hinc etiam sæpe dolore expertes sunt, atque post mortem tantum in conspectum veniunt (v. WIENHOLT *diss. de infl. occult. p. 11 seq.*). Curationis tandem ratio, hanc inflammationis putridæ naturam ejusdemque a phlegmone phlogistica differentiam aperte declarat. Haud enim, SARCONE & LUDWIGIO testantibus, his inflammationibus putridis venæ sectio, & resolventia conveniunt, quippe quæ inflammationis causam urgent atque augent. Methodus autem antiputredinosa optime iis congruit. Quodsi resolventium ope has stases dirimere, mens sit, optime hoc perfici poterit salis ammoniaci ope, cujus vis resolvens omnibus nota est, cujusque virtutem simul antiputredinosam nonnulli experientia comprobarunt (v. GOULARD *Chirurg. Werke*, *T. II. p. 134)*. Neque negari potest, inflammationes ante putredinem jam præsentes, hinc indeque phlegmoni magis adfines, methodum tunc antiphlogisticam, minori quidem omnino in gradu, postulare. Ita autem res tantum modo in febribus sporadicis se habet, neque facile in constitutione epidemica contagiosa observatur. Hinc iterum ad differentiam febrium putridarum, supra generatim datam, respiciendum, & ex totius febris conditione affectionis quoque localis natura & curatio dijudicanda atque perficienda est.

1. INFLAMMATIO PHARYNGIS.

PÆDANCHONE MARCI AURELII SEVERINI (*de rec. abſceſſ. natur. L. 8*). *Putrid ſore throat* FOTHERGILLII (*v. Account of the putrid ſore throat etc.*). *Angina maligna* HUXHAMI (*v. l. c. T. III. p. 92*). *Mal de gorge ulceré* TISSOTI (*v. Avis au peuple*). *Treatiſe on the malignant Angina or putrid and ulcerous ſore throat &c. by J. Johnſtone Worceſter 1779. Sammlung für pract. Aerzte B. 5. St. 2.*

Primo die rubor inflammatorius faucium, Secundo vel tertio die partes albeſcunt, ſigno incipientis gangrænæ. Vox obſcura, rauca, quaſi ab ulcere venereo orta. Quarto vel quinto die partes liveſcunt ac putreſcunt, & ſanies putrida corrodens ex ore & naribus promanat.

Morbum putridum fuiſſe, ac in putredine compeſcenda curationis cardinem conſtitiſſe, ex ſupra allegatorum auctorum obſervationibus luculenter adparet. Idem probavit VANDERMONDE *in diſſ. Ergo in ulcere tonſillarum gangrænoſo antiſeptica* (*v.* HALLERI *Collect. diſſ. pract. T. I. p. 568*). Signa colluviei bilioſæ hic

non deprehenduntur, & FOTHERGILL (*l. c. præfat. p. 7. & in libr. ipso p. 42, 52*) monet, purgantia sæpius nocuisse, neque diarrhœam spontaneam profuisse (*v. Londn. Bemerk. T. I. p. 197*). Datur quidem angina putrida, quæ a bile fovetur, in quaque purgantia necessarie adhibenda sunt, quæ tamen hic non pertinet, sed ad febrium biliosarum numerum referenda est. Singulare hujus anginæ speciei phænomenon est, quod interdum vires ægrotorum nullo fere modo ita infractæ sint, velut in aliis morbis putridis observatur, ita ut haud raro accidat, quod ægroti per aliquot horas ante mortem adhuc ambulent (*cf. Lond. Bemerk. l. c.*).

2. INFLAMMATIO PLEURÆ.

v. HUXHAM (*l. c. T. II. p.* 230). SCHRÖDERI & HOFFMANNI *diss. de pleurit. sicc. differ. p.* 8.

Symptomata pleuritidis inflammatoriæ (*a*).

3. INFLAMMATIO PULMOMUM.

Peripneumonia putrida HUXHAMI (*l. c. T. I. p. 324, 326. T. II. p. 63.*

Symptomata peripneumoniæ inflammatoriæ (*b*), sputo excepto, quod sanguine æquabiliter permixtum est.

(*a*) v. supra p. 122. (*b*) v. supra p. 129.

4. INFLAMMATIO PLEURÆ ET PULMONUM.

Pleuritis putrida FORESTI (*l. c. L. I. Obſ. 16, 17. in ſcholio. v.* HUXHAM *l. c. T. II. p. 63. &* MONRO *l. c. p. 8*).

Symptomata pleuroperipneumoniæ inflammatoriæ (*a*), eadem ſputorum facie, quæ in peripneumonia putrida obſervatur.

5. INFLAMMATIO HEPATIS.

v. FORESTUS (*l. c. L. 16. Obſ. 46*).

Symptomata hepatitidis inflammatoriæ (*b*).

6. INFLAMMATIO UTERI.

Metritis typhodes SAUVAGES *Noſ. method. Ed. in 4to. T. I. p. 481.*

Symptomata metritidis inflammatoriæ (*c*).

7. INFLAMMATIO CEREBRI.

v. PRINGLE *l. c. p. 300.*

Signa inflammationis ſupra poſita (*d*).

(*a*) v. ſupra p. 131. (*b*) v. ſupra p. 132.
(*c*) v. ſupra p. 135. (*d*) v. ſupra p. 138.

(2) ERYSIPELAS.

Hic omnino eryſipelatis ſpecies ponenda eſt, niſi ſemper ad febres exanthematicas referatur [idque, quod obſervationi contrarium ſit, ſupra adnotavi (*v. Schol. p. 142.*)], quum ſub febris putridæ concomitatione haud raro occurrat. Plerumque vero auctores eryſipelas pro exanthematum ſpecie habuerunt, nec ideo rite adnotarunt, an febres eryſipelatoſæ, quæ putridam indolem ſervarunt, ad inflammationum vel exanthematum ordinem pertineant. Hinc deſunt obſervationes, ad hujus ſpeciei exiſtentiam probandam.

3. RHEUMATISMUS.

v. HOFFMANN. *Med. rat. ſyſt. T. II. S. 2. C. 8.* BALLON. *l. c.* HUXHAM *l. c. T. I. p. 363.*

Symptomata reumatiſmi inflammatorii (*a*). Solutio tumoris putrida.

(*a*) p. 144. Haud tamen ſemper tumor & rubor manifeſte deprehenduntur, ſicut generatim hæc phænomena in inflammatione putrida plerumque deſunt.

(β) CUM CATARRHO (*a*).

1. CATARRHUS NARIUM ET FAUCIUM.

Febris catarrhalis maligna Germanorum. *v*. BRÜNING *l. c. p*. 18. HUXHAM *l. c. T. I. p*. 366.

Signa catarrhi inflammatorii (*b*). Materia acrior, vellicans & veſicans.

3. CATARRHUS PULMONUM.

Peripneumonia notha HUXHAMI (*l. c. T. I. p. 316. & T. III. p. 200*).

Characteres Peripneumoniæ nothæ inflammatoriæ (*c*).

Hæc peripneumonia notha ab illa, quam SYDENHAMUS deſcripſit, natura quam maxime differt. HUXHAMUS enim refert, ſanguinem plerumque putridum, indeque venæſectionem nocivam fuiſſe. Hinc omni jure hoc in paſſu febribus putridis accenſetur. Catarrhi putridi autem plerumque a bile putrida foventur. Hinc febri continente concomitante haud frequenter occurrunt, ſed plerumque ſub remittentis prophaſi deprehenduntur.

(*a*) p. 149. (*b*) p. 150. (*c*) l. c.

(γ) CUM DYSENTERIA.

FEBRIS *dysenterica maligna* ZIMMERMANNI (*l. c. p.* 354, 359, 369).

Symptomata cum iis dysenteriæ inflammatoriæ consimilia (*a*).

PRINGLIUS dysenteriam semper putridæ indolis esse, adfirmat (*l. c. p.* 252.), & quidem natura proxime a febribus biliosis putridis abesse, autumat (*l. c. & p.* 224.), quoniam semper autumno sævit, atque secundum experientiam suam semper unam eandemque medicandi methodum sibi vindicat, & hinc ad simplices febres putridas, eo jubente, referri nequit. Quum autem hæc febrium dysentericarum differentia ab aliis extra dubium posita sit, cum ipse PRINGLIUS nonnunquam in cadaverum sectionibus nullam bilis vitiosam qualitatem aut quantitatem viderit, quum porro haud raro febres putridas contagiosas dysenteria excipiat, atque idem medendi modus utrisque aptus sit, speciem hic ponendam esse, æstimavi, quamvis facillime largiar, illam cæteris hujus generis speciebus æque infrequenter occurrere.

(*a*) v. supra p. 152.

(δ) CUM EXANTHEMATIBUS.

PHÆNOMENA ſupra conſtituta (*a*).

Contagium vel miaſma exanthematicum natura ſua ad putredinem vergere, nuper HOFFMANNUS (*Abhandl. von den Pocken*) adfirmavit. Sicut autem, veluti ſupra dictum eſt, totius morbi exanthematici conditio & natura a ſolo contagio vel miaſmate haud pendet, ſed major vel minor in corpore putredinis, inde ortæ, gradus, a varia aëris, ſoli & corporis conſtitutione producitur, generatim hanc facultatem, contagio ineſſe, dici nequit. Vario enim modo, diverſoque gradu, materia exanthematica a memoratarum circumſtantiarum concurſu modificatur, ita ut tantum abſit, quod ſemper humores diſſolvat, quin potius haud raro ſummum gradum febris inflammatoriæ excitet. Quando autem conditiones, quæ putredini generatim anſam præbere valent, ſimul coincidunt, morbi exanthematici omnino facile indolem putridam contrahunt, eoque facilius communicantur, quo magis miaſma diſſolutum ac rarefactum fuerit. Nec veri abſimile eſt, miaſma putredine, fermenti inſtar, multiplicari, totamque fluidorum maſſam ſibi aſſimilari. Hinc ſumma cura huic putredini occurrendum eſt, atque hæc febrium exanthematicarum differentia ſummam medicorum meretur attentionem.

(*a*) v. ſupra p. 156.

I. PESTIS.

v. Traité de la peste p. 38, 250, 318. CHENOT (*l. c. p. 64.*) SAMOILOVITZ *l. c.*

Eruptio tumorum in partibus musculosis valde dolentium, qui simul cum bubonibus nigrescunt, ac facillime in gangrænam transeunt.

Hanc tumorum proclivitatem ad gangrænam ex humorum putredine oriri, analogiæ ratione concludi poterit, dum idem in omnibus hujus generis inflammationibus & exanthematibus observatur. Præcipue autem pestis putridæ signum pathognomonicum, cæteris paribus, anthraces esse, ex morborum historiis colligere licet (v. SCREIBER l. c. p. 41). Pestem semper putridæ indolis esse, SAMOILOVITZ adfirmat, nec aliud morbi genus agnoscit. Sic etiam ex ejusdem auctoris experientia patet, in medio epidemiæ stadio pestem semper cum petechiis & anthracibus conjunctam esse, nihilominus pro diversi epidemiæ temporis, pro loci, aëris & corporis constitutionis differentia, naturam pestis diversam esse, ex his sicut ex omnibus aliis observationibus apertum est. Sic etiam in his morbi speciebus usum glaciei externum inprimis prodesse, adparet (v. SAMOILOVITZ l. c. p. 129).

2. CARBUNCULUS.

Carbunculus benignus. Ignis persicus. SAU-

VAGES *l. c. T. I. p. 147. Ill. Balding. Neves Magazin für Aerzte B. 3. St. 3.*

Febris mitis. Symptomata nervoſa. Tumor latus nec altus. Dolor urens. Nulla ſuppuratio, ſed maxima propenſio in gangrænam.

Proxime a peſte hic morbus abeſt. Haud raro epidemice ſævit. Methodus medendi antiſeptica.

3. VARIOLÆ.

v. FORESTUS (*l. c. L. I. obſ. 17. ſchol.*) HUXHAM (*l. c. T. II. p. 58, 121.*) ELLER (*l. c. p. 136, 144.*) *Variolæ ſanguineæ* MEADII (*v. Opp. de Var. p. 37.* SCHROEDERI & FELLINGER *diſſ. circa variol. diſtribut. etc. p. 43. v.* SWIETEN *T. V. p. 47*).

Eruptione peracta febris haud ceſſat. Puſtulæ mox violaceæ, ſanguineæ & nigræ depreſſæ fiunt, maculis rubris & lividis interſperſis.

Hæc variolarum conditio ab illa diſcrepat, quæ in ſecundo morbi ſtadio, ſuppurationis nimirum, ſæpe deprehenditur, ubi ex puſtularum copia pus ſanguini admiſcetur, atque febris putridæ ſpecies producitur. Sæpe enim variolæ mox ſub earundem ingreſſu, pauciſſimis nonnunquam puſtulis adparentibus, indolem putridam manifeſtant. Et hæc variolarum conditio plerumque a conſtitutione epidemica pendet, & veram

propriamque hujus generis speciem sistit. Altera autem modo memorata variolarum febris putrida sporadice tantum adparet & haud raro pravam curationem sequitur, qua variolæ peiores & ad putredinem producendam procliviores redduntur, præcipue in confluentibus, salivatione suppressa, atque purgantibus neglectis, cujus exempla vid. apud SYDENHAM (*Opp. Ed. Lugd. p. 167. 359*). Quamvis autem hujus febris putridæ variolosæ varia modificatio omnino discernenda est, commode tamen una atque altera ad unam eademque speciem reduci possunt, quum eandem curationem postulent.

4. MORBILLI (*a*).

v. FORESTUS (*l. c. L. 1. obs. 17.*) HUXHAM (*l. c. T. I. p. 216, 273, 277, 379. Rubeola anomala* SAUVAGES (*Edit. in 4to. p. 433*).

Eruptio difficilis. Exanthemata ab humero & trunco incipiunt. Facile livescunt. Angina maligna (*b*).

5. RUBEOLÆ (*c*).

v. SELLE *Beytraege zur Natur-und Arzeneiwissensch. P. I. p. 117.*

Color cutis purpureus.

(*a*) v. supra p. 169.

(*b*) hujus symptomata vid. p. 200.

(*c*) v. supra p. 171.

6. SCARLATINA (a).

Scarlatina maligna PLENCIZ (*Tr. 3. de Scarlat. p. 55. ſeq. cf.* MORTON *Pyretol. Exerc. III. C. 8.*

Eruptio lenta. Color macularum purpureus vel lividus. Angina maligna. Ante deſquamationem in cute veſiculæ exurgunt, purpuram albam referentes, ſpatio bidui flacceſcentes, quæ ſimul cum maculis decorticant.

Quamvis hæc febris ſemper fere cum angina conjuncta ſit, tamen hanc ſpeciem eſſentialiter ab angina putrida differre, docet CULLEN. l. c. P. 2. p. 78.

7. FEBRIS ERYSIPELATOSA.

Eryſipelas typhodes SAUVAGES (*Ed. in 4to. T. I. p. 450*). FORESTUS (*l. c. L. 1. obſ. 17. Schol.*). *Cum angina putrida ſæpe complicata eſt. v.* FOTHERGILL (*l. c. præf. p. 5. libri p. 33*). HUXHAM (*l. c. T. III. p. 105*). TISSOT (*Avis au peuple Ed. Lauſ. 1766. p. 143*).

Phænomena eryſipelatis (*b*). Tumoris corruptio putrida.

(*a*) v. p. 172. (*b*) p. 173 ſeq.

8. MILIARIA (*a*).

Miliaris purpurata SAUVAGES (*l. c. p.* 445.) *v.* ELLER (*l. c. p.* 115.) STOERCK (*Ann. med. p.* 48.) ALLIONI (*l. c.* §. 105., 209.) SCHULZE *von* SCHULZENHEIM (*Preißschrift vom Friesel p.* 18. *sq.*).

Pustulæ livescentes cum oleoso fœtido sudore, petechiis interspersis.

9. FEBRIS BULLOSA (*b*).

Pemphigus indicus SAUVAGES (*l. c. p.* 432.) *Febris bullosa maligna* VOGELII (*l. c. p.* 116).

Semel in puero, febri putrida correpto, tales vesiculas vidi, ubi in pectore simul miliaria prorupta erant, atque vesiculæ magnæ, pure repletæ, gradu tantum a miliaribus differre videbantur. An ergo hæc febris cum præcedenti unam eandemque materiem pro causa agnoscat?

10. FEBRIS APHTHOSA (*c*).

Aphtha maligna SAUVAGES (*l. c. p.* 456.) *v.* VOGEL (*l. c. p.* 119).

Papulæ cineritiæ & nigrescentes.

(*a*) p. 174.
(*b*) v. p. 176.
(*c*) l. c.

11. FEBRIS PETECHIALIS.

Purpura maligna SAUVAGES (*l. c. p. 447*). LUDWIG (*Adverſ. V. 1. P. I. p. 33*).

Maculæ purpureæ, precipue in lumbo, pectore & dorſo in morbi incremento adparentes.

Hæc petechiarum conditio ab ea diverſa eſt, ſub qua in ultimo morborum putridorum ſtadio deprehenduntur. Hi enim a mera ſanguinis reſolutione pendent, & illam ſpeciem conſtituunt, cui SAUVAGES (*l. c. p. 448.*) purpuræ ſymptomaticæ nomen dedit. Quando autem in conſtitutione epidemica omnibus fere individuis in morbi vigore accedunt, a peculiare eaque a mera ſanguinis vel bilis putredine diverſa materie pendere videntur, & tunc ſpeciem noſtram ſiſtunt. Plerumque quidem in febribus bilioſis putridis obſervantur, ita ut nonnulli, ſemper eas ex putrida primarum viarum colluvie oriri, autument. Quum autem nondum ex toto negari poſſit, quod nunquam in febri putrida ſimplici petechiæ oboriantur, ſpecies inde conficienda erat.

ORDO SECUNDUS.

REMITTENTES. ΣΥΝΕΧΕΕΣ GRAECORUM.

Remiſſio ac exacerbatio ſymptomatum febrilium. Symptomata cauſis manifeſtis reſpondentia.

Plerumque hæ remiſſiones typum quemdam fixum ſervant, quem ſequuntur & ſecundum cujus rationem plerique auctores harum febrium differentiam determinarunt. Quum autem hucuſque ex remittentium typi differentia nihil ad febris naturam concludi poſſit, eundem neglexi, principiis noſtris, ſupra poſitis (*v. Introd.* §. 26, 29, 35.), jubentibus, ſecundum quæ, ea tantum phænomena characterum munus abſolvunt, ex quibus naturam morbi cognoſcere poſſimus. Neque ſemper hæc exacerbatio frigore manifeſto incipere ſolet, quod ſæpiſſime deeſt. Nec tandem remiſſiones & exacerbationes in iis febribus, quas huic ordini ſubordinavi, ſemper regulares ſunt, ita ut ex ſolius hujus phænomeni ratione ordo noſter haud manifeſte determinari poſſit, cum exacerbationes irregulares etiam nervoſarum characterem conſtituant. Hinc cauſarum ratio ſimul attendenda eſt, ex cujus ad ſymptomata & curationem relatione ordo noſter ab ordine nervoſarum diſcerni debet.

A. CUM COLLUVIE IMPURA PRIMARUM VIARUM.

FEBRES *a bile* HIPPOCRATIS (*de morb. L.* 2. *S.* 36). *Febres meſentericæ* BAGLIVI (*Opp. p.* 51). *Febres gaſtricæ* BALLONII (*Opp. L.* 2. *Epid. p.* 78).

Varia hujus colluviei conditio, pro loci, quem occupat, pro ejuſdemque variæ naturæ differentia, ad praxin valde momentoſa, obſervatur & diſcerni debet.

1. Quandoque bilis ſincera in ventriculo vel inteſtinis effuſa eſt, per ſaporem amarum, pura vero lingua, vel aliquid tantum ſpumoſi ei inhærens, ſeſe manifeſtans (*a*). Huic bilis effuſioni conſtitutiones cholericæ obnoxiæ ſunt, & illa morborum dfferentia eſt, quam SAUVAGES bilioſorum nomine diſtinxit (*b*).

2. Ple-

(*a*) Ita bilis conditio eſt in febri flava americana. (v. BISSET *Verſuche und Bemerk. in der Arzenei-und Wundarzeneikunſt. p.* 18).

(*b*) v. Claſſ. IX. ætiologica in T. II. Noſ. meth. Ed. in 4to. p. 663.

2. Plerumque bilis cum pituita commixta eſt, & parietibus primarum viarum firmiter adhæret, ita ut per evacuantia non facile moveri poſſit. Lingua tunc ſqualida, ſed muco tenaci, firmiter illi inhærenti, & pro bilis, quæ ſimul admixta eſt, majori vel minori copia, plus minuſve flavo, obtecta eſt. Oris amaritudo, vel ſapor putridus. Senſatio pituitæ in guſtu. Appetitus proſtratus. Pituitæ geneſi præcipue favet conſtitutio melancholica. Morbi ſaburrales SAUVAGES inde producuntur (c).

3. Tam diu hæc ſaburra per totam machinam diſperſa atque viribus naturæ ad exitum nondum parata eſt, variis phænomenis anſam præbet, ex hujus conditionis morboſæ internæ relatione dijudicandis (d). Hic pertinent, inter innumera alia, ſequentia.

(c) v. Claſſ. X. l. c. p. 665.

(d) Hoc quidem haud raro ſatis difficile dignoſci poteſt, quoniam hoc in paſſu nonnunquam omnia ſigna conſueta colluviei deſunt. Sic in epidemia, anno 1772 graſſata, quandoque ne veſtigium quidem bilis vitiatæ deprehendi poterat, ubi tamen vomitorio magna bilis viridis copia ejiciebatur, & ſic febris imminens in ortu tollebatur. cf. Præf. ad BROCKLESBY.

Pulſus intermittens (*e*). Sitis (*f*). Tremor labiorum & maxillæ (*g*). Pervigilia (*h*). Stupor & ſopor (*i*). Convulſiones (*k*). Proſtratio virium (*l*). Deliria (*m*). Color cutis icтericus (*n*).

(*e*) Signum cruditatum conſtantiſſimum eſſe, & pulſum illum raro ex alia cauſa oriri FERREIN adfirmat (v. *Hiſtoire de l' Acad. de Paris 1766, vel Comment. Lipſ. V. 18. P. I. p. 70*). Pulſum obſcurum a ſaburra primarum viarum GALENUS jam deprehendit (*v. Meth. Med.* L. 12 C. 3).

(*f*) van SWIETEN Comment. II. p. 209. GORTER Exercit. med IV. §. 23, 24.

(*g*) SARCONE l. c. T. II. p. 258. RAHN diſſ. de miro inter caput & viſcera abdominis commercio §. 29.

(*h*) v. TISSOT de febr. bil. Lauſ. Ed. BALDING. p. 131. VALCARENGHI Med c rat. T. I. p. 168.

(*i*) v STRACK de morbo cum petechiis p. 41. RAHN diſſ. cit. §. 24.

(*k*) van SWIETEN Comment. II. p. 359. GLASS. l. c. p. 143. STRACK l. c. p. 58. TISSOT l. c. p. 113. RAHN diſſ. cit. p. 113 ſeq.

(*l*) Vires ſuppreſſas ſæpe mirifice uno emetico erigi poſſe, obſervatione multorum medicorum conſtat, v. van SWIETEN Comment. II. p. 271. T. III. §. 651. TISSOT l. c. p. 128. STRACK l. c. p. 142. RAHN l. c. p. 74 ſeq. Male ergo hoc phænomenon ad malignitatis ſigna generatim numeratur. Sub hac conditione ſaltim ei tantum malignum eſt, cui ejuſdem ratio latet.

(*m*) van SWIETEN Comment. II. §. 701. TISSOT. l. c. p. 103. HUXHAM l. c. T. I. p. 260. STRACK l. c. p. 53. RAHN l. c. p. 94 ſeq.

(*n*) Hunc obſervarunt HOME (*Medical facts and Experiments* p. 15). PRINGLE l. c. p. 172. & MONRO (l. c. p. 163.) ubi poſt mortem nullum calculi veſtigium, vel

Hæmorrhagiæ (*o*). Sanguinis ſerum ex flavo viridefcens (*p*). Urina jumentorum (*q*).

4. Mobili hac colluvie reddita, vel ex maſſa ſanguinis ad inteſtina delata, HIPPOCRATIS loquendi more tunc turgida eſt (*r*). Turget autem vel ſupra vel infra. Materies circa ventriculum vel ſupra turgeſcens, ſequentibus ſignis ſeſe manifeſtat: Lingua ſqualida, ita ut illa ſordities digito deſumi poſſit (*ſ*). Anima fœtida. Nauſea. Conatus

alia ductus choledochi obſtructio reperta fuit. Præcipue hæc cutis flavedo in illa febri americana obſervatur, quam HILLARY deſcripſit, quæque exinde nomen cœpit *Yellow fever* (*v.* HILLARY *on the epidemical diſeaſes of Barbados Lond.* 1759. *p.* 148.) ubi veſicula fellea, in cadaverum ſectionibus, ſemper bile turgida viſa eſt. (*cf. etiam* SARCONE *l. c. T. II.* p. 144).

(*o*) v. van SWIETEN T. II. p. 461. GLASS. l. c. p. 27. STRACK l. c. p. 165.

(*p*) v. Recueil periodique T. VII. p. 209. Medical Eſſays by a ſociety of Edinburgh. P. I. V. 5. p. 33. HILLARY l. c. p. 148. ROSEN l. c. p. 448. Si cruſta inflammatoria ſimul adeſt, hæc flavum habet colorem & ſerum amaro gaudet ſapore, v. MONRO l. c. p. 162. LANGRISH l. c. p. 68. CLEGHORN l. c. p. 245.

(*q*) v. GLASS. l. c. p. 7. STRACK l. c. p. 53.

(*r*) v. GLASS l. c. Comment. 7.

(*ſ*) Hæc linguæ ad materiem internam relatio obſervatione optime confirmatur, de qua præcipue SARCONE T. II p. 150, 170. & BORDEU (*vom ſchleimichten Gewebe p.* 97 *ſeq.*) legi merentur.

vomendi. Vomitus biliosus vel pituitosus. Sensus molestiæ circa præcordia (*t*). Extremitatum frigus (*u*). Inquietudo & anxietas. Dolores artuum. Cephalalgia (*x*). Susurrus aurium (*y*). Oculorum caligo. Vertigo (*z*). Materiem autem infra turgere, vel intestinis insidere, significant: Genuum gravitas. Lumborum dolor. Ventris distensio (*aa*). Murmura & tormina. Alui egestiones liquidæ, corruptæ, acres.

(*t*) SARCONE l. c. T. II. p. 258. BISSET l. c. p. 18.

(*u*) GLASS l. c. p. 79.

(*x*) HIPPOCRATES Progn. III. §. 35. FORESTUS l. c. L. 7. obs. 15. TISSOT l. c. p. 7, 91. GRAINGER l. c. p. 31 seq. RAHN diss. cit. p. 8 seq.

(*y*) RAHN l. c. §. 20.

(*z*) RAHN l. c. p. 70.

(*aa*) Meteorismum haud raro in febri biliosa, quam descripsit, observavit TISSOT l. c. p. 10. seq. cf. SARCONE l. c. T. II. p. 111.

Ordo systematicus, has colluviei primarum viarum sordidæ differentias ita quidem ordinare jubet, ut iis generibus superponendæ fuissent, quæ exclusive unam alteramve ex his saburræ conditionem pro causa agnoscunt. Quum autem hæc phænomena vario modo mixta in individuis deprehendantur, unde eorundem determinatio satis difficilis est, totius hujus febrium causæ materialis ambitum exhibere malui, quam allucinationem subire.

Quod ad curationem harum febrium attinet, sequentibus generatim absolvitur:

1. Bilis pura effusa corrigenda est, nec, ita comparata, evacuanti bus expelli debet, quoniam constitutionis ratione facile inflammatio inde contrahitur.
2. Donec materies nondum turgescit, evacuari haud temere potest, sed primo mobilis reddi debet, leniter resolventibus & antispasmodicis (v. QUARIN *l. c. p. 43.*). Opium in febri americana eximio fructu datur (v. BISSET p. 35).
3. Dum sanguini admixta est, laxantibus ad intestina determinari oportet.
4. Si autem turgeat, mox expellenda est, in quovis sit febris statu (v. CELS. *L. I. C. 3. L. II. C. 13.* HUXHAM *T. I. p. 238.* GLASS. *Comment. 7.* QUARIN *l. c. p. 8 seq.*), & quidem vomitorio si supra, purgante autem, si infra turgescat. Fatuum ergo illud multorum medicorum præceptum, nunquam in febris initio & vigore purgare, „ medicina enim non ad tem-„ poris mensuram, sed ad morbi momenta ac-„ commodari debet " (v. FREIND *de purg. in sed. var. febr. Lond. 1719. p. 23.*). Criseos pars diarrhœa semper esse debet (v. GRANT *l. c. p. 29*).

Hæc sunt, quæ generatim de hac colluvie valent. Ulterius autem inquirendum est, an etiam veræ febrium causæ materialis nomen mereatur. In multis febribus eam manifestam esse, eaque neglecta, febrim sat benignæ indolis, summo vitæ periculo protrahi, nimis frequenti medicorum observatione constat, quam ut ulteriori probatione indigeat. Attamen varii auctores

magni nominis hanc bilis vitiosam qualitatem & quantitatem, non ad febrium causas, sed potius ad earundem effectus numerarunt (v. PRINGLE *l. c. p.* 77, 186). Quando autem innumera exempla probant, sæpe per totum constitutionis epidemicæ stadium, febres mere laxantibus profligatas fuisse, causæ materialis munere omnino perfuncta est. Differentia modo, variæ colluviei in primis viis conditionis, supra posita, hic attendenda est, cujus ratio hunc dissensum facillime tollere poterit. Dantur nempe febres, ubi mox in earundem initio signa colluviei corruptæ in primis viis manifesta sunt, quæque vere proprieque febres biliosæ nuncupantur, quoniam ab hac colluvie foventur. Et hæ quidem ex vitiata digestione, animi pathematibus, accedente nonnunquam miasmate epidemico, quo humores gastrici prorsus demum vicientur, originem trahunt. Nemo, veluti opinor, in his febribus colluviei biliosæ, causæ materialis prædicatum denegabit, vel, quod idem est, harum febrium naturam in hac colluvie sitam esse, dubitabit, tam facie quam curatione id suadentibus.

Aliud autem febrium genus exstat, ubi sub earundem ingressu hujus colluviei cooperationis suspicio ne minima quidem est, ubi autem, viribus naturæ, atque medicamentorum laxantium ope, magna pituitæ stercorosæ copia ad intestina defertur, ita ut ex omnibus colligi debeat, naturam hac via materiem eliminare vere intentam esse, quid! quod, si idem per alias vias præstare velimus, nunquam faustus curationis eventus expectari possit. Ita se præbuit epidemia, anno 1772 grassata, cujus genium in præfatione ad versionem BROCKLESBY *oeconomical and medical observations* exponere studui. Et hæ sunt febres, de quibus varii aucto-

res sententiam ferunt, quod bilem generent (v. QUARIN *l. c. p.* 40), neque exinde bilis pro causa haberi possit. Sed sane eodem jure, quo adfirmare contendis, hanc colluviem febris effectum nec causam esse, quoniam natura, febri durante, ad intestina illam defert, eadem ratione idem de omnibus aliis febrium causis dicere poteris, quum omnes causæ febris ope foras demum eliminentur. Distinguendum ergo inter proprietatem causarum, quibus morbi producuntur, & inter earundem extricationem. Hæc omnino quidem febris effectubus accensenda est, attamen ante expulsionem motus illos excitavit, quorum actione expellitur, indeque hac ratione omnino febris causam constituit, neque ipsa a febri genita est. Hac ergo argumentandi ratione nil contra nos concludi potest. Attamen objici poterit, hanc colluviem non in primis viis genitam esse, nec inde causam harum febrium materialem in primis viis residere. Sed unde, quæso, hæc febris in ejusdem initio, uno quidem vomitorio sæpe, nisi ex toto in ortu tolli, valde saltim ejusdem vehementia in progressu infringi potest? Nonne primo materiem in primis viis latere, inde consequitur? Concedi quidem etiam debet, sæpissime hoc incassum prosecutum fuisse, sed tunc forte materia in sanguinem jam transiit, vel, quod adhuc majori probabilitate adparet, pars sanguinis, quæ hepati bilis materiem præbet, depravata est, & nunc vomitoriis simul expellitur, ita ut febris fomitem simul secum trahat. Sic etiam ratio intelligi potest, cur hæc colluvies biliosa, medicamentis solventibus adhibitis, demum adpareat. Semper tamen probabile manet, contagium peculiariter organa digestionis afficere (*cf.* LIND *Samml. für pract. Aerzte B.* 2. *St.* 3. *p.* 178, 185). Sane omnia harum febrium magnam

proximamque cum febribus biliofis affinitatem fuadent, nec ab invicem, nifi modo memorata ratione, quæ tamen in praxi eadem eft; differre, indeque ad unam eandemque claffem naturalem referendas effe, confequitur. Alia autem adhuc difficultas difcutienda eft. Unde nempe harum febrium natura in earundem initio determinari poteft, quum figna hujus colluviei ftatim fenfibus externis manifefta non fint? Hoc, fateri debet, nonnunquam allucinationi obnoxium eft. Attamen ex negativa febris conditione id quodammodo perfici poteft. Sic febris acuta, remiffionibus manifeftis ftipata, magnum jam fufpicioni locum dat, colluviem impuram primarum viarum in caufa effe. Quum etiam hæc febris haud temere, nifi epidemice, graffetur, poft aliquot graffationis tempus genius epidemiæ ex prægreffis quibufdam obfervationibus ulterius analogice determinari poteft. Eft hic omnino penuria, cujus fuppletio pofteris relinquenda eft. Quod ad ætiologiam harum febrium attinet, miafma epidemicum fpecifica vi nociva humores gaftricos interque illos bilem præcipue afficere, probabilitate ex modo præmiffis abftrahere liceat. Hic autem gradum cohibeo.

Dantur tertio febres, ubi revera hæc colluvies, quamvis in præfto fit, caufa tamen materialis exclufive dici nequit. Sic in variolis & aliis febribus inflammatoriis fæpe bilis vitiata deprehenditur, ex qua autem febrim ex toto ortam effe, nemo adfirmabit, quamvis ad ipfius febris modificationem fymbolam conferat. Hic ergo complicatio duarum caufarum materialium, quarum ratione febris exiftit, eaque quidem ratione, ut febris in genere miafma variolofum pro caufa agnofcat, peculiaris autem hujus febris conditio & indoles a colluvie pendeat. Nunc autem fupra, practicis op-

timis consentientibus, datum fuit, in curatione haud ad ipsum miasma, sed ad morbi concomitantis naturam respiciendum esse, (*v. Schol. p. 156 seq.*). Ergo hoc in casu curatio in extricanda colluvie versatur, exindeque hic febris variolosæ status ad febrium biliosarum ordinem, secundum distinctionis nostræ fundamentum, referendus est. Idem de febribus cum inflammatione locali conjunctis & reliquis valet, veluti infra auctorum testimoniis evincere studebo.

Hæc est varia conditio, sub qua colluvies materiæ morbosæ in primis viis, vel proprie ibi genita, vel saltem ortum inde ducens, imperium suum in febribus fovendis atque producendis exercet. Generatim ergo febris gastricæ natura in eo ponenda est, ut febris ita cum hac colluvie connexa sit, ut symptomata non prius cessent, nisi expurgata colluvie, vel, ut secundum principia in introductione posita loquar, omnes febres quarum curationis cardo in expurganda colluvie sordida per primas vias versatur, natura consimiles, & quidem ratione hujus colluviei, ad unum eundemque ordinem naturalem numerandæ sunt. Negari quidem nequit, his febribus alia adhuc medicamenta & remedia, præter evacuantia, non solum prodesse, sed etiam necessarie adhibenda esse, ex quorum tamen ad morbum relatione facile colligi potest, ad causam materialem auferendam proprie nihil facere, sed ad complicata simul symptomata, ab alia causa materiali pendentia, magis respicere, de quibus infra. Quum ergo a potiori determinatio fieri debeat, hujus colluviei ratione hæ febres ab aliis distinguendæ sunt, dum curatio præcipue in ea extricanda posita est. Sic a febribus nervosis gastricæ nostræ apte distinguuntur, quæ alias quodammodo affines ideo videntur, cum haud raro etiam

in febribus nervosis bilis vel pituita evacuanda sit. Hic autem causa materialis inprimis in morbosa nervosi systematis conditione latet, nec medela evacuantibus absolvi potest, id quod ex manifesta colluviei conditione ejusdemque signis, febri haud respondentibus, prævidetur. Et quamvis febres biliosæ, ubi signa colluviei in initio haud statim manifesta sunt, hic difficultatem moveri videntur; tamen ex adparenti symptomatum indole, aëris & corporis constitutione, facile simul adparebit, an causa magis in nervis vel in primis viis lateat.

Alia adhuc adnotanda venit harum febrium differentia, ipsius colluviei indolis ratione. Nunc quidem maximam colluviei partem bilis constituit, nunc pituita prævalet. Colluvies biliosa stricte dicta majori impetu agit, atque febres acutiores producere valet. In corporibus autem laxis pituita sensim coacervatur, cui alia adhuc irritante causa accedente, febris priori lentior, quamvis æque periculosa, excitatur. Hæ febres naturæ ratione ab invicem recedunt, ideoque sedulo discerni debent. Hæc differentia quidem quodammodo ab ipsa colluvie, præsertim autem ab aëris & corporis constitutione pendet. Et hæc ea est, quæ simul fundamenta præbet, secundum quorum normam genera harum febrium ponenda erunt.

Occurrunt febres biliosæ, ubi in sanguine vitium manifestum vel a statu naturali aberrationem haud deprehendimus, eo excepto, quod pituitam ei admixtam conspiciamus. Hæ febres plerumque a colluvie pituitosa in primis viis foventur, & primum genus constituunt, natura a reliquis satis distinctum.

Colluvies autem biliosa majus in sanguine excercet imperium, ejusdemque naturalem indolem plerumque mutat. Et quidem humores nunc magis ad putredinem, nunc potius ad diathesin inflammatoriam vergere, experientia docuit. Quum porro ad hanc humorum diversam indolem semper respiciendum sit, etiam secundum hanc differentiam febres ordinandas esse, ex fundamentis nostris præmissis consequitur. Duplex ideo febrium biliosarum genus inde confici debet, quorum primum febres biliosas inflammatorias, alterum autem febres biliosas putridas comprehendet. Dantur tandem febres, ubi cruditates quidem in primis viis reperiuntur, quæ autem, si parva quantitate nec singulari mala indole infectæ sunt, haud magnam attentionem merentur, neque ad febrim modificandam faciunt, quamvis omnino expurgari debeant. Num remissio essentialiter a colluvie producitur? An cæteris paribus remissiones eo evidentiores adpareant, quo magis sanguis vitiatus est, versaque ratione eo obscuriores fiant, quo magis sanguis ad indolem accedit, quæ in febribus continentibus observatur? (*cf.* PRINGLE *l. c. p. 170*) MONRO (*l. c. p. 158*) *Schol. ad febr. continent. p. 90 seq.*).

Hæc est differentia harum febrium gastricarum, quam vere naturalem esse, ex reiterata medicorum experientia persuasissimum habeo, quamque nunc delineare ac conspectui exhibere, conabor.

GENUS PRIMUM REMITTENTIUM GASTRICARUM.

FEBRIS BILIOSA INFLAMMATORIA.

TEMPUS vernale *(a)*. Signa diathefeos fanguinis phlogifticæ & colluviei biliofæ *(b)*.

Duarum caufarum materialium concurfus, ut ad hæc duo momenta, in hac febri profliganda, refpiciatur, requirit, ad diathefin nempe fanguinis inflammatoriam auferendam, atque ad colluviem biliofam expurgandam. Pro varia autem earundem implicatione, varius quoque medicamentorum & remediorum, quæ hic in ufum trahuntur, ordo in iis adhibendis obfervari debet, ne ex præpoftera harum indicationum exfecutione damnum oboriatur. Militat inter remedia, huic febri congrua, ob fanguinis conditionem phlogifticam, phlebotomia. Quod autem venæ fectio hoc in ftatu facile, præcipue hac colluviæ neglecta noxas contrahere queat, multis obfervationibus confirmatum eft. HIPPOCRATES hoc jam adnotavit, dum ait: „Venæ fectionem in pleuritide nocere, ubi cibum averfetur æger, five præcordium fublime (μετεωρον) ha-

(*a*) PRINGLE l. c. p. 170. Sic etiam quando in fine autumni conftitutio biliofa graffata eft, & tunc fubito conftitutio aëris phlogiftica accedit, morbi hujus generis oriuntur. v. GRANT l. c. p. 137.

(*b*) v. Genus primum continentium p. 95. & figna colluviei modo data.

„ buerit". Quod etiam propria experientia multisque auctorum testimoniis comprobavit TISSOT (*in diss. de febr. bil. Opp. Ed.* BALDINGER *T. I. p. 96*). Versa autem ratione urgente plethora atque diathesi sanguinis phlogistica evacuantia per os & alvum statum pejorem reddere possunt. Hinc practicus ei primo occurrere debet, quod magis urget. Ubi constitutio inflammatoria prævalet, atque localis affectio imminet, statim vena secanda est, & hoc peracto, evacuantia in auxilium vocanda sunt. Quo magis autem colluvies turget, quoque minus febris ad continentis inflammatoriæ naturam propendet, eo parcior sanguis mittendus est. Sic etiam venæ sectio sæpe materiæ turgescentiam promovere potest, id quod inde patet, quod haud raro ægri immediate post venæ sectionem bilem rejiciant. Ad eundem scopum antispasmodica & balnea tepida inservire possunt (*cf.* LENTIN *Memorab. circ. aërem &c.*). Idem de reliquis medicamentis & remediis, diathesi inflammatoriæ proficuis valet (*cf.* GRANT *l. c. p. 313, 370.* TISSOT *l. c. p. 116. & Lettre à Mr.* ZIMMERMANN *sur l'épidémie courante, p. 21 seq.* PRINGLE *l. c. p. 201.* GLASS *l. c. p. 76.* KLOEKHOFF *Opusc. med. p. 58.* QUARIN *l. c. p. 10.* SCHROEDERI & JUNGSCHULTZ *diss. cit. de Venæ sectione &c. §. 8. seq.*

SPECIES.

(A) SIMPLEX.

Quamvis ex ſæpe jam hujus termini data notione uſus ejuſdem hic, facile legitimatur, tamen lectorum quorundam memoriæ adhuc ſuccurrere liceat. Maxima omnino hic ratione cauſarum materialium conditionis, complicatio adeſt, nec hoc reſpectu hanc febrim ſimplicem appellari poſſumus. Quatenus autem ſpecies occurrunt, nulla alia facie, quam generica adparentes, has ſimplices nominare diſtinctionis noſtræ ordo jubet: v. Schol. p. 105, 107.

Febris putrida cum diatheſi phlogiſtica Tissoti (*v. l. c. p. 116, 135*). *Remitting fever of the camp* Pringlii (*l. c. p. 169*) *cf.* Hippocrat. *Aphor. S. III. n. 21.* Wintrincham *l. c. p. 201.* Monro *l. c. p. 105, 157.* Home *Medical facts and Exper. p. 16.* Brocklesby *l. c. p. 172.* *Febris cholerica* Hoffmanni (*v. Med. rat. T. IV. P. I. S. 2. §. 6*). *Synochus non putris* Grant *l. c. p. 475.*

Hic etiam ſecundum auctorum nonnullorum deſcriptionem *febris ardens ſeu cauſus* pertinere videtur, de cujus denominationis ratione v. Introd. p. 50.

(A) COMPLICATÆ.

(α) CUM INFLAMMATIONE LOCALI.

INFLAMMATIO a colluvie pendens. Hac crescente facile in suppurationem transit, ea expulsa, valde, nisi ex toto infringitur.

Hæc inflammationum conditio frequentior sane occurrit, quam vulgo putatur & videtur. Vetusta jam est observatio, postea hypothesibus obsoleta reddita, reddita, nunc autem Hippocratico scientiam nostram tractandi modo restaurato, neotericorum observatione denuo comprobata. Obscura quidem omnino hæc ætiologia; haud tamen ideo minori veritate constat. An ipsa bilis metastatice ad loca deponatur, ibidemque acredine sua partes inflammet? (v. QUARIN *l. c. p.* 41. STOLL *Rat. med. T. I. p.* 188) Vel an ex consensu nervorum irritamentum tantum consensuale præbet, quo humores alliciuntur, & sic inflammationem producunt? Ab ipsius bilis immediata erosione inflammationes produci posse, nemo in dubium vocabit, cui morbosa ejusdem acredo cognita est; cui sectiones cadaverum accedunt, quibus hæc causa atque ratio constant, unde hepatis, ventriculi & intestinorum inflammationes sæpe oriuntur. Quod autem ipsa bilis ad superiora vehatur, inde probabile redditur, quod crusta, viscera inflammata post mortem obsidens, magis flavescenti colore conspicitur (v. TISSOT *Lettre à Mr.* ZIMMERMANN *sur l' epid. cour. p.* 14). Quod tamen

tales inflammationes ſæpe a mero conſenſu pendeant; inde conſtare videtur, quoniam uno ſæpe purgante tolluntur, ex qua ſubitanea curatione veram phlegmonem fuiſſe, ſuſpicari non licet. De peculiari ratione, ſecundum quam celluloſæ ope has inflammationes oriri, dicitur, v. BORDEV (*vom ſchleimicht. Gewebe*). Omnino quidem inflammationes in febribus bilioſis etiam veræ phlegmonoideæ indolis eſſe poſſunt, nulloque cum colluvie junctæ nexu. Attamen, quum colluvies ſemper ad febrim faciat, & ab hac iterum inflammatio pendeat, in curatione differentia nulla eſt. Hinc abſque confuſionis metu ad unum idemque genus referuntur. De curatione cæteris paribus idem valet, quod ſupra generatim de febribus bilioſis inflammatoriis medendis propoſui (*v. Schol. p. 229*). Quo minus nempe inflammatio ab ipſa bile pendet, eo utilior methodus mere antiphlogiſtica eſt. Inflammationibus ex conſenſu evacuantia par ſunt. Et in caſu metaſtaſeos novus bilis affluxus impediendus eſt.

8. IN-

1. Inflammatio oculorum.

Signa Ophthalmitis (*a*), diatheſeos inflammatoriæ & colluviei biliofæ.

Oculorum inflammationem haud raro ex ſaburra biliofa inteſtinorum ortum trahere Hippocrates jam docuit (*v. Coac. 208, 225. Aphor. L. IV. 17*). Sola alvi purgatione uno ſæpe die oculorum phlogoſin profligatam fuiſſe, quæ fruſtra aliis medicamentis laborata fuit, adnotarunt Galenus (*Meth. med. L. 13. C. 2*) & Pechlinus (*v. Hiſtor. morb. Vratisl. Ao. 1699. p. 69*) cf. Huxham (*l. c. T. I. p. 341*) & Rahn (*diſſ. cit. p. 20 ſeq.*). Ait quidem Whytt ex hac purgantium utilitate haud conſequi, inflammationem ex conſenſu ortam fuiſſe (*v. Opp. cit. p. 503*). Quum autem hoc in caſu ſigna hujus colluviei manifeſta ſint, cum porro effectus medicamentorum mera derivatione tam ſubitaneus eſſe nequeat, omnino ex conſenſu hanc ophthalmiam fieri poſſe, inde deduci ſimul poteſt.

2. Inflammatio pharingis.

Cynanche ſynochalis Sauvages (*l. c. T. I. Ed. in 4to. p. 488*). *Angina biliofa* Foresti (*l. c. L. 15. Obſ. 17*). *Febris anginoſa* Huxhami (*l. c. T. I. p. 114. T. II. p. 485. T. III. p. 96*). Lentin (*memorab. &c. p. 73*).

(*a*) p. 118.

Signa inflammationis (*b*) diatheſeos phlogiſticæ & colluviei bilioſæ.

Ex omnibus his auctorum locis colluviem bilioſam in hoc morbo ſæpe adfuiſſe, in eoque evacuanda curationem conſtitiſſe, patet. BOERHAVIUS quoque repetitam purgationem in hoc morbo ſuaſit (v. *van* SWIETEN *Comment. II. ad* §. *809*). Quodſi autem ſordes turgeſcant, majori fructu materia ſurſum, id eſt per vomitum educitur, cujus rationem v. apud BORDEU (*l. c. p. 118 ſeq.*).

3. INFLAMMATIO PLEURÆ.

Pleuritis ſicca bilioſa SCHRÖDERI (*v. eiuſdem & Hoffmanni diſſ. de pleur. ſicc. diſſ. p. 9*).

Signa pleuritidis (*c*) diatheſeos inflammatoriæ & colluviei.

Deſunt hic obſervationes ob morbi indeterminatam apud auctores notionem.

4. INFLAMMATIO PLEURÆ ET PULMONUM.

An pleuritis bilioſa HIPPOCRATIS? (*v. de morb. L. 3. S. 19*). *Pleuritis bilioſa* FORESTI (*L. 16 Obſ. 27. ſchol. & obſ. 28*,

(*b*) p. 119.
(*c*) p. 122.

35). TISSOTI (*Avis au peuple Ch.* 20. & *Lettres à Mr.* ZIMMERMANN *ſur l' épidémie courante*). HUXHAM (*l. c. T. I. p.* 313). D' ARLUC (*Recueil periodique T. VII. p.* 134, 171). CLEGHORN (*Obſerv. on the epidemical diſeaſes in Minorca p.* 242, 245). SYDENHAM (*C.* 5. *Art.* 1).

Hic quoque pertinent Pleuritis bilioſa SAUVAGES (*l. c. p.* 470), Pleuritis eryſipelatoſa ejuſdem (*l. c. p.* 472). Hujus indolis quoque pleuritis, a LENTINO (*in Obſerv. F.* 2. *Obſ.* 1.) deſcripta, erat, quamvis diatheſin putridam & inflammatoriam non rite diſtinxit. Hic quoque ſine dubio illa epidemia febris pleuriticæ referenda erit, quam GRIMM (*von der Epidemie zu Eiſenach*) deſcripſit, etiamſi, illam ex bilioſarum claſſe fuiſſe, haud credat. Vomitus enim bilioſi, proſtratio appetitus, cutis & ſanguinis color flavus, linguaque ſordida, bilis cooperationem ſatis probant. Auctor quidem ea ex ratione de indole bilioſa epidemiæ dubitat, quoniam declinante febre quandoque diarrhœa, ægros valde debilitans, incidebat. Monet vero GLASSIUS (*l. c. Ed. Holl. p.* 109) quod ex neglectis vomitoriis in defervefcentia febris diarrhœa conſequatur, qua æger, jam morbo debilitatus, magis adhuc enervatur, & ſudores lenes præpediantur. Remiſſio tandem fervoris febrilis, quæ ſemper colluviem ſordidam in primis viis ſuſpicari licet, opinioni meæ adhuc ſuperaddit pondus. Poſt ſextum quidem diem, febris plerumque continenter progreſſa eſt, ſed omni probabilitate gaudet, hanc febris prophaſin ab ipſorum evacuantium

usu neglecto eveniſſe. Idem enim PRINGLIUS obſervavit, ſi quando nempe febris indoles neglecta fuerat (*v. l. c. p.* 170, 172).

Signa hujus inflammationis & colluviei. Sputa flaveſcentia. Diatheſis phlogiſtica.

De usu ac neceſſitate purgantium in pleuritide v. BOUTEILLE *ſur l'uſage des purgatifs dans la pleuréſie*, quæ tractatio reperitur in VANDERMONDE *Journal de Médecine T. X. p.* 27. & GLASS (*l. c. Ed. Germ. p.* 72). Etiam illud BAGLIVI effatum hic inſerere liceat, quod in *Appendice ad pleuritidem* (*Opp. Ed. Lugd. p.* 140) poſuit: „Magna, inquit, copia materiæ morboſæ in „primis viis collectæ, pleuritidem producere, atque „quotidie fovere valet". Quam ſententiam etiam *van den* BOSCH *affirmat in Hiſtor. conſtit. epid. vermin. p.* 285. Quod hic morbus cæteroquin eximio fructu etiam furſum educi poſſit, neotericorum experientia conſtat, (v. BORDEU *l. c. p.* 163. *ſeq.* TISSOT *Lettre ſur l'épid. cour. p.* 66. *ſeq.*).

5. INFLAMMATIO PULMONUM.

Peripneumonia billioſa FORESTI (*l. c. L.* 16. *Obſ.* 46). TISSOTI (*Avis au peuple Ch.* 20). *Recueil periodique T. VII. p.* 79. *Amphimerina peripneumonica* SAUVAGES (*l. c. p.* 329). *Peripneumonia ardens ejuſdem* (*l. c. p.* 496). HUXHAM *T. I. p.* 313.

Signa inflammationis pulmonum (*d*) & saburræ primarum viarum. Diathesis phlogistica.

6. INFLAMMATIO HEPATIS.

Signa inflammationis partis hepatis concavæ (*e*) & colluviei primarum viarum. Diathesis phogistica.

Hujus visceris inflammationem plerumque a bile vitiata pendere a priori jam opinari potest. Plerumque autem partem hepatis concavam inflammationi hujus indolis obnoxiam esse, observatio docet, v. WIENHOLT *diss. de inflamm. occult. p.* 18, 20. & *supra p.* 226. van SWIETEN sequentia habet: „Sæpe bilis circa „ præcordia in hepatide hæret, ex qua quandoque ma„ gna debilitas oritur, quum tunc febris a minus peri„ tis maligna dicitur" *v. Comment. III. p.* 86, 125.

7. INFLAMMATIO INTESTINORUM.

v. Giornale di Medicina del S. Orteschi. Venez. 1767. T. V. p. 73. Colica inflammatoria auctorum.

Signa inflammationis (*f*) diatheseos phlogisticæ & colluviei biliosæ.

(*d*) p. 129.
(*e*) p. 132.
(*f*) p. 137.

8. INFLAMMATIO INTESTINORUM ET OMENTI.

Febris puerperarum HULME *l. c.*).

Signa supra data (*g*). Lochia colore & quantitate mutata. Colluvies biliosa. Diathesis inflammatoria.

Harum partium inflammatio illam febrim sistit, quæ partum sæpe sequitur, atque sub febris puerperarum nomine cognita est. Id quidem HULME cadaverum sectionibus probavit (*v. l. c. p. 29 seq.*), quæ semper intestinorum, nunquam autem uteri inflammationem manifestarunt. Huic morbo secundum auctorem nostrum uteri gravidi pressio, sordidaque primarum viarum colluvies ansam præbent. Ultimæ causæ existentiam sequentibus probat. Sanguinis serum flavo gaudet colore (*p. 8*). Sæpe bilis evomitur (*p. 6*), & haud raro diarrhœa biliosa (*p.32*). Clysteres, emetica & purgantia eximio fructu adhibentur (*p. 11, 43*). Diarrhœa tandem semper bona, plerumque critica (*p. 8, 25, 54*). Hæc indolem hujus febris biliosam satis evincunt. Neque lochiorum obstructio in causa esse potest, quum sæpe, perseverante febri, revertat, nec sanguinis evacuationes tam naturales quam artificiales morbum auferre valeant (*p. 9.*). Plerumque cæterum hanc inflammationem a lactis congestione ad intestina pendere, infra probabo, v. Remittens puerperarum.

9. INFLAMMATIO RENUM.

Symptomata nephritidis veræ (*h*) diatheseos inflammatoriæ & colluviei biliosæ.

(*g*) p. 137. 138. (*h*) p. 134.

Febrim nephriticam haud raro biliosam esse, eique purgantia prodesse, notat SAUVAGES l. c. p. 504.

10. INFLAMMATIO UTERI (i).

v. SAUVAGES (*l. c. P. I. p. 481*).

Sicut hæmorrhagiæ uteri sæpissime a colluvie biliosa pendent, sic idem de subsequenti uteri inflammatione valet.

(i) p. 135.

(2) ERYSIPELAS.

FEBRIS eryſipelatoſa præ aliis a colluvie biliofa fovetur. Quum autem omnes fere auctores eam febribus exanthematicis adnumeraverint, eorundem obſervationes ibidem allegabo, cf. Schol. p. 143.

3. RHEUMATISMUS.

Symptomata rheumatiſmi inflammatorii (*a*). Signa colluviei bilioſæ & diatheſeos phlogiſticæ.

Hunc morbum ſæpe a colluvie impura in primis viis pendere, ex eo adparet, quod plures auctores evacuantia, ad illum tollendum, ſuaſerint (v. SYDENHAM *Opp. T. I. Ed. Gen. p. 200. Samml. für pract. Aerzte B. 2. St. 2. p. 29*). MUSGRAVE (*de arthrit. ſympt. C. 12. §. 8.*) vehementem & iteratam vomitionem ſuaſit (*cf.* LENTIN *Memorab. &c. p. 55*). In illa colica damnoniorum, quam HUXHAMUS (*T. I. p. 364. & T. III. p. 76.* deſcripſit, ſæpius vexabant dolores rheumatici, qui peracta vomitione ceſſabant, & egometipſe hoc tempore penetrantiſſimum genuum rheumatiſmum ſymptomaticum in febri miliari aluiductione ſubito ſuſtuli. Signa tandem colluviei ſæpe ſatis manifeſta ſunt (v. HUXHAM *T. I. p. 313*). BAGLIVI etiam (*Opp. Ed. Lugd. p. 45.*) hanc cauſam agnoſcit: „Do„lores iſchii, inquit, lumborum ex infarctu congeſtio„neque pravorum crudorumque humorum, in meſen„terio orti, ad genua & ultimos digitos ſæpe pro-

(*a*) p. 136. ſeq.

tenduntur". Conferantur etiam HOFFMANNI *Opp. cit.* *T. II. S. 2. C. 8. §. 7.* BALLON *l. c. p. 282.* SCHRÖDERI & DUGEND *diss. de arthrit. vag. §. 4, 13, 20.* SARCONE *l. c. T. I. p. 107.* SWIETEN *l. c. T. V. p. 667.* STOLL *Rat. med. P. I. p. 20, 94, 103. P. 2, p. 24, 124.* An forsan materia rheumatica ex illa sanguinis parte, quæ ad bilis secretionem e systemate venæ portarum advehitur, ortum trahat? Ita videtur, quoniam in constitutione rheumatica, molimina hæmmorrhoidum rarissime desunt, & medicamenta ecphractica sæpissime prosunt.

(β) CUM CATARRHO.

SIGNA catarrhi (*a*) & colluviei ſordidæ in primis viis. Diatheſis inflammatoria.

Catarrhos ſæpiſſime & plerumque hujus indolis eſſe, auctorum teſtimoniis corroboratum legitur in MAY diſſ. ſub SCHRÖDERI Præſ. hab. de amplitudine generis febrium biliofarum. §. 12. & RAHN diſſ. cit. §. 19. cf. GRANT l. c. p. 477. STOLL Rat. med. P. I. p. 22. P. 2. p. 6.

1. CATARRHUS NARIUM.

v. HUXHAM *l. c. T. I. p. 102, 153.*

Signa colluviei ſeri in glandulis oris (*b*), & bilis in primis viis. Diatheſis inflammatoria.

2. CATARRHUS PULMONUM.

Peripneumonia catarrhalis SAUVAGES (*l. c. p. 498*). *Peripneumonia notha* SYDENHAMI (*l. c. Ed. Gen. P. I. p. 168*). *Febris catarrhalis epidemica* HUXHAMI (*l. c. T. I. p. 103*). GRIMM *von der Epidemie zu Eiſenach p. 119.*

Signa colluviei ſeri in pulmonibus (*c*) & bilis in primis viis. Diatheſis inflammatoria.

(*a*) p. 140. (*b*) p. 141. (*c*) l. c.

(γ) CUM DYSENTERIA.

Symptomata dyſenteriæ, & ſigna colluviei bilioſæ. Diatheſis inflammatoria. Alvus bilioſa, minus cruenta.

Eximio fructu Sydenhamus in dyſenteria curanda methodum antiphlogiſticam evacuantibus conciliavit, v. Opp. Ed. Lugd. p. 183. cf. Zimmermann *von der Ruhr &c. p. 326, 385.* Sic etiam Pringlius præcipue vernali tempore indolem inflammatoriam bilioſam dyſenteriæ deprehendit, quamvis bilem pro cauſa haud aſſumit, id quod tamen ex curationis ratione veritati haud abſimile eſſe videtur, quamvis tota cauſæ materialis ſparta haud fungatur (*v. l. c. p. 257, 259*). Ob phlogiſticam conſtitutionem rhabarbara etiam non prodeſt, ſed pulpa tamarindorum, & Cremor Tartari hic majori fructu adhibentur, cf. Grant l. c. p. 319.

(δ) CUM EXANTEMATIBUS.

AGNOSCUNT nonnulla exanthemata peculiare suum contagium, quod sub omni corporis & aëris conditione ea producit, nec proprie ab alia causa pendent. In indole tamen eorundem modificanda aliæ morbosæ conditiones symbolam conferre valent, ideoque sedulo attendendæ sunt. Id quidem ex supra generatim propositis, atque ex observatione infra in medium proferenda de colluvie biliosa peculiariter constabit. Alia autem dantur exanthemata, quæ haud raro omnem originem ex tali acrimonia biliosa trahere videntur. Præsentia saltem hujus colluviei, & fructus, qui ex ejusdem evacuatione morbo adferuntur, nullam aliam conclusionem admittunt. Hujus indolis ea plerumque exanthemata esse solent, quæ morbo symptomatice accedunt, quamvis ex toto negari nequeat, etiam hujusmodi exanthemata critica esse posse. Tunc autem omnem morbosam materiem simul ad cutim deposuerunt, nec purgantibus revocanda sunt (v. GLASS. *l. c. p. 101*). Ubi tamen exanthemata symptomatica, signa colluviei biliosæ, nullaque peculiaris contagii suspicio, secure non solum sed etiam necessarie evacuantium ope removenda sunt, ac eruptio eorundem prohibenda est. Agnoverunt hanc exanthematum conditionem varii auctores, & verba nonnulla medici magni nominis hic inserere liceat: „Illud, ait van SWIETEN, quod pruritus & exanthe„mata facit, quandoque in ventriculo & circa præ„cordia hæret, atque hoc excusso statim evanescunt". v. Comment. II. p. 399. cf. GLASS. l. c. Ed. BALDING. p. 98.

1. PESTIS.

Symptomata Peſtis (*a*). Signa colluviei bilioſæ & diatheſeos phlogiſticæ.

Peſtis febrim ſæpe hujus indolis eſſe obſervarunt Forestus l. c. L. 6. obſ. 12. Chenot l. c. p. 63, 146. Schreiber l. c. p. 15. ait: „Bilis eſt ille liquor humanus, cui character peſtilens omnium profundiſſime impreſſus eſt". Idem auctor l. c. p. 13. in cadaveribus eorum, quos peſtis jugulavit, veſiculam felleam ſemper bile fluida flaveſcente repletiſſimam vidit. Et maximam tandem vomitoriorum utilitatem (*in obſ. 11. p. 10.*) expertus eſt cf. Samoilovitz l. c. qui ſemper morbo incipiente vomitoria optimo cum ſucceſſu dedit.

2. Variolæ (*b*).

v. Huxham (*l. c. T. II. p. 121, 127*). Schroederi & Fellinger *diſſ. de Variol. diſtributione Goett. 1770. p. 33 ſeq.* Stoll *l. c. P. 2. p. 52.*

Dolores lumborum & inteſtinorum ante eruptionem (*c*). Eruptio difficilior (*d*). Pu-

(*a*) p. 146.

(*b*) p. 148.

(*c*) Hæc ſymptomata Cotunnius præſertim obſervavit, ubi infectio per ſalivam facta eſt, quæ nunc vitiata humores gaſtricos & inter hos bilem ſimul afficit, v. de ſedib. Variol. p. 210.

(*d*) Hoffmannus obſervaſſe refert, quod ſemel, dato emetico, magna glutinis viridis copia dejecta, ac tunc e

ſtulæ confluentes (*e*). Facile diarrhœa conſequitur.

3. MORBILLI (*f*).

v. SYDENHAM *l. c. p.* 32. MORTON *Pyret. de Febr. infl. C.* 3. *p.* 12. TISSOT *Avis au peuple* §. 222, 252. ROSEN *l. c. p.* 223. QUARIN *l. c. p.* 103. MAY *diſſ. de amplit. gen. Febr. bil. p.* 51. FELLINGER *diſſ. de Variol. diſtr. p.* 13 *ſeq.* GRANT *l. c. p.* 376. STOLL *l. c. P.* 2. *p.* 62.

Eruptio retardans, vomitu & diarrhœa prægræſſis. Signa colluviei bilioſæ.

4. FEBRIS SCARLATINA.

v. PLENCIZ *l. c. p.* 163. §. 71. ROSEN *l. c. p.* 419. LENTIN *momorab. &c. p.* 32 *ſeq.* STOLL *l. c. P.* 3. *p.* 6.

ruptio libera facta ſit, quæ antea nimis retardabat, v. Opp. T. II. S. 1. C. 8. p. 63. & p. 66. obſ. IV. Sic etiam COTUNNIUS hoc in caſu purgantia eruptionem promoveri adnotat l. c. p. 212. ſeq. cf. v. SWIETEN l. c. T. V. p. 77.

(*e*) Supra jam adnotavi ex hac externa variolarum facie haud temere couclusionem ad earundem indolem ducendam eſſe. Videtur tamen, puſtulas confluentes in febribus bilioſis reliquis frequentiores eſſe. v. SCHRÖDERI & FELLINGER diſſ. de variolar. diſtribut. &c. p. 11.

(*f*) p. 169.

Symptomata hujus febris (*a*) & colluviei biliofæ.

Vidi anno 1773. in infantibus fcarlatinam febrim, magna faburræ primarum viarum copia conjunctam, quam nonnunquam etiam tumor ille levcophlegmaticus fecutus eft, quem PLENCIZ ad propria hujus morbi fymptomata numerat, quamvis eundem tumorem fub febris miliaris ejufdem indolis decremento obfervaverim, nec inde exclufive ad hunc morbum pertinere videatur.

5. FEBRIS URTICATA.

v. *Recueil periodique T. X.*
Signa hujus febris (*b*) & colluviei biliofæ.

6. ESSERA.

Signa hujus febris (*c*) & colluviei biliofæ.

Interdum hæc exanthemata febres biliofas antecedere adnotat VOGEL in Præl. p. 114.

7. FEBRIS ERYSIPELATOSA.

v. FORESTUS *l. c. L. 5. Obf. 22. in fchol. ejufdemque Obferv. chirurg. P. I. L. 2. Obf. 1.* GALENUS *method. med. L. XIV. C. I. de fymptom. cauf. L. 3. C. 2. l. de purgant. med. fac.*

(*a*) p. 172. (*b*) l. c. (*c*) p. 173.

C. 5. SYDENHAM *Opp. C. 6.* FREIND *Comment. sept. libr.* HIPPOCR. *p. 50. Opp. Ed. Parif. 1735.* MEAD *monit. & præcept. med. p. 17.* BIANCHI *hift. hep. T. I. p.* 432. HUXHAM *T. I. p. 313. Recueil periodique T. VII. p. 55.* TISSOT *Avis au peuple Ch. 19. §. 278 & diff. de febr. bil. lauf. Opp. T. I. p. 125.* SCHRÖDERI & *de* ZIEGLER *diff. de febr. eyrfipelat. §. 7.* BROCKLESBY *l. c. verf. germ. p. 91 feq.* QUARIN *l. c. p. 110.*

Symptomata eryfipelatis (*a*) & colluviei biliofæ. Puftulæ lympha flava turgidæ.

Ex omnibus his auctoribus conftat, hanc febrim plerumque biliofæ indolis effe. Curationis & fuppurationis rationes id nempe probant. Neglectis enim evacuantibus inflammatio faciliime in fuppurationem, laudabile pus haud præbentem, abit.

8. FEBRIS MILIARIS (*b*).

Euruptio incerta, haud critica. Signa colluviei biliofæ.

Hanc febrim fæpe in puerperis a fordibus primarum viarum oriri adfirmat HOFFMANNUS, v. Opp. T. II. S. I. C. 3. Obf. 5. Purgantia & emetica ante eruptionem ad eanque prohibendam utilia obfervavit ALLIONI l. c. p. 143. cf. SYDENHAM de nov. febr. ingreff. Op. Ed. Gen.

(*a*) p. 143. (*b*) p. 174.

Ed. Gen. p. 356. van SWIETEN T. II. p. 398. GLASS, l. c. Ed. holl. p. 126. ZIMMERMANN von der Ruhr p. 26, 63, 458. Recueil periodique T. VII. p. 78. SAUVAGES Ed. in 4to. p. 436. SCHULZE von SCHULZENHEIM l. c. p. 15. QUARIN l. c. p. 77. Anno præterito hic Berolini febres miliares graſſabantur, ubi colluvies bilioſa manifeſta non erat, ubi tamen laxantia profuerant, & quando natura ſtatim ſub primis diebus alvum frequentem movebat, eruptio miliaris non ſequebatur, & febris longe mitiorem decurſum obſervabat. VIOLANTE (de variolis & morbillis p. 136.) ſæpe obſervavit, in variolarum morbo, puſtulis jam exſiccatis miliaria erupiſſe, ſi quantitas fœcum in inteſtinis diu hæſerit, quo in tempore educta exanthemata non adparuerunt, aut illis jam præſentibus, alvi evacuatione evanuerunt. Bilem in cauſa eſſe etiam confirmat DAMILANO *Abhandlung über den Frieſel im Piemonteſiſchen. Goett. 1782. p. 19.* In puerperio hæc bilis, irritando, lactis ſecretionem impedire poteſt, unde ad ſanguinem redit, & ſub miliarium prophaſi expellitur. Ultimo denique verba neoterici obſervatoris in medium proferre liceat: Solvitur „ait BRÜNING, Purpura alvi „ fluxu & quidem tutiſſime. Obſervata me numeroſa „ docuerunt, ſæpius, quam quidem creditur, purpuræ „ matrices in primis viis earumque diverſoriis hærere; „ quibus exturbatis, morbus hic, velut incantamento „ profligatus, ſilet ſæpe totus". Conſtit. epid. eſſend. præfat.

9. FEBRIS APHTHOSA.

Hujus febris facies (*a*) cum colluvie bilioſa.

(*a*) p. 178.

Aphthæ febriles adultis consuetæ sunt, & SAUVAGES monente, phlebotomia & catharsi removentur v. l. c. p. 458. STOLL l. c. P. 3. p. 6.

10. FEBRIS PETECHIALIS.

Febris petechizans Germanorum. Purpura symptomatica SAUVAGES *l. c. p. 448. v. Præf. ad vers. germ. Brocklesby von Feldkrankheiten.*

Petechiæ (*b*) cum colluvie biliosa.

Hic petechiæ plerumque ex neglecto evacuantium usu accedunt, & eam tunc speciem sistunt, de qua HAENII dicta valent, quod nempe pravæ curationi ortum debeant. Petechiæ hujus indolis etiam observavit LUDWIG, v. Advers. V. I. P. I. p. 23. Not.

11. FEBRIS BULLOSA.

v. FINCKE *de morb. bil. anom. 1780. p. 111.*
Pemphygus (*c*) cum culluvie biliosa.

(*b*) p. 179.
(*c*) p. 178.

GENUS SECUNDUM REMITTENTIUM GASTRICARUM.

FEBRIS BILIOSA PUTRIDA.

PUTRIDA effluvia tempore humido & calido huic febri anſam præbent (*a*). Signa bilis putridæ in primis viis hærentis, & diatheſeos ſanguinis putridæ (*b*). Aeſtus ſimplicibus putridis acrior (*c*).

Hæmorrhagiæ in hiſce febribus frequenter occurrunt, & bilis in iis excitandis magna vi prædita eſſe videtur, v. HILLARY l. c. p. 151. ROSEN l. c. p. 448. Differentia iterum inter has febres animadvertitur, quæ in praxi non eſt negligenda. Oritur hæc febris haud raro ex cauſa epidemica, qua uno eodemque tempore tam primæ quam ſecundæ viæ inficiuntur, ita ut omnia mox ad putredinem ruant. Hic pertinebunt febris hungarica (v. PRINGLE l. c. p. 187.) & peſtis, quam THUCYDIDES deſcripſit (*v. Traité de la peſte p. 16*). Hujus ſpeciei febres magna nervorum affectione inci-

(*a*) v. PRINGLE l. c. p. 83, 85, 324. HUXHAM l. c. T. I. p. *66*. HILLARY Obſervations on the changes of the air and the epidemical diſeaſes in the Island of Barbados. London 1759. p. 147. LIND von den Krankheiten der Europäer in heiſſen Climaten p. 226. MOULTRIE diſſ. de febr. malign. americ. Ed. BALDING. p. *6*. ſeq. BRÜNING l. c. p. 5. LUDWIG Adverſ. V. I. P. I. p. 32. Londn. Bemerk. T. 4. p. 132, 267.

(*b*) p. 181.

(*c*) v. SARCONE l. c. T. II. p. 105, 109.

dunt, eadem forte ex ratione, quam fupra (*p.* 189.) de contagii effectu propofui. Et hæ quidem illæ febres funt, ubi colluviei biliofæ figna in febris initio manifefta non funt, fed febri durante obviam prodeunt, ideoque etiam bilem a febri generatam effe, dicitur, quamvis maxima gaudeat probabilitate, contagium primo bilem inficere, quæ tunc, humoribus affimilata, iis infectionem conciliat (*v. p.* 224. *feq.*). MOULTRIE *diff. de febr. malign. americ. Ed.* BALDING. *p.* 11. *feq.*

Alia autem hujus febris conditio eft illa, ubi fanguis tantum ex bilis putrefactione, & hujus cum fanguine commixtione fimul depravatur, quorfum pertinet febris biliofa TISSOTI. Hic quidem colluvies biliofa ftatim adparet, & pro vera ftat caufa materiali.

Iterum tandem quoque hic ftadium illud, quo vires a nimia debilitate fyftematis nervofi labafcunt (v. HILLARY *l. c. p.* 149.), ab illo, quo vires tantum ex colluviei turgefcentia opprimuntur, difcernendum eft, quod prius quidem, veluti fupra monui, febrium nervofarum numero accenfendum eft (*v. p.* 225. *feq.*). Sic enim curationis exindeque diftinctionis rationes jubent, quum hic evacuantia locum non habeant, & vires prorfus demum exhauriantur, quæ altero in paffu, evacuantibus intenduntur.

Quod quidem generatim ad curationem attinet, evacuantibus & antiputredinofis abfolvitur. Neque magna, evacuantium ratione, pro modo data febris putridæ biliofæ differentia, diverfitas eft. Sub omni enim febris conditione colluvies turgefcens expellenda eft. Hæc quidem turgefcentia in febribus contagiofis magis in earundem decremento, in aliis autem plerumque fub initio deprehenditur. Hinc in prioribus leniter laxantibus colluvies e fanguine ad inteftina determinanda &

soluta, vel quod idem eſt, turgeſcens reddenda eſt, quum altero in caſu hæc bilis turgeſcentia plerumque ab ipſa natura perficiatur, quæ hic non ita debilitata fuit. Sub omni autem febris conditione evacuantibus incipiendum eſt. Quamvis enim hæ febres, rationali curatione inſtituta, ſudore & urina demum ad finem perducantur, in vigore tamen, ſi impuritates nondum ejectæ ſunt, ſudores nunquam proſunt, ſed prorſus demum humores corrumpunt (v. ZIMMERMANN *von der Ruhr p. 24.* STRACK *l. c. p. 149.* LUDWIG *l. c. p. 58.* QUARIN *l. c. p. 62*). Expurgata tamen colluvie, medicamenta antiputredinoſa hanc ultimam judicationem optime perficiunt.

De reliquis medicamentis idem valet, quod ſupra de curanda febri putrida ſimplici adnotavi (*v. p. 184. ſeq.*). Acida mineralia hic in initio non proſunt, quoniam alvum adſtrictiorem reddunt, niſi forſan ſudores ſymptomaticos mitigare velis, cui propoſito optime reſpondent (v. GRANT *l. c. p. 329, 339*). Quodſi propter nimiam ventriculi irritabilitatem medicamenta per vomitus reddantur, inteſtina tamen ob ſpaſticam conſtrictionem colluviem expurgare nequeant, & clyſmata locum, quo reſidet, attingere non poſſunt, veſicatoria optimum præſtant officium, dum ſpaſmum ſolvunt & inteſtina ad contractionem diſponunt. Siquando ex nimia primarum viarum debilitate nova ſemper colluvies gignitur, decoctum corticis peruviani propinari poteſt, qui ſimul antiſeptici medicamenti virtute præditus eſt. Venæ ſectio denique hic æque exitioſa eſt, præcipue iis febribus, quæ a contagio pendent & tempeſtate calida graſſantur (v. SCHRÖDERI & JUNGSCHULTZ *diſſ. de V. S. caut. in febr. inſt. §. 11. ſeq. cf.* LUDWIG *l. c. p. 51. Lond. Bemerk. T. 4. p. 128.* CLARCK *Beob. p. 90*).

SPECIES.

(A) SIMPLEX (*).

1. *Marsh fever* PRINGLII (*l. c. p. 173*). *Febris putrida* HUXHAMI (*l. c. T. I. p. 234, 268, 318, 327, 352 & T. II. p. 94*) *cf.* WINTRINGHAM *l. c. p. 212. Amphimerina hungarica* SAUVAGES (*l. c. T. I. p. 327*). CLARK *Beobacht. p. 81.*

Plerique auctores hanc febrim putridam biliosam cum simplici putrida confuderunt, quæ tamen natura & curationis ratione maxime ab invicem recedunt.

2. *Yellow fever* HILLARY (*l. c. p. 143*). *Febris flava putrida* BRUCE (*v.* LIND *l. c. p. 225*). *Febris maligna biliosa Americæ* MOULTRIE (*v. diss. cit. p. 3*). *Vomito pretto* HISPANORUM. *Maladie de Siam vel Fievre de Mattelotte* GALLORUM. *Typhus icterodes* SAUVAGES *T. 2. Cl. 2. Ord. 4. Febris Indiæ occidentalis flava maligna* MAKITTRICK *v. Syllog. select. opusc. med. pract. a* BALDING *edit. Bisset Vers. p. 17.*

(*) p. 205.

Febris acutiſſima. Ardor magnus oculorum. Anxietas prægravis. Summa debilitas. Vomitus immanis, aſſiduus bilis nigricantis. Tenſio hypochondriorum preſſione dolens. Univerſa cutis flavedo. Hæmorrhagiæ. Et nunc vel cutis humida & criſis, vel coma & mors.

Hinc febrim bilioſam putridam eſſe, ideoque hic pertinere, ex obſervatione auctorum memoratorum conſtat. Gradu tantum a præcedenti differt. Hinc etiam curationis ratione ab eo quodammodo recedit. Emetica enim & fortiora purgantia hic locum non habent, quoniam ob maximam materiei acredinem inflammationes ventriculi & inteſtinorum facillime ſequuntur. Conveniunt ſub morbi initio fructus tamarindorum, cryſtalli tartari aliaque laxantia antiphlogiſtica, clyſmata blanda & diluentia, antiſpaſmodica, emollientia, & balnea tepida quæ ſenſim & ſine ulla vehementia materiem ſolvere, corrigere & extricare valent (v. LIND l. c. MOULTRIE l. c. p. 18). MAKITTRICK quidem ex variis argumentis, hanc febrim bilioſæ naturæ eſſe negat. Lingua enim rariſſime ſordida eſt. Per vomitum nil niſi meræ bilis quoddam ejicitur. Caret illa debilitas quæ depravationi primarum viarum anſam præbet, dum ſaniſſimæ atque ſenſiles conſtitutiones hoc febri corripiuntur. In cadaveribus ſæpe nullum bilis vitium viſum eſt, ſicut reliqua viſcera abdominalia in ſtatu ſano erant (*cf. Samml. für Aerzte B. 2. St. 4. p. 23*). Attamen curationis ratio, hanc febrim vere bilioſam eſſe, evincit, eo tamen diſcrimine, quod ſuper jam adnotavi p. 254.

(B) COMPLICATÆ (*).

(α) CUM INFLAMMATIONE LOCALI.

INFLAMMATIONES, quæ in his febribus occurrunt, ſatis diverſæ conditionis ſunt. Nonnunquam enim in febris initio vera phlegmone adfuit, quæ quidem, mutata febris natura, etiam indolem ſuam exuit, attamen ortum ſuum haud prorſus denegat. Alia vice inflammatio hic a bile magis pendet, & haud raro a putredine. Nonnunquam omnes hæ circumſtantiæ convenire videntur, ad inflammationem conſtituendam. Hæc quidem differentia in curatione magnam attentionem haud meretur, quum ſemper ad febris ipſius naturam reſpicere debeamus. Neque hinc inde diſtinctio formanda. Cæteroquin harum febrium inflammationes, ob humorum putridam conditionem, facillime in gangrænam tranſeunt. Sic etiam bilis, putredine acrior adhuc reddita, partes, quas tangit, facile erodit, & ad gangrænefcentiam diſponit. Hinc ſæpe gangræna deprehenditur, nullis manifeſtis inflammationis ſtadii ſignis præegreſſis, cf. WIENHOLT diſſ. cit. de inflamm. occult.

(*) v. p. 107.

1. INFLAMMATIO PHARINGIS.

ANGINA maligna HUXHAMI (*l. c. T. III. p.* 92). *Ulcerated sore throat* GRANT (*l. c. p.* 349.

Signa putredinis (*a*) colluviei biliosæ & inflammationis faucium (*b*).

Vomitoria hoc in morbo cum fructu adhibuit HUXHAM (*l. c. p.* 112.) de quorum utilitate etiam cf. D'ARLUC (*Recueil periodique T. VII. p.* 62). Etiam in progressu morbi lenia cathartica profuerunt (v. HUXHAM *l. c. p.* 115). Hinc summo jure talis anginæ malignæ conditio ad genus nostrum pertinet. Ejusdem indolis quoque FOTHERGILL (*l. c. p.* 32.) & TISSOT illam observarunt (*v. Avis au peuple p.* 146).

2. INFLAMMATIO PLEURÆ.

v. SCHRÖDERI & HOFFMANNI *diss. cit. de Pleur. sicc. diff. p.* 9.

Symptomata pleuritidis (*c*). Signa putredinis & colluviei biliosæ.

(*a*) p. 181.
(*b*) p. 119.
(*c*) p. 122.

3. INFLAMMATIO PLEURÆ ET PULMONUM.

v. FORESTUS *l. c. L. 16. obſ. 28, 35. Pleuritis putrida* SAUVAGES *l. c. p. 471. Pleureſie maligne* TISSOT *ſeconde lettre ſur l'épidémie cour. p. 21. Medical Eſſays of Edinburgh P. I. V. 5. p. 32.* CLEGHORN *on the epid. diſeaſ. in Minorc. p. 245. pleuroperipneumoniam deſcripſit, quæ initio bilioſa erat inflammatoria, poſtea autem ad bilioſæ putridæ febris indolem propendebat.*

Signa pleuroperipneumoniæ (*d*), putredinis & colluviei bilioſæ.

4. INFLAMMATIO PULMONUM.

Peripneumonia typhodes SAUVAGES *l. c. p. 497. cf.* HUXHAM *l. c. T. I. p. 333.* CLEGHORN *l. c.*

Signa peripneumoniæ (*e*), putredinis & colluviei bilioſæ.

5. INFLAMMATIO HEPATIS.

v. WIENHOLT *diſſ. de infl. occult. p. 16. ſeq.* MOULTRIE *diſſ. cit. p. 6.*

(*d*) p. 133. (*e*) p. 129.

Signa hepatitidis in parte concava (*f*), putredinis & colluviei biliosæ.

6. INFLAMMATIO VENTRICULI.

v. MOULTRIE *diss. cit. p. 6.*

Signa inflammationis ventriculi (*g*), putredinis & colluviei biliosæ.

7. INFLAMMATIO INTESTINORUM.

v. MOULTRIE *diss. cit. p. 6.*

Signa enteritidis (*h*) colluviei biliosæ & diatheseos putridæ.

8. INFLAMMATIO UTERI.

Metritis typhodes SAUVAGES *l.c. T. I. p. 481*

Signa metritidis (*i*), colluviei biliosæ & putredinis.

---

(2) RHEUMATISMUS.

v. HUXHAM *l. c. T. I. p. 272.*

(*f*) p. 133.
(*g*) p. 136.
(*h*) p. 137.
(*i*) p. 135.

Signa rheumatismi (*k*), putredinis & colluviei biliosæ.

(*β*) CUM CATARRHO.

v. HUXHAM *l. c. T. I. p.* 272, 312, 313, 316.

Signa catarrhi (*l*), putredinis & colluviei biliosæ.

(*γ*) CUM DYSENTERIA.

Febris dysenterica putrida ZIMMERMANNI (*von der Ruhr p.* 10, 369). *Dysenteria bilioso-contagiosa* DEGNERI (*v. Histor. med. de dysent. &c.* §. 29). GRANT (*l. c. p.* 315).

Symptomata dysenteriæ (*m*), putredinis & colluviei biliosæ.

An hic clysmata aëris fixi conveniunt (v. PERCIVALI *Samml. für pract. Aerzte B.* 2. *St.* 2. *p.* 97), haud credo, quoniam experientia me docuit, aërem fixum alvum & hæmorrhoidalem fluxum movere.

(*k*) p. 144.
(*l*) p. 149.
(*m*) p. 152.

(8) CUM EXANTHEMATIBUS *(a)*.

1. PESTIS.

v. CHENOT *l. c. p. 64.* SCHREIBER *l. c. p. 20 seq.*

Characteres pestis (*b*), colluviei biliosæ & humorum putredinis.

2. VARIOLÆ.

v. HUXHAM *l. c. T. II. p. 134.* CLEGHORN *l. c. p. 276.* GRANT *l. c. p. 292.*

Differunt ab illis cum simplici putrida febri conjunctis, quod quidem suppurent, sed petechiis commixtæ sint.

3. MORBILLI.

v. QUARIN *l. c. p. 103.* WATSON *Lond. Bemerk. T. 4. p. 112.*

Phænomena febris morbillosæ (*c*). Signa colluviei biliosæ & diatheseos putridæ.

4. FEBRIS SCARLATINA.

v. BRÜNING *l. c. p. 28.*

(*a*) p. 156.
(*b*) p. 157.
(*c*) p. 169.

Characteres hujus febris (*d*). Phænomena putredinis. Signa colluviei biliosæ.

5. FEBRIS ERYSIPELATOSA.

v. VANDERMONDE *Journal de Médécine T. X. p. 449. & T. XII. p. 354.* GRANT *l. c. p. 6, 491.*

Signa erysipelatis (*e*), colluviei biliosæ & putredinis.

6. FEBRIS MILIARIS.

v. GLASS. *l. c. p. 98.* BRÜNING *l. c.* LUDWIG *Adv. T. I. P. I. p. 39.*

Signa hujus exanthematis (*f*), putridæ dissolutionis & colluviei biliosæ.

Hic miliaria nunquam fere critica sunt. Anxietatem quidem quodammodo tollunt, sed febrim minime.

7. FEBRIS PETECHIALIS.

Febris nautica HUXHAMI *l. c. T. I. p. 234. Gaol fever.* BROCKLESBY *l. c. p. 205. vel vers. germ. p. 134* GLASS. *l. c. p. 110.* LUDWIG *l. c. p. 38.* STRACK *l. c. C. 6,7. p. 133 seq.*

Maculæ cutis (*g*) cum signis colluviei biliosæ & putredinis.

(*d*) p. 172. (*e*) p. 173. (*f*) p. 174. (*g*) p. 179.

Adfirmat Strack l. c. p. 111. ſemper colluviem ſordium putridarum in primis viis & quidem in inteſtinis hærere, atque has maculas ſemper ad purgationem indicare. Supra tamen jam monui, hoc pro axiomate practico nondum ſtabiliri poſſe, niſi pluribus obſervationibus corroboratum ſit. Plerumque tamen ſaltim hujus indolis eſſe, experientia omnino docet. Deſcribitur in Hiſt. morb. Uratisl. Ao. 1699, 1700, 1701. p. 3. ſeq. febris petechialis, quæ hujus erat naturæ. Dolor erat in ſcrobiculo cordis, linguaque ſqualida; & ii, quibus alvus adſtricta erat, intenſioribus ſymptomatibus infeſtabantur. Nonnullis vero alvus in fluxum concitata erat, ac excrementa copioſa & fœtida varii coloris rejiciebantur, & in his ſymptomata mitiora erant, per totum morbi curſum. Hinc purgantia maximam præſtabant utilitatem, v. p. 9, 10. Ejuſdem quoque indolis erat epidemia, nuper in Germania graſſata, de quibus v. ſcripta neotericorum & Præf. ad verſ. Brocklesby.

8. Febris aphthosa.

v. Huxham *l. c. T. I. p. 313.* Grant *l. c. p. 323.*

Aphthæ (*h*). Diatheſis putrida. Colluvies bilioſa.

Hic nonnumquam criticæ ſunt.

(*h*) p. 178.

GENUS TERTIUM REMITTENTIUM GASTRICARUM.

FEBRIS CUM COLLUVIE PITUITÆ IN PRIMIS VIIS.

CONSTITUTIO aëris frigida & humida (*a*). Mala atque inſana diæta ſordidumque vitæ regimen (*b*). Alimentorum inopia atque inedia (*c*). Lingua glutinoſa ſubſtantia alba, quaſi lardo obducta (*d*). Nonnunquam os & fauces hac ſorditie mucoſa obducuntur (*e*). Sanguis glutinoſa cruſta obtectus (*f*), ex lamellis, humiditatem ſeroſam continentibus, conſtans (*g*), nec flammam facile concipiens (*h*). Cruor diſſo-

(*a*) v. GLASS. l. c. p. 94. Conſtitutio pituitoſa inflammatoriam ſequitur, atque putridæ præcedit, hinc inde tranſitum ab inflammatorio ad putridum ſtatum facit. v. GRANT l. c. p. 172.

(*b*) SARCONE l. c. T. II. p. 10.

(*c*) l. c. p. 39.

(*d*) l. c. p. 100.

(*e*) l. c. p. 126, 150, 170.

(*f*) l. c. p. 155.

(*g*) l. c. p. 194.

(*h*) l. c. p. 94, 99.

diſſolutus (*i*). Febris lenta, cum pulſu debili, intermittente (*k*). Urina tenuis limpida (*l*).

Hoc febrium genus, hucuſque plerumque neglectum, vel ſaltim cum bilioſis confuſum, hodie obſervatione & genio practico plus ſimplici vice allegati SARCONE nobis delineatum eſt. Et quidem ab omnibus aliis natura ſua differre, ex hac ejuſdem deſcriptione adparet. Memorata ſanguinis glutinoſa conditio haud raro cum diatheſi phlogiſtica confunditur, a qua tamen maxime recedit. Ipſa enim ſanguinis facies, quæ ſemper diſſolutionis quemdam gradum exhibebat, præcipue tamen ipſius morbi therapia hujus conditionis glutinoſæ differentiam manifeſte declarant. Maxima etiam arridet probabilitate, hanc colluviem haud proprie in primis viis genitam, ſed ibi e ſanguine depoſitam eſſe (v. GRANT *l. c. p.* 184). Febris porro vehementia illa non adoritur, qua febres veræ inflammatoriæ indolis incidunt (v. SARCONE *l. c. T. II. p.* 190). Neque methodus antiphlogiſtica ei par eſt (*l. c. T. III. p.* 192, 224). Sic porro colluviei pituitoſæ ſigna ſæpe pro bilioſæ ſymptomatibus habentur, quamvis iterum pathognomonica bilis vitiatæ ſigna deſint, nec effectus correſpondeant (*v. l. c. T. II. p.* 152). Methodus e contrario huic febri medendi gluten illud, ejuſdemque rationem, qua morbi cauſam conſtitit, manifeſtavit. Prima enim indicatio hujus colluviei in primis viis expurgatio eſt, qua aperte in ſenſus cadit (*v. l. c. T. II. p.* 241. *T. III. p.* 70, 186, 215). Sic etiam veſicatoria ſubſtantiam

(*i*) l. c. p. 105, 128, 170.
(*k*) l. c. p. 195.
(*l*) l. c. p. 158, 195.

glutinosam separarunt (*l. c. T. II. p. 163, 172.*), & cadaverum tandem sectione, intestina hoc glutine obducta videbantur (*l. c. p. 141*). Ex omnibus his, quae apud sagacissimum epidemiae neapolitanae observatorem pluribus legi possunt, naturalis differentia hujus febrium generis satis constat. Ab hac febri proxime absunt, quas GLASSIUS descripsit, & HUXHAMO praeeunte pro febribus nervosis tradit. Et quidem gradu tantum ab iis, a SARCONE descriptis, differre, ex curationis ratione lucide adparet. Obtinet quidem nonnunquam in febribus nervosis colluvies pituitae, sed tanta copia non adest, ut omnem causae ambitum comprehendere videretur. Ubi enim curationis cardo in hac colluvie expurganda versatur, febris nervosa dici nequit, veluti infra pluribus constabit, sed peculiare genus constituit, magis ex systematis nervosi oppressione quam ex ejusdem debilitate & sensibilitate ortum ducens. Raro etiam eo in gradu occurrit, quo in Italia grassata est. Est enim hic in eadem ratione, uti febris flava americana inter biliosis putridas. Neque pituita ea acrimonia, qua bilis gaudet, praedita est, hinc humores haud aeque facile dissolvit, nec putredo, nisi summum morbi gradum sequitur. Ubi inedia, & alimentorum prava conditio vel inopia in causa non sunt, haec humorum dissolutio, haud saltim eo in gradu, quem SARCONE vidit, non adest.

SPECIES.

(A) SIMPLEX (*).

*F*EBRIS *glutinofa gaftrica abfque affectione locali* SARCONE (*l. c. T. III. p. 182*), *v.* GLASS. *l. c. Ed.* BALDING *p. 94, 102, 113.*

(B) COMPLICATÆ.

(α) CUM INFLAMMATIONE LOCALI.

INFLAMMATIONES his febribus fupervenientes femper ftafeos putridæ indolem præ fe ferebant, & facillime in gangrænam tranfibant, hinc eodem medicandi modo iis occurrendum eft, cf. Schol. ad inflamm. putr. p. 200. Neque alias facile, nifi in fummo hujus febris gradu adparent, quoniam a putredine ortum ducunt, hæc tamen mitiori in ftatu tam manifefte haud deprehenditur. Quum autem certitudine negari nequeat, pituitæ congeftionem ad loca adfecta fimul in caufa fuiffe, hinc eas, tanquam fpecies febrium pituitofarum, inferere volui. An humorum putredo caufa inflammationum prædifponens; pituita autem, occafionalis? Sic videtur; inflammationes enim non prius nifi diffoluto fanguine adparuerunt, hinc forte pituitæ quædam copia haud folvitur, & ad loca deponitur, ubi poftea inflammationis fpeciem producit.

(*) p. 105.

1. INFLAMMATIO PHARINGIS.

v. SARCONE *l. c. T. III. p.* 221.
Symptomata anginæ putridæ (*a*). Colluvies pituitoſa.

2. INFLAMMATIO PULMONUM.

v. SARCONE *l. c. T. III. p.* 180.
Prophaſis peripneumoniæ inflammatoriæ (*b*). Colluvies pituitoſa.

3. INFLAMMATIO HEPATIS.

v. SARCONE *l. c. p.* 180, 232.
Characteres hepatitidis (*c*). Colluvies pituitoſa.

4. INFLAMMATIO VENTRICULI.

v. SARCONE *l. c. p.* 180, 231.
Signa gaſtritidis (*d*). Colluvies pituitoſa.

(*a*) p. 128. (*b*) p. 128. (*c*) p. 130. ſeq. (*d*) p. 135.

(β) CUM CATARRHO.

1. CATARRHUS PULMONUM.

PERIPNEUMONIA *ſpuria atrabilaria* GRANT *l. c. p.* 437.

Conſtitutio pituitoſa. Pulſus parvus, mollis. Plenitudo capitis. Orthopnoea & raucedo. Tuſſis ſicca. Exſcreatio denique pituitæ initio albæ & tenacis, poſtea mollis & flavæ.

Hæc peripneumoniæ nothæ conditio ea eſſe videtur, quæ omnibus reliquis inter catarrhos ſupra (*p.* 146, 198, 234) memoratos frequentior occurrit. Quamvis enim materia catarrhalis atque colluvies noſtra pituitoſa quodammodo convenire videantur, tamen cauſæ, quæ peripneumoniæ nothæ prægredi ſolent, magis huic colluviei, quam ſtaſi catarrhali anſam præbere valent. Sicut enim peripneumonia notha haud facile ſubito atque catarrhorum more contrahitur, ſic hæc colluvies pituitoſa minus ex mera perſpiratione ſuppreſſa aliiſque acutarum febrium cauſis, quam potius lente coacervatur. Attamen materies catarrhalis ſimul complicata eſſe poteſt, at quoniam ei proxime accedit, hunc locum de jure præ aliis ſibi vindicare affectio memorata videtur.

(γ) CUM DYSENTERIA.

v. SARCONE *l. c.*

Signa dyfenteriæ (*a*). Colluvies pituitofa.

Quamvis dubitare liceat, num pituita illa, quæ tanta fæpe copia fluxu dyfenterico excernitur, magis ad morbi caufas, quam ad ejufdem effectus numerari debeat, nec omnino femper promovenda fit, tamen nonnunquam nulla alia materies morbofa deprehenditur, atque magno levamine quandoque per vomitum ejicitur. Hinc illam, fub hac conditione, febribus pituitofis accenfendam effe, autumo. Nec obftat, quod huic pituitæ excretioni adftringentia nonnunquam profint, teftante VOGELIO (*l. c. p.* 248). Præter enim peculiarem corporis conditionem, quæ adeffe debet, fi hanc medelæ rationem fructu fequi velimus, qua ipfa natura apta redditur ad illam purgationem fufcipiendam, cujus munus alias purgantibus perficitur, etiam nil aliud inde fequi videtur, quam vis medicamentorum roborantium, qua caufæ materialis ulteriorem genefin perhibent. Ut enim febribus biliofis americanis evacuantia raro conveniunt, partium ad inflammationem proclivitatis ratione (*v. p.* 257), fic diu jam dyfenteria protracta, evacuantia noxas inferre poffunt, dum irritabilitatem, nimis jam inteftinis conciliatam, adaugeant. Sicut autem in cafu priori febris natura nihilominus cum biliofis convenit, fic etiam dyfenteriæ caufa materialis femper eadem eft, quamvis fub certa conditione evacuantia noceant.

(*a*) p. 152.

(δ) CUM EXANTHEMATIBUS (*a*).

I. MILIARIA.

CHARACTERES exanthematum miliarium (*b*). Colluvies pituitoſa.

Hujus indolis miliaria hoc tempore quandoque obſervare mihi contingit. Nulla bilis vitioſa qualitas aut quantitas manifeſta eſt. Lingua tenui pellicula alba obtecta, in febris vigore nigra, nec facile arida. Emetici ope aut naturæ moliminibus, magna pituitæ copia, nullo manifeſto amaro, quin potius acido ſapore, ejicitur. Febris quoad pulſum & calorem exigua, verſus noctem recrudeſcens. Eruptio miliarium incerto tempore, haud critica. Urina exacerbatione durante rubra, plerumque pellucida, remiſſionis tempore, alba, tenuis. Ubi vires haud deſunt, diarrhœa valde levans, his deficientibus, clyſteres & lenia laxantia magnam colluviei pituitoſæ & ſtercoroſæ, nec tamen valde fœtidæ copiam, adſtantium obſtupeſcentia, magnaque ſymptomatum allevatione educunt. Primis viis purgatis, lingua cruſtam nigram amittit, & febris per urinam ultimo judicatur. Has febres vere hic pertinere, omnia hæc aperte docent. Curationis enim cardo in hac colluviei pituitoſæ expurgatione per primas vias verſatur, atque niſi conſtitutio debilis, vel prava curatio naturæ molimina ſupprimunt, his ipſis morbus hac via ſolvitur. Sic etiam ipſam hanc pituitam proximam miliarium materiem con-

(*a*) p. 156. (*b*) p. 174.

ſtituere, obſervatio aperte docet, quum febres hujus indolis, eodem tempore graſſantes, proba mox inſtituta medela, nulla ſæpe, vel ſaltim haud copioſa exanthemata præbeant, quæ alias, præcipue ſudoriferis mox in initio perperam adhibitis, copioſiſſime totum corpus occupant, bonamque criſin haud temere, ſed lentam tædioſam tantum admittunt, veluti propria obſervatione vere edoctus ſum. Non autem magna hic ſanguinis putredo ſeſe manifeſtavit. Quamvis enim lingua nigritiem illam contraxerit, quæ de illa teſtatur, tamen ariditate ea non adparet, qua plerunque ſimul in febribus putridis laborat. Hinc gradum minorem generis conſtituti denotat.

(2) FEBRIS PETECHIALIS.

Sæpiſſime SARCONE maculas petechiales in epidemia neapolitana vidit. Dubitare autem licet, an hic gluten illud morboſum, febris genium conſtituens, vel mera humorum diſſolutio in cauſa fuerit. Ultimo in paſſu, hæc morbi conditio ad febres putridas referenda eſt.

β. CUM COLLUVIE VERMINOSA IN PRIMIS VIIS.

CONDITIO corporis debilis. Conſtitutio aëris frigida & humida. Magnus capitis dolor ſupra-orbitalis, radicem naſi & partes fronti vicinas occupans (*a*). Vertigo (*b*). Oculi concavi, lachrymoſi, renitentes, cum pupillæ majori conſueta dilatatione ac nigredine (*c*). Narium pruritus & hæmorrhagia (*d*). Aurium ſuſurrus & ſurditas (*e*). Lingua arida, cruſta obvelata fuſca, ſæpe aphthoſa, cum oris fœtido halitu peculiari acido putrido. Salivatio (*f*). Dolor & ſtridor dentium (*g*). Riſus ſardonius (*h*). Pervigilia (*i*). Sopor (*k*).

(*a*) v. van den BOSCH Hiſt. cit. conſt. epid. vermin. §. 56. p. 288. RAHN diſſ. cit. de commerc. inter cap. & viſc. abdom. p. 12.

(*b*) RAHN l. c. p. 69.

(*c*) van den BOSCH l. c. p. 329. RAHN l. c. p. 24.

(*d*) RAHN l. c. p. 36.

(*e*) RAHN l. c. p. 47.

(*f*) RAHN l. c. p. 56.

(*g*) RAHN l. c. p. 54, 66.

(*h*) RAHN l. c. p. 50.

(*i*) RAHN l. c. p. 72.

(*k*) RAHN l. c. p. 80.

Deliria (*l*). Convulſiones (*m*). Appetitus proſtratus. Reſpiratio læſa. Motus cordis inordinatus. Pulſus inconſtans, ſæpe intermittens (*n*). Præcordiorum angor magnus. Dolores vagi artuum. Stranguria. Urina tenuis, limpida, jumentacea (*o*). Alvinæ dejectiones putridæ, ramentoſæ, ſeu vermium putridorum cadaveribus commiſtæ. Febris lenta.

Hæc ſunt ſigna, quibus vermes plerumque ſeſe manifeſtare ſolent, & quamvis de HAEN (*in Rat. med. T. XIV. c. de febr. vermin.*) ea nonnunquam fallacia eſſe, obſervaverit, tamen inde nihil contra eorundem veritatem atque utilitatem conſequitur, dum idem de omnibus aliis morborum ſignis valet, quippe quæ fere nunquam veram definitionem philoſophicam conſtituunt, quoniam conſtantia ea haud adparent, quæ ſignis propria eſſe debet, ſi definitionis notas ſiſtere debent. Hoc ſupra jam datum eſt, & hæc fuit ratio, quod ubique deſcriptiones poſui, definitiones morborum in concreto, hucuſque omnes fere mancas, prorſus negligens. Simul etiam ſymptomata quædam adnotavi, quæ per ſe ad vermes dignoſcendos nil faciunt, quæ tamen, experientia teſte, haud raro unice vermibus originem debent. Vermes haud raro tam irritatione, dum vivent, quam putrefactione, iiſdem mortuis, hominibus

(*l*) RAHN l. c. p. 102.
(*m*) RAHN l. c. p. 117.
(*n*) BRÜNING l. c. p. 42.
(*o*) van den BOSCH l. c. §. 83. p. 321.

morbos concitare, ex his jam apertum eſt. Sic etiam, præcipue quidem in locis uliginoſis, febres accendere, haud parciori obſervatione comprobatum eſt. Hinc merito in ſyſtemate practico diviſionem præbent, & differentiam naturalem conſtituunt. Maxima enim harum febrium curationis pars vermium extricatione perficitur. Plerumque tamen non unicam harum febrium cauſam ſiſtere, iterum ex medelæ ratione conſequitur, quamvis cum toto morbo ita cohæreant, ut hic, iis neglectis, tolli nequeat (*v. van den* BOSCH *l. c. p.* 279). Pro hac ſimul complicatæ cauſæ morboſæ diverſitate nunc etiam varia harum febrium genera a natura conficiuntur, quam in eorundem determinatione, fundamenti noſtri lege, ſequi debemus.

GENUS PRIMUM FEBRIUM VERMINOSARUM.

FEBRIS VERMINOSA INFLAMMATORIA.

SIGNA vermium & diathefeos phlogifticæ (*a*).

SPECIES.

(A) SIMPLEX (*b*).

VAN den BOSCH *l. c. p.* 189, 196.

Hic etiam pertinet *febris hectica verminofa* van den BOSCH (*l. c. p.* 127) *cf.* SAUVAGES (*l. c. T. I. p.* 319).

(B) COMPLICATÆ.

(α) CUM INFLAMMATIONE LOCALI.

HÆC inflammationum ratio eadem effe videtur, qua inflammationes e colluvie biliofa exiftunt. Per confenfum nempe materia quædam alicubi defertur, quæ hic inflammationis fpeciem producit. Atque hoc fectione cadaverum varii auctores comprobarunt (*v. de* HAEN *T. XIV. p.* 149. *feq.*). Nonnunquam quidem

(*a*) p. 188. (*b*) p. 105.

vermes, in ſublimi inteſtino colo hærentes, ibidemque vellicantes, dolorem pleuriticum mentiri poſſunt (*v. de* HAEN *l. c. p. 148.*), abſque ulla vera inflammatione. De his autem hic nobis ſermo non eſt, & ex reliquis facile dijudicari poterit, an vera affectio localis adſit, nec ne.

---

1. INFLAMMATIO OCULORUM.

v. RAHN *diſſ. cit. p. 21 ſeq.*
Signa ophthalmitis (*a*) & vermium.

2. INFLAMMATIO PLEURÆ ET PULMONUM.

Pleuritis verminoſa SAUVAGES (*l. c. p. 471*), *v.* HARDERI *Apiar. Baſil. 1687. Obſ. XCVI. van den* BOSCH *l. c. p. 107, 190, 288. de* HAEN *l. c. T. XIV. p. 149.* LENTINI *Faſc. obſ. 1. obſ. 22.*
Signa pleuripneumoniæ (*b*) minori in gradu, & vermium.

3. INFLAMMATIO PULMONUM.

v. van den BOSCH *l. c. p. 261, 269.*
Symptomata peripneumoniæ (*c*). Signa vermium.

(*a*) p. 117. (*b*) p. 130. (*c*) p. 128.

(α) RHEUMATISMUS.

Rheumatiſmus verminoſus SAUVAGES (*l. c. T. II. p.* 32).

Symptomata rheumatiſmi (*a*) mitiora. Signa vermium.

(β) CUM CATARRHO.

v. RAHN *diſſ. cit. p.* 42.

Signa catarrhi (*b*) & vermium.

(γ) CUM EXANTHEMATIBUS.

Hic eadem valeat, quæ ſupra de colluviei biliofæ imperio in modificandis febribus exanthematicis dedi, v. p. 227.

1. FEBRIS ERYSIPELATOSA.

v. van. den BOSCH *l. c. p.* 179.

Facies eryſipelatis (*c*). Colluvies verminoſa.

Aphthæ jam ſupra inter vermium generica ſigna adnotavi, nec facile ſingularis ſpeciei prædicatum merentur.

(*a*) p. 144. (*b*) p. 149. (*c*) p. 142.

GENUS SECUNDUM FEBRIUM VERMINOSARUM.

FEBRIS VERMINOSA PUTRIDA.

SIGNA putredinis (*a*) & vermium.

Hæc febrium verminosarum conditio priori frequentior occurrit, quum aëris & corporis constitutio, quæ vermes facile fovent, putredini quoque ansam præbeant, quam mortua vermium cadavera deinde adaugent.

SPECIES.

(A) SIMPLEX (*b*).

VAN den BOSCH *l. c. p.* 30. *Medic. Comment. Edinb. P.* 2. *p.* 156.

Simplicem hanc febrim nominare liceat, si quando maxima curationis pars in hac colluvie verminosa expurganda versetur, quamvis facile concedam, eam haud exclusive in causa esse, ut generatim supra jam largitus sum. Adest nonnunquam peculiare simul contagium vel miasma epidemicum, cui præcipue orgasmus febrilis originem debet, qui alias ex solis vermibus fortasse haud adparuisset. Plerumque etiam colluvies pituitosa simul complicata est, vel saltim facile generatur, atque in praxi attendenda est. Observatione teste hæc pituita, a vermibus orta, peculiari facie ac indole gaudet, & a nonnullis verminosæ (*Wurmschleim*) epitheto insignitur.

(*a*) p. 181. (*b*) p. 105, 197.

(B) COMPLICATÆ.

(α) CUM INFLAMMATIONE LOCALI (a).

1. INFLAMMATIO PLEURÆ ET PULMONUM.

PLEUROPNEUMONIA *putrido-verminoſa van den* BOSCH *l. c.* §. *59. p. 238.*

Signa pleuropneumoniæ (*b*) putredinis (*c*) & vermium.

(β) CUM EXANTHEMATIBUS (*d*).

1. FEBRIS PETECHIALIS.

PURPURA *verminoſa* SAUVAGES (*l. c. T. I. p. 449*) *van den* BOSCH *l. c. p. 87, 91.*

Maculæ petechiales (*e*). Signa vermium.

c. CUM

(*a*) p. 110. & ſchol. p. 200.
(*b*) p. 130. (*c*) p. 175. (*d*) p. 200. (*e*) p. 206.

c. CUM METASTASI LACTIS AD VISCERA ABDOMINIS.

FEBRIS *puerperarum* SELLE *Medic. clin. p.* 510. *Ejusdem Beiträge zur Naturund Arzeneiwissenschaft P. I. p.* 45, 173. *P.* 2. *p.* 45, 111, 168. *Mémoires de l'Académie des sciences de Paris* 1746. *p.* 160. *Samml. für pract. Aerzte. B.* 8. *P.* 1.

Morbus puerperis exclusive proprius (*a*). Absentia (*b*), vel diminutio, vel retrogressio, vel depravatio lactis mammarum. Abdomen maxime tensum, tactum non ferens. Dolores vagi lancinantes, in tota abdominis regione. Pulsus parvus, spasmodicus. Lochia puriformia alba, raro fœtida.

In puerperio variæ occurrunt febres, quæ natura maxime inter se differunt. Sic uteri læsionem metritis sequitur; sic Eclampsia, febris erysipelacea, febris la-

(*a*) Plerumque secundo ad duodecimum usque diem post partum adoritur. Raro ante febrim lacteam. Rarissime, si unquam, tertia vel quarta puerperii hebdomade præterlapsa.

(*b*) Nonnunquam, uti modo dictum, hic morbus febri lacteæ præcedit, aut eam immediate excipit, ita ut secretio in mammis fieri nequeat.

ctea nimia, puerperis solemnes sunt. Sed ab omnibus his morbus ille causæ & curationis habita ratione differt, quem hic sub febris puerperarum nomine constituo. Quodsi enim hoc nomen certæ cuidam morborum speciei imponere velimus, optimo jure illa ita nuncupatur, quæ ex peculiari & puerperis tantum solemni conditione ortum trahit.

Et quidem hujus morbi ratio ita comparata est. Omnes partes, quæ partus & graviditatis tempore hoc vel alio modo afficiuntur, velut partes genitales internæ, intestina & vasa chylopoietica causam hujus febris formalem constituunt. Congestio, vel potius metastatica lymphæ & lactis in his partibus coacervatio summo jure, pro causa materiali habenda est. Hæc metastasis a spasmo producitur, qui varia irritamenta pro causa agnoscit, quæque causæ materialis partem constituunt. Sequentia id ulterius probant.

(1) Post mortem colluvies purulenta in cavitate abdominis reperitur, quæ solius & consuetæ intestinorum & omenti inflammationis productum esse nequit, quoniam (a) hæc inflammatio cum suppuratione nunquam est in ratione directa. Sæpe enim exigua est partium inflammatio, ubi magna puris copia, & vice versa. (b) Has inflammationes sæpe ex humoris extravasati acredine oriri, experientia edoctus sum, dum partes tantum externæ inflammatæ vel erosæ deprehenduntur. (c) Nunquam vel saltem rarissime extra puerperium hæc humoris puriformis collectio intestinorum & omenti inflammationem sequitur. Male ergo arguunt HULME l. c. & LA ROCHE (*Untersuch. über die Natur und Behandlung des Kindbetterinnenfiebers. Mit Anmerkungen von D. Selle*), hanc humoris puriformis collectionem ex sola partium inflammatione oriri. Hæc quidem inter

caufas remotas omnino locum obtinet, morbus vero abfque ea confiftere poteft, reveraque frequenter occurrit. Nec veritate congruit opinio WALTERI (*von den Krankheiten des Bauchfelles und dem Schlagfluſ*), qui hanc collectionem inflammationi peritonæi effectum effe, affirmat. Nullam enim hujus inflammationis veftigium in cadaveribus deprehenditur, nifi ab ipfa colluvie in abdomine extravafata demum oborta fit. Veriffimum quidem eft, hanc materiem ex peritonæi vafis exfudare; fi quidem eadem ex ratione inteftina, quorum externa fuperficies ab ipfo peritonæo tegitur, fæpe cohæfionem quandam fubeunt, intacta illæfaque inteftinorum fubftantia. A caufa autem longe diverfa hæc exfudatio producitur, neque illa in ipfo peritonæo fita eft, fed a congeftione humorum lymphaticorum proxime pendet.

(2) Hanc materiem lac vel lympham corruptam effe, inde patet, quod (a) morbus fæpe immediate retrogreffionem lactis e mammis fequatur, quod (b) ineunte hoc morbo, lactis depofitio in mammis locum non habeat, (c) quod humor lacteus in mammis corruptus in omnibus qualitatibus cum eo, qui in cavitate abdominali reperitur, fit confimilis, & (d) lactis metaftafes ad alias partes poffibilitatem metaftafeos ad partes abdominis internas eo majori pondere probant, quum omnes hæ partes peculiari nexu inter fe junctæ fint.

(3) Tertio enim, partes genitales internas, quæ femper copiam hujus purulenti humoris continent, in fingulari fympathia cum mammis effe, inter alia, fequentibus docetur: Defunt plerumque menfes, quando lac in mammis eft, & vice verfa haud raro virgines, menftruo fluxu fuppreffo, lactem in mammis fovent; tumores mammarum menftruis fuppreffis aut finitis fem-

per in peius ruunt; Cucurbitulæ ad mammas ad uteri hæmorrhagias sedandas utiles sunt; Lochia sanguinea, ineunte febri lactea silent, febri & lactis secretione finitis quidem redeunt, sed nunc alba sunt, & probabiliter superfluum lactei humoris evehunt; Chorio ab ovo separato, sæpe humor lacteus detegitur, & vasa uteri lymphatica humore lactiformi repleta nonnunquam viderunt ASTRUC *Traité des malad. de femmes T. I. p. 12.* WINSLOW *du bas ventre no. 623. p. 578.* id quod & mihi hoc anno videre contigit, quum uterus discissus humore lacti simillimo turgeret. Huc etiam illa observatio pertinet, quam alio loco (*Beytraege l. c.*) adnotavi, ubi fœminæ gravidæ subito perterrefactæ uno eodemque tempore lac corruptum e mammis simulque ex vagina effluebat. Intestina tandem & vasa chylopoietica proximo nexu cum toto lymphatico systemate cohærent. Non ergo mirandum, quando hæ partes ex lactis secretionis anomalia præcipue afficiuntur.

Negare cæterum nolo, hanc humoris lactiformis collectionem sæpe fieri, ubi nulla fere lactis in mammis secretio antea facta est. Hoc autem theoriæ nostræ fundamentum suffodere minime valet. Hic enim eadem lympha, quæ ad lactis secretionem inservire debuit, alibi congesta fuit, nec mammas contingere potuit. Atque hanc lymphæ congestionem facillime fieri posse, ab ipsis WALTERI experimentis deduci potest, cui semel, quum vasa lymphatica cadaveris in puerperio defuncti injiciebat, ingentem vasorum lymphaticorum uteri copiam detegere contigit (*v. l. c. §. 34*). Quando ergo huic lymphæ, quæ tanta copia ad uterum graviditatis tempore adfluit, uteri contractione obex ponitur, eadem lympha ad alias partes, præcipue ad mammas, congeri debet, nec mirum, hisce obstructis, stagnationes lymphæ in aliis partibus fieri.

(4) Caufæ, quæ hanc febrim accendunt, fub aliis circumftantiis lac in mammis corrumpere valent, ita ut eandem acredinem fibi conciliet, quæ in abdominis cavitate poft mortem, aut in aliis partibus deprehenditur.

(5) Prima metaftafeos caufa inflammatio exclufive effe nequit, quoniam morbus nofter fæpe longiorem decurfum obfervat. Sic etiam conditio corporis & caufarum fatis probant, fpafmum illud effe, quod huic morbo anfam præbet. Quomodo ex tali fpafmodica affectione motus humorum lymphaticorum inverfus fieri poffit, optime & ingeniofe demonftravit DARWIN (*v. Samml. für practifche Aerzte B. 6. p. 254. feq.*).

Hæc omnia, hujus morbi naturam extra omne dubium ponunt, fimulque probant, HULME l. c. hunc morbum perperam pro vera & nuda omenti & inteftinorum inflammatione declaraffe. LEAKE (*Obferv. on the Child-bed fever*) & HOME (*Clin. Verf.*) multa huic fententiæ oppofuerunt, quæ tamen in l. c. (*Beytr. zur Natur-und Arzeneiwiffenfch. p. 34. feq. & p. 172.*) obfervationibus & argumentis refutare ftudui.

Sic etiam in re nil mutat, quod hæc metaftafis haud raro febrim fequatur, itaque pro morbi effectu quodammodo habenda fit. Abfque enim hac metaftafi febris longe alium eumque mitiorem decurfum obfervat, nec periculum illud portendit, quod femper cum hac metaftafi conjunctum eft.

Ultimo tandem loco adhuc notandum venit, hanc febrim rariffime fporadice occurrere, fed plerumque epidemice fævire. Quando nempe febres biliofæ epidemice graffantur, hæc febris præcipue in puerperio timenda eft, atque fumma arte omnes motus febriles avertendi funt.

Hac morbi pofita conditione methodus ei medendi

facillime concluditur. Causa enim spasmi solvenda & materia congesta eliminanda est. Primum pro specifica causarum differentia, alterum eo modo perficitur, qui a natura indicatur.

Sequentes hujus morbi species secundum causarum occasionalium differentiam observare mihi contigit.

SPECIES.

I. FEBRIS PUERPERARUM CUM CONSTITUTIONE BILIOSO-INFLAMMATORIA.

v. SELLE *Beyträge etc. p. 45.*

Signa colluviei biliosæ & metastaseos lactis ad abdomen.

Hujus indolis ea est febris, quæ epidemice sævit. Curatio in eadem est ratione, sicut in reliquis febribus biliosis, ea tamen differentia, quod semper antispasmodica reliquis medicamentis subjungenda sint.

2. FEBRIS PUERPERARUM EX ANIMI PATHEMATE.

Sæpius hanc febrim inde oriri & altero in casu depravationem lactis terrorem immediate sequi, observavi (*v. Beytr. P. 1. p. 66, 39. P. 2. p. 169*).

3. EX REFRIGERIO.

Quando nulla epidemica constitutio obtinet, tamen hac ex causa febris sporadice occurrit, sicut idem de

ſecunda ſpecie valet. Plures cæterum adhuc dari ſpecies, perſuaſiſſimum habeo (*Beytr. l. c.*).

4. Ex inflammatione.

Sic inflammatio inteſtinorum & uteri omnino cauſæ occaſionalis ſpeciem præ ſe fert; febris puerperarum nomine autem tunc demum hi morbi inſigniendi ſunt, quando lymphæ lactiferæ congeſtionem ſimul contrahunt. Inflammationes inteſtinorum & uteri vidi (*cf. Beytraege l. c.*) abſque omni humorum lymphaticorum extravaſatione conjunctas. His autem diebus caſum mihi obſervare contigit, in quo oris uterini læſio, durante partu facta, veriſſimam lactiformis humoris copioſam extravaſationem ſimulque omnia febris puerperarum phænomena produxit.

Ex omnibus his, ſpecifici, nuper a gallis medicis laudati, pretium judicari poteſt (*v.* LA ROCHE *l. c. in Append.*). Ipecacuanhæ uſus omnino huic morbo competit, quando hæc lymphæ & lactis congeſtio ab acris colluviei circa præcordia hærentis irritatione pendet. Et hoc præcipue de illa febri, quæ epidemice ſævit, & ſemper fere bilioſæ indolis eſt, valet. Ubi autem cauſa occaſionalis potius in debili ac irritabili nervorum ſyſtemate latet, ibi omnes irritationes ſedulo vitandæ ſunt, & morbus magis ſedantibus, emollientibus, temperantibus & blandis diaphoreticis proſequendus eſt.

D. EX ULCERE INTERNO.

MORBI *purulenti* SAUVAGES *Cl. XVI. method. ætiolog. T. II. Ed. in 4to. Febres phthiſicæ* SELLE *Med. clin.* REID *Eſſay on the nature and cauſe of the phthiſis pulmonalis. Lond. 1782. Sammlung für pract. Aerzte T. X. p. 515.*

Debilitas viſcerum (*a*). Tubercula (*b*). Obſtructiones viſcerum. Suppreſſio fluxuum ſanguineorum naturalium (*c*). Prægreſſæ hæmorrhagiæ (*d*) & inflammationes (*e*). Exanthemata quondam retropulſa vel retrogreſſa (*f*). Ulcera externa conſueta ſubito ſanata. Acrimonia rheumatica ſcrophuloſa, ſcorbutica.

(*a*) van SWIETEN Comment. IV. p. 11.

(*b*) Horum natura optime ab Anglo STARCH perſcrutata & determinata fuit. Sunt nempe aggregata rotunda, alba, dura, ex toto inorganica, & hac ex ratione nec dolentia neque inflammabilia, quamvis in partibus vicinis inflammationem indeque febrim excitare valeant, v. MICHAELIS Med. Beitræge T. 1. p. 332.

(*c*) van SWIETEN l. c. p. 18. MORTON l. c. p. 149.

(*d*) van SWIETEN l. c. p. 3. MORTON Opp. T. I. p. 129.

(*e*) HIPPOCRATES Coac. N. 188, 195. MORTON l. c. p. 152.

(*f*) MORTON l. c. p. 169.

Labes venerea (*g*). Febris plerumque quotidiana remittens, ſudoribus nocturnis colliquativis, pulſu parvo, & urina intenſe rubra. Corporis conſumtio. Facies hippocratica. Excretio humoris albi, lutei, virideſcentis, magis vel minus fœtidi (*h*), in aqua ſubſidentis (*i*). Tumores pedum. Diarrhœa aquoſa vel purulenta.

His febribus puris extricatione & ulceris perſanatione medetur. Prius medicamentis perficitur, excretiones earum partium ſpecifice promoventibus, per quas ob loci adfecti conditionem pus evehi poteſt. Sic in pulmonum exulceratione gummi ammoniacum, oxymel ſquilliticum, infuſa pectoralia &c. in hepatis exulceratione laxantia reſolventia, v. c. rhabarbara, ſalia media &c. in renum ulcere ſalia diuretica, v. c. ſal ammoniacum puris excretionem juvant. Ad exitum puri parandum utiliſſima etiam ſunt fonticuli & ſetacea, quæ tamen magis ſuppuratione imminente, quam ea jam diu progreſſa proſunt. Ad puris generationem impediendam & ulcera prorſus perſananda varia medicamenta omni tempore varioque ſucceſſu adhibita ſunt. Multi medici gummata & oleoſa balſamica in uſum traxerunt, aſt tamen alii febris & ſuppurationis augmentum inde obſervarunt, ſi ſanguini prius admiſcentur. Majoris fructus ea eſſe, ſi immediate ad partem adfectam ſub fomentationum forma adplicari poſſunt, obſervatione conſtat. Sic MU-

(*g*) MORTON l. c. p. 145. ſeq.
(*h*) Odor hic perſentiſci nec deſcribi poteſt.
(*i*) Samml. für pract. Aerzte B. 6. p. 231. & MICHAELIS Medic. Beytræge T. I. p. 362.

ZELIUS (*l. c. Samml. I. p. 11.*) oleum terebinthinæ pectoralis decocti ferventis ope in fumos resolvit, atque infundibulo mediante per inspirationem pulmonibus vapores conciliavit. Hinc forte exhalationes ab incensis balsamicis haud spernendæ. Eidem intentioni etiam succus cucumerum majorum, docente MUZELIO (*l. c. C. 1.*) & florum bellidis, suadente VOGELIO (*l. c. p. 547.*) respondent. Oleum Asphalti nostris temporibus multum laudatum est, expectationi autem non respondet. Idem de semine Phellandrii valet. Roborantia tandem alii laudant, alii prorsus rejiciunt. Medium & hic forte tenere beatum. Quibus his roborantibus puris excretio haud supprimitur, iis ea omnino convenire videntur, quoniam vires amissas restaurant & læsam digestionem meliorem reddunt. Præcipue autem cortex peruvianus ibi adhibendus est, ubi solida nimis laxa, & suppuratio magis ex pituita depravata ortum ducit. Omnibus his morbis generaliter methodo antiphlogistica consulitur, ita ut omnis nova inflammatio impediatur, & puri semper liber exitus conservetur. Ultimo in his omnibus medicamentis adhibendis ad corporis constitutionem & causarum antecedentium variam conditionem maxima cum attentione respiciendum est. Sic exulcerationes ex diathesi scorbutica, labe venerea, miasmate arthritico medicamenta simul, his morbis opportuna sibi vindicant. Sic roborantia ulceribus sanandis, quæ febrim inflammatoriam secuta sunt, haud congruunt, constitutione forte satis adhuc robusta, & ad ebullitionem prona. Sic exanthemata retrogressa balneis, frictionibus, epispasticis &c. revocanda sunt, e. s. p.

Quamvis nunc quidem ex hac curationis ratione nihil ad morbi ipsius naturam deduci potest, tamen facillime perspicere licet, hanc febrium ex suppuratione naturam

non ſemper unam eandemque eſſe, ſed pro varia conſtitutione variiſque cauſis præcedentibus admodum differre, quum probabilitate haud careat, etiam ipſum pus pro hac differentia variæ indolis eſſe. Hinc pro hac cauſarum differentia, ſecundum principia ordinationis naturalis, ſpecies determinandas eſſe, patet; quum autem curationis ratio ſemper ſimul pro partis exulceratæ conditione differat (1), & morbo ſic dicto jam conſumato, rariſſime curatio cauſis antecedentibus adaptata inſtitui poſſit, & tandem hæc diviſio hic nimia prolixitate noceret, conſuetam diviſionem conſervare, utilius fore, exiſtimavi.

SPECIES.

1. Exulceratio pulmonum.

v. Phthiſis pulmonalis van Swieten *l. c. p. 49. 62. §. 1206.*

Diſpoſitio hæreditaria (*a*). Habitus φθινώδεις (*b*). Tubercula cruda (*c*). Acrimonia ſcro-

(1) Sic phthiſis pulmonalis ex diſpoſitione hæreditaria longe aliam habet medendi rationem, quam phthiſis ex renum exulceratione.

(*a*) Fernel Pathol. L. V. C. X.

(*b*) van Swieten l. c. p. 9. Portal hanc diſpoſitionem ſcrophuloſam eſſe adfirmat, v. Samml. für pract. Aerzte B. X.

(*c*) Hippocr. de morb. L. I. S. 14. Phthiſin inde ortam

phulosa (*d*). Diathesis scorbutica (*e*). Constitutio pituitosa (*f*). Compressio pectoris. Respiratio difficilis. Vox rauca. Tussis. Lingua rubra, vel muco nigro obtecta. Sapor ex dulci salsus. Sputum purulentum (*g*).

MORTON Opp. Amstel. 1696. p. 110. scrophulosam nuncupat. cf. STRACK Med. Beiträge l. c. & REID. Samml. für pract. Aerzte l. c.

(*d*) Tubercula scrophulosa ab iis tuberculis, quæ proprie hoc nomine insignienda sunt, natura differunt, cf. STARCK l. c.

(*e*) Duo MORTON adnotat signa, quæ hanc phthisin præsagiunt, eruptionem scilicet frequentem exanthematum herpetis miliaris instar, & exscreationem perpetuam, præcipue matutinam phlegmatis molesti salsi e tonsillis rejecti, erosione gingivarum non raro stipatam, v. Opp. cit. T. I. p. 117. Ex multis autem observationibus mihi constat, eruptiones herpeticas constitutionem scrophulosam indicare, & sic forsan MORTON Phthisin scorbuticam cum scrophulosa confudit.

(*f*) In morbis mucosis & constitutionibus verminosis, pituita sensim ad pulmones deferri, ibidemque exulceratio effici potest, v. van den BOSCH l. c. de phthisi accessoria verminantium, p. 221. Sic etiam catarrhum sæpe febris phthisica excipit. Hæc phthiseos species pituitosa dicitur, & præcipue ei cortice peruviano & aëre fixo medetur, v. MURRAY de Phthisi pituit. in BALDING. Opusc. med. V. 5. WEBER Op. semiol. p. 142. Vera exulceratio hic quidem non est, tamen, nisi hæc pituitæ depravatio cohibeatur, satis exitiosa evenire potest, cf. SELLE Med. clin. p. 314. ejusd. Beiträge P. 2. p. 7, 110.

(*g*) Sputum purulentum nonnunquam absque omni pulmonum exulceratione contingere, observatione MUZELII, v. Medic. Wahrnehm. Samml. II. obs. 1, 2. HAENII Rat.

2. EMPYEMA.

v. SAUVAGES *l. c. T. I. p.* 693.

Reſpirandi difficultas, a pectoris reclinatione creſcens. Gravitas diaphragmatis. In corporis circumverſione quandoque fluctuatio perſentitur. Tuſſis ſicca (*h*).

3. EXULCERATIO HEPATIS.

Hepatalgia apoſtematoſa SAUVAGES *l. c. T. II. p.* 109. *Hectica hepatica v. Hiſt. morb. Uratisl. Ao.* 1700. *p.* 214.

Dolor hypochondrii dextri compreſſivus, pulſatilis. Reſpiratio anheloſa. Color cutis flaveſcens. Urina rubra, conſiſtentia craſſa. Dejectiones jam nimium duræ, jam liquidæ & ſpumoſæ.

med. T. I. p. 87. & HOFFMANNI von den Pocken p. 92. conſtat, ſicut vera pulmonum exulceratio abſque tuſſi & ſputo eſſe poteſt, v. LIEUTAUD Hiſt. anat. med. L. 2. obſ. 163. Hinc phthiſes pulmonales ex aliorum viſcerum exulceratione. Num cæterum hæc materia purulenta contagioſa ſit, in dubio eſt. MORTON id affirmat, v. Ejuſd. Phthiſiol. p. 70. PORTAL variis argumentis contrarium ſuadet, v. Sammlung für pract. Aerzte B. X. p. 678.

(*h*) Nonnunquam pus abſorbetur & per pulmones extricatur, v. ſupra p. 129.

4. EXULCERATIO LIENIS.

Splenalgia ſuppuratoria SAUVAGES *l. c. T. II. p. 112. Hectica ſplenetica, v. Hiſt. morb. Uratisl. p. 215.*

Tumor hypocondrii ſiniſtri. Palpitatio lienis. Dyſpnœa. Decubitus in dextrum latus moleſtior. Color faciei & corporis luridus & ſublividus. Pedis ſiniſtri intumeſcentia dura, cum dolore contuſorio. Anxietas cum mœſtitie & moroſitate.

5. EXULCERATIO PANCREATIS.

v. TULPII *Obſ. L. IV. C. 33.*

Præcordiorum anxietas.

Hujus viſceris exulceratio haud raro abſque ullis ſignis manifeſtis locum habet, id quod ex ejuſdem in cadaveribus reperta coalitione cum ventriculo apertum eſt.

6. EXULCERATIO RENUM.

Nephralgia purulenta SAUVAGES (*l. c. T. II. p. 115*). *Hectica nephritica, v. Hiſt. morb. Uratisl. p. 216.*

Gravitas continua in lumbo alterutro. Cru-

ris ſtupor. Urina deponit materiem fluidam albam, mucidam, lacteam, cruentam.

7. Exulceratio uteri.

Hyſteralgia ulceroſa Sauvages (*l. c. T. II. p.* 123).

Dolor in infimo ventre. Effluxus humoris purulenti.

8. Exulceratio omenti.

Hectica omentalis. Hiſtor. morb. Uratils. p. 216.

Abdomen circa regionem umbilicalem duriuſculum, ſubtumidum.

Et hic morbus rariſſime per ſe exiſtit. Nec ſtatus ille hic pertinet, qui in puerperis poſt mortem videtur, dum perperam auctores materiem purulentam omenti ſuperficiem obtegentem pro hujus partis ſuppurationis effectu habuerunt, quæ non alio modo niſi lymphæ corruptæ extravaſatione producitur.

9. Exulceratio Mesenterii.

Hectica meſaraica, v. Hiſt. morb. Uratisl. p. 217.

Tenſio ac gravitas ſubter ventriculum.

10. EXULCERATIO VENTRICULI ET INTESTINORUM.

Hectica stomachica & intestinalis. Hist. morb. Uratisl. p. 217. Pyrosis ulcerosa SAUVAGES (*l. c. T. II. p. 84*). *Gastrodynia ulcerosa ejusdem* (*l. c. p. 95*).

Dolor post ciborum vel potulentorum ingestionem.

De reliquis partium internarum exulcerationibus, quas febris hectica sequitur, v. Hist. morb. Uratisl. p. 217.

I. EX OBSTRUCTIONE VISCERUM.

DIGESTIO vitiata. Acrimonia febrilis, ſcrophuloſa (*a*), venerea. Obſtructiones viſcerum. Secretiones & excretiones naturales inordinatæ. Febris lenta chronica. Corporis emaciatio.

Curatio in ſolvendis obſtructionibus, materiam efficientem educendo, atque debilitatis viſceribus robur reddendo verſatur. Ad priorem indicationem ſatisfaciendam plerique medici haud infelici ſucceſſu ſalibus mediis interque hæc ſale ammoniaco & tartaro tartariſato, nec minus emeticis, parciori in copia, ne vomitus exciterur, uſi ſunt. Roborantia, præcipue autem corticem peruvianum idem præſtare, a medicis haud parvi nominis adfirmatur, inter quos MUZELIUM & FOTHERGILL allegaſſe ſufficiat. Alteri intentioni Ipecacuanha & rhabarbara præprimis reſpondent, &, febri ſublata, vires martialibus medicamentis & balneis frigidis optime reſtituuntur.

Hæc febris primum ortum ſuum ex illis cauſis trahit, quæ digeſtionis officinam lædunt valdeque debilitant. Turbata tunc digeſtione, faciliime viſcerum præſertim chylopoieticorum infarctus ſequuntur, quibus ſecretiones labefactæ, indeque humores impuri redduntur, & hinc tam ex nutritionis defectu, quam ex moliminibus na-

(*a*) Sic juvenes ex ſcrophuloſa labe hoc morbo ſæpe laborant, v. GRANT l. c. p. 32.

turæ virium, quibus materiem, ex chylo depravato genitam, nec aſſimilationi ſuſceptibilem, ejicere conata eſt, quæque tandem exhauriuntur, vires corporis decreſcunt, & habitus ejuſdem emaciatur. Variæ etiam humorum acrimoniæ hic attendendæ ſunt.

Hujus generis febres plerumque hecticarum nomine inſigniuntur, quamvis iis ſimul accenſentur, quæ ſuppurationi internæ originem debent, id quod tamen facile confuſioni anſam præbere poteſt. Non autem huic diviſioni omnes febres lentæ vel hecticæ ſubordinandæ ſunt, ſed illæ modo hic pertinent, ubi febris conſtans & eſſentiale ſymptoma eſt.

Iterum & hic ſpecies pro cauſarum materialium differentia ponendæ fuiſſent. Eædem autem rationes, quas ſupra dedi (p. 277.) hic etiam valent.

SPECIES.

1. Hectica hepatica.

Tabes hepatica Sauvages (*l. c. T. II. p.* 449) *cf. Edimb. Verf. T. IV. Art. 47. Obf. 5.*

Tumor in hepatis regione (*a*). A paftu dolor epigaftrii.

2. Hectica mesenterica.

Tabes mefenterica Sauvages (*l. c.*). *Pædatrophia* Vogelii (*l. c. p. 534.*).

Voracitas aut appetitus omnino proftratus. Ventris tumor partialis.

Hectica chlorotica, phthifis nervofa, tabes dorfalis, marafmus fenilis & aliæ hujus genii proxime his natura accedunt, quoniam autem confuetis febrium fignis deftitutæ funt, hic locum non habent.

(*a*) Hoc fignum plerumque deficit, nec femper in cadaveribus, hoc morbo confumtis, obftructio manifefta eft. Impedita fanguinis per vafa hepatis circulatio primum morbi fontem fiftit, cujus figna autem definitionem hucufque non admittunt.

ORDO TERTIUS.

ATACTÆ (a).

Magna atque præternaturalis partium irritabilitas & ſenſilitas. Febris inordinata, nec continens, neque regulariter remittens. Symptomata nervoſa, nec inter ſe, neque cauſis manifeſtis reſpondentia (b).

(a) Vocabulum hoc uſurpare liceat, quum ob præcedentium denominationem analogica ſumenda erat. Legitimatur præterea ſymptomatum a præcedentium norma aberratione, reſpondet illi Sydenhami ſpirituum ataxiæ, quæ hiſce in febribus quoad ſymptomata præcipue deprehenditur, & invenitur tandem in *Coacis* Hippocratis S. I, N. 37.

(b) Hic ſequentia pertinent. Certa morbi ſenſatio abſque phænomenis externis. Querularum defectus & indifferentia, ubi ſymptomata minantia. Nimis mortis metus. Inſomnia abſque febri & dolore. Exacerbationis atque fervoris tempore pulſus debilior & contractior (v. Grant l. c. p. 21.). Typus febris inordinatus. Lingua arida abſque ſiti. Lingua humida & ſitis magna. Cutis ſicca abſque calore. Sudores ſine levamine. Excretiones ſpontaneæ vermium. Excretiones abſque levamine. Venæ ſectio dolores non mitigat, ſed ſingultus eam ſequitur. Emetica effectum non præſtant, ſed facile catharſin producunt.

Hæc febris neotericis ſub nomine febris nervoſæ ſatis innoteſcit. Admodum autem difficilis eſt propria, perſpicua eaque utilis hujus febris determinatio, cujus ratio partim in tenebroſa nervorum cognitione, partim in eo latet, quod, ni fallor, non ſatis bene hucuſque medici hoc febrium genus ab aliis diſtinxerint. Sub hybrida malignitatis voce quidem plerumque indicatur; quodſi autem recordemur, quotuplex quantaque ſit notio, quam medici huic termino affigunt (v. MARCARD *diſſ. de malignit. febr.*), facile inde deduci poteſt, quam varia ſit harum febrium apud auctores idea, ſicut idem de omnibus aliis morbis nervoſis valet. Ex ſupra datis hujus febris characteribus, rite intellectis, facile quoque differentia earundem naturalis intelligi poteſt; in hac autem notarum ratione difficultas latet, qua fit, ut hæc febris haud rite diſcernatur, niſi omnis febrium differentia naturalis jam cognita ſit. Ex mera enim ſymptomatum nervoſorum facie nihil ad febris naturam concludi poteſt. Sic in febribus bilioſis ſæpiſſime ſymptomata deprehenduntur, quæ omnibus nervoſorum denominatione veniunt, eaque ratione jure illam mereri videntur, quoniam perturbatas functiones, a nervoſo ſyſtemate proxime pendentes, ſiſtunt. Non autem eadem eſt ratio, qua febres noſtræ nervoſæ nuncupantur, neque ſymptomata in febribus bilioſis eodem jure nervoſorum nomen merentur, quo febres noſtræ ita appellamus. Et hæc generis noſtri ratio ſatis obſcura eſt, & facilius negative quam affirmative deſcribitur. Febrim enim, characteribus ſupra poſitis notatam, nulla diatheſi humorum phlogiſtica vel putrida, nullaque colluvie bilioſa vel pituitoſa in primis viis, nullis tandem viſcerum obſtructionibus vel exulcerationibus ſtipatam, vel tamen, ſi hæc adſunt, haud ea relatione

cum iis connexam, ut pro febris caufa materiali haberi poffint, talem febrim ex atactarum numero effe, haud exigua probabilitate opinari poterit. Ipfa autem ratio, qua ipfa natura febris quodammodo dijudicari poteft, obfervatione phænomenorum & effectuum medicamentorum confentiente, fequens eft. Datur conftitutio corporis, qua, leviffimis caufis accedentibus, phænomena producuntur, quæ alias graviorem caufarum modum ad fui exiftentiam fupponunt. Ubi ergo febris, fymptomatibus nervofis ftipata, nullam caufam ex iis manifeftat, quæ alias febres producere folent, vel, quod idem eft, fi phænomena caufis manifeftis confuetis haud refpondent, ibi febrim nervofam vel atactam effe, adfirmari debet. Hæc fane vera propriaque eft notio, quam huic generi affigere debemus, fi omnem confufionem evitare velimus. Eodemque modo WHYTT hanc morborum claffem ab aliis rite diftinxit, cujus verba hic in medium proferre liceat: „All difeafes, ait, „may, in fome fenfe, be called affections of the „nervous fyftem, becaufe, in almoft every difeafe, „the nerves are more or lefs hurt; and, in confe- „quence of this, various fenfations, motions, and „changes, are produced in the body. However, thofe „diforders may peculiarly deferve the name of ner- „vous, which, on account of an unufual delicacy, „or unnatural ftate of the nerves, are produced by „caufes, which, in people of a found conftitution, „would either have no fuch effects, or at leaft in a „much lefs degree" (*v. Opp. cit. p. 528.*).

In prædifpofitione ergo nervofi fyftematis maxima febrium hujus generis caufæ materialis pars fita eft, & quidem duplex ejufdem eft conditio, cujus diverfitas tum in ordinandis quam in curandis his febribus maxima

attentione obſervanda eſt. Primo nempe, ob peculiarem atque præternaturalem irritabilitatem, magna ſymptomata ex levi cauſa, quæ in ſana conſtitutione illa haud efficere valet, ſæpe producuntur. Hic ſtatus morbos chronicos nervoſos, ſub certaque conditione febres nervoſas acutas, infra proprius determinandas, comprehendit. Secundo ſingularis nonnunquam ſyſtematis nervoſi debilitas in cauſa eſt, qua natura, ad cauſam quandam levem ſuperandam atque extricandam, impotens redditur. Hic pertinent febres lentæ nervoſæ, quæ raro perfectam criſin admittunt. Hinc harum febrium phænomena nonnunquam ſat levia atque abſque ullo periculo eſſe videntur, quoniam ex virium cooperationis defectu febris magna non eſt, quamvis periculo haud vacat. Et hæc eſt ea conditio, quæ a pleriſque medicis maligna vocatur. Neque prorſus hoc verbum rejiciendum eſſet, ſi omnes medici hanc ideam unanimiter ei conciliarent. Nec tamen pro febris noſtræ ſynonymo dari poteſt, quoniam totum earundem ambitum haud complectit. Nonnunquam enim phænomena, ſenſibus externis conſpicua, manifeſte atque abſque ullo fuco periculoſa ſunt, & tamen cauſæ manifeſtæ haud reſpondent. Hinc omnino etiam hic ſtatus ad febres nervoſas referendus eſt, quamvis proprie malignus dici nequeat, quoniam ſatis ſeſe manifeſtat. Hinc hæc vox nulla ratione, ad genus noſtrum denotandum, adhiberi poteſt.

Quum ergo ex hac nervorum morboſa conditione in connubio levis cauſæ cujuſdam occaſionalis, omnia oriantur, quæ ad febris conditionem ſpectant, ex his binis etiam naturam harum febrium conſtare, conſequitur. Quamvis autem cauſa prædiſponens ſemper adeſſe debeat, tamen hæc ipſa non ſemper homini naturalis

fuit, ſed nonnunquam febris cauſarum remotarum productum eſt. Sic nonnulla contagia ſpecifica vi nervos afficere valent, ita ut, alia adhuc cauſa interna accedente, febris hujus indolis oriatur, quam contagiorum proprietatem nervis nocivam ſupra jam adnotavi (*v. p. 185 cf. etiam* HUXHAM *l. c. T. II. p. 105. &* SCHWENCKE *Hæmatol. p. 4.*). Hujus indolis tunc nonnunquam peſtis vel alia febris contagioſa deprehenditur, de quibus infra. Hæc de cauſa prædiſponente, quæ vel ex idioſyncraſia ægrorum vel ex prægreſſis cauſis dijudicanda eſt.

Quod ad cauſas occaſionales attinet, plerumque in ſenſus non cadunt, quoniam in ratione effectuum non ſunt. Nulla enim manifeſta ſanguinis depravatio deprehenditur, vel ſaltim, ſi aliqua adeſt, ad febrim haud temere facit (*v.* BRENDEL *diſſ. de ſerior. uſu evac. in quibuſd. acut.* §. *10.*), quamvis omnino in ſtatu complicato putredinem haud raro obſervare liceat. Sic etiam ſanguis quandoque inflammatorius repertus fuit, ac tamen repetita venæ ſectio nocuit (*v.* HOME *l. c. p. 194*). Nonnunquam etiam bilis vitium adeſſe videtur, ſedulo autem hic ſtatus ab illo diſcernendus eſt, de quo jam in remittentium ordine mentionem feci, quippe cujus ſymptomata ex mera colluvie primarum viarum vitioſa ortum ducunt, & probe facta diagnoſi, cauſam expurgando, facile tolli poteſt. Proſunt quidem quandoque in febribus nervoſis ſub certis ſuis conditionibus evacuantia, nequaquam vero cardo curationis in eo verſari debet, uti BRENDELIUS (*diſſ. de phrenit. p. 9.*) affirmavit. Si quando enim talem bilis vel aliarum impuritatum in primis viis orgaſmum deprehendimus, ita ut eo ſublato, morbus ſimul tollatur, ſane ad hunc ordinem non pertinebit, ſed ex remittentium gaſtricarum genere eſſe, jure vereque judicandum eſt. Differt

febrium atactarum curatio, pro supra data earundem diversitate. Ubi enim vires actuositate illa carent, quæ ad materiei expulsionem requiritur, iis roborantibus & alexipharmacis succurrendum est. Ubi autem nimia sensilitas, magnus indeque circulationis orgasmus, omnino temperantibus his febribus propriis, ille sedari debet. Præcipue autem observandum est, per quas vias febris plerumque materiem ejicere conata est. Quum enim, præcipue in febribus lentis nervosis, natura ad crisin perficiendam haud magno satis vigore gaudeat, in hoc opere suffulcienda est. Fateamur cæteroquin lubenter, harum febrium curationem nondum ita comparatam esse, ut veræ doctrinæ speciem præ se ferat. Hucusque diagnosis facilis felixque curatio earundem artificis qualitas occulta est, quæ claram notionem non admittit.

GENUS PRIMUM ATACTARUM.

FEBRIS NERVOSA ACUTA SPORADICA.

FEBRIS incipit intercurrentibus perfrigeriis, tenuique ſudore vix levante, pulſu parvo, imbecillo, duriuſculo, nunc celeri nunc tardo. Dolores artuum & præcordiorum. Pulſatio circa præcordia vel umbilicum. Vox per intervalla acutior vel ſubrauca. Lingua aſpera, ſicca, alba, tremula. Conatus vomendi vel vomitus æruginoſi, in ſcreatus deſinentes. Conatus mingendi inanes. Urina tenuis, limpida. Oculi in unum locum fixi, fulgentes, rubentes, ſqualidi, vel clauſi. Aurium ſonitus. Difficultas auditus, vel ſolito acies major. Febris acuta.

Temperantia, venæ ſectio, balnea frigida, veſicatoria, atque excitantia vel cardiaca in curatione adhibenda ſunt (*v.* VOGEL *l. c. p. 43. ſeq.*). Sed his in febribus medendi ratio difficillime docetur. Medici ingenium hic vim ſuam manifeſtare poteſt.

SPECIES.

1. PHRENITIS.

PHRENITIS BRENDELII (*v. diss. de phrenit.*) SCHRÖDERI (*v. Feinii diss. de indole ac sede phrenit. et paraphr.*) *et* VOGELII (*v. l. c. p. 41 seq.*)

Vigilium pertinax cum oblivione eorum, quæ audiunt, vel ipsimet dicunt. Delirium furiosum, permanens, prænotante plerumque difficili ac convulsoria deglutitione.

Hunc morbum phrenitidem HIPPOCRATIS esse, neque cerebri vel menyngum vel diaphragmatis inflammationem, docentibus cadaverum sectionibus, pro causa agnoscere, supra jam adnotavi (*v. p. 126. seq. & 138. seq.*), cf. etiam VOGELIUM l. c. Crisium ratio idem corroborare videtur, dum morbus haud raro hæmorrhagia vel alvi fluxu judicatur. De curatione v. VOGEL l. c. SARCONE l. c. T. II. p. 220. seq. Semel hunc morbum observavi, ubi Tænia pro omni probabilitate irritamenti locum tenebat (*v.* SELLE *Beyträge &c. p. 25*).

2. FEBRIS SOPOROSA.

Typhus comatosus SAUVAGES (*l. c. T. I. p. 312.*) LETHARGUS VOGELII (*l. c. p. 48*)

cf. MORGAGNI *de cauf. ac fed. morb. Epift. 6. Art. 2.* & GRIMM *von der Epidem. zu Eifenach p. 130.*

Febris incidit magna in fomnum propenfione, fed irrequieto, pavoribus interrupto & magis delaffante.

Febris nervofa acuta, quæ medium tenet locum phrenitidem inter & febrim foporofam, defcripta legitur in Hift. morb. Uratisl. 1702. p. 40. feq.

3. HYDROPHOBIA.

Hydrophobia fpontanea SAUVAGES (*v. l. c. T. II. p. 235*) & VOGELII (*l. c. p. 73*). TRIBOLET DE LA LANCE *de Hydroph. fine morfu præv. in Opufc. Bald. V. I. p. 236.* Potulentorum averfatio. In eorundem deglutitione fumma anxietas & convulfiones. Sitis ingens. Spuma oris cum infuperabili defiderio illam in alios exfpuendi.

Hydrophobiam ex morfu canis rabidi ad affectiones nervofas referendam effe, plerique medici conveniunt, inter quos recentiorum nonnullos allegare fufficiat (v. WHYTT *l. c. p. 549.* NUGENT *Effay on the hydrophobia &c. v. Comment. Lipfienf. V. 5. P. II.* BAUDOT *Effays antihydrophobiques Paris 1770*). Datur autem hydrophobia fpontanea, quæ aliis febribus fymptomatice accedit, inter quas ea tantum hic pertinet, quæ

in febribus nervosis acutis haud raro deprehenditur, qua ex ratione etiam VOGEL eam ad febres malignas recenset. Sic etiam ab abusu potuum spirituosorum observata est (*v. Samml. für pract. Aerzte B. 2. p. 64.* THEDEN *Neue Bemerk. &c. P. 2. p. 162*). An autem cum priori natura consimilis? Num iisdem medicamentis medeatur? Hæc nondum extra dubitationis limites posita sunt. Sufficit nobis, eam nonnunquam in febribus nervosis præcipuum symptoma esse, ideoque hujus speciei existentia legitimatur.

4. FEBRIS NERVOSA ACUTA PUERPERARUM.

v. SYDENHAM (*Opp. p. 425.*) HALL *diss. cit. de febr. p. 32.*

Monet SYDENHAMUS, puerperarum febres acutas sæpe ex constitutione hysterica oriri, neque vehementes evacuationes ferre. Hinc eam hic adnotare volui, quamvis talem morbum proprie febris puerperarum nomine haud insigniendum esse, supra monui (p. 263 seq.).

GENUS SECUNDUM ATACTARUM.

FEBRIS NERVOSA ACUTA EX CONTAGIO.

FEBRIS contagiosa, symptomatibus mere nervosis stipata, vel ob inflictus vehementiam absque ulla manifesta evacuatione necans, vel exanthematibus, in partibus glandulosis prorumpentibus, vel magno sudore, insignita.

Hujus generis sunt febres, quarum causa ad febres nervosas prædisponens a contagio producitur, veluti supra in scholio monui. Duplex autem specialiter conditio hic venit adnotanda. Nonnunquam enim hæc nervorum affectio immediate atque sub prima infectione a contagio admovetur, quandoque autem in morbi progressu nervosum systema demum debilitatur, ita ut in eo roborando inque viribus erigendis omnis curatio versari debeat. Natura ergo hæ conditiones ab invicem quodammodo recedunt, quum posteriori in casu hic status morbosi systematis nervosi simul ab alia causa pendere videatur. Attamen generatim in eo conveniunt, ut maxima adsit nervorum perturbatio, qua vires, ad morbosam materiem eliminandam necessariæ, infringuntur, & ad quam tollendam methodus cardiaca in auxilium vocanda est, ut natura opus suum perficere queat.

SPECIES.

I. SUDOR ANGLICUS.

Hydronosos FORESTI (*v. l. c. L. 6. Obs. 7, 8.*) *cf.* SENNERT (*de febribus L. IV. C. 15.*) *Sudor anglicus* MEADII (*v. Opp. Ed. Goett. 1749. T. II. diss. de peste p. 50*).

Primo invasionis die magnus & immoderatus sudor, cum insigni virium lapsu aliisque symptomatibus nervosis, vel subito necans, vel morbum intra 24 horas solvens.

An huc ephemera britannica referenda sit? Subitaneus morbi inflictus & decursus, vitium sanguinis vel primarum viarum in causa fuisse, opinari non jubent, ideoque contagium præsertim nervos afflixisse, probabilitate haud caret, qua ex ratione hanc febrim nostris accensendam esse, credidi.

Ab hac febri autem illa veterum *Elodes* (*de quibus v.* HIPPOCRATIS *Epid. L. 7.*) quam maxime differt, sedulo monente FORESTO (*l. c. & L. 11. Obs. 62.*). Hac enim per plures dies continuata, sudoribus ægros consumsit, quum contrario sudor anglicus vel statim necans vel maxime criticus fuerit. Ex elodum numero fuit febris variolosa SYDENHAMI (*v. Opp. p. 98.*) qua effusissimi sudores ab initio morbi absque ullo levamine adfuerunt. Et sic veteres omnes febres elodum

nomine tradiderunt, quarum præcipuum ſymptoma ſudor erat; quæ autem naturæ ratione valde ab invicem recedunt, neque ullo jure hujus ſymptomatis ratione hic referendæ ſunt.

2. Pestis acutissima.

Species prima Chicoyneau (*v. Traité de la peſte P. I. p. 37, 224. 242, 244*). *Species ſeptima* Chenoti (*l. c. p. 68*).

Pulſus parvus, mollis, frequens, inæqualis. Lingua primo alba, poſtea rubra, nigra & arida. Vomitus æruginoſi, atri, cruenti. Oculorum adſpectus alienus. Anxietates. Summa virium proſtratio. Stupor & abjectio animi. Deliria. Animi deliquia. Convulſiones. Nulla manifeſta bubonum vel anthracum eruptio. Mors intra aliquot horas vel ad ſummum tres dies.

Maxima nervorum perturbatio, in his peſtis ſpeciebus deprehenſa, atque pro rerum conditione ſine omni dubio ex immediata contagii in nervos actione producta, ordinationem earundem ad nervoſarum febrium genus ſatis ſuperque legitimam reddere poterit. Et quidem ſequentes rationes hanc immediatam nervorum a contagio affectionem, probare mihi videntur. (1) Bilioſa primarum viarum colluvies horum ſymptomatum cauſa generaliter eſſe nequit, quoniam ſæpius deeſt, quamvis, ſi adeſt, id quod non raro deprehenditur (*v. Genus febr. remitt.*), omnino ſtatum peiorem reddere valeat, v. Chenot. *l. c. p. 61. 146, 166.* Vomitus

autem

autem bilis viridis vel atræ, hoc in contrarium vertere nequeunt, quin potius sententiam meam firmius stabilire valent. Hanc enim bilis comparationem ex nervorum affectione oriri, plures medici consentiunt, v. SYDENH. *l. c. P. I. p. 262.* CHENOT *l. c. p. 167.* & multis optimorum auctorum testimoniis id ulterius in SCHRÖDERI & STARCK *diss. de alienata bilis qualitate Goett. 1767.* habita, probatum est. Et HIPPOCRATES jam bilis ita comparatæ vomitus, lethales prædixit, v. COAC. *S. 1. n. 100.* quo colligi poterit, quod tales vomitus longe ab illis distent, qui a colluvie sordida excitantur. Hujus etiam bilis abundantia, post mortem in primis viis & vesica fellea deprehensa fuit, *v. Traité de la peste p. 261, 277.* (3) Neque semper hæc symptomata a putredine dependere, subitaneus symptomatum inflictus eorundemque sævities jam probant, qua robustissimæ constitutiones correptæ fuerunt, quid! quod hæ majori plerumque periculo obnoxiæ essent, *v. Traité de la peste P. I. p. 39, 226.* Magna porro differentia pestis hanc speciem inter & febres putridas ratione caloris deprehenditur, quippe qui tactu plerumque naturalis adparuit, quamvis interno urens fuerit. Et in hac caloris differentia FORESTUS jam limites pestem inter & febres putridas posuit, v. FOREST. *L. 6. Obs. 2. in Scholio. Traité de la peste P. I. p. 38, 250.* Occurrit quidem etiam in febribus putridis (*v. stad. 31. febr. carc.* PRINGLII *l. c. p. 311.*) talis status, qui tamen, etsi huic proxime absit, tamen in eo ab illo differt, ut non statim ab initio, sed post aliquam febris perdurationem incidat, putredinique superveniat, in hac vero pestis specie symptomata nervosa antecedunt, quibus tunc putredo supervenire potest. *In primo enim impetu pestis, quem edit, nullum alicujus hu-*

morum corruptelæ, *cui hæc ſymptomatum ſævities adſcribi queat*, *adeſt indicium*, *v.* CHENOT. *l. c. p. 42.* Et hæc differentia in medela non eſt levis momenti, dum illa nervorum adfectio, quæ putredini ſupervenit, averti poteſt, id quod in peſte igitur fieri nequit, quoniam prima contagii actio in nervos ruit. (4) In pleriſque tandem cadaveribus, quibus apertis non ſolum viſcera, ſed etiam cerebrum & nervi deſtructa gangrænoſaque reperta fuerunt (*v. Tr. de la peſte p. 1.*), nullus fœtor, uti in putredine eſſe ſolet, depreheuſus fuit (*v. Tr. de la peſte p. 262.*), quin potius humorum aciditas prævalere videbatur, dum bilis exſcreata, acido gaudebat ſapore (*v. Tr. de la peſte p. 255*). Ex quibus omnibus ſatis hujus peſtis ſpeciei a febribus putridis differentia magnaque ejuſdem cum febribus atactis vel nervoſis affinitas conſtare poterit. Qui non neſcit, quid BRENDELIUS febris malignæ vocabulo inſignire voluerit, ille hunc mecum conſentientem videbit, in *diſſ. de febr. part.* §. *14.* ubi peſtem ad febres malignas refert, & in *diſſ. de paraphr. & febr. malign. cognat.* §. *14.* dicentem: *Peſtem procul dubio nihil aliud eſſe, quam paraphrenitidis ſpeciem, ſingulari quodam contagio enatam.* MEAD. *opp. Ed. Goett. T. II. de peſte p. 34.* etiam credit, contagium in ſuccum nervoſum agere (*cf. Traité de la peſte p. 75.*). PRINGLE *p. 337. & ſupra p. 186.* (5) Medelæ tandem methodus, etſi proh dolor! rariſſime, in his nempe peſtis ſpeciebus, ex voto ſuccedebat, proſperior tamen præ aliis cum ea in febri nervoſa adhibenda, convenit, quæ nempe in vomitoriis, diaphoreticis, cardiacis &c. conſiſtit, quibus adhuc cortex peruvianus accedit, quippe quem non ſolum CHENOTUS (*l. c.*) ſed etiam alii perutilem invenerunt, v. MORTONI *Opp. append. 20. Ex hiſt. febr.*

Ao. 1658, 1691. MAKENZIE *neves bremisches Magaz. T. II. p. 300.*

3. FEBRIS NERVOSA PUTRIDA.

Febris pestilentialis GRANT *neve Beob. p. 24.*

Supra jam monui (*v. p. 179.*), febribus putridis contagiosis haud raro statum accedere, ubi ob maximam virium dejectionem summamque nervosi systematis debilitatem methodus alexipharmaca instituenda est. Et quamvis hujus numeri febres a praecedenti specie, indolis & morbi decursus ratione haud parum abhorreant, nunc tamen, si ad hunc gradum pervenerint, eadem medendi methodo indigent. Simul enim complicata putredo has species separare videtur. Non autem putredo, per se spectata, hujus conditionis causa materialis esse potest, quoniam antiputredinosa statum peiorem reddunt. Quoniam ergo haec febris putridae conditio medelam, febribus nervosis propriam, postulat, natura cum iisdem hac ratione etiam convenire, consequitur. Unde autem unius ejusdemque contagii diversa vis, qua nunc primo nervos, nunc mox humores afficit? An constitutiones nonnullae vi contagii, nervos laedenti, resistere valent? An hoc contagium putredine humorum aptius redditur, ut nunc nervos facilius afficere valeat, quos antea immunes relinquebat? Nonnumquam tum putredo, tum nervorum affectio simul incidunt, quod sequens pestis species probat.

(*a*) PESTIS.

SPECIES *secunda* CHICOYNEAN (*l. c. P. I. p.* 38, 250, 318). *Species quarta* CHENOTI (*l. c. p.* 64) *cf.* FOREST. (*l. c. L.* 6. *Obſ.* 12).

Pulſus celer, contractus, inæqualis, premente arteria evaneſcens. Sitis. Nauſea. Vomitus, æruginoſi, cruenti vel atri. Æſtus interne urens, externe naturalem non ſuperans. Ingens cephalalgia. Oculi torvi vagi. Lingua initio alba, deinde nigra. Deliria. Hemorrhagiæ. Petechiæ. Vibices. Bubonum & anthracum eruptio, acrius vero dolentium, nigreſcentium, facillimeque in gangrænam tranſeuntium.

Hæc peſtis conditio ita comparata eſſe videtur, ut contagium tum humores tum nervos ſimul affecerit, nec inde unum alterius cauſa vel effectus dici queat, quoniam uno eodemque tempore a contagio producuntur. Experientia autem teſte, hoc in paſſu magis ad nervorum quam ad humorum affectionem reſpiciendum eſt, hinc prior etiam magis ad cauſam materialem vel naturam febris ſpectare, conſequitur, ideoque febribus nervoſis merito adnumerari debet.

(*b*) *Stadium tertium febris carcerum* PRIN-

GLII (*l. c. p. 311*). *Stadium tertium anginæ malignæ* FOTHERGILLII (*l. c.*). *Stadium tertium febris flavæ malignæ americanæ* HILLARY (*l. c.*).

Hic etiam febris hungarica aliæque febres peſtilentiales pertinent, ubi mox in initio humorum putrida diſſolutio nervorumque ſumma affectio incidunt. Nequaquam quidem generatim tales febres hanc indolem ſervant, ſed plerumque a conſtitutione ita modificantur. Cæterum omnino hujus conditionis determinatio admodum difficilis eſt, quod tamen haud ſyſtemati noſtro, ſed exiguæ humanæ cognitioni phænomenorum eorundemque cauſarum in machina humana tribui debet.

GENUS TERTIUM ATACTARUM.

FEBRIS LENTA NERVOSA.

HABITUS corporis laxus, debilis, ſenſilis. Cauſæ prægreſſæ ſyſtema nervoſum defatigantes. Incipit levi horrore, cum errante repentino calore, ſæpe vix perceptibili, languoris ſpecie, animique dejectione, pulſu celeri, inæquali, nunc forti, pleno, nunc vero & ilico parvo, debili & fere inconſpicuo, nonnunquam naturali tardiori, vel non multum ab eo diſcedenti. Ita ſtatus ſæpe repit, ſine luculento periculo, cum tunc ex improviſo ſymptomata graviora accedant (*a*).

Capitis dolor & gravedo. Vertigo. Nauſea. Dolor oppreſſivus præcordiorum. Vomitiones inanes. Vomitus acidi humoris. Singultus. Lingua initio alba, poſtea rubra & arida, etſi vix unquam ſitis, denique tremulenta. Torporis ſpecies, ſomnolentia, & tamen æger

(*a*) Hoc ſtadium mitius præcedentis verum ac genuinum hujus febris characterem præbet, unde a febri nervoſa acuta differt, ſed plerumque vel ob abſentiam vel ob imperitiam medici, obſervationem fugit.

ſomno deſtituitur, vel ſaltim fugax tantum eſt, ſoporoſus, pavoribus interruptus, non delectans. Oculorum triſtior adſpectus ſordiduſque, lucem fugientes. Sternutatio. Calor & horror inæquales, ſæpe dum caput ardet, pedes frigeſcunt. Calor ad contactum, naturalem non ſuperans, interne urens. Sudores fugitivi, gelidiuſculi. Urina tenuis, limpida, nonnumquam turbida nec ſecedens, quandoque autem optima facie critica abſque ulla ſymptomatum alleviatione. Poſthæc convulſiones. Delirium manifeſtius, raro phreniticum, ſed tranquillum, labiorum & manuum motibus, oculis intentis, & quaſi ſtudioſe aliquid adſpicientibus. Vires decreſcunt, ita ut leviſſimo ſæpe nixu animi deliquia & ſudores frigidi adpareant. Extremitates frigeſcunt. Pulſus tremulus, undoſus, intermittens. Aegri in principio valde irritabiles, nunc ſurdi & ſtupidi fiunt. Imminente morte delirium comate finitur, excreta invite profluunt, ac univerſalibus convulſionibus vel morte apoplectica æger e medio tollitur.

Hujus generis conditio ea eſt, ubi ſingularis ſyſtematis nervoſi debilitas adeſſe videtur, qua natura ad cauſam quandam occaſionalem internam expellendam in

ſana conſtitutione mox ſubigendam, inepta eſt, & ſic materies ad partes nobiliores metaſtatice defertur, vel ibidem ſenſim accumulatur, unde ſummum periculum, atque, niſi vera criſis ſequatur, mors certa imminet. Crediderunt quidem alii, hujus febris naturam in locali quodam vitio ſitam eſſe, quod tamen probabilitate deſtitutum eſt. Sic HOME inflammationem cerebri in cauſa eſſe, adfirmat, in propriaque obſervatione nititur. Febris enim lentæ nervoſæ ſpecie ipſe correptus fuit, atque ſigna inflammationis cerebri percipere credidit. Unde autem, quæſo, determinare potuerit, hæc ſymptomata haud meræ congeſtionis verſus ſuperiora effectus fuiſſe? Vidit quidem nonnunquam cerebrum ſanguine aut pure turgidum, quod etiam WILLISII experientia jam conſtabat, attamen probabilius pro morbi ſequela vel pro ſtatu complicato, quam pro cauſa habenda eſt. Neque ipſa corporis conſtitutio, cauſarum præcedentium conditio, & curationis tandem ratio, huic febri, optimis omnibus practicis conſentientibus, opportuna, ad talem cauſam localem indicant. Quamvis enim nec rationi neque experientiæ contrarietur, ex nervoſa debilitate ſtaſes in ſyſtemate vaſculoſo fieri poſſe, vereque oboriri, tamen hæ plerumque indole vere inflammatoria expertes ſunt, atque, veluti ex morbi hyſterici & hypochondriaci analogia concludi poteſt, magis viſcerum abdominalium quam partium nobiliorum obſtructiones efformant. Et quamvis quidem porro obſervatione conſtet, nonnunquam veras inflammationes cum febri noſtra complicatas eſſe, attamen pro cauſa materiali haberi nequeunt, neque exinde febris naturam conſtituunt. Quiſnam enim excitantia & roborantia ad inflammationes tollendas idonea eſſe, dicet? Hæc quidem eſt methodus, quam optimi practici adoptarunt,

quæque experientia teſte atque ratione conſentiente huic febri maxime congruit. Vinum apud auctores, ut non ſolum magna ſit in hac febri utilitate, ſed etiam optimi præſervativi remedii ſpeciem præ ſe ferat, relatum legitur (*v.* HUXHAM *l. c. T. II. p. 88.* HOME *medic. facts and. Exp. p. 6.* GIBSON *treatiſe on fevers. Lond. 1769. p. 172. Edimb. Verſ. T. V. P. II. p. 734. ſeq. Lond. Bemerk. T. I. p. 207.*). Unde ſane nihil ad hujus cauſæ exiſtentiam concludi poteſt. Sique ad auctoritatem provocare velimus, & hinc hujus cauſæ nullitas adparet. HIPPOCRATIS enim inflammationis cerebri deſcriptio atque præſcripta ejuſdem hujus morbi curatio febri noſtræ haud reſpondent, quum expreſſis verbis vinum prohibeat, methodumque antiphlogiſticam ſuadeat (*v. ſupra p. 137.*), quæ tamen, uti modo dixi, hujus febris non eſt. Plerique auctores conſentiunt, maximam febrium nervoſarum cauſæ materialis partem in morboſa quadam nervorum conditione latere (*v.* LANGRISH *l. c. p. 330.* & GIBSON *l. c. p. 163*), qui ſequentia habet: „I may warrantably conclude, „ ait, that the cauſe of this fever is ſome matter af- „ fecting the nerves, ſo as ſometimes to hinder their „ influence, and at other times to occaſion too great „ an exertion of it" (*cf. etiam* LENTINI *Obſ. T. II. Obſ. 19.*). An hæc nervorum mala conditio cum debilitate hyſterica vel hypochondriaca natura conveniat? Sic deſcriptio hujus febris MANNINGHAMI ſuadere videtur. Ait enim, hanc febrim in principio ſæpe morbi hyſterici vel hypochondriaci faciem præ ſe ferre. Quænam autem hæc ſit materia, quæ irritamentum præbet, quod hanc nervorum peculiarem irritabilitatem actuoſam reddere valeat, nondum plane cognitum eſt. Hanc cauſam occaſionalem nonnulli pituitam eſſe, autumarunt.

Sic HUXHAMUS (*l. c.*) pituitæ putredinem accusat, & GLASSIUS hac ex ratione eas febribus gastricis adnumeravit. Supra autem jam illam febrim quæ a colluvie pituitæ pendet, a nostris separavi, atque rationes dedi, quæ id peragendi, mihi suaserunt (*v. p. 257. seq.*). Facillime quidem in constitutione debili ob læsam simul digestionem pituita generatur, sed hæc potius ad morbi effectus quam ad ejusdem causas referenda est, quum vera febrium nervosarum medendi methodus in impuritatibus primarum viarum expurgandis haudquaquam versetur. Attamen ex toto negare nolo, hanc pituitam quandoque in præsto esse, atque causæ occasionalis genium præ se ferre. Persuasissimum enim habeo, causam occasionalem febrium nostrarum non semper unam eandemque esse, sed pro individuorum ratione admodum differre. Hanc autem differentiam hactenus ignoramus, ardentique desiderio observationes expecto, quibus ad hanc cognitionem pervenire queamus. Nonnunquam materiem arthriticam causam hujus febris occasionalem præbere, sequenti observatione edoctus sum, quæque simul omnem de vera existentia harum febrium sub ea conditione, sub qua eas determinavi, dubitationem sustulit.

Vir quidam a prima juventute hæmorrhagiis per nares perque vasa hæmorrhoidalia laborabat. Ad has sedandas largiter instituta sæpiusque repetita venæ sectio debilitatem illam induxerat, quæ plerumque largas sanguinis rubri evacuationes sequitur. Ante aliquot annos, vigesimo quidem nono ætatis suæ, morbo arthritico universali correptus, iterum illum sanguinis evacuatione prosecutus est, postea ex artis parte fomentationibus, emollientibus & vesicatoriis, a natura autem eruptione miliari solutum. Iterum autem hunc morbum insignis

fluxus hæmorrhoidum excepit, cui varicum, quæ sanguini viam parabant, exstirpatione obicem posuit. Ex omnibus his autem singularem debilitatem una cum magna irritabilitate contraxit, quæ tum ex corporis tum ex animæ conditione manifeste adparebant. Duobus annis præterlapsis febrilis morbi indicia persentiscere cœpit, at quoniam eodem tempore febris putridæ biliosæ species epidemice sæviebat, suum morbum ejusdem indolis esse, autumat. Hinc repetitis primas vias evacuantibus illum profligare studuit, sed incassum. Magna mortis apprehensione, quamvis ambulando, nec peculiarem debilitatem artuum vel alia symptomata sentiendo, duabus septimanis post morbi inflictum præterlapsis, eum reperiebam, nulla alia fere quærela, quam de insomnia, per totum morbi jam stadium protracta. Pulsus mane naturali proxime accedebat, versus vesperum motus febriles, nec vehementes, pulsu haud mali ominis. Ex nimio autem evacuantium usu paulo antea vomitus acidi acerbissimi spontanei secuti erant, quorum conamina semper ex præconcepta opinione, colluviem impuram primarum viarum in causa esse, mechanice suffulserat. Facillime ex omnibus perspiciebam, materiem haud copiæ, nec peculiaris virulentiæ sed morbosi systematis nervosi ratione nocere. Hinc resolventia opiatis commixta, atque vesicatoria ei suadebam, sed omnia evomebat, quæ minimæ irritationi ansam præbere valebant, at quum vesicatorium molesta stranguria, nec camphora neque emollientibus simul adhibitis prorsus prohibenda, sequeretur, & hæc rejecit. Ex propria nunc voluntate magnam corticis peruviani copiam sumsit, atque nocte sequenti, quum somnus, uti semper, eum fugeret, aëri libero sese exposuit, unde, atque corticis simul peruviani ope, pro omni probabilitate,

materia, eodem tempore forte quodammodo perſpirans, ſuppreſſa & ad partes nobiliores delata eſt. Sequenti enim die rigore convulſivo univerſali atque ſpaſmodicis faciei contractionibus paroxyſmus incidebat, quem pro mortis inſtantis apparatu tum ipſe tum adſtantes habuerunt, ideoque illico ſat larga venæ ſectione ei occurrere crediderunt. Quamvis autem hoc remedium ſane hic maxime iniquum erat, tamen epiſpaſticis & antiſpaſmodicis internis adhibitis, ſpaſmi remittebant, mentis magis compos reddebatur, ſudor profuſus ſequebatur, atque urina omnem criticæ faciem præ ſe ferebat. Sequenti die eum e lecto ſurgentem vidi. Quum autem pulſus febrilis adhuc adeſſet, nec ſomnum, quem ſecure ſequi credideram, eum refeciſſe, doleret, morbum nondum judicatum eſſe, prævidebam. Et revera verſus veſperum paroxyſmus revertebat, omnem expectationem meam ſuperans. Univerſales enim convulſiones per totam noctem eum vexebant, nec largiſſimus antiſpaſmodicorum efficaciſſimorum uſus eas mitigare, valebat. Attamen verſus meridiem ſilebant. Veſicatoria tum ſuris tum pectori applicabantur, & camphora, opium, moſchus, crocus &c. haud parca doſi interne adhibebantur. Nulla autem critica evacuatio. Poſt aliquot dies delirium, non autem permanens, ſed mox ſilens. Nunc exacerbatio nulla. Secundum adparentiam febris mitis erat. Pulſus incerto tempore a conſueta conditione aberrans, plerumque naturali ſimilis. Nec urina morboſa eſſe videbatur, quid! quod quandoque criſeos ſigna exhiberet. Spiritus mindereri, vinum, cortex peruvianus aliaque medicamenta & remedia ſupra memorata ſine fructu dabantur. Lingua humida ſatiſque bona, quamvis haud colore naturali. Alvi excretio fere naturalis. Vires haud valde proſtratæ. Nec mens pror-

sus alienata, quamvis semper mortis ideam fovens. Sed insomnia semper, atque oculorum splendoris imminutio. Sic repit febris per duas septimanas nulla excretione critica sequenti, quo tempore elapso sopor accedit, & more apoplectico æger obiit.

Hanc febrim vere lentam nervosam fuisse, ex hac morbi historia manifeste adparet. Et quidem primo ex negativa febris conditione id concludi potest. Nulla enim febris inflammatoriæ diatheseos signa exhibuit. Febris erat mitis, longa, haud magna apparenti sanguinis ebullitione, omniaque deerant, quæ alias febrim inflammatoriam concomitare eique prægredi solent. Sanguis e vena emissus naturalis faciem præ se tulit, crustæ pituitosæ modo quid exhibens. Neque febris putridarum numero accenseri poterit, ob memoratam sanguinis conditionem & reliquorum putredinis signorum absentiam. Nulla certe primarum viarum colluvies sordium in causa fuit, quum usque ad finem ejusdem signa & symptomata defuerint. Nulla breviter causa materialis, symptomatibus respondens, detegi potuit. His rationes accedunt, ex quibus ipsam febris indolem nervosam magis adhuc corroborare possumus. Morbosa illa conditio systematis nervosi, ex vita morbisque prægressis, ex ipsa ægri constitutione, ex curatione tandem haud adæquata quam mox in initio ipse gessit, lucide aperta est. Concitata ergo febris fuit ab exigua causa, corporis conditione autem maxime perniciosa reddita. His morbi decursus ratio magnum adhuc pondus superaddere valet. Sæpius nempe evacuationes adparebant, omnem criseos faciem præ se ferentes, absque ulla tamen levamine succedentes. Sudor enim profusus paroxysmis primis finitis cum bono urinæ sedimento superveniens, magnam dabat spem, ut morbo profligando

par foret, quam tamen eventus fefellit. Intrabat postea fluxus haemorrhoidalis, spem denuo erigens, iterum illam deludens. Suppurabant ulcera artificialia absque omni fructu. Hæc, credo, sufficere possunt, ad morbi indolem dijudicandam. Quænam autem fuit hujus febris causa occasionalis? Hanc materiem arthriticam fuisse, ex aliarum causarum absentia, ex morbo arthritico prægresso, atque ex observatione, materiem arthriticam haud temere corpus, quod semel habitavit, prorsus deserere, haud exigua probabilitate conjecturare licet. Hanc materiem tum ob ipsius acredinem tum propter peculiarem irritabilitatem convulsiones excitasse videtur, neque ea ob contractam simul nervosi systematis debilitatem expelli potuit, partim nocturna ambulatione & nimis præmaturo corticis chinæ usu retropulsa & retenta, & sic ad viscus quoddam nobilius delata atque coacervata est. En morbi historia, quæ generis nostri existentiam extra omnem dubitationem ponere valet.

Quod ad curationem febrium nostrarum attinet, generatim illam determinare non audeo, persuassimum habens eam pro varia causarum occasionalium conditione, diversam esse debere. Latent autem plerumque hæ causæ, ideoque repetita earundem observatio expectanda est. Id quidem universaliter dari potest, mox in initio roborantia mere adstringentia haud prodesse, quoniam materiei exitum prohibent. Docet hoc ægri nostri historia, atque observatione LENTINI (*l. c.*) idem confirmatur. Evacuantia hic summa cautione instituí debent, nec, si forte sordes adsunt, quæ expelli debent, hoc ad naturam febris facit. Quando enim talis pituitæ condito & abundantia adest, ut in ea tollenda maxima curationis pars versetur, febris hujus generis non est, sed gastricis accenseri debet. Idem

de venæ ſectione valet, quæ huic febri proprie nunquam congruit, quamvis, præſertim in conſtitutionibus epidemicis, ſtatus quidam inflammatorius ſimul complicatus ſit (*v.* HOME *l. c. p.* 4, 194. JUNGSCHULZ *diſſ. cit. de V. S. &c. p.* 42. *ſeq.*). Frictiones, epiſpaſtica leniaque diaphoretica ſtatim ſub morbi ingreſſu adhibenda eſſe, omnia indicant. Exulcerationes artificiales huic febri potiſſimum congruere videntur, quid! quod GIBSON obſervaverit, cutim diuturno recubitu quandoque bono ſucceſſu gangræneſcentiam concepiſſe, quæ quodammodo critica fuerit (*v. l. c. p.* 176.). Vinum magnæ hic utilitatis eſſe, ſupra jam monui, quod pro varia conſtitutione pro diverſaque ægrorum conſuetudine ſeligendum eſt.

SPECIES.

(A) SIMPLEX (a).

SELLE *Beyträge P. I. p. 72 seq.* (b). *Febris hectica maligna* WILLISII (*v. Cerebr. pathol. p. 65*). *Little fever* MANNINGHAMI (*v. the symptoms, nature, causes and cure of the febricula or little fever. Lond. 1746*). *Slow fever* LANGRISH (*l. c. p. 329*). *Nervous fever* GILCHRISTII (*v. Medical Essays and Observ. by a society in Edinburgh T. IV. Art. 23 & T. V. P. II. Art. 48*). *Febris lenta nervosa* HUXHAMI (*l. c. T. II. p. 78*) & GLASSII (c) (*l. c. p. 94*). *Epidemic low fever* HOME (d) (*l. c. p. 1 seq.*) *Febris lenta maligna*

(a) p. 105.

(b) Hic varios dedi hujus morbi casus, qui theoriam nostram optime corroborare valent.

(c) Sedulo attendendum est, quod supra jam monui, GLASSIUM nempe, febrim nostram cum ea, quæ a colluvie pituitæ fovetur, confudisse, sicut etiam HUXHAMUS genuinam hujus febris notionem non habuit.

(d) Febrim nonnunquam epidemice grassari, hic auctor observavit. An autem natura cum sporadica consimilis? Febrim etiam malignam epidemicam descripsit MORGAGNI (l. c. Epist. 7. Art. 16.) de qua tamen certitudine dici nequit, eam ad genus nostrum pertinere.

maligna VOGELII (*l. c. p. 39 seq.*). *An typhus* HIPPOCRATIS ? (*v. Epid. L. 7. Ed. van der Linden p. 816, de intern. affect. p. 247*). *An morbus crassus* HIPPOCRATIS? (*l. c. p. 257*) *An passio cardiaca* COELII AURELIANI ? (*v. de morb. acut. L. 2. C. 32*) *An morbus cardiacus* CELSI ? (e) (*l. c. L. 3. C. 19*) *An Phthisis nervosa* MORTONI ? *An Tabes dorsalis* HIPPOCRATIS & *Typhus exhaustorum* SAUVAGES *hic pertinent* ? (*f*).

(B) COMPLICATÆ.

QUUM generis nostri notio multis medicis hucusque satis ambigua sit, mirandum sane non est, varias ejusdem modificationes & complicationes itidem indeterminatas esse. Supra jam monui, hanc febrim nunc cum colluvie primarum viarum pituitosa, nunc cum materia arthritica ita connexam esse, ut hæc pro causa occasionali stare possint, nec proprie inde complicationis ideam involvere videntur. Hæc enim ad febris naturam spectant, neque phænomenorum diversitas, a

(*e*) Omnibus his hanc indolem denegat VOGEL (l. c.), quamvis id ob ambiguam hujus febris faciem satis difficile determinari potest.

(*f*) Majori forte jure hi morbi ad chronicos morbos referuntur, quamvis omnino natura cum febribus nervosis conveniant. Idem de Apoplexia nervosa valet (v. SELLE Med. clin. in Cap. de Apoplex).

differenti caufa occafionali ortum ducens, complicati ftatus divifionem præbet. His ergo nondum extra dubitationem collocatis, divifionem fuperftruere non audeo, & eas tantum hujus generis fpecies hic allegabo, quarum phænomena fpecifica a natura febris proprie pendere videntur, quarum exiftentia indubia eft, quæque manifefte in fenfus cadunt. Quamvis enim nonnunquam ftatus quidem inflammatorius vere adfit, nec raro cadaverum fectiones inflammationes locales manifeftaverint, tamen fignis confuetis haud prodeunt, nec facile inde dignofci poffunt. Idem de catarrhis valet. Nonnunquam enim peripneumonia notha hujus indolis effe videtur, quæ tamen plerumque majori forte jure ad febres gaftricas pituitofas refertur. Nonnulla autem exanthemata hujus indolis haud raro occurrunt, quæ hic præ aliis fpecificare liceat.

(α) CUM EXANTHEMATIBUS.

1. Variolæ.

Variolæ cryftallinæ & verrucofæ Meadii (*v. Opp. cit. de Variol. p.* 34, 36) *cf.* Huxham (*l. c. T. II. p.* 121, 133, 137, 138). Eller (*l. c. p.* 136) Schröderi & Fellinger *diff. circa variol. diftrib. ratione febr. &c. p.* 31, 50.

Eruptio ultra terminum confuetum protrahitur. Die feptimo vel octavo ftigmata pro-

deunt, quæ lento gradu in papulas pallidas & depressas convertuntur, & loco puris cocti, saniem corrodentem continent, unde pustulæ lymphaticæ vel crystallinæ dicuntur. Humore evaporato vel absorpto, flaccidæ evadunt, & pustulas siliquosas efformant. Nonnunquam nullus humor pustulis inest, & verrucosæ nuncupantur. Urina præter rationem cocta. Pustulæ in artubus prius ac in facie prodeuntes. Deficiens capitis & manuum justis temporibus intumescentia. Nova pustularum copia post alteram erumpens. Salivatio.

Ptyalismum huic variolarum speciei præcipue solemnem esse, observationes docent, eundemque in morbis nervosis quam maxime solitum esse, totidem experientia constat. Quodsi ergo ex analogia concludere liceat, etiam ex hoc phænomeno variolarum indoles nervosa dijudicari poterit, quamvis hanc conclusionem omnino in sodalitio tantum reliquorum febris nervosæ signorum admittat. Sæpe enim salivatio colluviem biliosam vel verminosam pro causa agnoscit (*v. van den* BOSCH *l. c. p.* 242), FELLINGER *diss. cit. p.* 11. An hic contagium causam febris occasionalem constituit? Vel num, uti in reliquis ordinibus, ipsa febris indoles a contagio haud pendet?

2. MORBILLI.

v. HOFFMANN (*Med. rat. syst.* C *de morb.*

obſ. 7). MORTON *(Exerc. 3. C. 4. p. m. 28 ſeq. & Pyret. C. de febr. inſl. C. 3. p. 12)*.

Eruptio lenta.

3. MILLIARIA.

v. HUXHAM *l. c. T. II. p. 87.* GLASS *(l. c. p. 95. ſeq.)*. PERCIVALL *Philoſoph. and medic. Eſſays*.

Præcedunt ſpirandi difficultas, anxietas, ſudor acidulus, cutis pruritus. Eruptio critica vel ſaltim levans. Exanthemata ſemini papaveris ſimilia, mox albas veſiculas, lympha turgidas, effingentia & cum cutis deſquammatione exareſcentia.

Hæc exanthemata iis præcipue febribus nervoſis conſueta eſſe videntur, quæ colluviem quamdam pituitoſam in primis viis ſimul conducunt. Peculiare ſaltim contagium haud agnoſcunt, uti ſupra jam monui (*v. p. 171*). Differt autem hæc miliarium conditio ab aliis in eo, quod haud raro criſin perfectam perficiant, ideoque cardiacis promovenda ſint (*v.* HUXHAM *l. c.*). An hæc differentia copiæ materiei tantum ratione? Sic videtur. In febribus enim bilioſis vel mere pituitoſis materia nimis magna copia adeſt, quam ut hac via eliminari poſſet. Hic autem materia tantum pauca ex toto unaque eruptione ejicitur, & ſic febris ſimul judicatur.

4. SCARLATINA.

v. PLENCIZ *de febr. ſcarl. p. 19.*

Stadium mitius præcedens. Nulla cutis desquammatio nec tumescentia.

5. PEMPHIGUS.

v. SELLE *Beyträge P. I. p. 103.*

Hæc exanthemata peculiarem attentionem mereri, haud videtur. In febribus nervosis pessimum sunt malignitatis signum.

(β) CUM DYSENTERIA.

Dysenteria malign. v. SELLE *Beyträge P. I. p. 102.*

Hic exigua febris, nullaque phænomena terrentia, nisi indomptabilis alvi fluxus cruentus absque ullo fere fœtore. Diaphoretica & cardiaca mox sub morbi ingressu summa sunt utilitate, & iterum ab hoc morbo plebem curationem suam confortantem abstraxisse, probabile est.

ORDO QUARTUS.

INTERMITTENTES.

Frigore subsequentique calore paroxysmi incidunt, & evacuationibus criticis terminantur. In paroxysmorum intervallis perfecta apyrexia.

De harum febrium natura medici valde adhuc dissentiunt, quum conditiones morbosæ, quas sæpe in febribus intermittentibus observant, earundem causæ materiales exclusive dici nequeant, quoniam haud raro absque febris intermittentis concomitatione deprehenduntur, totidemque in his ipsis febribus prorsus deesse videntur. Quando autem curationis ratio simul in censu fertur, hic dissensus forte levior reddi poterit. Primo quidem febres intermittentes occurrere, diathesin inflammatoriam manifestantes atque ad curationem methodum antiphlogisticam postulantes, observatione constat. An ergo hinc febris natura in hac inflammatoria diathesi latet? Hoc negatur. Sed quoad partem tantum negari deberet. Quodsi ex curationis ratione ad causæ indolem conclusio valeat, omnino hanc diathesin veræ causæ materialis speciem præ se ferre, consequitur. Nondum autem omne id complectit, quod ad febris intermittentis hujus generis naturam concurrit. Febris enim vera inflammatoria ab his satis diversa est, nec sola curatio antiphlogistica ad febrim intermittentem

hujus indolis profligandam sufficit. Ergo aliud adhuc quid diathesi accensendum est, cujus associatione natura demum febris constat. Sic porro multoties febres intermittentes cum colluvie biliosa vel pituitosa observantur, ita ut, hac colluvie neglecta, febres tolli nequeant. Annon hic colluvies impura febris causa materialis? Iterum negatur, quoniam hæc colluvies sæpissime adest, absque febris intermittentis coexistentia, viceque versa totidem febres intermittentes absque hac colluvie occurrunt. Quando autem, si adest, absque ejusdem expurgatione febris haud aufertur, omnino ad causam materialem pertinet. Sed in ea sola natura non sita est, quoniam febris perfecta curatio colluviei expurgatione nondum absolvitur, neque hæc colluvies semper febrim intermittentem producit. Sic porro febres intermittentes cum vermibus, eademque eorundem ad febrim relatione exstant. Hinc sane vel omnia hæc ad febrim intermittentem producendam faciunt, ideoque causarum munus absolvunt, vel nunquam in medicina conclusio formanda est. Quod autem hæc nondum sufficiant, sed peculiaris alia adhuc conditio simul adesse debeat, qua diathesis inflammatoria vel colluvies biliosa vel vermes determinantur aut ita modificantur, ut proprie febrim intermittentem nec alium morbum producant, iterum ex modo dictis adparet. Quænam autem hæc sit, omnino determinatu satis difficile est. Multi medici eam in sanguine quæsiverunt. Patet autem ex iis, quæ supra (*p. 91. seq.*) de febris causa monui, pro omni probabilitate sanguinis ipsius qualitatem vitiosam febres continentes excitare. Huic etiam magis adhuc pondus superadditur, quum observatione constet, febres intermittentes, quo magis corporum & aëris constitutiones ad illas, quæ febres continentes produ-

cere solent, accedunt, eo facilius in continuas transire (*v.* HUXHAM *l. c. T. II. p. 30. seq.*). Sic etiam nullum sæpe manifestum sanguinis vitium deprehenditur. Omnino quidem febrilis paroxysmus a materia in sanguine contenta producitur. Hanc autem materiem semper pluribus vicibus in sanguinem transire, maxima gaudet probabilitate, quum alias febris non prius remitteretur, nisi omnis materia expulsa esset, veluti in continuis observare licet. Ex alio loco ergo reiteratis vicibus materia ad sanguinis massam defertur, ubi mox paroxysmum concitat, quo foras expellitur. Et hanc quidem meteriei fabricam in primis viis esse, plerique medici adfirmant. „Primæ viæ, ait HOFFMANNUS, „ sunt latibulum, in quo vitiosa materia fermenti in-„ star hospitatur" (*v. Med. rat. system. S. I. C. 3. §. 9. & C. 2. p. 26*). Eandem sententiam TORTI profert, dum ait: „Fermentum febrium intermittentium „ non sanguini primarie inest, sed vasis lacteis admi-„ scetur, & facta materiæ accumulatione paroxysmum „ excitat" (*v. Therap. spec. L. I. C. 8. p. 90. cf.* LANGRISH *l. c. p. 247, 277*). Magnus febrium intermittentium cum primarum viarum læsione consensus etiam ex multis aliis circumstantiis adparet. Sic NICOLAI exemplum refert, ubi paroxysmi inflictus illum ordinem sequebatur, quo æger cibos sumebat (*v. von kalten Fiebern &c.*). Sic etiam primarum viarum neglecta evacuatio febrium intermittentium ad continuas transitum efficit (*v.* PRINGLE *l. c. p. 170*). Ex omnibus his patet, materiem primo in primis viis paratam esse. Hæc autem materies ipsa colluvies sordida non est, ex rationibus supra adductis. An ergo peculiare contagium? Haud videtur, quamvis hæ febres haud raro epidemice grassentur. Constat quidem observatio-

ne, contagia, quæ alias febres continuas efficiunt, nonnunquam intermittentes producere. Peſtis nempe interdum ſub febris intermittentis prophaſi deprehenſa fuit (*v. Traité de la peſte T. I. p. 321, 323*). Sic etiam febris varioloſa haud raro periodice decurrit (*v.* SCHRÖDERI *Progr. de duob. variol. inſit. hiſt. Goett. 1766. p. 8.* HAEN *l. c. T. II. p. 90.* SARCONE *l. c. T. I. p. 230*). Sed hæc ſunt exceptiones, in ſyſtemate nihil mutantes. Plerumque nulla contagii ſuſpicio eſt. Maxima, ut ſententiam meam proferam, gaudet probabilitate, hanc conditionem aut qualitatem, qua colluviei pars ad febrim intermittentem producendam apta redditur atque ſanguini admiſcetur, in peculiari ſyſtematis nervoſi conditione latere. Quodſi enim obſervationes illas attendamus, ab intempeſtivo purgantium uſu facillime febris recidivum oriri (*v.* WERLHOFF *obſ. de febr. §. 7. p. 24. van* SWIETEN *de febr. interm.* SAUVAGES *Ed. prior. P. II. T. II. p. 272.*), roborantia, ſi purgationem producunt, curationem haud perficere, & vomitoria, ſi per alvum effectum edunt, febrim protrahere, probabiliter aſſumi poteſt, morboſam quamdam nervorum irritabilitatem primariam involvere febris rationem, quum nemini ignotum fuerit, quanta ſit vis purgantium debilitans, niſi a natura indicentur. His magnum accedit animi pathematum in producendis febribus intermittentibus imperium, quippe quæ abſque dubio præcipuum effectum in nervos edunt. Hoc etiam probat ſalubris ſæpe Opii uſus, præcipue in febribus pertinacioribus. Satis tandem corticis peruviani, in roborando ſyſtemate nervoſo, virtus cognita eſt, & quum univerſalem fere hujus corticis virtutem in ſanandis tam ipſis febribus intermittentibus, quam multis aliis morbis periodicis, per tot medicorum magni nominis obſervationes ſatis

evictam, nemo facile in dubium vocare potuerit, iterum ex hac ad nervorum affectionem aliquo modo concludere licet. Huic sententiæ illa proxime accedit, quam van SWIETEN de febrium intermittentium ratione exposuit (*v. Comment. II. §. 757*). Negat quidem SENAC (*von Wechselfiebern. Leipz. 1772. p. 20. seq.*) hanc nervorum in febribus intermittentibus producendis cooperationem, sed absque sufficienti ratione, quum in mali hysterici ad febres nostras comparatione nullam similitudinem deprehendit. Omnino nequaquam hæc nervorum conditio cum ea convenit, quæ in morbis hystericis obtinet, sed ab hac satis distincta est, neque cum ulla alia nervorum læsione, affinitate gaudet. An forte tantummodo nervi primarum viarum vitiati sunt? Hæc fuit sententia WHYTTII, omnium maxime probabilis (*v. l. c. p. 587. seq.*), quam nuper GRANT (*l. c. p. 33.*) etiam adoptavit. Nec hac ex ratione febres intermittentes ad nervosarum genus referandas esse, sequitur. Satis enim hæ febres a nostris differunt. In febribus intermittentibus vires naturæ magna actuositate conveniunt, ad materiam febrilem expellendam, cum in febribus nervosis naturæ vires suppressæ videntur. Hinc hæ nervorum affectiones essentialiter ab invicem recedunt. Neque veluti supra dictum fuit, hæc nervorum mala conditio per se naturam febris constituit, sed alia adhuc causa adesse debet, quæ in hujus nervorum morbosæ conditionis connubio, causam demum febris materialem constituit. Causa ergo prædisponens semper eadem est, occasionalis autem, ut supra monui, satis differt, pro cujus tunc differentia etiam complexa febrium intermittentium natura diversa erit. Pro hac ergo differentia, generalibus nostris principiis jubentibus, genera harum febrium ordinanda erunt, quæ nunc specificare appropero.

GENUS PRIMUM INTERMITTENTIUM.

INTERMITTENS INFLAMMATORIA.

HIEMIS & vernali tempore incidunt (*a*). Constitutio robusta (*b*). Sanguis inflammatorius (*c*). Reliqua signa diatheseos phlogisticæ.

Hunc febrium intermittentium genium in primis neoterici angli determinarunt. Methodus nempe antiphlogistica his febribus necessarie adhibenda est, qua neglecta, hujus generis febres facillime in continuas transeunt (*v.* HUXHAM *l. c.* WINTRINGHAM *l. c. p.* 292, 294. LANGRISH *l. c.* MONRO *l. c. p.* 138. GRAINGER *hist. febr. anom. bat. p.* 66. SENAC *l. c. p.* 219. *seqq.* PRINGLE *l. c. p.* 215. QUARIN *l. c. p.* 127, 132). Temperantium sparta sal ammoniacus hic optime perfungitur, cujus virtus simul antifebrilis satis cognita est. Non autem hæc curatio antiphlogistica ad febrim profligandam sufficit, sed causam tantum occasionalem dirimit (*cf.* HAEN *l. c. T. XI. p.* 53. *seq.*). Hac sublata, ad prædisponentem causam auferendam tunc roborantia in usum trahi debent, quæ antea causam oc-

(*a*) v. WINTRINGHAM l. c. p. 326. HUXHAM l. c. p. 32.

(*b*) HUXHAM l. c. p. 30.

(*c*) Diathesin sanguinis inflammatoriam conspexerunt HUXHAM l. c. p. 32. & LANGRISH l. c. p. 252. & quidem tali modo, ut in quotidianis spissior, quam in tertianis, & in his densior, quam in quartanis fuerit, cf. WINTRINGHAM l. c.

casionalem augere valebant. An hæc febris absque ulla primarum viarum læsione vere occurrat?

SPECIES.

(A) SIMPLEX. (a).

v. Auctores supra allegatos. GRANT *l. c. p.* 133. *seq.*

(B) COMPLICATÆ.

1. INFLAMMATIO OCULORUM.

v. SENAC *l. c. p.* 129.

Signa ophtalmiæ (*b*). Febris periodica.

2. INFLAMMATIO PLEURÆ ET PULMONUM.

Pleuritis periodica SAUVAGES (*l. c. T. I. p.* 473).

Signa pleuropneumoniæ (*c*). Febris intermittens.

3. INFLAMMATIO PULMONUM.

v. SARCONE *l. c. T. I. p.* 211.

Signa peripneumoniæ (*d*). Febris intermittens.

(*a*) p. 105. (*b*) p. 210.
(*c*) p. 130. (*d*) p. 128.

GENUS SECUNDUM INTERMITTENTIUM.

INTERMITTENS BILIOSA INFLAMMATORIA.

VERNI & æstatis tempore incidunt. Cum frigore vomitus biliosi. Signa colluviei biliosæ. Diathesis phlogistica. Paroxysmi plerumque tertiani.

Supra jam colluviem primarum viarum sordidam generatim inter febrium intermittentium causas recensuimus, nec quisque hoc in dubium vocabit, cui haud ignotum est, vomitoria haud raro febrim ex toto auferre (*v.* GRAINGER *histor. febr. anom. batav. Edimb.* 1753. *p.* 73. *Edimb. Versuche T. IV. p.* 533.). Præcipue autem bilem magnum, in alendis febribus intermittentibus, exercere imperium, observatione constat, ab omnique vere tempore agnotum est (*v.* GALEN. *de diff. febr. L. II. C.* 3. HOFFMANNI *Med. rat. syst. T. II. P. I. S.* 1. *c.* 1. §. 4, 15. SENAC *l. c. p.* 27, 189. MONRO *l. c. p.* 191. MEDICUS *Beobacht. T. I. p.* 50, 67, 71, 106.). Hinc etiam plerique auctores ad febrim tollendam emetica nec sine fructu adhibuerunt. Etiam & hic præcepta HIPPOCRATIS valent, in hac scilicet colluvie expurganda naturam sequendam, atque turgescentiæ tempore materiem educendam esse. Hæc autem sordium turgescentia præcipue frigore incipiente deprehenditur, atque haud raro natura ipsi evacuationis

operi par eſt. Illa autem inſufficienti, plures medici artem in auxilium vocarunt, atque frigoris tempore emeticum dederunt, quo naturæ molimina ſuffulcire ſtudebant, cui etiam plerumque ſucceſſus haud defuit (*v. Edimb. Verſuche T. IV. Art. 24. de* HAEN *l. c. T. XI. p. 44. ſeq.* SENAC *l. c. p. 227. ſeq.*). Hanc bilis præſentiam etiam adnotavit MEDICUS, ubi tam evacuationibus quam cadaverum ſectionibus ſeſe manifeſtavit (*v. l. c.*). Hæc ſunt, quæ de bile valent. Dantur febres, quæ prorſus fere evacuationibus atque ipſius naturæ moliminum ope tolluntur, neque aliam cauſam ſimul agnoſcere videntur. Plerumque autem conſtitutiones, febribus hujus indolis correptæ, vitium ſimul in humoribus fovent, quod ſymbolam ad febris exiſtentiam confert. Et ſic haud raro in febribus epidemicis intermittentibus vera ſimul ſanguinis diatheſis inflammatoria deprehenditur, quæ maximam in curatione meretur attentionem (*v.* HUXHAM *l. c. T. II. p. 33.* MEDICUS *l. c. T. I. p. 178.*). Præmittenda enim evacuantibus venæ ſectio eſt, ut inflammationes locales prohibeantur, quæ, hac methodo neglecta, facillime ſequuntur. Et hæc eſt ea febris, quam ſub hujus generis determinatione indicare, intendo.

SPECIES.

(A) SIMPLEX. (a)

v. WERLHOFF *Obſ. de febribus* §. *8. p. 27.* GRAINGER *l. c. p. 10, 93.* HUXHAM *l. c.* MEDICUS *l. c.* STOLL *Rat. medend. P. I. p. 104.*

(B) COMPLICATÆ.

1. INFLAMMATIO PLEURÆ ET PULMONUM.

Pleuritis intermittens SAVUAGES (*l. c.*).

Signa pleuropneumoniæ (*b*).

SAUVAGES, hunc morbum venæ ſectione & catharticis ſanatum fuiſſe refert.

(*a*) p. 105. (*b*) p. 131.

GENUS TERTIUM INTERMITTENTIUM.

INTERMITTENS BILIOSA PUTRIDA.

AER humidus & calidus, putridis effluviis inquinatus (*a*). Tempore autumni consuetæ sunt. Signa colluviei biliosæ (*b*). Sanguinis putredo (*c*). Varia symptomata nervosa periculosissima (*d*). Apyrexia brevis (*e*).

Ex his plerumque sunt febres intermittentes, quas medici sub malignarum nomine descripserunt. Nec est, quod paroxysmorum furor miretur, quum omnia correspon-

(*a*) v. PRINGLE l. c. p. 189. HUXHAM l. c. p. 34, 35. GRAINGER l. c. p. 55, 59. SENAC l. c. p. 33. MEDICUS l. c. p. 118.

(*b*) v. Auctores supra citat. QUARIN l. c. p. 121. Ob nervosi systematis adfectionem bilis sæpe præternaturaliter colorata deprehenditur, v. SENAC l. c. TORTI l. c. p. 257. v. SWIETEN Comment. II. p. 54. Plerumque atra bilis evomitur, v. GRANT l. c. p. 488. & in sectionibus cadaverum systema biliferum semper fere morbidum visum est, v. AURIVILL diss. de febr. interm. malign. in Opusc. Balding. V. I. p. 17.

(*c*) v. WERLHOFF l. c. §. 61. p. 23. CLEGHORN l. c. p. 151. MEDICUS l. c. p. 118.

(*d*) v. MEDICUS l. c. p. 24. Malignitas in contagio non est, quoniam rarissime contagiosæ sunt, v. RAYMOND diss. de febr. interm. malign. in BALDING Opusc. V. I. p. 29, 33.

(*e*) v. MEDICUS l. c. p. 100.

respondeant, ad effectum infaustum producendum. Summum hic remedium, colluvie expulsa, est cortex peruvianus tam ob nervorum affectionem, quam putredinis ratione, qui mox in primo intervallo larga dosi adhibenda est (*v.* WERLHOFF *l. c. p. 90, 170.* MEDICUS *l. c. p. 217. seq.*). Omnibus autem palmam præripit alumen crudum, cujus vim antisepticam & antifebrilem MEDICUS ex practicorum observationibus adnotavit (*v. l. c. p. 227. seq.*). An hic putredo ad causam materialem pertineat? Sic volunt causæ antecedentes atque curationis ratio. Quum autem supra jam merito suspicati simus, febrilem materiem, paroxysmo finito, sanguini haud inesse, majori etiam jure hanc sanguinis putredinem a putrida bile ad sanguinem ante paroxysmum delata, atque proprie materiem febrilem constituente, productam, hinc indeque uno cum paroxysmo magis ad effectus quam ad causas referendam esse, concludere licet.

SPECIES.

INTERMITTENTES malignæ, v. Auctores modo allegat.

GENUS QUARTUM INTERMITTENTIUM.

INTERMITTENS PITUITOSA.

Constitutio melancholica. Frigus nunc mite longeque perdurans, nunc vehemens, convulſivum (*a*). Vomitus pituitæ frigore ineunte. Paroxyſmi quotidiani & quartani. Hæmorrhagiæ naturales ſuppreſſæ (*b*). Obſtructiones viſcerum.

His febribus primo evacuantia & reſolventia, deinde roborantia conveniunt (*v.* Senac *l. c. p. 241*). Viſcerum obſtructiones haud proprie ad naturam febris pertinere videntur, quoniam has febres per longum temporis ſpatium protractas modo ſequuntur, id quod etiam ſub eadem conditione haud raro de aliis generibus obſervatur.

SPECIES.

v. Lommii *Obſ. med. p.* 10. Senac *l. c. Hiſtor. morb. Uratisl. l. c.*

(*a*) Hiſtor. morb. Uratisl. 1699. p. 102.
(*b*) v. Haen l. c. T. XI. p. 54. ſeq.

GENUS QUINTUM INTERMITTENTIUM.

INTERMITTENS VERMINOSA.

COLLUVIES verminosa (*a*). Paroxysmi plerumque tertiani.

Hic primo causa occasionalis, vermes scilicet expurgari debent, quo facto specifica antifebrilia adhibenda sunt.

SPECIES.

v. van den BOSCH *l. c. p. 72, 79.* AURIVILL. *l. c. p. 16.*

Peculiare genus etiam febrium intermittentium constituere videntur, quæ febres remittentes excipiunt, quæque solius corticis peruviani ope tolluntur (*v.* PRINGLE *l. c. p. 287.* MONRO *l. c. p. 290, 289.* HILLARY *l. c. p. 22.* WINTRINGHAM *l. c. p. 250*).

(*a*) p. 265.

GENUS SEXTUM INTERMITTENTIUM.

INTERMITTENS NERVOSA.

DEBILITAS nervoſa. Abſentia ſignorum alius cauſæ manifeſtæ.

Videtur, hic apparatum non magnum eſſe, cujus ope materia febrilis producitur. Hinc minus ad cauſas occaſionales, majori vero attentione ad ipſam conditionem prædiſponentem reſpiciendum eſt. Mox ergo in initio cortex peruvianus cum cardiacis & martialibus adhiberi debet. De his etiam forte valent præcipue, quæ de purgantium noxis in febribus intermittentibus leguntur (*v.* MORTON *Opp. L.* 2. *C.* 10. §. 2). Si in paroxyſmis ſymptomata ſpaſmodica urgent, LIND opiata fauſtiſſimo eventu adhibet (*von den Krankheiten der Europäer in heiſſen Climaten p.* 265.). An hoc de omnibus febribus intermittentibus abſque alia relatione valeat, vel an potius febres hujus generis hanc methodum ſibi vindicent?

SPECIES.

v. HUXHAM *l. c. T. II. p.* 32.

HÆC ſunt, Benevole Lector, quæ ſecundum eum ordinem, quem vere naturalem vel huic ſaltim proxime accedentem eſſe, facillime largieris, tibi exponere ſtudui. Individuorum perfecta cognitione imbutus, notionibus eorundem univerſalibus facile vacat. Fructus ergo, quos tibi, ut ex omni ſyſtemate, ſic ex hoc libello decerpere poteris, in ratione erunt inverſa cognitionis tuæ morborum individualium. Sicut autem omnes rei cujuſdam modificationes ideas univerſales præbere poſſunt, ſic haud omnes æquali valore atque utilitate operam compenſant. Eas, quibus ſyſtema præcedens ſuperſtruxi, omnium fœcundiſſimas eſſe, perſuaſiſſimum habeo. Cæteris ergo paribus, maximam utilitatem ex methodo noſtra, artis præcepta atque regulas combinandi, contrahes. — Heu! dices, ex uno morbo nunc multos condidiſti. An hoc compendii cauſa? Num tyronis levamine? — Prius minime.

Nomina repetii, res contraxi. Phænomena externa, ab omni alia re abſtracta, nec cauſis juncta, repetita invenies, haud morbos, phænomena ſiſtentes, ex determinatis cauſis iisdemque perpetuis, profecta. Hinc adparens morborum multiplicatio, revera nulla. Et quidem, ſi ulla, veritatis gratia. In artis & artificis emendationem. Da ſpeciebus aliud nomen, & difficultas ſoluta eſt. Omnino quidem ſpecies numeroſiores videbis, nec tamen inde commoda promiſſa infringuntur, quamvis ſufficiens jam foret, naturam in culpa eſſe, excuſatio. Quum enim ſpecierum cognitio nulla difficultate prematur, atque in generum diagnoſi omne fere practici opus verſetur, hæc autem ſecundum methodum noſtram aliis longe minoris numeri ſint, merito compendii idque utiliſſimi nomen methodus noſtra mereatur. — Cæterum ſinguli hominis non eſt, omnia obſervatione propria confirmandi, hinc ſemper auctores fide dignos allegavi. — Nimis tandem frequenter mancas obſervationes deprehendi, quæ ſaltim illud haud dabant, quod in quæſtione erat, & haud raro id illud neglectum vidi, quod, niſi abſolute, quoad partem ſaltim, aliaque ſimul habita ratione, ad

morbi naturæ cognitionem ducere potuiſſet. Quodſi ergo verum naturæ tramitem ſecutus ſim, hæc pauca practicorum attentionem concitabunt, ut morborum phænomena, ſecundum principia noſtra, diligenter comparent, unde vel quo carent ſuppleri, quod verum eſt corroborari, falſa corrigi queant. Data enim menſura, qua res æſtimari poſſunt, facilius ad emendationem pervenimus, quam ambigua & indeterminata obſervatione. Hæc fuit ratio, qua permotus ſum, ut hanc febrium delineationem jam orbi exhibeam, atque, de fundamentorum utilitate convictus, ædificii emendationem artis noſtræ exercitatoribus trado. — Si labores mei ſcientiæ noſtræ utiles judicentur, illos proſequi mens eſt. Omnem quidem operis ambitum & gravitatem perſpicio, at tamen dulce & officium eſt, pro ſcientia facere, quamvis unius vires parum efficere valeant.

Hac in ſecunda hujus libri editione multa emendare & locupletare ſtudui. Totius autem ſyſtematis abſolutionem in provectius tempus differre, rerum atque vitium ſtatus jubet. Hinc ſchema tantum ſubjungere liceat, hunc ad finem generaliter delineatum. = Ulti-

mo tandem loco monitu opus esse credo, hanc meam *methodum naturalem*, ab *ætiologica Sauvagesii* multum distare. Et quidem hujus differentiæ ratio, in characterum, quibus usus sum, conditione sita est. Methodus enim ætiologica secundum *causarum* differentiam, ordo autem naturalis pro *indicantium* ratione digeritur. Et sic theoria optime cum praxi coincidit.

APPENDIX
ICHNOGRAPHIAM
SYSTEMATIS MORBORUM NATURALIS SISTENS.

ICHNOGRAPHIA SYSTEMATIS MORBORUM NATURALIS.

I. MORBI INFLAMMATORII.

NEGLECTA ſanguinis miſſio. Suppreſſio vel Emanſio hæmorrhagiæ conſuetæ. Plethora ex his cauſis contracta, indeque propenſio ad congeſtiones. Conſtitutio robuſta & ſenſilis, ſit hæc vel naturalis vel ex anni tempeſtate orta, perflante nempe diu Borea, præcipue hyemis tempore. Exæſtuatio. Refrigerium. Vulnus aliaque irritamenta tam interna quam externa. Sanguis ex vena detractus ſpiſſus, cruſta alba vel gryſea obtectus, ac parum vel nil ſeri ſecedens.

GENUS PRIMUM.

FEBRIS INFLAMMATORIA.

Miaſma epidemicum, contagioſum. Pulſus durus, plenus, celer. Lingua arida, aliquanto alba. Febris continens. Cutis initio arida. Urina ante coctionem pro febris intenſitate rubra, declinante autem morbo in colorem lateritium abit, turbatur, atque pulverulen-

tum quid rubrum ſecedit. Vires ac ſenſilitas bonæ. Corripit abſque multis prægreſſis prodromis. Symptomata correſpondentia.

SPECIES.

Hic omnes ſpecies generis inflammatoriæ continentis pertinent, v. ſupra p. 105 ſeq.

GENUS SECUNDUM.

MORBUS INFLAMMATORIUS CHRONICUS.

Deſunt ſigna præcedentis generis. Conſtitutio corporis debilior & gracilior. Signa ſtaſeos phlogiſticæ.

Methodus antiphlogiſtica hic quidem adhibenda, ſummo tamen ad vires habito reſpectu. Uſus internus medicamentorum irritantium evitandus.

SPECIES.

Plures hæmoptyſeos, incipientis phthiſeos, rheumatiſmi chronici & inflammationis partium externarum ſpecies.

II. MORBI PUTRIDI.

Diſſolutio & corruptio partium vel ſolidarum vel fluidarum.

GENUS PRIMUM.

FEBRIS PUTRIDA.

Signa putredinis humorum (*a*). Febris continens.

(*a*) v. ſupra p. 175. ſeq.

SPECIES.

Febris putridæ continentis ſpecies, v. ſupra p. 189. ſeq.

GENUS SECUNDUM.

GANGRÆNA.

Diſſolutio putrida ſolidorum, perſiſtente ſenſibilitate. Inflammatio prægreſſa nimia. Humorum acrimonia.

Methodus antiſeptica, antiſpaſmodica.

SPECIES.

Hic pertinet, præter eas, quæ inflammationes veras ſequuntur, carbunculus, p. 201.

GENUS TERTIUM.

SPHACELUS.

Partes mortuæ, ſeparatione tantum corpus ſanum relinquunt.

Curatio confortans, chirurgica.

GENUS QUARTUM.

NECROSIS.

Gangræna ſicca, abſque prævia inflammatione.

SPECIES.

Hic pertinent *Ergot Gallorum*, & ſphacelus digitorum pedis ſpontaneus.

GENUS QUINTUM.

CARIES.

Corruptio ossium.

Curatio chirurgica.

SPECIES.

Hic eæ tantum species recensendæ sunt, quibus chirurgico auxilio medetur. Omnes, quæ curationem internam admittunt, & postulant, ad illas classes pertinent, quarum indicantia exhibent.

III. MORBI BILIOSI.

Signa colluviei biliosæ in primis viis & circa præcordia (*a*). Constitutio cholerica. Irritabilitas nimia solidorum.

Hinc demulcentia & emollientia, temperantia & antispasmodica, denique evacuantia.

ORDO PRIMUS.

FEBRES BILIOSÆ.

Signa turgescentiæ bilis (*b*). Miasma epidemicum. Contagium. Febris remittens.

Hæc turgescentia in curatione maxime attendenda est, quoniam coctionis speciem præ se fert.

GENUS PRIMUM.

Febris bilioso-inflammatoria (*c*).

(*a*) v. supra p. 208. seq. & Medic. clinic. p. 30 seq.
(*b*) v. supra p. 210. (*c*) v. supra p. 281.

GENUS SECUNDUM.

Febris bilioſo-putrida (*a*).

ORDO SECUNDUS.

MORBI BILIOSI CHRONICI.

Nulla turgeſcentia. Affectiones hæmorrhoidales. Animi pathemata. Digeſtio vitiata. Sapor amarus cum lingua ſæpe pura.

Hic bilis ſecretio plerumque ob difficilem ſanguinis per ſyſtema venæ portarum circuitum vitiata eſt, unde irritamenti vim acquirit, & ſanguinis congeſtiones cauſat. Raro etiam colluvies in primis viis aperte hæret, ſed potius circa præcordia, i. e. in veſica fellea, & in ipſo hepate ſtagnat. Hinc medicamenta ſolventia. Sanguinis congeſtio aut venæ ſectione, aut, ſi hæmorrhagiæ conſuetæ emanſerint, hirudinibus ſublevanda.

IV. MORBI PITUITOSI.

Signa pituitæ in primis viis (*b*).

GENUS PRIMUM.

FEBRIS GASTRICA PITUITOSA.

Febris remittens (*c*).

GENUS SECUNDUM.

MORBUS CHRONICUS EX PITUITA.

Hic pertinent morbi ſic dicti atrabilarii.

(*a*) v. ſupra p. 243.
(*b*) v. ſupra p. 256. ſeq. (*c*) v. ſupra p. 259. ſeq.

V. MORBI VERMINOSI.

Conditio corporis debilis, phlegmatica; Constitutio aëris frigida & humida. Victus sordidus, glutinosus, piscarius. Symptomata non nisi medicamentis anthelminticis cedentia.

GENUS PRIMUM.

LUMBRICI.

Signa lumbricorum (*a*). Intestina tenuia habitant.

GENUS SECUNDUM.

ASCARIDES ET TRICOCEPHALI.

In crassis intestinis tantum habitant. Hinc pruritu, tenesmo, ani dolore & clysmatorum effectu cognoscuntur.

Hic praeter eas species, quas supra allegavi, etiam febres hecticae ex vermibus pertinent. Sic porro v. c. Cephalalgia, v. RAHN diss. de commerc. inter caput & visc. abdom. §. 5. Mydriasis & Amaurosis, ibid. p. 24, 26. Trismus. SAUVAGES p. 532. Tetanus, ibid. p. 544. Epilepsia, HOFFMANN. Opp. T. 3. p. 42. T. 4. p. 351. v. PHELSUM p. 232. PECHLIN L. I. Obs. 65. L. 2. Obs. 29. Chorea S. Viti, van DOEVEREN de verm. int. p. 63. SELLE Medic. clin. p. 189. seq. Catalepsis,

(*a*) v. suprä p. 265 seq.

talepſis. SWIETEN T. 3. p. 316. SELLE Beyträge T. 2. Sopor. PECHLIN. Obſ. L. 2. Obſ. 29. HOFFMANN. Opp. T. 3. p. 42. van PHELSUM p. 229. Apoplexia. RAHN l. c. p. 80. Riſus ſardonius, v. PHELSUM p. 201. Hæmorrhagia narium, ibid. p. 198. Hæmorrhagia uteri van den BOSCH l. c. p. 104, 153. Suppreſſio fluxus menſtrui. BISSET Eſſay on the epidemical conſtit. of. Gr. Britain. p. 332.

GENUS TERTIUM.

TÆNIA.

Motus undulatorius in abdomine præcipue ſternutationem & alvi dejectionem ſequens. Senſatio ponderis in abdomine, locum mutantis.

VI. MORBI LACTEI.

Rariſſime ante partum, plerumque in puerperio occurrunt. Lactis e mammis ſubitanea retrogreſſio vel ejuſdem ſecretionis impeditio. Alvi dejectio alba. Urina albeſcens. Sudores acidi. Saliva lactea, acida. Cruor ſanguinis e vena detracti pellicula albeſcenti obtectus, vel ſero lacteo innatans.

GENUS PRIMUM.

FEBRIS PUERPERARUM.

Signa metaſtaſeos lactis vel lymphæ ad abdomen (*a*).

(*a*) v. ſupra p. 278 ſeq.

GENUS SECUNDUM.

FEBRIS EXANTHEMATICA.

Ex lactis reditu ad ſanguinem ſæpiſſime puerperarum miliaria oriri, veriſimillimum eſt.

GENUS TERTIUM.

INFLAMMATIO PECTORIS.

Signa metaſtaſeos lymphæ ad pulmones.

Anginæ pectoris ſpeciem, probabiliter a lactis vel lymphæ metaſtaſi lethalem vidi, cf. LEVRET Art. des Accouch. §. 887.

GENUS QUARTUM.

MORBI NERVORUM A LACTIS METASTASI.

Apoplexiam hujus generis obſervavit LEVRET l. c. §. 874. Maniam, pro omni veriſimilitate a lactis metaſtaſi ad cerebrum ortam, obſervavi, v. SELLE Beyträge P. I.

GENUS QUINTUM.

METASTASIS LACTIS VEL LIMPHÆ AD PARTES CORPORIS EXTERNAS.

Hoc in caſu materia vel rheumatiſmum mentitur, vel in ſuppurationem abit, pro cujus & partium adfectorum differentia ſpecies determinandæ ſunt, cf. SELLE Beyträge T. 2. p. 69.

VII. MORBI NERVOSI.

Symptomata nervoſa nec inter ſe neque cauſis manifeſtis conſueto modo reſpondentia. Summa animi & corporis ſenſilitas.

Hujus claffis morbi ab omnibus aliis irregularitate fingulari tam caufarum quam phænomenorum ratione differunt. Defunt nempe vel omnino caufæ confuetæ, vel etiam longe infufficientes videntur. Horrenda enim adfpectui fymptomata fæpe a leviffimis caufis excitantur. Et quum haud raro plurimæ harum caufarum concurrant, fyndrome inde fymptomatum enafcit, quæ nullum inter fe nexum obfervant, quin potius maxime invicem contraria fint.

Horum phænomenorum ratio fufficiens plurima ex parte in fyftemate nervofo fingulariter debili ac irritabili latet, quo fit, ut non folum a leviffimis caufis ægri afficiantur, fed etiam caufarum effectus multum ab illis recedant, qui in aliis & confuetis conftitutionibus ab iifdem caufis producuntur.

Quomodocunque autem ratio fyftematis nervofi fe habeat, femper tamen caufa irritans fimul adeft, quæ ad morbum nervofum producendum fymbolam fuam confert, ita ut nullus detur morbus nervofus, ex fola nervorum morbofa qualitate originem trahens, fed ratio fufficiens cujufvis morbi nervofi femper fimul, in caufa quadam irritante, a dicta nervorum morbofa qualitate diverfa, quærenda fit. Hoc non folum obfervatione practica fuffulcitur, fed etiam a priori patet, dum hæc nervorum mala conditio magis caufæ prædifponentis fpeciem præ fe ferat. Nec obftat, quod fæpe morbi hujus claffis ab ideis & animi pathematibus proxime producti videantur, quum certiffime alienatio & mutatio quædam in fluidis & folidis prægredi debeat, antequam caufæ morales effectus fenfibiles caufare valeant.

His pofitis horum morborum divifio in morbos *cum* & *fine materie* judicari poteft. Nullus enim datur mor-

bus, ſtricto in ſenſu, ſine materie, quamvis hæc ſæpe ita exigua eſſe poſſit, ut omnem obſervationem & determinationem fugat. Quo magis autem hæc cauſa irritans ita comparata eſt, ut in conſuetis conſtitutionibus eoſdem effectus producere valeat, eo minori jure tales morbi nervoſorum nomen merentur; quid! quod ipſa ſymptomata nervoſa, tunc *morbum* quidem *nervorum*, haud vero morbum nervoſum ſiſtant. Certos interea hic ponere limites perquam difficile eſt.

Id autem ex generali horum morborum notione ſatis apertum eſt, eos minus ad cauſam irritantem removendam, quam potius ad nervos ſopiendos & roborandos indicare, dum cauſa irritans ſæpe in ſenſus non cadat, nec, ſi etiam manifeſta eſt, removeri poſſit. Si quando enim hæc cauſa irritans ita comparata eſt, ut maximam morbi rationis partem contineat, morbus hujus claſſis non eſt.

Genera pro cauſæ irritantis differentia non ſolum, ſed etiam pro diverſitate conditionis nervoſi ſyſtematis ordinanda ſunt.

ORDO PRIMUS.

FEBRES NERVOSÆ.

v. Genera febrium ordinis atactarum ſupra p. 298.

ORDO SECUNDUS.

MORBI NERVOSI CHRONICI.

GENUS PRIMUM.

MORBI EX IDIOSYNCRASIA.

Nulla univerſalis nervorum debilitas. Obje-

ctorum quorundam magna & insuperabilis aversatio vel cupiditas, quam mox symptomata nervosa sequuntur.

Hic pertinent affectiones quædam gravidarum, animi deliquia ex sensatione felis &c.

GENUS SECUNDUM.

MORBI MORALES.

Causa irritans moralis, nec vitium manifestum in corpore. Functio moralis læsa.

SPECIES.

Amentiæ partiales.

GENUS TERTIUM.

MALUM HYPOCHONDRIACUM ET HYSTERICUM.

Syndrome symptomatum nervosorum, quæ aut facile transeunt, aut opio cedunt.

Causa horum morborum materialis præcipue in debili & irritabili nervorum systemate sita est. Obstructiones viscerum symbolam suam quidem conferre possunt, sed morbus absque illis vere & in omni suo ambitu existere potest. Species describuntur a *Sydenhamo*, *Swietenio*, *Whytt*, *Haenio*, *Tissot* &c.

VIII. MORBI PERIODICI.

Absque prodromis ex improviso adoriuntur

& paroxyſmos obſervant. Urina in intervallis rubra, plerumque ſedimentum lateritium deponens.

Indicant ad reſolventia, antiſpaſmodica, roborantia.

ORDO PRIMUS.

FEBRES INTERMITTENTES.

v. Genera febrium intermittentium ſupra p. 331.

ORDO SECUNDUS.

MORBI CHRONICI PERIODICI.

Abſentia febris. Intervallum raro breve, ſed plerumque hebdomadis vel menſis, imo & anni ſpatium complectens.

GENERA.

v. MEDICUS *Geſchichte period. Krankheiten.*

IX. MORBI EMPHRACTICI.

Signa ſtaſeos frigidæ in conſtitutionibus pituitoſis, atrabilariis.

Hæc claſſis eas tantum obſtructiones comprehendit, quæ non peculiarem & determinatam humorum acredinem pro cauſa materiali agnoſcunt, ſed potius ex mera ſolidorum debilitate & humorum tenacitate originem trahunt.

GENUS PRIMUM.

OBSTRUCTIO VISCERUM.

Hic præter multos alios pertinent morbi ex metastasi in febribus, plures hydropis, febris hecticæ, & hæmorrhagiarum species (*cf. v.* SWIETEN *T. 2. p. 462. T. 4. p. 27.* RAHN *diss. cit.*). Præcipue autem infarctus KÆMPFII, *v. Abhandlung von einer neuen Art. &c. 1784.*

Indicant sal ammoniacum, squillam, mercurialia, amara & roborantia. Clysteres viscerales Kæmpfii.

GENUS SECUNDUM.

SCIRRHI.

A tumoribus scrophulosis causis prægressis distinguuntur.

Species pro loci diversitate.

GENUS TERTIUM.

CALCULUS VESICÆ FELLEÆ ET DUCTUS CHOLEDOCHI.

Anxietates & dolores cardialgici post pastum. Icterus periodice & absque aliis causis manifestis recurrens. Dolor in scrobiculo cordis, usque ad costas spurias protendens.

Succi recentes herbarum & radicum amararum. Aquæ minerales.

GENUS QUARTUM.

CALCULUS VIARUM URINARIUM.

Hujus generis ſpecies ſunt calculus renum, ureterum, veſicæ & urethræ, qui omnes chirurgicum auxilium poſtulant. An arena, quæ ſecundum nonnullorum obſervationes nunquam cum calculis coexiſtit, ab iis natura differat? An tranſitum ad arthritidem faciat?

Hic etiam pertinent, v. c. Vertigo PECHLIN Obſ. 15. RAHN p. 86. Tetanus TULP. L. 3. C. 2. Epilepſia PECHLIN Obſ. L. 2. Obſ. 29.

X. MORBI ARTHRITICI.

Diſpoſitio hæreditaria. Corpus magnum, craſſum, plenum. Proclivitas ad ſudorem acidum, præcipue extremitatum. Exercitia corporis mentiſque dura longeque protracta. Victus opiparus. Vina acidula. Paroxyſmos plerumque præcedunt ructus acidi, flatulentia, alvus adſtrictior, motus febriles, ſudores ſolidi intercepti, formicatio & difficilis flexio earum partium, quæ tanguntur. Dolor ſenſim increſcens cum partium plerumque intumeſcentia. Paroxyſmus finitur madore partium dolentium & diaphoreſi, acidum odorem ſpiranti, vomitu materiæ acidæ, urinæ ſedimento arenuloſo, vel nodis calcareis in adfectis partibus enatis.

GENUS PRIMUM.

ARTHRITIS PARTIALIS.

Hic pertinent podagra, chiragra &c.

GENUS SECUNDUM.

ARTHRITIS UNIVERSALIS.

Gicht Germanorum.

GENUS TERTIUM.

ARTHRITIS ANOMALA.

Hic omnes morbi ex retrogreſſione vel impedito expulſu ad extremitates materiæ arthriticæ recenſendi ſunt, v. c. Apoplexia; v. MUSGRAVE de Arthrit. anom. Genev. 1757. p. 129. ſeq. RAHN diſſ. cit. p. 88. ſeq. Amentia arthritica WHYTT Works Contractura arthritica SAUVAGES l. c. p. 539. ſeq.

XI. MORBI RACHITICI.

Morbi ætati infantili & juvenili proprii. Singularis acrimonia, præcipue oſſa depravans.

GENUS PRIMUM.

RACHITIS.

Morbus haud facile ante menſem ſextum

& raro poſt annum ſeptimum adoriens. Diſpoſitio hæreditaria. Habitus corporis laxus. Humores tenues. Plerumque ingenium acre, nonnumquam ſtupidum. Acidum in primis viis. Fæces albæ. Obſtructio alvi. Inſolita capitis magnitudo. Facies pallida & tumida. Frons prominens. Fontanella ſolito longius aperta. Dentes nigreſcunt & facile carioſi evadunt. Coſtæ planeſcunt. Sternum anterius propellitur. Artus curvati. Abdominis extenſio, præcipue hypochondrii dextri. Apophyſes & Epiphyſes naturalibus majores & ſpongioſæ, præcipue extremitatum poſteriorum ulnæ, radii, tibiæ & fibulæ. In ſummo morbi gradu ulcera in partibus glanduloſis & articulis.

GENUS SECUNDUM.

PÆDARTHROCACE.

Raro poſt annum tertium adoritur. Diſpoſitio rachitica. Dolores in certis artuum locis, abſque ſignis externe conſpicuis. Tunc tumor oritur, aliquanto tenſus, nec durus, ſenſim rubeſcens, & tandem in exulcerationem abiens. Ulcus plerumque ad os penetrans.

Hic etiam nonnullæ ſpecies ſpinæ ventoſæ pertinent.

GENUS TERTIUM.

CARIES VERTEBRARUM.

Difformitas gibbosa. Claudicatio absque caussis manifestis prægressis. Paralysis extremitatum inferiorum. Ulcera & collectiones puris in cruribus & inguinibus.

v. SELLE Beyträge zur Natur. und Arzeneiwissenschaft. T. 2.

XII. MORBI SCROPHULOSI.

Glandulæ tumidæ, mobiles, plus minusve duræ, semper tamen scirrhis molliores. Labium oris superius inferiori crassius. Sudores odorem alliaceum spargentes. Eruptiones herpeticæ. Ophthalmiæ & anginæ frequentes.

GENUS PRIMUM.

TUMORES SCROPHULOSI.

Species pro loci diversitate ponendæ sunt.

GENUS SECUNDUM.

HERPES SCROPHULOSUS.

GENUS TERTIUM.

INFLAMMATIONES SCROPHULOSÆ.

GENUS QUARTUM.

EXULCERATIONES SCROPHULOSÆ.

GENUS QUINTUM.

GONORRHOEA MALIGNA.

v. infra morb. vener.

XIII. MORBI CANCROSI.

Induratio ſuperficie inæqualis, doloroſa. Exulceratio fœtida, exedens, ſumme dolorifica.

GENUS PRIMUM.

CANCER SCIRRHOSUS.

GENUS SECUNDUM.

CANCER PHAGEDÆNICUS.

Nulla durities ſcirrhoſa præcedens, ſed immediatam cutis vel verrucæ exulcerationem ſequens.

Quum cancri natura plane incognita ſit, hujus claſſis ſubdiviſio naturalis locum habere nequit, donec felicior ejuſdem curatio fundamenta vera diſtinctionis præbeat.

XIV. MORBI VENEREI.

Morbi a peculiari viru, commercio ſexuali phyſico contracto, pendentes.

GENUS PRIMUM.

MORBI GONORRHOICI.

Defluxiones materiæ acris, contactum im-

purum ſequentes. Inflammationes, exulcerationes & dolores ex abſorbtione hujus materiæ provenientes.

Curatio antiphlogiſtica. Differentia therapeutica inter morbos gonorrhoicos & illos, quos ſchancroſos nuncupare liceat, hodie unanimi fere conſenſu agnoſcitur. Nec probabilitate caret, virus gonorrhoicum ſchancroſo longe vetuſtius atque originis ratione ab illo toto cœlo diverſum eſſe (*cf.* CELEBERRIMI HENSLERI *Geſchichte der Luſtſeuche. Altona* 1783). Et hac ratione hi morbi cum ſchancroſis ad unam eandemque claſſem naturalem referre, ſyſtematis naturalis principia prohibent, & potius analogiæ ratione morbis ſcrophuloſis adnumerandi forent. His autem nondum extra omnem dubitationem poſitis, conſuetum ordinem ſequi malui.

GENUS SECUNDUM.

MORBI SCHANCROSI.

Ulcera contactum impurum ſequentia & mala inde ſecundarie producta.

Mercurialium uſum indicant, nec ſine eis curationem tutam admittunt.

SPECIES.

Dolores, maculæ, tumores, inflammationes & exulcerationes.

XV. MORBI SCABIOSI.

Hæc claſſis omnia exanthemata chronica & vitia cutis comprehendit (*v.* SELLE *Med. clin. von den chroniſchen Auſſchlägen*).

Horum morborum natura in acredine, cuti præ aliis partibus peculiariter propria, ſita eſt. Curatio ergo ſpecifica, & plurima ex parte externa; pro cujus diverſitate genera determinanda ſunt.

XVI. MORBI SCORBUTICI.

Habitus corporis lividus, tumidus. Corporis torpor & animi dejectio. Cutis arida. Gingivæ tumidæ, ſanguinolentæ, ſpongioſæ, a dentibus ſolutæ. Spiritus fœtidus ab impuritatibus primarum viarum non pendens, facile deficiens. Maculæ & ulcera mala. Hæmorrhagiæ abſque congeſtionibus. Animi deliquia mutato aëre atmoſphærico. Oſſium fragilitas.

GENUS PRIMUM.

SCORBUTUS EPIDEMICUS.

Humiditas. Frigus. Mala & dyſpepta diæta. Hinc regionum ſeptemtrionalium incolis & nautis conſuetus & veteribus ignotus.

Curatio diætetica.

GENUS SECUNDUM.

SCORBUTUS SPORADICUS.

Acrimonia rheumatica & impedita ſanguinis per viſcera abdominis circulatio prædiſponunt. Omnia quæ cutis perſpirationem impedire, ſolida relaxare & digeſtionis officinam

lædere valent, caufarum occafionalium munere funguntur.

Curatio refolvens, attenuans, aperiens.

XVII. MORBI VENENOSI.

Caufa phyfica, facile lethalis.

GENUS PRIMUM.

MORBI A VENENO ACRI.

Dolor urens & pungens in œfophago, ventriculo & inteftinis. Vomitus & diarrhœa abfque aliis caufis internis. Urinæ miffio vel impedita vel maxime dolorofa. Facies lurida. Meteorifmus.

Hic pertinent morbi ab affumptis mercurialibus cauflicis, arfenico, medicamentis drafticis, cantharidibus &c.

GENUS SECUNDUM.

MORBI A VENENO NARCOTICO.

Vertigo, naufea & vomitus abfque aliis caufis internis. Anxietas & ftupor. Mydriafis. Pulfus tardus. Facies pallida. Sudores frigidi. Status foporofus.

S P E C I E S.

v. SAUVAGES Nof. meth. l. c. BOERHAVE Præl. Acad. Vol. 6. p. 388. HILDANI obf. chirurg. C. I. Obf.

34. TRALLES de Opio S. I. p. 88. LUDWIG Adverf. med. pract. Vol. I. P. 4. Journal de Médécine T. II. p. 119. T. 18. p. 144. Sammlung. für pract. Aerzte B. 2. St. 2. p. 64.

GENUS TERTIUM.

MORBI A VENENIS ADSTRINGENTIBUS.

Obftructio vifcerum & tabes abfque caufis confuetis prægreffis.

SPECIES.

v. c. ex plumbo, v. HAEN rat. med. T. 3. C. 2.

GENUS QUARTUM.

MORBI A VENENO EXTERNO.

Hic præter hydrophobiam & viperarum morfum etiam morbi ex aëris & atmofphæræ vitio pertinent.

XVIII. MORBI ORGANICI.

Hæc claffis non folum morbos externos, fed etiam vitia organica interna comprehendit. Non omnes morbi autem externi hic pertinent, fed ii tantum hic recenfendi funt, quibus auxilio mechanico medetur. In hoc enim indicante character effentialis hujus ordinis fitus eft.

SYNO-

SYNOPSIS RERUM.

Genus secundum continentium.

Species continentium putridarum.

Pag.

Genus primum remittentium gastricarum

INDEX SYNONYMORUM.

A.

C.

Pag.

D.

E

F.

R.

S.

MEDIOLANI.

TYPIS IMPER. MON. S. AMBROSII MAJ.